rewindykat z Narożna

5. VII. 48.

Čechy předhistorické.

Na základě praehistorické sbírky musea království Českého

píše

Dr. J. L. Píč.

Svazek 2.

Pokolení kamenných mohyl. (Tabulky I.—XXXVII. Mapy A—C)

Vydáno přispěním České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění a Společnosti Musea království Českého.

V Praze.
Nákladem vlastním. — Tiskem České grafické společnosti »Unie«.
1900.

Pokolení kamenných mohyl.

V tmavých hvozdech jihozápadních Čech spí poslední spánek pokolení bezejmenné, které před více než dvěma tisíci lety vládlo těmto krajům a pak zmizelo beze stopy.

V tajůplném šeru lesním upoutají pozornost poutníka homolovité hrobky, pokryté mechem, často skupinami 20, 50, 100 i více mohyl, tu rozměrů velikých, tu sotva k rozeznání, hlásajíce, že sešli se tu k poslednímu odpočinku lidé jedné krve, jedné víry, že podle sebe spočinuli, jak podle sebe žili, mocný a slabý, bohatý a chudý. Dokypěl život, utuchly vášně, klid vévodí vůkol. Posvátná ta místa, kde láska pozůstalých budovala poslední stánky milým zesnulým s pietou velikou, budovala je ve víře v život posmrtný a radostné shledání v něm, naplní vzrušením mysl naši: celá tisíciletí přeletěla přes otčinu naši, zapadla pamět minulosti, ale němé ty pomníky dávných dob mluví k nám vřeleji, než mnohé písemné líčení krvavých bojů, neboť vane z nich láska i víra a nad nimi vznáší se mír.

Obr. 1. Pohled na mohylu v Hemerách u Bechyně.

Lid náš říká hrobkám těm nejčastěji „kopce", a jen zřídka nazývá je „hroby", zachovávaje snad pamět podobných mohylových pohřbů, jen že z hlíny nasypaných, z doby, kdy prvé obyvatelstvo české v opuštěných těch krajinách se usadilo. Bohužel však, že pokročilá, ale při tom sobecká doba naše nemá piety. Tak mnohý les vykácen za posledních sto let a proměněn v role a kamenné kopce, vadící orbě, rozmetány; jinde dobýváním pařezů v poraženém lese rozryta půda, jinde lákal kámen volně složený, někde pobudkou byla intensivní kultura lesní, jinde zas vábila zvědavost lidská, že tak mnohá skupina mohyl zmizela zcela, jinde rozmetána z části. Při všeobecné zpoustě byl nejvyšší čas, že těchto pomníků dávných dob ujaly se ruce archaeologů, aby je probadali co do tvaru, složení a ritu, aby pozůstatky pokolení dávno minulých vyzvedli a s pietou uložili v museích na pamět pokolením budoucím, jako přímé svědectví o dobách minulých.

Mohyly jsou hrobky zemřelých; majíce pak původ svůj v ritu náboženském, jsou zbudovány dle jistého základního principu, ačkoliv v jednotlivostech téměř každá mohyla jeví nějakou zvláštnost nebo odchylku,

Obr. 2. **Průřez mohyly u Milavče.**

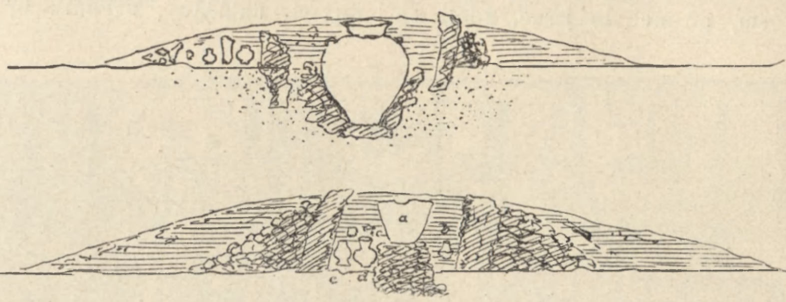
a to tím větší, čím různější povahy je místo, hlavně pak čím vzdálenější je doba pohřbu.

Hlavní součástí mohyly jest bez odporu pohřeb sám, a jeho odkrytí bývá hlavním předmětem badání. Vezmeme-li v úvahu předem jednoduché a pravidelné mohyly, můžeme říci, že pohřeb zaujímá střed spodní plochy mohylové, tak že po vykonaném uložení mrtvého těla mohyla soustředně nad mrtvolou jest složena.

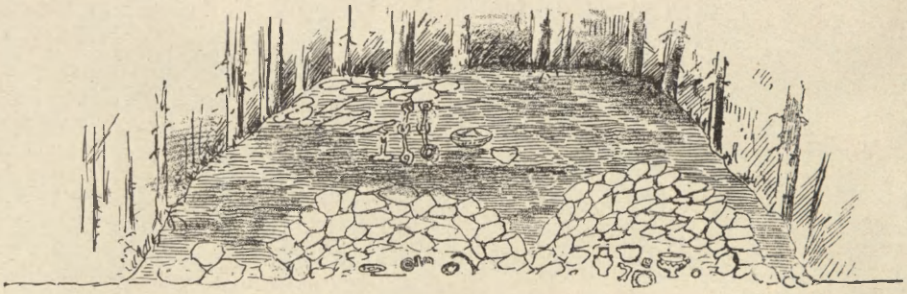
Pohřeb ukládán pravidelně na úrovni země stromů prázdné, zřídka pod úrovní. Těla zesnulých přinesena patrně v slavnostním průvodu na místo, kde vykonán vlastní obřad pohřební. Mrtvola položena na úroveň ozdobená šperky, po případě zbraněmi, které v hrobě se dochovaly jako jediný zbytek slavnostního úboru, ba skorem jako jediný zbytek celého pohřbu, neboť z těla pohřbeného zetlelo z pravidla vše až na kosti uvnitř náramků, kde patinou bronzovou se všech stran prosyceny, kdežto jinde, kde bronz na kostech prostě ležel, rozeznati lze obyčejně pod bronzem jen vláknitou strukturu, která na prvý pohled vypadá jako zetlelé vlákno dřeva. Z pravidla tedy sotva zjistiti můžeme opravdový pohřeb, s jistou pravděpodobností z těch nepatrných

stop můžeme udati polohu kostry odchylující se poněkud od směru severo-jižního až ku směru severozápadně jihovýchodnímu, ale ostatní podrobnosti obřadu pohřebního unikají.[1])

Vedle pohřbívání již od nejstarších dob bylo ve zvyku i pálení mrtvol, neboť i s předměty bronzovými, jež za nejstarší typ mohylový považovati můžeme, nalezl jsem na Chlumu, v Řepči, v Hemerách, D. Hostaš nalezl u Ostřetic a t. d. spálené kůstky nebožtíka, mnohdy (Chlum) v jedné mohyle se současnými předměty

Obr. 3. Průřezy mohyl u Milavče.

Obr. 4. Průřez mohyly čís. 7 u Řepče.

obojí způsob pohřbu, tak že spalování a pohřbívání za současné pro mohyly od nejstarší doby považovati můžeme. V mladším období mohylovém spalování převládalo.

[1]) Velikou potíž při určování kostrových pohřbů v mohylách působí někdy pozdější pohřby: tak nalezl jsem u Velké Dobré v mohyle na původní půdě kostru z.-v., u které ležel modrý koral, hluboce čtyřikrát ryhovaný, z X.—XI. věku po Kr., a na oko mohyla činila dojem, jakoby v ní dva pohřby původní podle sebe uloženy byly. V jiné mohyle u Velké Dobré ležela kostra úplně zachovaná, z.-v. nad kuželem mohyly, kdežto na Chlumu jsem nalezl v kuželi, ale nad původním již pohřbem kostrovým, až na nepatrné stopy zetlelým, na jedné hromádce lebku na polo uchovanou a kolem lebky hnáty, — tedy pohřeb kostí těla již zetlelého a odjinud přeneseného, buď ještě v době mohylové nebo i pozdější. Rovněž nemohu mezi pokolení mohylové počítati stopy skrčené kostry v krajní mohyle u Velké Dobré, jelikož skrčený pohřeb v mohylách českých a jim sourodých je ojedinělý.

V některých mohylách i starší doby, častěji pak v mladší době, nalezl jsem na úrovni pod mohylou vrstvu popelovitou a pod touto vrstvu červené, jako od žáru spálené země, na vrstvě popelovité uloženy pak spálené kůstky, někdy pohromadě, někdy i roztroušeně,[2]) tak jakoby spalování na místě bylo bývalo vykonáno. U Čichtic nalezl Dr. Woldřich podle skupiny mohylové dva kamenné věnce v objemu 22 a 30 m., ve kterých vyskytla se spálená země a popelovitá vrstva, což Dr. Woldřich vyložil jednak na stopu spalování mrtvol, jednak na místo tryzny při pohřbu. Možná, že obřad spalování, zemřel-li někdo v značnější vzdálenosti od rodného pohřebiště, vykonán na místě smrti a spálené tělo doneseno na místo pohřbu, čímž by se vysvětlilo, že tak zřídka nalézáme stopu samého spalování mrtvol.

Spálené kosti nebožtíka, očištěné od popelu uloženy v mohyle mnohdy velmi nedbale, rozházeny jsouce na větším prostranství, jinde (Chlum, Vlčí) složeny jsou na jednu hromádku buď na úroveň neb na nasypanou

[2]) V obrovské mohyle u Kbel nalezl jsem na původní půdě pod mohylou značnější vrstvu popelu a v ní roztroušené kůstky spáleného těla; zde mohlo by se mluviti o spálení na místě, ačkoliv zase nenalezeny souvislejší části spálených kostí. Ve Vlčím v mohyle č. 2. shledána vrstva popelu na spálené zemi a spálené kůstky uloženy pečlivě na malé hromádce; v několika mohylách zjistili jsme společně s p. vrchním radou J. Hlávkou pod vrstvou popelu spálenou zem na znamení, že spalování mtrvoly stalo se na místě pohřbu.

*

vrstvu země, někde vybloubena do úrovně půdy jamka, do níž spálené kůstky uloženy; u Kralovic nalezl pan Franc spálené kosti v jamce přikryté mískou, v Řepči vyskytly se v jedné mohyle spálené kosti v poklopené nádobě, u Velké Dobré, u Milavče ve skupině třetí spálené kosti uloženy ve velkých nádobách do země zapuštěných, jinde konečně nalezeny při kůstkách pouze jednotlivé střepy. Ve značném počtu mohyl nalezl jsem na úrovni větší neb menší vrstvu popelu bez kůstek spálených, a dosti často v této popelovité vrstvě nalezeny dary pohřební, na důkaz, že vrstva popelovitá přímo souvisí s pohřbem, ač nebylo jasno, zdali to mohylu, nenalezneme bezpečné stopy, že by uvnitř, nad pohřbem, byla bývala komora, ani tehdy, je-li vrchol mohyly kuželovitý. V některých, zejména pozdnějších mohylách dosti často vyskytne se několik balvanů do kruhu postavených, jež patrně postaveny byly v tom úmyslu, aby vlastní hrob chránily; byl-li však na ně položen nějaký dřevěný krov, který, jakož domýšleti se můžeme, prostor hrobový shora uzavíral, dokázati nelze, neboť dnes prostor mezi balvany naplněn jest drobnějším kamením, mnohdy částečně i hlinou a po dřevě marně bychom pátrali. O dutině, v které zejména mrtvoly ukládány, svědčila by snad i ta okolnost, že

Obr. 5. Průřez mohyly s vrchním pohřbem v Hemerách u Bechyně.

pozůstatek pouhé tryzny neb nedbale sebraného pohřbu žárového. Mnohdy v mohyle pohřbu vůbec nenalezeno, ba ani dary pohřební se nevyskytly, buď že mohyla sdělána byla na počest bojovníka v cizině padlého, neb že tělo úplně beze stopy zetlelo a milodarů již původně v hrobě nebylo, neb že pro množství stromů mohylu celou rozkopati jsme nemohli a tudíž pohřbu někde po straně uloženého nenalezli. Celkem však platí o pohřbech v žárových mohylách, že ustáleného ritu v ukládání spáleného těla ani pro celou dobu mohyl ani pro jednotlivá její období nebylo, leč že nad pozůstatky upáleného zbudována mohyla.

U jihočeských mohyl téměř z pravidla nalézáme význačnou okolnost, že vrchol její tvoří proláklinu mísovitou, jakoby mohyla na středu svém se byla propadla, jsouc původně uvnitř dutá. Rozebereme-li však v několika případech jsem nalezl nákrčníky v mohyle vodorovně položené a uprostřed nich zuby jako jediný pozůstatek lebky, což jinak vysvětliti nelze, než tím, že po zetlení těla teprve dutina spadlým kamením neb hlinou vyplněna byla. V starších dobách častěji nalezneme ve středu nad pohřbem kámen střechovitě proti sobě kladený, ač i tu mnohdy pohřeb není ve středu. Opravdovou skřínku z ploských kamenů, dutou, v níž stály dvě nádobky, nalezl jsem pouze jednou u Velké Dobré. Často objeví se pohřeb s dary pohřebními, když odvalí se spodní větší kameny, někdy na spodní ploché dlažbě, mnohdy do hlíny zatlačen, někdy i vrstvou nanesené hlíny přikryt; zřídka vyskytnou se dary pohřební v kamení samém. Spodní plocha od tíže narovnaného kamení bývá vytlačena do země, není-li spodní plocha sama kamenitá.

Nad pohřbem narovnána z kamene kuželovitě mohyla, mnohdy v rozměrech značných, až 2. m. vysoko, jinde v rozměrech menších; v malých mohylách položeno nemnoho kamenů větších a menších podle pohřbu. Na kužel nasypána hlína, která pak mezi kámen vnikla, jej spojila a vrchem pokryla; někde hlíny dáno více než kamene, tak že mluvíme o jádru kamenném, jinde hlíny bylo méně, jako na př. v mohyle bojovníka u Kbel, kde největší část kužele byla úplně prosta hlíny. Zvláštního tvaru nabude kužel, je-li na středu pohřeb silně zasypán zemí, tak že hlína hrbol tvoří: tu kužel je obloukovitě prohnutý a vypadá jako klenba; někde na vrstvě kamene nasypána vrstva země a na té spočívá opět vrstva kamene, jakoby klenba byla dvojitá. Jako nejzazší ohraničení paty mohyly sluší ještě uvésti kamenný věnce, obyčejně z větších kamenů, širší i užší, pravidlem souvislý, někde však jen z kamenů po obvodu mohyly řídce kladených sestavený, který sloužil patrně k tomu, aby hlinitému obalu mohyly byl oporou, tak aby země se nesvezla s kužele. U menších mohyl věnec kamenný často chybí, a jelikož kamene v malých mohylách nebývá mnoho, kužel během času přirozenou tíhou na všecky strany se roztáhl, že mnohdy kámen pouze jednou vrstvou leží, jakoby nakladen byl kámen vedle kamene a pak slabě hlinou byl přikryt. Jinde, kde asi kamene bylo málo, vyskýtá se i v nejstarších dobách, že hlíny v kuželi mohylovém nalezne se několikráte více než kamene.

Při největším počtu mohyl shledal jsem, že původní půda sestávala z vrstvy zvětralé skály se sotva znatelnou vrstvičkou kulturní, ve které patrně jen tráva mohla nalézti sporé potravy; zřídka jen mohyly sdělány byly na vrstvě žlutky. Rovněž uvésti sluší, že kámen pravidlem v mohylách nebývá jednorodý, nýbrž že každý kužel sdělán z různorodého kamene, tak že některé druhy kamene někdy i na kilometr, ba i více jsou přineseny; z kamene vyskýtá se nejčastěji křemen, břidla, žula, rula, svor, buližník, někdy i pískovec. Byl tedy přinášen nebo přivážen kámen z různých stran, buď jak na povrchu bludný ležel, neb jak vodou v řečišti vyplaven byl a sice mnohdy s námahou velikou, neboť vyskytují se balvany, které dva muži stěží odvalí; podobně i hlína, kterou kamenný kužel byl zasypán, obyčejně odjinud byla přinášena a zřídka kdy z okolí sebrána.

Téměř v každé skupině mohylové vyskytne se, že v jedné mohyle naleznou se dva kamenné kužele, z nichž jeden kryje pohřeb muže, druhý pohřeb ženy, oba kužele pak společnou vrstvou hlinitou jsou zasypány. Na Chlumu nalezl jsem v obrovských mohylách až pět kuželů na původní zemi pod jedním násypem a ve vrchní vrstvě násypu ještě dva pohřby; podobně i p. Franc na Úslavě nalezl několikráte čtyři až šest pohřbů v jedné mohyle, což patrně na pohřeb příbuzenstva poukazuje. Jinde naproti tomu vyskýtá se pohřeb muže a ženy podle sebe, tak že mohyla muže je vyšší, mo-

Obr. 6. **Uložení pohřbu v mohyle u Plava.**

hutnější, mohyla ženy nižší a hlinitější, podle nich pak vyskytne se mohylka dětská sotva znatelná. Naproti tomu vrchní pohřby bývají sdělány na kuželi, tak že žárový pohřeb s milodary a nádobami položen na původní mohylu, zasypán zemí a na vrch položeno málo kamene; pohřby tyto nesouvisí obyčejně se spodními pohřby, jsouce o nějaké století mladší.

Obřadnost pohřbu v jihočeských mohylách vysvitne jasně rozborem mohyl. Můžeme si zajisté bez velké obraznosti představiti, kterak příbuzenstvo se sešlo, aby nebožtíka v sváteční úbor oděného doprovodilo na poslední cestě. Průvod ubíral se na výšinu sporou travinou porostlou, kde již předkové zemřelého pod mohutnými mohylami posledního odpočinku nalezli. Určili místo pro novou mohylu. Vykonán-li pouhý pohřeb, uložili na zem mrtvolu v slavnostním úboru, se šperky neb zbraněmi, přidali nádoby s pokrmem a nápojem, a po obřadech vykonaných mrtvolu obklopili kamenem a snad i dřevem tak, aby tlak kamene nedotýkal se přímo mrtvoly. Byl-li pohřeb žárový, upravili hranici mohutnou, položili neb posadili mrtvolu na vrch a za zpěvů obřadných upálili nebožtíka buď se všemi jeho šperky, které pak nalezneme poloztavené, neb což častěji se stávalo, sňali šperky s něho před zapálením hranice, aby je netknuté položili do hrobu. Když pak shořela hranice, sebrali kůstky spáleného těla, uložili je v nádobu neb prostě na zemi, pravidlem podle nich položili šperky zesnulého a postavili nádoby s nápojem a pokrmem, zasypali vše hlinou a začali stavěti mohylu. Mnoho rukou musilo tu býti, aby naneslo tolik kamene a tolik hlíny někdy ze značné vzdálenosti! I můžeme souditi, že budování mohyly považováno za důležitou součást obřadnou, neboť nejednou nalezena v mohyle v nějaké výši nad pohřbem vrstva popelu, která by svědčila, že teprve mnohdy během budování mohyly vykonána tryzna na počest zemřelého. Dojímavým jest, nalezneme-li opodál pohřbu, mezi kamením, ojedinělý náramek neb jehlici, jež k výzdobě zemřelého již nepatřily; ty věnovány zajisté teprv během budování mohyly od stojící tu a kvílící matky neb ženy na pamět zemřelému. K zvláštnostem obřadu počítati sluší též okolnost, že v některých hrobech bojovníků vyskytne se meč na dva neb tři kusy původně (při pohřbu) zlomený, kdežto jinde zachován meč celý. Větší část mohyl arci jest chudá, buď že skutečně chuďasa tu pochovali, v jehož majetku nezbylo než nějaký ten hrnec, mnohdy i necelý, neb že obřadnost pohřební časem doznala změny.

Vykonáním obřadného pohřbu a zbudováním vynikajícího náhrobku pokolení mohylové vzdalo zemřelému především poslední lásku a poctu, uctilo jeho památku a zachovalo ji dobám budoucím; bylo to poslední uplatnění se nebožtíka na tomto světě, nejen pro okamžik jeho poslední, nýbrž i pro pamět pokolením příštím.

V druhé řadě hlásají mohyly jihočeské obřadností svou víru v budoucí život, jako v lepší pokračování života vezdejšího, do něhož vcházel stín zemřelého v slavnostním úboru, se zbraněmi a šperky svými, aby zde žil život lepší. Nedávali do mohyl nástroje k denní práci potřebné; těch na onom světě nebylo třeba, neboť tam nebyla klopotná práce, ale radost nekonečná a v té radosti bylo shledání s těmi, s nimiž zemřelý pod jedním rovem neb na jednom pohřebišti k poslednímu uložen odpočinku.

Třetí a hlavní výsledek zkoumání mohyl jest inventář hrobovy, který nás došel sice kusý, ale přes to podává přece obraz zaokrouhlený o výzbroji, ozdobách a keramice pokolení mohylového, jimiž pokolení to od sousedů svých neméně význačně se liší, než způsobem pohřbu.

Při jednoduchém pak prohlédnutí nálezů mohylových i méně zasvěcenému do očí padne značný rozdíl v mohylách samých mezi nálezy starší doby, kde pouze bronzové předměty a keramika staršího rázu se vyskytá, a nálezy mladšími, kde již železné předměty jsou zastoupeny, a keramika nabude zcela nového rázu; pohřebiště v Hemerách u Bechyně podává přehled vývoje kulturního, který od počátku až do konce usídlení se udál, kdežto jinde ve skupinách starší, bronzové doby pozdější pohřby často bývají vrchními pohřby; někde však v mladší době zcela oddělená pohřebiště se vyskytují. Pro prvý přehled stačí, když rozeznávati budeme starší čili bronzovou a mladší čili železnou dobu mohylovou.

V hrobech znatných bojovníků, vynikajících mohutností a pěkným složením kužele, nalézá se pravidlem výzbroj, sestávající z meče, dýky a sekyrky, a mimo to i výzdoba, jako na př. u Kbel v mohyle č. 4. jehlice bronzová k sepjetí šatu sloužící, v mohyle č. 20. nad to bronzový šíp, čtyři náramky a zlatý prstének; podobně u Vel. Dobré v mohyle č. 13. vedle zbroje (meče, sekyrky, dýky) i ozdoba bojovníka, totiž 2 br. jehlice, 4 náramky, 22 puklic bronzových a 7 trychtýřovitých rourek. Jinde, jako u Milavče, v Pasekách u Písku, nalezeny jako zbraň pouze oštěpy, v Hemerách šípy, kdežto dýky samotné vyskytají se nepochybně i v hrobech mužských i ženských. Skvostný nález hrobový u Milavče vedle meče poskytl bronzový vozík s nádobou, lunellu, kusy pasu s br. kováním a hlavičky jehlic br.; v době železné konečně v hrobech bojovníků vedle meče typu laténeského vyskytne se i oštěp železný, neb oštěp sám, a jako ozdoba jehlice, výjimkou spona.

Hroby ženské poskytují velmi zřídka zbraň, totiž malou dýku, jakož shledáno v ženském hrobě podle mohyly bojovníka u Kbel a v hrobě u Vel. Dobré; než i br. nůž, více praktické denní potřebě sloužící sem počítati sluší. V ozdobách inventář je bohatší než v hrobech mužských: vedle náramků širokých i úzkých, jež v bohatých hrobech bývají po čtyřech, po dvou totiž na každé ruce, v chudších po dvou i po jednom, a vedle jehlic vyskytují se i v starší době nákrčníky bud z bronzového drátu, jako na př. v Hemerách, neb z br. spirálových rourek, jako u Kbel a Lišiny, neb i zcela masivní, jako u Merklína; jinak zastoupeny jsou i nákrčníky jantarové, jako z Velké Dobré, neb i v podobě závěsných cetek, jako z Pivoně a N. Dvorů. Kruhy na nohy jsou vzácné v starší době, jako na př. u Merklína, kdežto v době pozdější v garniturách rázu latèneského (v Hemerách) jsou již nutnou součástí mody. Náušničky jsou celkem vzácností v starší době, jako na př. v mohylách u Lišiny a Merklína nalezeno po naušnici upomínající na hroby skrčených koster, v pozdější době za to pochlubiti se můžeme zlatými naušnicemi rázu latèneského z Hradiště u Písku a z Opořan. Prsteny vyskytují se v starší době buď ze spirálovitě stočeného zlatého drátu dvojitého, jako nalézány i v hrobech se skrčenými kostrami, neb vyskytují se prsteny s dvěma spirálovitě stočenými plochami, jež po jednom, dvou i čtyřech v jednom hrobě bývají zastoupeny; p. Franc nalezl dokonce i deset prstenů na jedné mrtvole. V mladší době zvláštní ozdobou jsou pasy, jež pokryty byly bud bronzovými knoflíky hallstattského rázu, neb vybity jsou drobnými hřebíčky, neb sděláný jsou již i v době bronzové z bronzového plechu s vytlačenými vzorci; u Opořan vyskytl se dokonce diadem vzorci zdobený ze zlatého plechu. Zlatých plíšků ozdobných, patrně též z ozdoby šatu, nalezeno několik. Rovněž i puklice bronzové, větší i menší, vyskytly se i v mužských i ženských hrobech, buď jako ozdoba pasu neb jako ozdoba živůtku koženého neb dokonce jako ozdoba „zástěrky". Spony vyskytují se výjimkou na konci doby mohylové.

K výzdobě přirozeně příslušel i šat, z něhož arci nic se nezachovalo. Nicméně poukazují dlouhé, silnější jehlice na spínání těžkého pláště, kdežto jehlice menší spojovaly šat mnohdy asi v polovici přepásaný. Později užívané spony svědčí již o tkané látce šatu, k čemuž poukazují i zlaté nitě, patrně též z látky šatu pozůstalé v mohylách u Hladoměře. Další představa o zevnějším úboru pokolení mohylového ztrácí se v mlze domyslu.

O tělesných vlastnostech a vzezření pokolení mohylového nemůžeme mnoho pověděti: lebek zachovalo se v mohylách poskrovnu a to silně brachycefalních a mezocefalních, tak že pokolení mohylové nemůžeme považovati za jednolité. O pleti pokolení mohylového dovedl bych uvésti doklady dva: v museu Bonnském chovají z mohyl u Wallerfangen vlasy kaštanové, v museu Clermont-Ferrandském, tedy ještě v území mohylovém, ale již z doby Antoninů, tři celé účesy ženské, spletené třemi prameny v jeden cop, jakož děvčata v té krajině dosud nosí, z nichž dvojí barvy kaštanové, jeden úplně černý. Dle těchto svědectví arci mimo území české nalezených, mohli bychom pověděti, že u pokolení mohylového tmavá pleť asi převládala.

Bronzová kultura jihočeských mohyl.

Pokolení kamenných mohyl vstoupilo na panenskou téměř půdu jihozápadních Čech nejen s úplně vyvinutým a ustáleným obřadem náboženským, nýbrž i s úplně vyvinutou a svéráznou bronzovou kulturou. Našlo se sice i v mohylách několik kamenných předmětů, jako u Dejšiny, u Skrchleb a na Chlumu pazourkový nožík, u Kostelce kamenné kladivo, u Milavče kamenná sekyra, na Shořové u Litoradic kamenný mlat, u Roupova kamenný klínek, u Zběšic kamenná sekyra,[3]) ale předměty tyto jsou příliš ojedinělé a vyskytly se v skupinách, kde převládá jinak bronz, tak že říci můžeme, že i v jihočeských mohylách v době obecného užívání bronzu vyskytne se, jako i v jiných zemích se stává, tu a tam nějaký nástroj kamenný, avšak o nějaké době kamenné v jihočeských mohylách že řeči býti nemůže. Rovněž tak nelze předpokládati, že by bylo přišlo zprvu pokolení mohylové, usadilo se v zemi a pak že obchodem sem zanesen bronz, neboť pokolení mohylové vystupuje s kulturou bronzovou úplně vyvinutou co do tvaru i co do výzdoby, a tato kultura bronzová v určitém stadiu svého vývoje charakterisuje pokolení mohylové neméně než obřad pohřební.

Otázka o původu bronzu není dosud rozřešena, neboť jest záhadou, kde poprvé mísena měd s cínem

[3]) Starší sidliště s píchanou a volutovou ozdobou v kotlině Plzeňské liší se absolutně od veškeré keramiky mohylové, ale stojí v plné spojitosti se severočeským pokolením skrčených koster, tak že pro nějakou kamennou dobu mohylovou nemohou brána býti v úvahu.

v poměru 90 : 10 a jakou technickou procedurou tato smíšenina učiněna tak tvrdou jako naše ocel; než otázka ta pro českou archaeologii je vedlejší, neboť kultura bronzová objevuje se v Čechách již v plném svém vývoji, k tomu s určitým odstínem, který jest jaksi výrazem pro osobitou svéráznost pokolení našich kamenných mohyl. Abychom však tuto osobitou svéráznost zachytiti a stanoviti mohli, musíme přirozeně vzíti v úvahu jednotlivosti a vyděliti, co cizího se k původní kultuře bronzové lidu mohylového přimísilo.

Zbraně.

Zbraně bronzové nalézáme v mohylách českých jen zřídka kdy, ačkoliv se předpokládati dá, že nejméně v polovičce výzuačných mohyl pochováni jsou muži a muži v té době že byli vesměs bojovníci. Zůstane tudíž otázkou nerozluštěnou, zdali tehdy bronzová zbraň vůbec byla takou řídkostí, neb, jsouc věcí nad míru vzácnou, jen nejzámožnějším osobám dávána v hrob. V hrobech znatných bojovníků v západočeské skupině mohylové objeveny častěji meče, u Kbel a Velké Dobré objevily se pospolu jako zbraně meč, dýka a palstav, jednou i šíp, u Velké Dobré i zlomek oštěpu; naproti tomu v jihočeské skupině mohylové nalezeny pouze dýky, oštěpy a šípy.

Dýka jest bez odporu nejjednodušší zbraní. První užívání dýky kladou archaeologové do přední Asie, uvádějíce, že měděné trojhranné dýky jako nejstarší tvary doloženy jsou z nálezů na ostrově Kypru, a odtud že tvar dvojbřitké této zbraně se dále šířil, rozcházeje se ponenáhlu i co do vytváření. Napadne zajisté na prvý pohled, že dýky v jihočeských mohylách nalezené svým podlouhlým listovitým tvarem a vyhraněním nápadně se liší od trojhranných plochých dyk, nalezených v hrobech skrčených koster, o jejichž původu severoitalském a švýcarsko-francouzském byla v prvém díle řeč. Než i dýky mohylové vykazují odstíny co do tvaru. Jako nejstarší tvar uvádějí se z mohyl bavorských malé, do jisté míry ještě trojúhelníkové a slabě střechovitě vyhraněné dýky s dvěma nýty na zachycení dřevěného jilce, jež, pokud mi známo, v Čechách dosud nalezeny nebyly. Další vývoj vykazuje br. dýka z mohyly 4. u Kbel (tab. III. č. 4.), jež má dva silné nýty na zachycení dřevěného neb kostěného jilce zetlelého, a úzká čepel její je ku středu střechovitě vyvýšena v ostrou hranu. Tvar tento považuje Dr. Naue za další vývoj dýky v starší době bronzové.[4]) Naproti tomu má dýka z mohyly u Velké Dobré (tab. VI. č. 2.) již opravdové žebérko na středu čepele, což za typ přechodní ze starší do mladší doby bronzové se uvádí,[5]) kdežto dýka z mohyly 20. u Kbel (tab. III. č. 6.) a dýka z Lišiny (tab. VIII. č. 4.), s žebrem čočkovitě vypnulým, již mladší době bronzové se přičítá.[6]) Dýka z Řepče (tab. XII. č. 5.) s plochým řepem na upevnění jilce považovati se může právem za import z italských terramar;[7]) do této kategorie sluší zajisté počítati i dýku nalezenou v mohyle s pohřbem ženským u Vel. Dobré (tab. VI. č. 14.), která má dokonce prolamovaný, v kroužek zakončený a kroucený řap na dřevěnou výplň jilce. Dýka z ženského pohřbu u Kbel (tab. III. č. 10.) má žebérkovitě vyhraněnou čepel a jilec poloobloučkovitě plekno objímající jest současné s pleknem dosti primitivně ulit; podle jehlice, nože, náramku a nádobky v témže hrobě nalezených (tab. III. č. 17., 18., tab. IV. č. 19., tab. V. č. 10.) hlásí se i tato dýka k stejné době jako dýka Kbelská (č. 4.) s vyhraněným pleknem. Dřevěný neb kostěný jilec, připevněný k pleknu nýty, byl proti pleknu buď poloobloučkovité vykrojen jako bronzový jilec Kbelské dýky, což zejména o dýce prof. Woldřichem u M. Písečné nalezené[8]) podotknouti lze, neb byl rovně zakončen, jakož stopy dřeva na dýce lyšinské dosvědčují.

Meče v nejstarším tvaru svém jsou vlasně jen prodloužené dýky, určené více k bodání než k sečné ráně. Jako dýky vyskytují se i meče na hořením konci v podobě tří stran šestiúhelníka zakončené, obyčejně se čtyřmi až šesti nýty k připevnění dřevěného neb kostěného jilce; čepel pomalu zužuje se k pleknu jako u dyk, a buď jest jednoduše podél středu čepele vyhraněna (na př. u meče z Hladoměře[9]), neb vykazuje opravdové žebro středem čepele, jako na př. meč z Velké Dobré (tab. VI. č. 1.), neb vykazuje čepel průřezu čočkovitého s tence vytepanými okraji, což na př. u obou mečů Kbelských (tab. III. č. 1., 8.) shledáváme.[10]) Meče s bronzovým jilcem osmihranným neb oválným,[11]) typu uhersko-bavorského, počítány bývají do konce mladší doby bronzové; v Čechách nalezeny byly meče s bronzovým jilcem v Milavečských mohy-

[4]) Dr. J. Naue, Die Bronzezeit in Oberbayern. München 1894, 68 a násl. nazývá tento tvar dýky typem II. Poukazuji na toto třídění doby bronzové u Dra. Naue, jednak že třídění jeho provedeno s velikou svědomitostí a s velikou znalostí věci do podrobností velikých, jakož že pro shodu mohyl českých s mohylami bavorskými nutno bude porovnávati jedny s druhými, při čemž stejné třídění přehled usnadní.

[5]) Typ III. u Dra. Naue.

[6]) Typ IV. u téhož.

[7]) Doklady podrobné o nalezištích uvádí Dr. Naue na str. 74., N. 1.

[8]) Mitth. d. anthropol. Gesellschaft, Wien XIV., 213., č. 104.

[9]) Památky arch. XII., tb. I., 3.

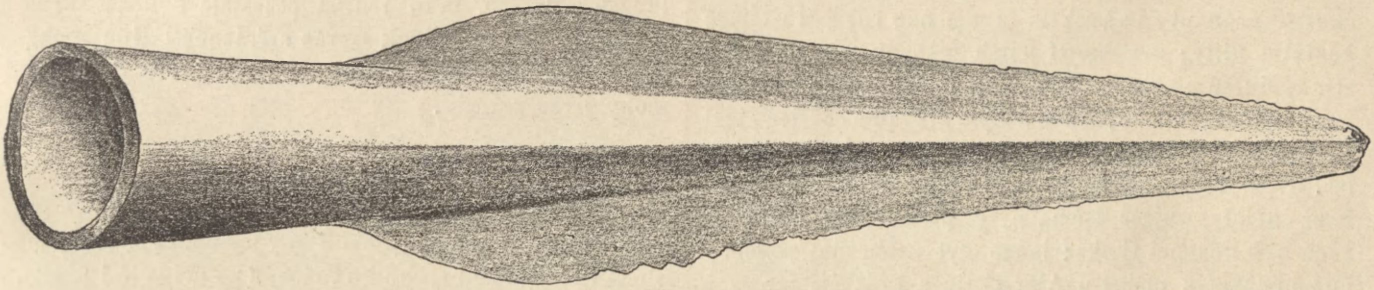
[10]) Dr. Naue l. c. uvádí krátký mečík se střechovitě vyhraněnou čepelí jako typ I., delší mečík jako typ Ia; meče z Velké Dobré a ze Kbel mají však vyvinutější čepel.

[11]) U Dra. Naue, str. 91., uvedeny jsou jako typy D. a E.

lách dva, z nichž jeden (tab. XXVII. č. 1.) spolu s bronzovým vozíkem, tak že již tak zvané Hallstattské době přináležejí; dle sdělení p. nadlesního Žáka nalezen jeden meč též v osamotnělé mohyle na břehu potoka Srbického pod Škrchleby.

Sekyrky vyskytly se třikráte v hrobech znatných bojovníků spolu s mečem a dykou a příslušejí tudíž k výzbroji bojovníka. Sekyrky bronzové doby, čili tak zvané palstavy povstaly patrně dalším vývojem klínů měděných a bronzových, jež zase vznikly napodobením klínů kamenných. První pokrok stal se tím, že strany užší tepáním tak otlučeny, aby na ploché straně okraje vyvstaly a k pevnějšímu připevnění kolínkovitě ohnuté násady přizpůsobeny byly. Tyto palstavy, známé pode jménem palstavů s okraji, poznali jsme již v hrobech Týna. V mohylách Šťáhlavských konečně vyskytla se i sekyrka s otvorem pro násadu čili tak zvaný kelt, v jehož postranním úšku připevněn spirálovitě stočený drát, kterým násada ohnutá byla připevněna.

Šípy jako zbraň působící do dálky byly záhy v užívání a jest zajisté pozoruhodno, že v době bronzové v Meklenbursku na př. užíváno ještě pazourkových šípů. Ve Francii počítají bronzové šípy za zbraň tak starou jako dýku. Nejstarší tvar bronzových šípů je prostě srdcovitý, vyvinutější tvar má již osten k nasazení, kdežto nejvyvinutější tvar je opatřen tulejí a listovitá část šípu znenáhla končí v špičku, v dolejší části pak zakončena jest srdcovitě neboli vykrojeně, tak že po každé straně vybíhá ve hranu; poslední tvar jest zajisté nejmladší.

Obr. 7. Bronzový oštěp z mohyl u Smolče.

se skrčenými kostrami, neboť jsou rozšířeny v různých variantech po celé Evropě. V mohylách jihočeských nalezeny byly u Zeleného blíž Lužan (tab. I. č. 3.), u Ostřetic, u Horomyslic, na Husíně, u Sedlecka a u Škrchleb, kde zachována na palstavu část násady dřevěné, jež ovinuta bronzovým drátem. Další vývoj vykazují sekyrky, u nichž vyvýšený okraj v polovici sekyrky se žlábkovitě spojuje, čímž i k praktickým účelům příhodnějšími se staly; typ tento nejhojněji v Uhrách je zastoupen[12]) a vyskýtá se v Čechách, zřídka objeví se v Bavorech, jediný znám jest z Durynska, tak že právem za typ uherský prohlášen býti mohl. V jihočeských mohylách vyskytl se tento palstav u Vel. Dobré a Kbel (tab. III. č. 3. spolu s kusem násady) v hrobech znatného bojovníka, pak v Hladoměři, na Husíně, u Sedlecka, u Škrchleb a u Pivoně (tab. IX. č. 3.). Palstav s laloky, jako další vývoj palstavu se žlábky, počítán bývá do mladší bronzové doby a jelikož se i v Hallstattském pohřebišti vyskytl, bývá někdy kladen i na počátek Hallstattské periody; v jihočeských mohylách vyskytl se v hrobě znatného bojovníka u Kbel (moh. 20., tab. III. č. 6.), pak u Podraznic blíž Horšova

[12]) Hampel, Alterthümer d. Bronzezeit in Ungarn, Budapest 1890, tb. VIII., 2., 3., 4.

V jihočeských mohylách nalezeny posud jen šípy s tulejí, a sice u Kbel v mohyle bojovníka jeden, u Řepče ojediněle v mohyle, u Bechyně v jedné mohyle sedm šípů roztroušeně, na Chlumu v jedné mohyle šest šípů téměř pohromadě. Podle nepatrných rozměrů těchto šípů mohli bychom předpokládati, že nebyly užívány v boji, ale sloužily spíše k lovu menší zvěře neb ptactva.

Oštěpy bronzové jsou opatřeny dutou tulejí k nasazení dřevce, jež zachyceno bylo nýtem. Tulej je vlastně konické těleso, jež tvoří střed celého oštěpu a končí ve špičku; dutina tuleje končí teprve ve špičce. Připojený po obou stranách list je v dolejší části širší a zužuje se ke špičce. V jihočeských mohylách nalezena byla špička oštěpu v mohyle bojovníka u Velké Dobré, v Pasekách nalezl jsem oštěp poněkud porušený v dvojité mohyle spolu s tenkými plochými náramky, jež po okraji byly vroubkovány, u Chrastavic-Milavče nalezen byl hrot podél středního tělesa vroubkem zdobený jako v Uhrách často přichází, ze Smolče pochází hrot pěkně zachovaný, jehož střední těleso v té části, kde připojuje se listovitý hrot, je vyhraněno (obr. 7.).

O ochraných zbraních v mohylách jihočeských nenalezeno dosud positivného dokladu, neboť dřevo nale-

zené spolu s puklicemi bronzovými v mohyle bojovníka u Velké Dobré (tab. VI. č. 24.) mohlo by se vykládati za zbytek štítu, kdyby podobné puklice, ležící na dřevě potaženém koží, nebyly nalezeny u Plava při pohřbu, který za ženský považovati musíme; podobně není důkazu, že bronzový štít, nalezený v Plzni, který je okrasou musea Plzeňského, byl skutečně nošen. Přílba a krunýř chyběly úplně.

Nástroje.

Nůž jest zajisté nejnutnějším nástrojem denní potřeby, který občas i v mohylách se nalezne. Nože v mohylách českých se vyskytující zasluhují povšimnutí pro svou svéráznost: jsou ve hřbetě vesměs prostě obloučkovitě prohnuty a s širokým řapem neb rukojetí v témže kadlubu ulity; zvláštností jejich jest, že jsou na jedné straně úplně ploché, na druhé straně obloučkovitý hřbet vyvstává žebérkovitě; někde úzkým žlábkem odděleno jest ještě druhé žebérko. Nožík z mohyl Merklínských (tb. I. č. 13.) má široký řap s přečnívajícími okraji, kdež někdy patrně dvěma nýty připevněna byla dřevěná neb kostěná vložka; jeden nýt zachován; podobný nůž pochází z mohyl u Albrechtic s krátkým řapem a jedním nýtem.[13]) S krátkou širokou rukojetí, lineárnými vroubky zdobenou, jsou nožíky z mohyl u Kbel (tb. III. č. 17.), u Ostřetic[14]) a Nových Dvorů (tb. IX. č. 11.), kdežto druhý nožík z Nových Dvorů má prolamovanou rukojeť zakončenou v kroužek (tb. IX. č. 12).

Břitvy čili dvojstranné nože nalezeny rovněž v mohylách a sice v hrobě znatného bojovníka, pochovaného v bronzové nádobě, postavené na vozíku bronzovém v mohylách Milavečských (tb. XXVII. č. 18.) a podruhé v mohyle u Zběšic spolu s jehlicí s plochou hlavicí a vývalkem (tb. XIV. č. 8.) a v Ejpovických mohylách zlomek lunelly (Pam. XII. tb. XV. č. 4.); jsou opatřeny po obou stranách ostřím, prvá označuje se řapíkem hmotným, druhá prolamovaným a v kroužek zakončeným, odpovídajíce pravzorům italským.

Rydlo bronzové, na jedné straně dlátkovitě zakončené, na druhé v ostrou špičku původně vybíhající, jak užívány byly k zdobení předmětů bronzových a jak v hromadných nálezech častěji se vyskytují, nalezeno pouze jednou v mohyle na Chlumu (tb. XVI. č. 9.)

Pilka bronzová, úzká, na konci bez zoubků, nalezena s polovice v záhadné mohyle u Velké Dobré (tb. VII. č. 9.)

---

[13]) Much, Kunsthistorischer Atlas, Wien 1889, tb. XXXI., 17.
[14]) Český Lid I., 289., tb. I., 14.

Ozdoby.

Představa o životě posmrtném, jako příjemnějším pokračování života vezdejšího, způsobila zajisté, že zemřelým dáváno do hrobu, čeho užívali na tomto světě k ozdobě své, tak aby i na onom světě vystoupiti mohli co nejskvěleji. Chudý člověk, který na tomto světě ničeho neměl, musil se chud odebrati i na onen svět a stačilo, když narovnali mu skrovnou mohylu; mnohý hrob pro předměty v něm uložené buď záhy neb později byl vyloupen, ale část mohyl bohatých zůstala přece netknuta a podává svědectví výmluvné o pokolení v mohylách pohřbeném. Jelikož pak ozdoby do jisté míry jsou součástí kroje národního, a u primitivních národů kroj svou výzdobou charakterisuje právě individuálnost národní, mohou i ozdoby v hrobech mohylových nalezené, jako jediná pozůstalá součást kroje národního, podati jednak obraz svéráznosti lidu mohylového, jednak i ukázati kulturní vlivy, které do území mohylového vnikaly.

Jehlice.

Nutnou součátí krojovou byly jehlice bronzové, jež sloužily ku spínání vrchního roucha a po případě i pláště, a vyskytují se tudíž i v hrobech mužských i v hrobech ženských, nejčastěji po dvou stejně vytvářených kusech, mnohdy, v bohatých hrobech, kde patrně spínaly vrchní roucho i plášť, vyskytnou se tři až čtyři, kdežto v chudých hrobech mnohdy nalezne se pouze jediná jehlice, mnohdy vůbec žádná. Pokud příbližně souditi můžeme, nošeny byly při prsou neb při rameni, jsouce k poloze náramků někdy na příč položeny, někde však i v téže ose; možná že někdy i ve vlasech nošeny byly k upevnění ženského účesu.

Tvarů jehlic vyskytá se několik:

1. Nejvýznačnější pro jihočeské mohyly jest jehlice s plochou hlavičkou, mnohdy na okraji vroubkovanou. Pod hlavičkou nalézá se ozdoba další, buď

a) v podobě pouhých ryh obvodových, umístěných obyčejně v několika skupinách, jako na př. na jehlici ze Kbel (tb. III. 7) neb z Řepče (tb. XII. 1. 12), což za původní tvar ze starší doby bronzové se považuje, ač není-li jehlice bez ryhování z Pasek (tb. X. 1) ještě původnější.

b) Vyvinutější tvar, ale též ještě ze starší doby bronzové, vykazuje pod plochou hlavicí slabý vývalek s hlubším ryhováním, tak že na vývalku ryhováním povstane řada slabých vroubků; někde pod hlavicí neb i po obou stranách vývalku provedeno několik ryh, někde umístěny jsou dokonce i dva menší vývalky. Jehlic tohoto typu je v jihočeských mohylách nejvíce

c) Za nejvíce vyvinutý tvar jehlic s plochou hlavicí považuje se onen, kde na vývalku provedeny jsou hluboké rýhy neboli zářezy, jako na př. na jehlici z Hor. Metelska (tb. X. 13.); tvar tento počítán jest v Bavorsku[15]) za přechodní ze starší do mladší doby bronzové.

Jehlice tohoto tvaru rozšířeny jsou téměř výhradně jen v pohřbech mohylových téhož rázu jako jsou mohyly jihočeské, tedy dále na západ od Čech až k Rýnu[16]) výjimkou za Rýn; v jihočeských mohylách zatoupeny jsou převážnou většinou, tak že na př. ve sbírkách zemského musea leží 55 jehlic[17]) těchto tří variantů proti 35 jehlicím jinorodým.

2. Druhý pro jihočeské mohyly charakteristický tvar vykazují jehlice se širokou plochou hlavicí a více méně vyhraněnou jehlou, tak sice, že hrany jehly pod plochou hlavicí silně se rozšiřují. Nalezeny byly v Čechách u Hladoměře (tb. II. 2.), u Kbel (tb. IV. 8. 10), u Týna n. Vltavou (tb. XIV. 14), u Bechyně (tb. XX. 1.) u Luženic na Domažlicku (Pam. XIV. 656. 2.). Jehlice tohoto tvaru hlásí se dle svědectví spolu nalezených předmětů rovněž k starší době bronzové a vyskytují se dále na západ v mohylách Horní Falce a Frank;[18]) v Uhrách vyskýtá se jehlice tvaru poněkud podobného,[19]) ale co do provedení přece tak rozdílného, že jen základní motiv nějakého pravzoru oběma jest společný.

3. Třetí tvar zastoupen jest v mohylách jihočeských jehlicí ve vývalku provrtanou, a sice jednak z Hladoměře s hlavičkou v podobě obráceného kužele a vkusným ryhováním páskovým na vývalku a lomenými ryhami na obou stranách pásek (tb. II. 3.), jednak se širší tenkou plochou hlavicí a hladkým vývalkem z mohyl v Hemerách (tb. XX. 25.). I tento tvar jehlic je v mohylách bavorských zastoupen,[20]) ale souvisí s obdobnými, v jednotlivostech různě se odchylujícími tvary v jezerních stavbách a hrobech severní Italie a rovněž i v jezerních stavbách švýcarských se vyskytujícími,[21]) ano vykazuje i rozšíření další na sever,[22]) tak že není již tak typickým pro mohyly starší bronzové doby v Čechách, nýbrž zdá se spíše, že do území mohylového vnikl jako modní a obchodní předmět nejspíše ze severní Italie.

4. Jiný tvar jehlic vykazuje kulatou, sličným ryhováním zdobenou hlavičku, poměrně zúžený krček a ry-

[15]) Dr. Naue, Bronzezeit, 154., 155., 163., typ jehlic C. E. G.

[16]) Z hornobavorských mohyl vyobrazuje Dr. Naue, Die Bronzezeit, na tab. XXIX., 8. jehlici s ryhováním ze skupiny Hugelfing-Uffing, č. 11. ze skupiny Unter-Söchering; na téže tab. č. 10. jehlici se slabě ryhovaným vývalkem ze skupiny Fischen, tb. XXX. č. 1. jehlici se silně ryhovaným vývalkem ze skupiny Leibersberg. V museu Stuttgartském jest jehlice s vývalkem ryhovaným ze skupiny u Reutlingen (spolu s prstenem se spirálovými plochami) a ze skupiny u Hennisch a Würlingen. V národním museu v Mnichově leží jedna podobná jehlice bez udání místa pod č. 322., ve sbírce Akademie je jedna ze skupiny u Peilensteinu v Hor. Falci (spolu s prstenem a náramky s růžicemi a palstavem s okraji), ve výstavě v Norimberce viděl jsem jehlici s vývalkem ze skupiny u Hörmansdorfu (spolu 3 náramky s růžicemi a prsteny), v museu v Meiningenách jsou jehlice s vývalkem ze skupin mohylových am Dolmar a an der Schwarza, ze středních Frank u Altdorfu vyobrazena jest v Praehistorische Blätter V., tb. VIII. 3., jedna podobná vyobrazena jest u Dorowa (Opferstätte und Grabhügel der Germanen und Römer, Wiesbaden 1819, tb. V., č. 2.) z mohyl u bažantnice na Geishecke. Mimo území mohylové možno uvésti jehlici z jezerní stavby u Peschiery (Keller, Pfahlbauten, Ber. V., Lf. V., 8., 9., 11.). Blíže Curychu nalezena podobná jehlice v řece Limatu a jiná rovněž v řece blíž Letten (Catalog der Sammlungen der antiquarischen Gesellschaft in Zürich, č. 2248c, č. 2265d), snad i jehlice z mohyl u Jabergu v museu Bernském sem počítána býti může. Ve Francii viděl jsem velmi podobné jehlice s plochou hlavicí z mohyl u Refranche a Gyansvenne (Doubs) v museu Besançonském, z mohyl u Paugues-les-Eaux (Nièvre) v museu Neverském (s ryhováním na jehle); v Roannském museu je jehlice se slabým vývalkem ryhovaným z Dordogne; podobně vyobrazuje Castan (les tombelles... d'Alaise, Besançon 1861, tb. I., č. 10.) jehlici s plochou hlavicí a hluboce ryhovaným malým vývalkem; v museu St. Germainském jest jedna podobná z nálezu u Villeneuve St. Georges (Seine & Oise) a jiná s dvojkonickým vývalkem z Chaumes Avenay; v museu Toulonském jest jehlice s vývalkem s vroubky ve spodní části ploché hlavice.

[17]) V mohylách českých zastoupena jest tato jehlice ve sbírkách musejních z mohyl u Zelenéno, Hladomři, Kbel, Vel. Dobré, Lišiny, Podřeží, Pivoně, Hor. Metelska, Nových Dvorů, Pasek, Řepče, Zběšic, Chlumu, Plava, Hemer, Chrášťan: dále jsou z mohyl u Čichtic (Much, Atlas XXX., 1.), u Albrechtic (Much, XXXI. 15.), z Podraznic u Horšova Týna.

[18]) V Mnichově v Národním Museu je podobná z mohyl u Amberga v Horní Falci a ve sbírce Akademie z mohyl u Buchfeldu rovněž v Horní Falci a ve výstavě Norimberské jsem viděl jednu z mohyl u Schutzendorfu blíž Thalmässingu ve Francích.

[19]) Hampel, Alterthümer d. Bronzezeit in Ungarn, Budapest 1890, tb. LII. 1., 9., z nálezů v Salgó-Tarjan a Sajó-Gömoru.

[20]) Dr. Naue, Bronzezeit, tb. XXIX., 1., 2., z mohyl u Leibersbergu, č. 3. z mohyl Mühlthalských, č. 4. z mohyl u Oderdingu, č. 6. Hugelfing-Uffing; z Badenska uvádí Dr. Naue p. 159. N. 3. z Hungersbergu, pak od Mindelsee a j.

[21]) Dr. Naue, Bronzezeit, str. 157., obr. 72.—75., v pozn. uvedeny příslušné nálezy; jako pravzor uvádí jehlici s provrtaným vývalkem z Cypru, podotýkaje, že přímou souvislost dovoditi nelze. Confr. Montelius, Civilisation primitive en Italie, Stockholm 1895, tb. VI. 11., 12., 15. z Peschiery, XXXVII. 12. z kostrových hrobů u Polignana, XXXVIII. 1. ze žárových hrobů u Monte Lonato a XL. 8. z Monzy. Confer. Strobel, Avanzi preromani, terramare e palafite dell' Emilia, Parma 1863, tb. IV. 22. provrt. ryhovaná jehlice z Campeggine, str. 4. z Gardského jezera (= Much, tb. XXII.) a z palaf. Castione; Monzi, la terramara del Montale, Scavo generale II., 1882, 1883, Modena 1884, tb. V., 3., 5., 9., 8., item: Muyden et Colomb, Musée Cantonal Vaudois, Antiquités lacustres, Album, Memoire, Lausane 1896, tb. XXIV., 26. z palafitu Corcelets.

[22]) Dr. Naue, Bronzezeit, str. 158.—162. uvádí podrobně nálezy.

*

hovaný vývalek, jako na př. jehlice z Lišiny—Čelákova (tb. VIII. 8.) a z Řepče (tb. XI. 1.) a snad i zlomek jehlice z Řepče (tb. XII. 4.).

Jehlice téhož tvaru a výzdoby vyskytují se v nálezech uherských[23]) a jest pravděpodobno, že k nám z Uher obchodem zaneseny byly.

5. Další odrůda jehlic s vývalkem má hlavičku obráceně kuželovitou, více méně vytvářenou, neb jest i bez hlavičky a má vývalek hluboce ryhovaný, jako na př. jehlice z Podřeží u Zbečna (tb. VIII. 16.) neb jehlice z Nových Dvorů u Písku (tb. IX. 8.), neb vývalek jehlice z Velké Dobré (tb. VI. 21.) a podobně bez hlavice z mohyl u Řepče (tb. XI. 9. 22.) a ze Zběšic (tb. XIV. 3.). Jehlice tohoto tvaru má nejvýznačnější analogie ve Švýcarsku[24]) a zdá se, že odtud byla obchodem k nám zanesena.

6. Novinkou jest v jihočeských mohylách jehlice s hlavičkou, jež z destičky bronzové svinuta jest v širší trubičku, jako jehlice z Hemer (tb. XX. 13.) a na Chlumu (tb. XV. 15.); nepřipadá mi, že bych podobný tvar byl někde viděl, i řekl bych, že jest vytvořena z jehlice destičkou zakončené po způsobu jehlic s prostě roztepanou a v očko svinutou hlavičkou, kterýžto tvar znám je z hrobů se skrčenými kostrami.

7. Z jehlic známých z hrobů se skrčenými kostrami, jež i tam za zboží dovezené považovány býti mohou, lze uvésti v mohylách jihočeských tyto význačné tvary:

a) jehlice s jednoduše roztepanou a v očko prostě svinutou hlavicí z mohyl u Kbel (tb. IV. 2.) u Velké Dobré (tb. VI. 9.) a u Hemer (tb. XX. 15.), jež na všech pohřebištích se skrčenými kostrami se vyskytla a rovněž i ve všech obvodech bronzové kultury v Evropě je zastoupena;

b) jehlice s plochou destičkou z mohyl u Týna nad Vltavou (XIV. 16.), jež v hrobech se skrčenými kostrami u Noutonic, u Dřínova a u Kamýku se vyskytla; jehlice tohoto tvaru nevyskytá se ani v Italii, ani v Uhrách a bude pravděpodobně původu středoevropského;[25])

c) jehlice tak zvaná cyperská, s drátem v hlavičce v kličku stočeným a pak částečně kolem jehlice ovinutým, jako z mohyl u Vel. Dobré (tb. VII. 12. 13.), jež v hrobech se skrčenými kostrami u Čičovic, Neprobilic, Dřínova a Kamýka byla zastoupena;

d) krátká jehlice s dutou kulatou hlavičkou shora dolů provrtanou, jež v mohylách u Pasek (tb. X. 4.) a u Němějic (tb. XXXV č. 12.) a rovněž i u Třebenic se vyskytla; je též známa z hrobů se skrčenými kostrami u Holubic;

e) jehlice s velkou plochou hlavicí, přehnutou parallelně s jehlou, poznali jsme v hrobech se skrčenými kostrami u Bylau, jen že u Bylan byla deska hlavice as ve středu čočkovitě prohloubena, kdežto na jehlici z Řepče (tb. XII. 19.) je ryhováním sličně zdobena; pod hlavicí bylo patrně umístěno úško; podobná jehlice nalezena i v mohylách na Husíně; původ její sluší hledati někde na severu.[26])

8. Dalším vývojem obyčejné jehlice s vývalkem je jehlice z Chlumu (tb. XVII. 1.) se širokou plochou hlavicí a třemi malými hluboce vodorovně ryhovanými vývalky a čtvrtým vývalkem po stranách vodorovně, ve středu spirálovitě ryhovaným; i tato jehlice poukazuje na cizí původ.[27])

9. Obchodem k nám zanesena patrně i jehlice zakončená buď jednoduchým neb dvojitým kolečkem se čtyřmi raménky; u nás ji známe pouze z mohyl u Hladoměře-Chýliny (tb. II. 4.), z mohyl u Dejšiny (Památky XII. tb. XV. 16.) a z mohyl u Černic; za hranicí jest však valně rozšířena.[28])

---

[23]) Hampel, Alterthümer der Bronzezeit, tb. LII. č. 5., 6., nález Alsó-Jára, č. 8. z neznámého naleziště, tb. CIX. 1. z nálezu v Lázárpataku. Skoro podobnou uvádí Montelius, tb. IV. 11., z palafitu Brabbia v Italii, s obráceně konickými hlavičkami uvádí Keller, Pfahlbauten V., 2., 3. z Peschiery, Chantre, l'age du bronze, Paris 1875—1876, tb. XVII., 1., 2. z Cessieu (Isère), s kulatou hlavičkou a vývalkem ryhovaným; Mortillet, Musée préhistorique, Paris 1881, s obráceně konickou hlavičkou a ryhovaným vývalkem z Vernaisonu (Rhône), tb. LXXI., 732., z Dragages de la Seine à Bligny, tb. LXXXVIII, 1041.

[24]) Zcela totožné nalezeny v Limatu blíž Curychu dvě, viz Catalog der antiquarischen Gesellschaft in Zürich 1890, I., č. 2248c, 2248d, pak u Letten č. 2267f, skoro podobnou vyobrazuje Mortillet, Musée préhistorique, tb. LXXXVIII., 1042. z Villneuve (Seine et Oise), skoro podobnou vyobrazil Chantre, tb. XVII. 7., z Vogna (Jura).

[25]) Dr. R. Beltz, die Vorgeschichte von Mecklenburg, Berlin 1899, p. 65.

[26]) V museu v Halle je podobná jehlice z Mühlwegu; ze Šlesvig-Holštejna vyobrazuje jednu Mestorfova, Vorgeschichtliche Alterthümer aus Schleswig-Holstein, Hamburg 1885, tb. XXVII. 292., John Ewans, l'age du bronze, Paris 1882, uvádí fig. 461., 463., dvě podobné z Irska, fig. 462. jehlici z Keelogne Fordu, fig. 464. jehlici z Edinburgu.

[27]) Podobná jehlice nalezena v mohylách u Deisenhofenu a Grünwaldu blíž Mnichova, Catalog d. bayerischen Nationalmuseums, München 1892, tb. II. 3., podobná pochází z mohyly u Rakowa v Meklenbursku, Beltz, Vorgeschichte, p. 53., č. 73.

[28]) Dr. Naue (Bronzezeit XIX., 1.) vyobrazuje z mohyl u Mühlthalu kolečko se čtyřmi raménky, vybíhající místo jehlice v rourku, a považuje je za odznak hodnosti, a podobný exemplář vyobrazen i u Mucha (Atlas XXXVIII., 11.) ze Stilfriedu, i zdá se, že i tento tvar i tvar jehlice vznikly z prostého kolečka, používaného za závěsnou ozdobu; vyskytují se hojně v terramarách italských i v palafitech švýcarských, u nás u Velké Dobré. Jinak rozšířenost jehlic s hlavicí kolečkovitou charakterisují následující nálezy, hlavně v museích: V Mnichově z mohyl u Amberka (Horní Falc) se srdcovitými prolamovanými závěsky, ve Wiesbadenu z mohyl u Rambachu, Dorow

10. Cizího původu je též jehlice z mohyl kbelských (tab. IV. č. 1.), jejíž hlavice svinuta ve spirálovou plochu, neboť hlásí se zřejmě ke kultuře tak zvané Hallstattské.[29])

Možno, že tu a tam ještě nějaký jiný tvar, v sousední některé zemi zastoupený, v mohylách jihočeských se vyskytne, ale i přehled tuto uvedený poskytuje doklad nad míru zajímavý, že v ozdobách převládá u pokolení mohylového jehlice s plochou hlavicí, na jehle ryhováním neb vývalkem zdobená a vedle ní jehlice se širší hlavicí s jehlou v ostré hrany vybíhající, kterážto oba druhy jaksi charakterisují zvláštnost pokolení mohylového, kdežto ostatní tvary, řídčeji zastoupené, podávají svědectví, že obchodní proudy pronikaly i přes hory české.

Náramky.

Ne méně význačné pro charakteristiku pokolení mohylového v jižních Čechách jsou tvary náramků, jež vyskytují se ve všech téměř mohylách, v nichž vůbec dary pohřební se vyskytnou. Nalézáme je někdy po jednom, častěji po dvou obyčejně úplně stejných, někdy v bohatých hrobech i po čtyřech a sice vždy dva totožné co do tvaru i do výzdoby. Vyskytnou-li se náramky čtyři, nalézáme je v pohřbech kostrových i žárových uložené tak, že vždy dva nestejné na sobě leží, na doklad, že nošeno na rukou po dvou náramcích, z nichž obyčejně bývá jeden širší, druhý tenký. Neméně zajímavo jest, že i v hrobech bojovníků, jako u Velké Dobré a u Kbel, nalezeno vedle jehlic i po čtyřech náramcích, tak že souditi musíme, že náramky sloužily nejen ženám, ale i mužům za ozdobu. Nejčastější jsou v mohylách následující tvary:

1. Tenké otevřené náramky, obyčejně tvaru kulatého, někdy i slabě vyhraněné, vybíhají pravidlem na obou koncích ve špičky, někdy však na obou koncích jen o málo jsou tenčí než ve středu. Tvar těchto náramků je úhlednější než oněch, jež tak často se vyskytují v hrobech se skrčenými kostrami, a to i tehdy, když jsou úplně bez ozdob, tím více však, když jsou ve skupinách ryhovány, a zejména když na nich provedeno sličné lomené ryhování jako na náramku Kbelském (tab. III. č. 14.). Náramky hladké a spirálovitě ryhované čili tordirované, jako na př. poněkud otřený náramek z Hemer (tab. XXI. č. 22.), počítány jsou v Bavorsku do starší doby bronzové. Ryhované náramky hlásí se ve Falci ještě k starší bronzové době, na jihu Dunaje však již v mladší době bronzové přicházejí;[30]) u nás i hladké i ryhované náramky vyskytají se po celou dobu bronzovou. Hladké náramky pro svou jednoduchost mají velmi značné rozšíření v Evrope, kdežto ryhované alespoň do jisté míry na území mohylovém mají svůj zvláštní ráz.

2. Z širokých náramků sluší především uvésti *náramky žebérkované*, jež do jisté míry vypadají tak, jako by základní myšlenka při jich vytváření povstala z několika na sobě položených tenkých náramků.[31]) Náramky tyto jsou užší i širší, podle toho, jestli na vnější straně provedeno tré neb pět žebérek; jsou na vnitřní straně hladké, na vnější straně pak žebérka vystupují podél celého povrchu buď poloobloučkovitě zaokrouhlená neb jsou žebérka ta i ostře vyhraněná, kdež pak žlábky mezi jednotlivými žebérky jsou širší. Z ozdob vyskýtá se na náramcích těch hlavně ryhování, tak sice, že jednotlivá žebérka pravidlem střídavě jsou v celé délce neb ve skupinách ryhována, tak že na př. obě krajní a prostřední žebérka jsou ryhována a zbývající dvě žebérka jsou hladká; zřídka (jako na př. na náramku z Týna n. Vl. tab. XIV. č. 13.) vyskytne se i jiné ryhování, upomínající již na náramky ploché. Náramky žebérkované jsou ve středu nejširší, zužují se k oběma koncům poněkud a končí v tupě useknuté a poněkud

(Grabhügel II., 3) vyobrazuje jednu z mohyly u bažantnice, ve Wormsu je jedna z kostrových hrobů z Albsheimu, ve Spýru jedna bez udání naleziště, v museu Stuttgartském je z Ehningen, z Essingen spolu s palstavem s okraji a mečem s nýty, z Müssingen spolu s žebérkovým náramkem, v Mohuči jedna s dvojitým kolečkem z Rýna (Bericht, Mainz (Trier 1898) 7., tb. I., 13.), v Norimberském museu je jich několik, ve sbírce Akademie Mnichovské z Buchfeldu (Horní Falc), z Neuhofu (Horní Falc) uvádí jednu Dr. Naue (Bronzezeit 183, pozn. 1.), v museu Würzburském je jedna z mohyl u Weizenbachu, v Koburském museu jsou z Mährenthausenu a Oberweisbachu, v museu Meiningenském jsou z mohyl na Dolmaru, Einödhausenu a Kalbenstaudu (zde spolu s vroubkovaným náramkem), a z hrobu kostrového u Dörrensalzu, v Praehistorische Blätter IV., 19., tb. III. 6., je vyobrazena z mohyl na Geislohe u Schambachu. Mimo obvod mohylový vyobrazuje Reimers, Alterthümer d. Provinz Hannover, tb. XI., č. 80. jehlici z Kaltenburgu (Hildesheim), č. 84. z Garlsdorfu (Lüneburg), č. 86. z Brachel (Lüneburg); Mortillet, Musée praehist. vyobrazuje na tab. LXXXVIII. č 1049. jehlici z palafitu Gresine (conf. Chantre, l'age du bronze tb. LX., č. 16.) a č. 1050. jehlici z musea St. Germainského. Podle svědectví některých nalezišť má i jehlice tato ctihodné stáří, neboť vyskýtá se pospolu se staršími tvary bronzovými, ale patrně že uchovala se dosti dlouho.

[29]) Sacken, das Grabfeld von Hallstatt, Wien 1868, tb. XV. 16. V Primentorfu v Poznani nalezena byla podobná ve vroubkované bronzové cistě spolu s železnou sekyrkou a kladena jest Dr. Virchowem do počátku Hallstattské doby (Congrés international d'anthropologie a Stockholm I., 529.); podobnou uvádí Lissauer, Praehist. Denkmäler Westpreussens, tb. III., 8. z Lundenhofu.

[30]) Dr. Naue, Bronzezeit 177., 186.

[31]) Podobný ze tří drátů složený náramek nalezen skutečně v jezerní stavbě Corcelette, Keller, Pfahlbaubericht III., tb VII., 21., nákrčníky podobně složené z bronzových kruhů a pak i plechu bronzového vyskytují se na severu.

sesílené, do jisté míry lopatkovitě vytvářené konce. Náramky tyto v nepatrných variantech rozšířeny jsou dosti hojně v mohylách jihočeských [32]) a vyskytují se rovněž i v mohylách na západě Čech až k Rýnu [33]) a přeskakují mnohdy i mimo obvod mohylový.[34])

3. Rovněž tak typické pro mohyly jihočeské jsou *náramky* opět širšího tvaru, s tupě zakončenými konci jako u náramků žebérkovaných, na vnitřní straně zcela hladké a ploché, na vnější straně buď poněkud *vypouklé* neb středem celé délky *vyhraněné* a pravidlem sličně ryhováním zdobené. Ozdoba provedena pravidlem v několika polích, tak že totiž na obou koncích na příč náramku vedeny jsou v jedné neb ve dvou blízko sebe umístěných skupinách trojité rýhy, a při středu trojitou ryhou jednou neb dvojí vytvořena dvě neb tři pole, jež vyplněna pak buď přímočarým neb poloobloučkovým ryhováním, pravidlem na jednom páru náramků stejnoměrně, jinak ale tak rozmanitě, že málo kdy se naleznou dva páry, které by měly ozdobu úplně stejně provedenou, což arci jest jen příznakem ručního provádění rytých neb lépe vtloukaných ozdob do ulitého náramku. Náramky tyto vyskytují se rovněž stejnoměrně v obou skupinách jihočeských mohyl,[35]) často v téže skupině jako náramky žebérkované, a jako tyto rozšířeny jsou na západ rovněž až do Porýní;[36]) mimo území mohylové vyskýtá se podobná ozdoba při jiném vytváření náramku.[37])

4. Podobně rázovité jsou *náramky zakončené ve čtyři růžice.* Jsou rovněž ploché a hladké na vnitřní straně, na zevnější straně jsou pak buď slabě a husté žebérkované, tak že žlábky mezi jednotlivými žebérky téměř neprohlubují se v kov, neb jsou pásovitě podél neb na příč ryhovány, jednou dokonce na náramku z Nových Dvorů (tab. IX. č. 5.) provedena ozdoba v páskách na příč ryhovaných. Konce náramků rozbíhají se pak jaksi ve dva drátky, které stočeny jsou v opačné strany ve spirálovou plochu, tak že náramek zakončen jest na každé straně dvěma růžicovitými spirálovými plochami. Náramky tohoto typu tak významné

[32]) Z mohyl jihočeských vyobrazeny jsou ze sbírky musejní žebérkované náramky: na tab. IV., 7., 11., 22. z mohyl Kbelských, na tab. VII., 4. z mohyl u Velké Dobré, na tab. VIII., 2., 5. z mohyl u Lišiny a Čelákova, na tab. XI., 5. z mohyl u Řepče, na tab. XIV., 13. z mohyl u Vltavotýna, na tab. XV., 4., 11. z mohyl na Chlumu u Podboře, na tab. XVIII., 16. z mohyl u Plava, na tab. XXI., 1. z mohyl v Hemerách u Bechyně; mimo to nalezeny u Dejšiny (Památky XII., tb. XV., 17.), na Husině u Klatov (Památky XIV., I., 21.), u Luženic (Památky XIV., str. 655., č. 3.), pak jsou v museu Plzeňském z Kokotska a Všekar u Stankova, a v museu Klatovském ještě z Poleně, z mohyl Hrobů u Křtěnova podobný náramek vyobrazuje Rychlý, Bronzezeit in Böhmen, Prag 1894, tb. XLIX., 8., jednou vyskytly se i v hromadném nálezu u Minic (Památky XVI., tb. XI., 1., 3., 5., 6.).

[33]) V mohylách hornobavorských vyskytly se v VI. skupině u Hugelfing-Uffing (Naue, Bronzezeit, tb. XXXIII., 7.) v Ia. skupině u Fischen 8 kusů (Naue, Hügelgräber XXIV., 1.) a ve skupině IXa. u Unter-Söcheringu (ibidem); v museu Augsburském jsou z mohyl u Landesberga a Rumoldsriedu, v Stuttgartském museu z mohyl u Reutlingen a Müssingen, pak v Mnichově z mohyl Horní Falce, v Národním museu z Amberga, v Akademii z Schaufersbachu, Parsbergu a Prenertshofenu, v Meiningenském museu z mohyl u Kolbenstandu a Saalfeldu.

[34]) Zcela tohoto typu náramky dva nalezeny byly na Moravě v Ivanovicích (na Vyškovsku) dle udání v popelnicovém hrobě (Časopis vlasten. mus. spolku v Olomouci 1899, č. 65., str. 31.), jeden pak zcela totožný nalezen v kostrovém hrobě u Aszódu v Pešťském komitatu (Congrès intern. d'anthropol. a Budapest II., 1., str. 169., č. 109.), pak v hromadném nálezu u Labserwitz, kn. Wohlau, ve Slezsku. Ze žebérkovaných náramků italských terramar a švýcarských jezerních staveb nejvíce se podobají mohylovým ony z jezerní stavby u Wollishofenu blíž Curychu (Katalog d. Museums in Zürich, p. 61.), a náramek z jezerní stavby Auvernieru (Gross, établism. lacustres, Zürrich 1876, tab. XXII., 10.), jinak jsou podobnější žebérkovaným náramkům v severočeských hrobech se skrčenými kostrami; podobné analogie vyskytují se i při bronzech typu uherského a nordického, o čemž později několik slov.

[35]) Vyhraněné i vypouklé náramky nalezeny v obojím tvaru v mohylách u Hladoměře, tb. II., 9., 11, 16. a 7., 15., u Velké Dobré, tb. VI., 4., 5., VII., 10, 11. a tb. VI., 6., u Plava tb. XVIII., 13. a 8., 17., v Hemerách u Bechyně tb. XX., 12., XXI. 5., 14., XXII., 5. a XX., 17., 20., 22., na Chlumu tb. XVI., 6. a 7., a v Hrobech u Křtěnova (Rychlý, Bronzezeit XLIX., 15. a 3.); jinak jsou vyhraněné z Podřeží, tb. VIII., 4., z Pasek tb. X., 3., z Řepče XI., 4., z Ostřetic (Český Lid I., 289., 6.); z Husína (Památky XIV., tb. I., 15.), a vypouklé o sobě z Týna nad Vltavou, tb. XIV., 12., a Zběšic, tb. XIV., 4.; konečně z hromadného nálezu u Minic (Památky XVI., tb. XI., 2., 4., 9.).

[36]) Z hornobavorských mohyl vyobrazuje je Dr. Naue, Bronzezeit, ze skupin: Fischen, skupina Ia., tb. XXXIII., 3., 4., Oderding, skupina III., tb. XXXIII., 6., Hugelfing, skupina VI., tb. XXXIII., 5., Hugelfing-Egelfing, skupina VI.a tb. XXXII., 10., Hugelfing-Uffing, skupina VI.b tb. XXXIII., 8., Mühlthal, XIV., tb. XIX., 5., ve Švábích nalezeny byly v mohylách u Leederu, v Stuttgartském Museu jsou z Mundelsheimu, z Horní Falce z Ambergu, Darshofenu, Eulsbrunnu, Ronsoldenu, Neuhofu, v Rakousích vyskytly se u Winklernu (Heger, Ausgrabungen u. Forschungen bei Amstetten, Mitth. d. praehist. Commission d. k. Akademie, Wien I, N. 3., 1893. vyobrazuje vyhraněné na str. 134. č. 4., 135. č. 6., 140. č. 31., vypouklé na str. 143. č. 29., 30.).

[37]) Zcela totožný nalezen spolu s žebérkovaným náramkem u Labserwitz, kn. Wohlau ve Slezsku, v hromadném nálezu, jinak jsou vyhraněné náramky francouzských nálezů (conf. Chantre, l'age du Bronze, tb. XLIX., 1.—3., L. 3., XVIII., 4., XXIII., 4.) sice podobným způsobem ryhovány, ale jsou stejnoměrně silné po celé délce, podobně asi jako náramky z hromadného nálezu u Křtěnova (Rychlý, Bronzezeit X, 6.) a rovněž i uherské (Hampel, Bronzezeit LXXXVI., 4.) jsouce při obdobném ryhování jinak vytvářeny; nejvíce podobné našim mohylovým, jen že poněkud pokročilejší technicky, viděl jsem vyhraněné náramky v museu Besançonském z mohyl u Boussières.

pro jihočeské mohyly[38]) vyskytují se na západě pouze v mohylách na severu Dunaje v Horní Falci a ve Francích;[39]) v druhých skupinách bronzových jsou jinak vytvářeny.[40])

5. Neobvyklým a myslím že ojedinělým tvarem je náramek z mohyly v Pasekách, nalezený spolu s bronzovým oštěpem (tab. X. č. 5.), který má do jisté míry ráz náramků vyhraněných, ale zdoben jest podél okrajů obloučkovým rytím více perličkovým.

6. Úplně vymyká se z rázu ozdob mohylových garnitura z mohyl Merklínských (tab. I. č. 9.—11.), kdež nalezeny v jedné mohyle dva náramky, dva kruhy na nohy a kruh nákrční, vesměs masivní, prostě ohnuté pruty bronzové, slabými ryhami zdobené. Dosti podobné kruhy viděl jsem v museu ve Stuttgartě z mohyl u Rumoldsriedu, ale nedovolil bych si určitého úsudku, v kterém okruhu bronzovém vznikly, rovněž jako bych nedovedl udati, odkud v té ranní době k nám mohla přijíti moda nošení kruhů na nohou a kruhu nákrčního.

7. K době mladší bronzové konečně poukazují dva náramky z Chlumu, poloduté, se sličným ryhováním přímočárným i kroužkovým (tab. XV. č. 2.), jež patrně k nám zaneseny z bronzového území jezerních staveb alpských.[41])

8. Jako vzácnost konečně sluší uvésti spirálovitý náramek z dvojitého zlatého drátu (tab. XV. č. 16.), nalezený v obrovské mohyle na Chlumu, který podle jehlic a náramků spolu nalezených hlásí se tu k vlastní bronzové době; zvláštnost tohoto tvaru spočívá v tom, že na drátu uzavřeném v kruh nelze pozorovati stopy, že by drát byl někde spájen. Jest to tvar známý nám již z hrobů se skrčenými kostrami a vyskytující se ve střední Evropě více v podobě záušnic a prstenů než v podobě náramků; tvar ten počíná již v prvé době bronzové a udržuje se po dlouhou dobu v modě.

Poskytují tedy i náramky několik tvarů, které svým zvláštním rázem neméně charakterisují osobitost bronzové kultury mohylového pokolení než jehlice bronzové.

Prsteny.

Naproti kultuře pokolení skrčených koster nalézáme v mohylách mnohem častěji ozdobu prstů a to nejen v podobě jednoduchého kroužku, nýbrž v podobě i dosti složité i zdá se, že tato ozdoba těšila se zvláštní zálibě, neboť vyskytly se v jednom hrobě na př. v Hemerách a na Chlumu čtyři prsteny, patřivší patrně jedné osobě, ano p. Franc nalezl na Plzeňsku u jedné mrtvoly 10 prstenů, totiž po prstenu na každém prstě. Jsou pak hlavně tyto dva tvary zastoupeny:

1. Především jsou to prsténky z dvojitého zlatého drátu spiralovitě stočené podle téhož principu jako zlatý náramek z Chlumu. Nalezl jsem podobný v hrobě znatného bojovníka u Kbel (tab. III. č. 12.), podobný nalezen u Hladoměře (tab. II. č. 8.), jeden vyskytl se v malé mohylce na Chlumu, jeden nalezl jsem u Řepče (tab. XII. č. 13) a podobně točený, jen že ze spirálovitě ryhovaného drátu bronzového nalezl jsem v mohylce u Merklína spolu se zvláštní zmíněnou již garniturou. Prsténky tohoto tvaru jsou, jak podotknuto již při náramku z Chlumu, zastoupeny ve střední Evropě jako obecná moda a nepojí se ani k určitému druhu pohřbů ani k určité kultuře.

2. Typickými pro naše mohyly jsou za to prsténce vytvořené z tenké úzké, proužky bronzové obepínající prst a končící v kulatý drát přehozený a stočený po obou stranách v spirálové plochy, mnohem větší než u náramků, tak že spirálové plochy, byl-li prsten navlečen na prst, asi přikrývaly sousední oba prsty, což do jisté míry musilo vaditi, jestli prstenů na ruce bylo

[38]) Náramky s růžicemi jsou v zemském museu zastoupeny: z mohyl u Kbel tb. III, 9., IV., 12., z mohyl u Velké Dobré tb. VII., 8., z Podřeží u Zbečna tb. VIII., 15., z Nových Dvorů tb. IX., 5., z Hor. Metelska tb. X., 17., z Chlumu tb. XVI., 4., z Plava tb. XVIII., 19. a v Plzeňském museu jsou ze Všekar u Stankova.

[39]) Z Horní Falce jsou náramky s růžicemi z mohyl: Hörmansdorf, Schweigerhauser Forst bei Regensburg a Dieteldorf (Naue, Bronzezeit 181., N. 1.). V Mnichovské akademii jsou z Peilensteinu, na výstavě v Norimberce byly z Einsiedlerforstu na Regenu, Unterwahrbergu blíž Neuenburgu, Labersrichtu; Lindenschmit (Alterthümer unserer heidnischen Vorzeit, I., Heft V., tb. IV., 7.) vyobrazuje je z Beiruthu, ze středních Frank uvádí Naue (Bronzezeit 181., Nr. 2.) z Mischelbachu, ve Vídeňském museu je podobný z kostrového hrobu u Eggendorfu blíž Hollabrunnu, a podobně v kostrovém hrobě nalezen v sev. Čechách u Oubrnic (Památky XIX., 26., č. 5.). Dosti podobný našim mohylovým je náramek jen z polovice zachovaný v museu Biennském, jehož facsimile viděl jsem v museu St. Germainském.

[40]) Ve skupině uherského bronzu vyskytují se náramky na obou koncích ve dvě spirálové růžice končící, zcela jinak vytvářené, jsouce z části z tenkého drátu, z části z úzké pásky bronzové (na př. Hampel, Bronzezeit XXXIX., 1., XLVII., 2., 3.), v nordické skupině vyskytují se rovněž tak úzké, ale jsou ze zlata: Montelius, Temps préhistoriques en Suède, Paris 1895, str. 86, obr. 100., Müller, Nordische Alterthumskunde I., 254., č. 116.; S. Müller míní, že jsou původu uherského, a uvádí, že dosud nalezeny byly pouze v mužských hrobech. Zlatý náramek s růžicemi vyobrazuje též Schumann, Die Kultur Pommerns tb. II. 31. z Lettnin a Dr. W. Splieth, Inventar der Bronzealterfunde aus Schleswig-Holstein vyobrazuje z hrobů tb. IV., 46. zlatý a 67. bronzový náramek s růžicemi.

[41]) Keller, Pfahlbauten V., Ber., tb. V., 12, VII. Bericht, tb. XI.; náramky ty mají konce přehnuté, poněkud upomínajíce na sesílené tupé konce našich širokých náramků.

více, neb dokonce na každém prstě jeden. Prsteny tyto vyskytují se dosti zhusta v jihočeských mohylách,[42]) jsou rovněž charakteristické i pro mohyly na západ od Šumavy v Horní Falci a Francích,[43]) vyskytly se výjimkou i v Horních Bavořích[44]) a objeví se zcela výjimečně mimo obvod mohylový.[45])

Nákrčníky.

Ozdoby nákrční jsou příznakem především ženských hrobů, ale jsou v hrobech mohylových řidším zjevem než v hrobech se skrčenými kostrami. Společné oběma druhům pohřbů jsou *nákrčníky ze spirálových rourek*, avšak pouze jednou podařilo se mi nalézti úplný nákrčník, který šel kolem krku v pěkné mohyle u Kbel, jen že byl tak rzí rozrušen, že jsem pouze části spolu s hlinou vyzvednouti mohl; uprostřed nákrčníku vodorovně ležícího v žluté hlíně nasypané na pohřeb nalezl jsem sklovitý povlak několika zubů zelení bronzové rzi do zelena zbarvených, že v zemi vypadaly jako soudečkovité korálky; mimo nákrčník nalezeny v hrobě dva náramky žebérkované (tab. IV. č. 23.) a dvě jehlice se širokou hlavou a vyhraněnou jehlou (tab. IV. č. 8. a 10.). Řadu zlomků zcela tenounké bronzové rourky, jež nepravidelně byly uloženy, nalezl jsem v jedné mohyle u Čelákova-Lišiny (tab. VIII. č. 6.) spolu s drobnostmi bronzovými, a rovněž v Hemerách nalezeny zlomky bronzové rourky nákrční (tab. XXI. č. 13.) a mezi těmito rourkami objevily se dva modré skleněné korále, jeden větší, jeden menší (tab. XXI. č. 11., 12.); v témže hrobě byly dva tenké náramky spirálovitě ryhované čili tordirované (č. 22.), pak dva náramky široké, vyhraněné, zdobené poloobloučky (č. 14.) a jehlice s plochou hlavicí a ryhováním. Při posledním našem kopání v Hemerách nalezeno v jedné silně hlinité mohyle ještě osm malých temně modrých sklených korálů jako jediný pohřební dar.

Barevné korále skleněné podle dosavadní archaeologické zkušenosti poukazují na původ aegyptský, po případě aegyptsko-phoenický, a jest-li ozdoba krční v podobě spirálové rourky společna všem obvodům bronzové kultury, jest barevná perla skleněná pro dobu bronzovou vzácností, podobně jako v Bavorsku,[46]) kdež ji Dr. Naue nalezl pouze v jedné mohyle, kdežto na Pobaltí častěji v době bronzové byla zjištěna.[47])

Častěji než skleněné korále vyskytují se v mohylách jihočeských korále jantarové,[48]) ač nejsou tak četnými a velkými nákrčníky zastoupeny jako v hrobech se skrčenými kostrami. Za to vyskytl se mi v mohyle u Velké Dobré nákrčník z perel jantarovych (tb. VII. 27.) se-

---

[42]) V jihočeských mohylách vyskytly se prsteny s dvěma spirálovými plochami: u Kbel, tb. IV., 16., u Čelákova-Lišiny, tb. VIII., 3., u Metelska, tb. X., 15., u Řepče, tb. XI., 6., 17., u Týna n. Vltavou, tb. XIV., 15., u Plava, tb. XVIII, 6., 7., v Hemerách u Bechyně, tb. XX., 5., XXI., 9., pak u Luženic (Památky XIV., 655., č. 5.), u Dejsiny blíž Plzně (Památky XII., tb. XV., 21.), u Všekar blíž Stankova, u Křtěnova (Mitth. der anthropol. Ges., Wien XIV., 214.), u Kostelce (Mitth. anthrop. Wien, XIII., 20., tb. II., 30.) a u Albrechtce (Mitth. anthropol., Wien, XXIII., 33., XVI., 84, č. 31.).

[43]) Dr. Naue, Bronzezeit 198., uvádí, že vyskytují se v Horní Falci, Středních Francích, Dolních Bavorech a v Čechách; specielně pak uvádí naleziště: Hochheim bei Neumarkt (museum Regensburg), Premertzhofen (3 na prstech), Abachhof (dva se starší jehlicí, dýkou, palstavem, v museu Řezenském), Heimberg, Hörmannsdorf (9 prstenů, 2 jehlice s vývalkem, 2 náramky se spirálovými plochami na výstavě v Norimberce), Peilenstein bei Neukirchen (mus. akademie v Mnichově), Eichdorf (Mittelfranken, Katal. Nationalmuseum, München, II., 12.), Amberg (Oberfranken, Mnichov, Nationalmuseum); několik prstenů je ve sbírce v Landshutě, ve sbírce ve Weissenburgu je z mohyl u Geislohe (Mittelfranken), v museu v Berlíně z Řezna, ve Stuttgartském museu z mohyl u Reutlingen, v Mohuči z mohyl u Mörfeldu v Hessensku (prov. Starkenburg); rovněž v mohylách u Vinklarnu v Dol. Rakousích nalezen prsten se spirálami spolu s jehlicemi, náramky atd. typu mohylového (Heger, Ausgrabungen bei Amstetten, Mitth. d. praeh. Commission d. k. Akademie, Wien, I., Nr. 3., 1893, str. 142., č. 28.). Dále vyobrazuje Lindenschmit (Alterthümer unserer heidn. Vorzeit I., Heft V., tb. IV. č. 5.) prsten se spirálami z Kelheimu na ústí Mühly.

[44]) První prsten se spirálovými plochami nalezl Dr. Naue v mohyle s kostrovým pohřbem u Traubingen na Starenberském jezeře.

[45]) Schumann, Die Kultur Pommerns in vorgesch. Zeit, Berlin 1897, tb. II., č. 22., vyobrazuje zcela totožný prsten se spirálami z Glendelinu, kr. Demmin, kdežto č. 24. vyobrazuje podobně vytvořené náramky ze Štětína, uváděje na str. 44. jako další naleziště Misdroy, Hofdamm; Lindenschmit I., V., IV., č. 6., vyobrazuje z musea Štětínského zlatý z Kyritz; viz též Lisch, Museum Friderico-Francisceum, tb. XXIII., 15., 16. a č. 1., 2. ze zlata, z Uher pak vyobrazuje Hampel, Alterthümer der Bronzezeit XLIX., 1., tvar prstenovitý o čtyřech závitcích a dvou spiralových plochách ze sidliště Felsö-Dobsza z Abaujv. com. a podobně stočený znám je z žárových hrobů z Kubína (Mitth. d. anthropol. Gesellschaft, Wien XIII., 199.), kdežto jen úzký pateronásobný závit s většími spirálovými plochami vyobrazen z Grebina-Gradca v Hercegovině u Mucha, Atlas, tb. XXXVII., 4., konečně sluší z Vídeňského dvorního musea uvésti prsten dvakrát kolem prstu točený z hromadného nálezu u Meiersdorfu a pak prsteny národopisné sbírky z Kobaně na Kavkaze.

[46]) Dr. Naue, Bronzezeit, p. 130. ze skupiny VI. 6) Hugelfing-Uffing, s předměty starší doby bronzové.

[47]) V známé mohyle Peccatelské v Meklenburce 14 perlí (Jahrb. des Vereins für mecklb. Gesch., X., 275.) a z mohyly u Lehsen (ib. IV., 28.), rovněž z mohyly u Friedrichsruhe (ib. XLVII.); podobně nalezeny byly i v Šlesvig-Holštýně (Mestorf, Vorgesch. Alterthümer aus Schleswig-Holstein, 10.) a v Dánsku, kdež je kladou do konce doby bronzové. Naproti tomu je malá plochá závěska ze světle zeleného skla, nalezená v mohylách u Břas (tb. XXIX., č. 9.) předměty tam nalezenými datována do doby Hallstattské.

stavený, tak že velké ploché perle provrtány byly jednak na poloobloučku vynikajícím na užší straně obdélníkového tvaru, k zavěšení patrně na šňůru krční, vedle toho pak provrtány byly na příč, kdež mezi nimi zavěšeny byly menší perle jantarové buď ploché, kulaté neb válečkovité, pak i tenké spirálové rourky. V téže mohyle nalezeny byly dva tenké náramky (tb. VII. 5.) ryhované, pak dva náramky s růžicemi (tb. VII. 8.) a dlouhá jehlice ve tři kusy původně zlomená (tb. VII. 1.), čímž nález do bronzové doby se řadí. Podobně složité nákrčníky nalezeny také v mohylách bavorských,[49]) ano i v mohylách ve Wiltshiru v Anglii,[50]) ale vyskytly se také na známém pohřebišti Hallstattském.[51]) Mimořádně vyskytly se i malé perle v podobě plochého kolečka z bílé hmoty, snad kostěné, na Chlumu (tb. XVI. 6.) a v Břasech (tb. XIX. č. II.)

Za součást nákrčníku považovati sluší i srdcovité závěsky z Nových Dvorů (tb. IX. 9. 10.), závěsky v podobě desky bronzové s ostnem ve středu, jako 6 cetek z Pivoně (tb. IX. 2.), neboť jsou opatřeny k zavěšení rourkou, povstalou přehnutím bronzového plechu; prof. Hampel vyobrazuje sice podobné srdcovité z hromadného nálezu v Ercsi (com. Stol. Bělehrad) jako přívěsky pasu,[52]) ale u Sigmaring v Podunají byly nalezeny závěsky podobné Pivoňským, jen že perličkovitě zdobené na prsou kostry,[53]) a z mohyl u Altdorfu ve středních Francích vyobrazuje Dr. Neue srdcovité závěsky, zcela podobné našim spolu se spirálovou rourkou,[54]) což přirozeně poukazuje na ozdobu krční. Naproti tomu může býti obdélná závěska s kroužkem na zavěšení z Habartic (tb. IX. 6. 7) jak závěskou k ozdobě krční, k čemuž by počet sedmi obdobných závěsek spíše poukazoval, ale může býti i závěskou pasu. Závěsky tyto jsou u nás celkem vzácné a vyskytují se na západě Čech jen v mohylách na severu Dunaje[55]) a jsou zastoupeny i v Uhrách.[56])

[48]) V musejní sbírce jsou jantarové korale nejvíce z Hemer u Bechyně zastoupeny, tb. XX., 24., XXI., 24., z Chlumu, tb. XVI., 8.; zvláštní jsou jantarové tvary na jedné straně ploché, na druhé v kulovitém segmentu vypouklé, jež podobají se spíše knoflíkům než perlám, jako na př. z Hladoměře, tb. II., 10., z Hemer, tb. XX., 19. Jinak známe jantarové perle z mohyl u Poněšic, u Ostřetic a j.

[49]) Dr. Naue, Hügelgräber am Ammer u Staffelsee, tb. XXIV., 14., Bronzezeit XXXII., 1.—7., spolu s dvěma jehlicemi provrtanými a širším náramkem vyhraněným z mohyl u Hugelfing-Uffing.

[50]) Thurnam, On ancient british barrows, Archaeologia XLIII., 2., p. 505., č. 198., 506., č. 199.

[51]) Sacken, Das Grabfeld von Hallstatt, tb. XVII., 28., 30.

[52]) Hampel, Alterthümer d. Bronzezeit, CXIII., 1., 5., 6.

[53]) Praeh. Blätter IX., 51., tb. VI., 8.

[54]) Praeh. Blätter VIII., tb. VIII., 5.

[55]) Mimo uvedené z Altdorfu vyskytly se srdcovité závěsky u Waitzenhofenu ve středních Francích, Praehistorische Blätter V., tb. VI., č. 20., v hořením pohřbu a z Parsbergu byly vystaveny v Norimberské výstavě; závěsky podobné Pivoňským jsou známy z Thalmässingu a Altdorfu ve středních Francích (Praeh. Blätter VII., tb. VII., 1., V., tb. VIII., 9., 10.); na výstavě Norimberské byly z Schutzendorfu.

[56]) Hampel, Alterthümer d. Bronzezeit, vyobrazuje vedle srdcovitých, ale jinak vytvářených závěsek pasových z Ercsi (tb. XCIII., 1., 5, 6.), závěsky podobné Pivoňským na tab. LIV., 7., z Alsó Némedi; LV., 3., z Uher bez udání místa; na tab. LIV., 4., vyobrazuje perličkovitě zdobené z Aszódu, na tab. LIV., 5., závěsky dosti podobné oněm z Nových Dvorů, a na téže tabulce č. 9. závěsky dosti podobné oněm z Habartic, obojí bez udání naleziště. Současné toto vyskytání se závěsek v Uhrách a v mohylách bavorsko-českých není zajisté nahodilé i jest otázkou, zdali se jedná o dovoz z Uher na západ neb o současný vývoj.

Zbývá uvésti ještě nákrčníky hmotné, jako na př. nákrčník z Merklína, který jest utvořen z hmotného prutu bronzového na povrchu slabě ryhovaného (tb. I. 9.) a se spolunalezenými kruhy na nohy a náramky se jaksi vymýká z celé kultury mohylové. Jiný nákrčník z tenkého prutu bronzového, nalezený v mohylách Hemerských (tb. XXII. 2.) a zakončený na jedné straně v očko, na druhé straně v háček k zapínání, má již ráz mnohem mladší a vyskytá se hojněji v mladší periodě Hallstattské, zastoupené tak pěkně v hrobech se skrčenými kostrami u Bylan, vzdor tomu, že nalezen v téže mohyle náramek vyhraněný s poloobloučkovou rytou ozdobou, který náleží do doby bronzové.

Ozdoby prsou a pasu.

Žiutě lesklý bronz, tak oblíbený v ozdobách těla, výborně se hodil i k výzdobě kožených součástí oděvu. Nejnápadnější ozdobou, která nejspíše asi hodila se k prsní výzdobě koženého kabátce, je ozdoba z Pivoně v podobě trojhranné, slabě prohnuté destičky, vybíhající na všech třech stranách v drát, stočený ve spirálovou plochu; štítek sám zdoben jest dvojí řadou perličkovitých pupíčků parallelně postavených s okraji štítku (tb. IX. 4.). Podle ostatních nálezů Pivoňských (jehlice s vývalkem, závěsné ozdoby a palstavu se žlábkem) hlásí se i ozdoba tato k době rozkvětu kultury bronzové. Jelikož pak tento tvar ozdobný je dosud úplně ojedinělý v archaeologii, nelze o něm také mnoho posudků činiti; to však bude přece asi na snadě, že co do principu vytváření ozdobu tuto možno zařaditi jedině do skupiny štítových spon, jejichž štítové plochy i spirály více sloužily k ozdobě, než aby byly nevyhnutelné potřebny ku spínání pláště neb kožešin.

Podobné *štítové spony* nalezeny u nás v mohylách u Vrcovic blíž Strakonic dvě, obě se štítkem kosočtvercovým; jeden štítek je hustým ryhováním pěkně

zdobený, kdežto druhý štítek jest hladký; u prvé vybíhá jeden drát, na němž navlečena jest jehla, prostě v kotouče čili plochu spirálovou, na druhém pak konci, kde špička jehly se zachycuje, drát nejprve prohnut je v s-ovitou smyčku a pak teprve stáčí se ve spirálovou plochu, kdežto u druhé spony drát na obou koncích prostě v spirálovou plochu přechází (tb. XXVI. 1. 2). Podobné spony vyskytly se u nás dosud pouze v hromadných nálezech, a sice téměř zcela totožné u Čep, blíž Pardubic,[57] mnohem větší pak na sidlišti u Brozánek[58] a v hromadném nálezu u Jenšovic;[59] na posledních sponách je zřejmě znáti, že byly vytepány již kladivem, kdežto na sponách z Čep a Vrcovic údery kladiva rozeznati nelze.

O původu a vývoji těchto spon, jakož i o jejich rozšíření pojednal do podrobna učený Undset,[60] dle něhož základným tvarem tohoto druhu spon jest spona Hallstattská o dvou spirálových plochách, spojených osmičkovitou smyčkou, kteráž spona v polovičce hrobů na pohřebišti Hallstattském byla zastoupena. Původ této jednodílné spony dvojspirálové klade Undset na Balkán, kdež skutečně vyskytá se na Pelopounesu (sbírka Dr. Gremplera) a zejména pak v Olympii (mus. Athenské), v Makedonii nalezena při stavbě dráhy (zemské museum), v Sarajevském museu je z Jezeriny, v Záhřebském z Otočace a j. Za další vývoj dvojspirálové spony považuje Undset sponu uherského typu o jedné spirále a štítku i myslí, že v Uhrách vyvinoval se i tvar spon štítových o dvou spirálech, kdežto Hampel[61] tento tvar štítových spon o dvou spirálách považuje za tvar severnější, v Uhrách cizí, jakož skutečně spony štítkové ve tvaru již vyvinutějším nejen u nás v Čechách, ale i dále na sever do Pobaltí se vyskytují,[62] tak že až na malé výstřelky hlavně mezi Labem a Vislou jsou zastoupeny a zde i ve zvláště vyvinutém tvaru zdomácněly.

Význačnou ozdobou jsou též puklice bronzové, ač není zcela jasným, zdali sloužily k ozdobě pasu nebo kabátu. Puklice slabě vyduté, zdobené koncentrickými kruhy perličkovitými nalezeny u nás pouze u Habartic (obr. 13.); byly připevněny hřebíčky, jejichž hlavička přimykala na střed puklice, a byly tudíž patrně určeny k ozdobě silné kůže, což by na ozdobu pasu poukazovalo. Dírkami k přišívání opatřené puklice jsou buď větší, v hladký nízký kužel vypouklé, s vodorovně přeloženým okrajem a zdobeny jsou perličkovitým kruhem nad přehnutým okrajem; prostřední a menší pukličky jsou pravidlem oble vypouklé, bez okraje a bez ozdoby, s dvěma dírkami na okraji. V jedné mohyle u Plava (obr. 6.) vyskytlo se těchto puklic hojně, i zachovala se v této mohyle zároveň i kůže, k níž puklice byly přišity tenkými řeménky (tb. XVIII. 18. 20.) rovněž zachovanými, ale pod kůží zachovaly se také části dřeva, patrně z dosti silného prkénka pocházející; v tomto případě nemůže se tedy jednati o kabátec, jako spíše o silný opasek dřevem podložený, k čemuž by zejména poukazovala okolnost, že náramky z rukou právě za opaskem leží, jen že arci poloha jehlic, ač jestli opravdu v původní poloze jsou zase položeny, by byla na odpor. Záhadnější ještě jsou konické rourky bronzové, které dosti zhusta ve společnosti puklic přicházejí a v uvedené mohyle Plavské v jednom chumáči při puklicích leží; sloužily zajisté i rourky tyto k ozdobě pasu, jsouce patrně volně přivěšeny. Ozdobné tyto puklice, někdy i s rourkami vyskytly se u nás v mohylách dosti často[63] a jsou zajisté pro úbor pokolení mohylového charakteristickými, a vyskytují se rovněž i na území bavorských mohyl,[64] kdežto v Uhrách a

[57] Rychlý, Bronzezeit in Böhmen, Prag 1894, tb. VI., 1.

[58] Památky archaeol. XI., tb. III.

[59] Památky archaeol. XVII., tb. LXXXII., 16., 18.

[60] Undset, Études sur l'age de bronze de la Hongrie, Christiania 1880, p. 54. sq.

[61] Hampel, Alterthümer d. Bronzezeit, tb. XXXIX., 2.

[62] Undset, p. 65. sq. uvádí vedle uherské spony štítkové o dvou spirálových plochách sponu nalezenou u Schweidnitz ve Slezsku, podobnou z Forstu v Dol. Lužici v museu Zhořeleckém, podobnou ze sbírek německé společnosti v Lipsku, jinou z musea v Halle z Golsenu, jinou v Mohučském museu z Heidesheimu (u Lindenschmita, Alterthümer I., H. IX., tb. III. 2.), jinou v museu Stuttgartském ze sev. Würtemberska, poslední dvě jako zbloudilé na západ; několik podobných spon je dále v obou museích Berlínských (conf. Voss & Stimming, Alterthümer d. Mark Brandenb. II, tb. I., 16., tb. IV., 66., tb. V., 613.), v museu Štětínském jest několik podobných (conf. Schumann, Cultur Pommerns, tb. III., 15., na str. 43. uvádí jich šest), v museu Zvěřínském je rovněž několik a nejzazším nalezištěm je ostrov Bornholm, kdež nalezeno 14 spon v 11 nalezištích (conf. S. Müller, Nordische Alterthumskunde, Strassb. 1897, I., 275.). Tím dáno jest hlavní rozšíření štítových spon o dvou spirálách od Sudet na Balt; dvě spony náhoda zanesla na Rýn.

[63] Všechny tři druhy puklic i s rourkami nalezeny v hrobě znamenitého bojovníka u Vel. Dobré, tb. VI., 7., 11.—13., k tomu kus puklice na dřevě č. 24., kdežto v ženském hrobě jiné mohyly nalezeny puklice (tb. VII., 23., 24.) v sobě vložené a tudíž nepřišité. Jinak nalezeny pohromadě puklice s rourkami ještě na Podřeží u Zbečna (tb. VIII., 11., 13.), u Rataj (sbírka musejní, a v Hemerách (tb. XXI., 4., 3.), pak u Husina (Památky archaeol. XIV., tb. I., 11. (na dřevě), 34., 35.); puklice samotné nalezeny u Řepče (tb. XII, 18.), u Nových Dvorů blíž Písku (sbírka musejní) a j.

[64] Dr. Naue, Bronzezeit, tb. VII., vyobrazuje schema kostrového pohřbu v mohylách u Mühlthalu, kde puklice seřaděny jsou jednou v poloze opasku tak, že položeny tři větší puklice uprostřed, menší pak pukličky neboli knoflíky podle nich ve 4 vodorovných řadách, na stehnách pak zástěrkovitě, v prostřed 4 větší puklice, menší pak šesti řadami vodorovně, rourky konické pak po třech ve dvou skupinách na pánvi. Na str. 138.

v území nordického bronzu ozdobné puklice odchylují se i co do tvaru i co do výzdoby. Malé hřebíčky s kulatými neb podélnými hlavičkami, jež patrně též k výzdobě pasu sloužily, vyskytly se pro tuto dobu pouze v mohylách u Hladoměře (tb. II. 12.—14.). Knoflíky, které u nás vyskytly se v mohylách na Chlumu (tb. XV. 17., XVI. 10.—12.) u Hemer (tb. XXII. 10.) a Domanic (tb. XXIX. č. 16. 17.) a též k ozdobě pasu sloužily, jsou již importovány z okruhu kultury Hallstattské.

K ozdobě nejspíše náprsní sloužily patrně též tenké zlaté plíšky mnohdy vzorkované, jež na Chlumu (tb. XV. 21.) nalezeny v mohyle s pohřby doby bronzové, kdežto pod Tuhoštěm vyskytly se již s cistami a jiným příslušenstvím kultury Hallstattské. Podobně i zlaté nitě, proužkovitě nastříhané z tenkého zlatého plechu mohly sloužiti bud k vzorkovému prošívání šatu vlněného nebo i k prošívání pasu koženého v neznámém vzorci; známe je z mohyl u Hladoměře (tb. II. 19.) a z nálezu čtyř náramků a velikého počtu perel jantarových (tedy z hromadného nálezu) u Křenovic blíž Bernartic, kde rovněž nepřesahují délku 10 cm; přicházely tedy v této délce nastříhané obchodem do země a byly zde používány k ozdobnému prošívání šatu, tenkých pasů, neb obuvi.

Drobné ozdůbky.

Mezi zvláštnosti v jihočeských mohylách zařaditi možno tenkou náušničku z mohyl u Lišiny-Čelákova (tb. VIII. 7.), jež svinuta jest na způsob zlatých záušnic moravsko-uherských, hlásících se ke kultuře skrčených koster. Jinak naušnice v našich mohylách nejsou známy a nevyskytují se ani dále na západě; v tomto tvaru vyskytly se u nás v hrobech se skrčenými kostrami u Únětic (Starožitnosti I., tb. XI. 5. 6.) a u Neprobilic (ib. tb. XVII. 6.).

Z Lišiny je kování (tb. VIII. 10.) v podobě bronzové proužky na obou koncích zahnuté, jež sloužilo patrně k výzdobě řemení. Podobně asi k výzdobě řemení určeno bronzové kolečko se čtyřmi paprsky, nalezené v ženském pohřbu u Vel. Dobré (tb. VI. 22.), jež upomíná na vzory švýcarsko-italské; jest to, pokud vím, jediný kousek z prolamovaných kolečkovitých ozdob, na jihozápadě Čech tak oblíbených. K čemu sloužila kroužky zdobená destička kostěná z mohyl u Řepče (tb. XII. 16.), těžko by se dalo určiti. Podobně nelze nic určitého pověděti o malé loďkovité ozdůbce bronzové z Hemer (tb. XXI. č. 18.); viděl jsem podobnou lodkovitou cetku opatřenou nýtkem na každém konci ve Francii v museu Moulinském, kdež by nýtky na ozdobu koženého pasu neb řemení poukazovaly. Ozdubka bronzová z Chlumu (tb. XVII. 5.) patrně k ozdobě sloužila rukojeti nějaké, ale záhadný je zase hliněný předmět v podobě obrovského přeslenu, ale s úzkou dírkou.

vykládá o jich používání k ozdobě pasu a uvádí je z hornobavorských mohyl u Unter-Söcheringu, Fischen, Hugelfing-Uffing, conf. tb. XX., XXV. a VI. Z Horní Falce uvádí jako naleziště Kehlheim, Hienheimer Forst, Hörmannsdorf, několik ze Šváb v Augsburském museu, a ze Středních Frank naleziště Mischelbach, Thalmässing, Pappenheim; v Norimberce viděl jsem je z mohyl u Labersrichtu. Dr. Naue dokládá, že častěji vyskytují se v starší než v mladší době bronzové. O konických trubičkách vykládá Dr. Naue, 140., že byly zavěšeny na řemínkách k pasu.

Keramika.

V mohylových pohřbech zastoupena jest i keramika od nejprvnější doby mohylové, sloužíc zřídka jen k opravdovému uschování spáleného pohřbu, jako opravdová popelnice, častěji však přidávána v počtu darů pohřebních. Popelnice jsou, pokud mi povědomo, nádoby hrubé a nezdobené, kdežto ostatní nádoby pohřební, patrně k uložení potravy neb nápojů určené, bývají sličného tvaru a dosti často vkusně zdobené.

V celkovém dojmu jest při keramice jihočeských mohyl pro dobu bronzovou bez odporu velice nápadným, že skupina západní v poříčí Berounky, od skupiny jižní, v poříčí Vltavy, valně se liší co do tvaru i co do výzdoby. Úkaz tento vyskýtá se nejen u nás, ale i dále na západě na území mohylovém, kde rovněž jednotlivé krajiny mají svůj osobitý ráz i tam, kde bronzové předměty jsou typické pro pokolení mohylové. Jest tedy pro starší dobu mohylovou poměr zcela jiný, než jsme shledali v severních Čechách u pokolení skrčených koster, kde zaujala hlavní pozornost keramika, kdežto v mohylách je ustálenější tvar a ráz bronzů, keramika však je lokálně zbarvena téměř od počátku.

V jihočeských mohylách nejvíce jsou v obou skupinách ještě shodny nádobky tvaru amforovitého, totiž menší nádobky velmi úhledné s válcovitým hladkým hrdlem, baňatým tělem a nízkou nožkou; na rozhraní hrdla a baňatosti opatřeny jsou dvěma úšky, a jsou zdobeny obyčejně ryhováním vodorovným mezi úšky, kdežto v baňatosti výzdoba se rozchází: na amforce Kbelské na př. (tb. V. 13.) jsou čtyři žebérka shora dolů a při jejich dolejším konci na obě strany ozdoba ryhovaná: tomuto tvaru nejvíce se podobá jedna amforka z Řepče (tb. XIII. 2.) o něco jsouc jednodušší, kdežto druhá je hladká (tb. XIII. č. 3.) a třetí štíhlejší trojúhelníkovým ryhováním zdobená, což i v blízkých mohylách na Chlumu (tb. XVII. 6. 9.) se opakuje.

Jako druhý společný tvar mohli bychom uvésti více méně mískovité nádobky na dutých vysokých nož-

kách; nádobky tyto mají pod hladkým okrajem jedno úško a jsou v dolejší obráceně konické ploše vyzdobeny, jako na př. nádobka z mohyl Kbelských (tb. V. 11.) páskovou lomenou ozdobou, nádobka z Metelska lomenými ryhami (tb. X. 11), a kdežto čtyři nádobky z Řepče zcela jednoduše ryhováním a tečkováním (tb. XIII. 1. 4. 24. 26.) jsou zdobeny, je u páté (č. 8.) nad to ozdoba ryhováním plněných trojúhelníků, z Chlumu je nádobka hladká bez ozdob (tb. XVII. II.), z Hemer je nádobka v dolejší části více baňatá, jež má shora dolů proužky rozmarinové (tb. XXIV. 10.); mimo to jsou v domažlickém museu tři nádobky z Luženic (Památky XIV. 655 č. 7.—9.) a jedna ze Škrchleb.

Jako zvláštnost skupiny mohylové v poříčí Berounky sluší vytknouti ozdobu páskovou, ozdobu totiž sestávající ze dvou parallelných ryh příčným ryhováním plněných, jež několika-násobně a obyčejně v úhlu lomená na povrchu nádoby jest provedena; vyskýtá se na amforkách, na mískovitých nádobkách na nožce, na šálcích i na hrncích, jako na př. ve sbírce zemského musea na amforce a nádobce na nožce z Hladoměře (Chýliny) (tb. II. 17. 18.), na třech nádobkách Kbelských (tb. V. 1. 6. 11.), na nádobce mískovité z Milavče (tb. X. 9.), ve sbírce musea Plzeňského na amforce z Dějšiny (Památky XII. tb. XV. 43.), ze Všekar a Kokotska, v museu Klatovském z Husína (střepy), v museu Domažlickém z Němčic (Třebnic) na šálku s prohnutým dovnitř dnem a na amforce ze Škrchleb; podobné vyobrazeny jsou z mohyl u Mirkovic blíž Hostouně v Mith. antthr. Wien XXIII. 20. č. 20.—22.

Nádoby tyto ozdobou svou ano i slabě červenavou barvou upomínají na nádoby známé nám ze sidlišť severočeských, jako ve starší vrstvě na Levém Hradci a v Šárce,[65]) jež se porovnati dají s podobným ornamentem nádob z Butmíru[66]) a z jezerní stavby Lublaňského bláta, kdež do doby kamenné počítány jsou; týž ornament vyobrazuje Škorpil z mohyly Kermetlijské v Bulharsku,[67]) a přichází i v mohylách skytských na Rusi, jako na sličném šálku s převýšeným uchem neznámo odkud ve sbírce university Kyjevské a sice po dobně lomenou páskou trojnásobnou provedený jako na šálku z Třebnice, kdežto na pěkném džbánečku z Poltavska v téže sbírce páskový ornament proveden jest obloučkovitě. Než i v bavorských mohylách nádoby tohoto ornamentu, ač řídce, přece jsou zastoupeny.[68])

Druhou zvláštností v západní skupině jsou úhledné džbánečky s dlouhým táhlým hrdlem, dlouhym táhlým úškem na dolejší části do stěny džbánečku pupíkovitě zasazeným, a spodem buď prostě baňatým neb do čtyř hran ke dnu vybíhajícím a na rozích ryhováním zdobeným neb i v baňatosti ve čtyři pupíky vyhraněným, jako na př. džbánečky z mohyl Kbelských (tb. V. 4. 7. 9. 16.), z mohyl u Veliké Dobré (tb. VII. 16. 17.) a u Hladoměře (tb. X. 10) ve sbírce zemského musea. Podobné džbánečky vyskytly se v mohylách na Husíně (Památky XIV. I. 38.) u Luženic (Pam. XIV. 655. č. 11.), u Všekar blíž Stankova (museum Plzenské) a u Čichtic (Mitth. anthr. Wien XIV. tb. VI. 15.); za hranicí mohl bych uvésti pouze džbáneček z mohyl u Labersrichtu ve sbírce germanského musea v Norimberce.

Třetí zvláštností jsou v západní skupině dvě nádoby hrncovité, s vytlačenými polokulovitými pupíky v hořejší baňatosti, z nichž prvá z mohyl Kbelských, jinak hladká, ale s četnými pupíky v řadě a malým úškem (tb. V. 8.), druhá z mohyl Milavečských o něco štíhlejší s dvěma úšky a čtyřmi pupíky, zdobená nadto řadou koncentrických kroužků s lomenými páskami (tb. X. 8). Jedinou anologii této výzdoby dovedl bych uvésti z mohyl u Vinklarnu v Dol. Rakousích[69]) a na nádobě z mohyl na vysočině Gerské pod Pyrenejemi v museu St. Germainském.

Jako zvláštnost keramiky jihočeských mohyl mohli bychom vytknouti v prvé řadě ryhovanou ozdobu v trojúhelnících špičkou dolů obrácených a ryhováním plněných, na nádobách zevně, jako na př. na nádobkách z Řepče (tb. XIII.), na mískách pak vnitř v trojúhelnících postavených tak, že středem tvoří stejnoramenný kříž obyčejně hladký, což zejména význačně provedeno na nádobkách z Plava (tb. XIX. 1. 7. 6.) a z Hemer (tb. XXIV. 5. 6. 8. XXV. 1.). Analogie daly by se uvésti nejsnáze z keramiky jezerních staveb a terramar.[70]) Zvláštností jest válcovitá nádobka s dvěma úšky, dosti prostě pracovaná, barvy šedé a páskami proti sobě postavených šrafirovaných trojúhelníků zdobená z mohyl u Zběšic (tb. XIV. 9.), pak nádobka z Chlumu, prosté práce, s třemi žebérky pod okrajem shora dolů (tb. XVI. 16.), jejíž analogie rovněž na jihozápad poukazují,[71]) a konečně i šálky z Chlumu, zdobené pod hrdlem dokola

[65]) Čechy předhistorické I., tb. XLVIII., 1., 2, 4., tb. XLI., 15.

[66]) Hoernes, Urgeschichte d. bildenden Kunst in Europa, Wien 1898, tb. VI., 15, conf. Čechy předhistorické, I.

[67]) X. K. Škorpil, Паметници изъ Българско, Могили. Пловдивъ 1898, 93 obr, 39.

[68]) Ve sbírce Dra. Naue z Amtmannsdorfu v Hor. Falci, ve sbírce Akademie v Mnichově z Trautmannsdorfu (a. d. Laber) a z Aidlingu v Hor. Bavořích.

[69]) Heger, Ausgrabungen u. Forschungen bei Amstetten, Mitth. d. praehist. Commission d. k. k. Akademie, Wien 1893. I., N. 3., str. 138., č. 16.

[70]) Mortillet, Musée préhistorique, tb. XC., č. 1088., Montelius l. c., tb. XVIII., 11., 17., XLII., 13., 14. a j.

[71]) Montelius l. c., tb. X., 10., z palafitu Logazzi; v jemnějším provedení vyskytují se v Hallstattské kultuře.

delšími i kratšími ryhami (tb. XVII. 7. 16.), jejichž motivy rovněž na jihozápadní okruh kultury bronzové ukazují.

Sidliště k starší čili bronzové době jihočeských mohyl dosud nalezeno nebylo, i odpadá nám veliký materiál archaeologický z domácnosti, jímž by inventář hrobový značněji se doplnil; než ani v mladší době mohylové nelze s plnou určitostí mluviti o sidlištích pokolení mohylového, neboť dvě, tři chaty s mladší keramikou v obvodu jihočeských mohyl (Dobřany blázinec) i mimo jich obvod (Třeboň, Přední Poříčí u Březnice) nemohou sloužiti spolehlivým důkazem o opravdové usedlosti pokolení mohylového.

Mladší kultury v mohylách.

Již v době čisté kultury bronzové objevily se v mohylách jednotlivé předměty z cizopásných kultur bronzových, jednak ze západu, z okruhu italsko-švýcarského bronzu, jednak z východu, z okruhu uherského bronzu, na znamení, že potulní obchodníci, po případě i řemeslníci, jdouce za výdělkem, neštítili se námahy spojené s dalekou a málo schůdnou cestou, a vystavili se nebezpečí, že bohatstvím tovarů svých vzbudí žádostivost násilníků. Stopy těchto vlivů starších jsou celkem nepatrné, snad proto, že jihozápadní Čechy ležely jaksi stranou od vychozených cest obchodních, po případě, že přírodní chudobou svou nelákaly cizí kupce, nemohouce jim poskytnouti navzájem dobře zpeněžitelných místních předmětů. Převrat větší udál se i v jižních Čechách teprve, když železo, jako kov více rozšířený a tudíž lacinější, hojněji užíváno, zejména k výrobě zbraní. Tehdy asi ústředí t. zv. železné kultury italsko-hallstattské opanovalo trh ve střední Evropě a zavedlo v modu vedle zbraní i ozdobu svého okruhu, ano mělo vliv i na výrobu keramiky. S druhé strany působil i vpád gallských Bojů, označených novou modou, zanesenou do Čech, jakož i nově otevřeným obchodním proudem z ústředí kultury gallské.*)

Charakteristické jest, že ze železa vyskytují se v mladším období především zbraně, oštěpy s tulejí, v ještě pozdějším období i meče laténeské. Rovněž na váhu padá, že v kroji krajin s kulturou železnou jak italsko-hallstattskou, tak i laténeskou, převládají spony, kdežto v mladším období našich mohyl spona vyskytá se sporadicky na znamení, že do jihočeských mohyl kroj oněch krajin nepronikl, což by bylo nemožným, kdyby se jednalo o příchod nového obyvatelstva. Dále padá na váhu, že mohyl, kde vyskytly se ozdoby nové mody v hojnějším počtu, je nemnoho a to především s pohřby ženskými, u nichž modychtivost snadno vysvětliti se dá. Konečně není nová moda v jihočeských mohylách jednolitá, neboť vyskytují se jednotlivé předměty z různých konců snesené z ústředí kultury italsko-hallstattské a s nimi v lokálním spojení přicházejí i předměty z ústředí kultury laténeské, což by opět při invasi nového lidu bylo nemožným.

Výborným příkladem pro zvláštní snůšku předmětů z přechodní doby jest hrob znatného bojovníka z mohyl u Milavče. Shledáváme tu na tab. XXVII. pohromadě: č. 1. meč bohatýrský typu bavorsko-uherského s oblým, osmičkovitě zdobeným jilcem, čepel poloobloučkovitě při jilci obemknutá zužuje ze zubovatým zářezem a vystupuje na středu žebérkem. Hlavičky jehlic č. 4. 5. jeví v mohylách nový tvar a vyskytují se hojně v jezerních stavbách švýcarských a savojských; jsou Drem. Tischlerem pokřtěny jménem jehlic z vásovitou hlavičkou a položeny na konec švýcarské doby bronzové a na počátek kultury hallstattské, kdežto Dr. Naue je ještě do mladší bronzové doby bavorské klade,[73]) ač v Bavorsku a ve Švábích dosti zřídka v mohylách se vyskytnou, jsouce pak zejména v popelnicových hrobech lužicko-slezského typu v rozmanitých variantech zastoupeny. Naproti tomu hlavičky jehlic č. 6. a 7. vykazují tvar, který v ústředí švýcarského bronzu je neobvyklým, ale za to v uherských nálezech přichází.[74]) Dále poukazuje zlomek lunelly čís. 11. původem svým k ústředí italských terramar, kdežto zlomek nádobky bronzové č. 22. původem k severní neb střední Italii připočten býti může.

Nejvzácnější částí hrobu byl však **bronzový vozík** o čtyřech paprskovitých kolech, jež pohybliva byla v prohnuté ose; vyvýšené části obou os spojeny jsou konstrukcí ze dvou bronzových destiček žebérkovitě zdobených a přecházejících v kruh, do něhož dnem zasazena byla bronzová nádoba téže techniky, jako zlomek nádobky č. 22., zdobená totiž na okraji vybíjenými a perličkovitě seřaděnými hrbolky. V nádobě, dle spolehlivé zprávy p. faráře Langa, byly kosti spáleného těla.

Bronzový vozík Milavečský má přirozeně zcela jiný význam než zbytky válečných vozů, jaké několikráte v mladším období mohylovém v jihozápadním Německu, u nás pak ve veliké mohyle u Sovy na Bechyňsku, v mohylách na Hůrce u Sedlce a tuším

[72]) Dr. Naue, die Bronzezeit in Oberbayern p. 176.

[73]) ibidem p. 173. Montelius tb. VII. 19. z Peschiery; Keller, Pfahlbauten II. tb. II. 17. 58. 74.—78. a z jezera Neufchatelského, VI. tb. IX. 7.—12. z Überlingen, VII. tb. X. 10. z Auvernieru; Muyden, tb. XXIV. 29.-31. z Corcelette (conf. mus. Zurüch); Mortillet tb. LXXXVIII. 1035. z Châtillonu, 1032—3 z Grésine, lac Bourget, 1031, 1034 z Moeringen.

[74]) Hampel Alterthümer d. Bronzezeit tb. LII. 26. LIII. 3.

v okolí Stoda (národopisná výstava) nalezeny byly; to byly opravdové vozy, které bojovníkům do hrobu dány, Milavečský vozík však jest význačným podstavcem pro popelnici. Jelikož pak vozík podobného druhu vymýká se z obvyklého způsobu pohřbívání a v různých zemích v hrobech se vyskytl, vznikla přirozeně snaha po vysvětlení zvláštního toho zjevu a povstala znenáhla celá literatura o bronzových vozících, k níž přispěli především R. Virchow, Undset, Kemble, Behla, Wiberg, Furtwängler, Smolík, Hoernes a j.[75])

Našemu Milavečskému vozíku nejbližší je vozík Peccatelský z Meklenburka, nalezený rovněž v mohyle; rozdíl mezi oběma spočívá v tom, že u Peccatelského vozíku nádoba bronzová uchy opatřená stojí na válcovitém kolmém podstavci a osy že jsou poloobloučkovitě prohnuty. Lisch, který prvý nález Paccatelský popsal,[76]) dal mu název „vozíku s kotlíkem“ (Kesselwagen) a název odtud zůstal v užívání. Vozík zcela podobný Peccatelskému bez zachované nádoby nalezen v rašeliništi u Ystadu ve Švédsku,[77]) jiný s více vodorovným podstavcem se zahnutými okraji je v museu Kodaňském ze Skallerupu na Seelandě, jenž nalezen v mohyle spolu se zlatým náramkem a bronzovým mečem, v nádobě bronzové pak uloženy byly spálené kosti bojovníka. Do téže řady sluší počítati i bronzový vozík ze Szaszvarose v Sedmihradsku,[78]) neboť na něm spočívá kotlíkovitá nádoba bronzová; rozdíl je v tom, že poloobloučkovité příčky mezi osami, na nichž kotlík spočívá, jsou zakončeny na způsob stylisované ptačí hlavy a podobná ozdoba že je i na vrchu nádoby.

Do řady vozíků s kotlíkem počítány bývají i vozíky, na nichž nádoba má podobu jednoduchého neb dvojitého ptáka. Poslední tvar velice pěkně proveden na vozíku z Glasince v Bosně,[79]) kdež na čtyřech kolech osmipaprskových spočívá nádoba v podobě ptačí, s figurkou ptačí na hřbetě; rovněž i na ose mezi předními koly umístěna figurka ptačí. Podobné vozíky bronzové, jen že s nádobkou ptákovitou, na jejíž hlavě sedí dva růžky a dlouhé nohy stojí na osách kol, jsou známy z hrobů v Corneto-Tarquinii v Etrurii a v Salerně,[80]) kdežto ze žárového hrobu u Este pochází hliněný vozík s nádobkou ptáčkovitou, nalezený spolu s nádobou typu Villanovského a sponou poloobloučkovitou.

Jiný druh vozíků má podobu více našich čtyřkolových vozů, u nichž na osách spočívá obdélníková plocha neboli plotna, odkudž vzešel název „vozíků s plotnami“ (Plattenwagen). Nejskvostnější nalezen v Strettwegu blíž Judenburgu ve Štýrsku[81]) v žárovém hrobě v zemi uloženém: na desce vozíkové stojí uprostřed ženská figurka, kteráž na hlavě drží mísu a kolem jsou malé figurky jízdní i pěší. Druhý olověný nalezen u Fröggu v Korutanech[82]) při prokopávce a zachráněn v kusech, tak že jsou zvlášť kolečka desítipaprsková, destička, koníčky a jezdci. S těmito vozíky srovnává R. Virchow vozíky vytesané na skalách ve Švédsku neb vyryté na popelnicích obličejových a jiných. (Verh. 1882. 53. 1883. 202.)

Třetí druh vlastně neprávem sluje vozíkem: na ose umístěna jsou dvě až tři kolečka, mezi nimi figurky ptáčkovité a rovněž k ose připevněna vidlicovité voj s tulejí, do které nasazena byla patrně nějaká žerď. Jsou z Poodří známy tři téměř úplně shodné exempláře trojkolové a sice z Ober-Kehle v Dol. Slezsku (kraj Trebnitz),[83]) z okolí Frankfurtu na Odře[84]) a z hradiště v Burkecim na Sprevě blíž Chotěbuzi,[85]) kdež potom vyskytl se i dvoukolový vozík s tulejí. Virchow viděl ve vozících těch reminiscenci na dvoukolové vozíky orientální, Hoernes pak případně poukázal, že tulej na voji spíše svědčí, jakoby nošeny byly na žerdi ve způsobě odznaku důstojnosti, nebo válečného signa, i uvádí na doklad figurku bronzovou ze Sardinie (Perrot. IV. 68), která podobné dvoukolové signum v rukou drží.

Mimo to vyskytla se i v Italii i v celé téměř střední Evropě hojně ojedinělá kolečka i v nálezech i v hrobech, u nás na př. v mohylách u Vel. Dobré (tb. VI. č. 22), jimž přičítán význam příbuzný významu vozíků, a jelikož některé mají i úško na zavěšení, bylo vykládáno, že nošeny byly jako amulety.

Ve příčině těchto vozíků, resp. vozíkovitých tvarů mezi archaeology panuje ustálený náhled jak co do

[75]) Virchow, Congrès internat. Paris 1867. 251 a násl. Verhandl. anthr. Berlin 1873. 6. XII. 13. a j. 1876. 18. XI. 241. a j.; Undset, Über das erste Auftreten d. Eisens in Nordeuropa. Hamburg 1882. 197, Verh. anthr. Berlin 1883. 199., 1890. a j.; Kemble, Horae ferales. London 1863. 233. a násl.; Behla, Verh. anthr. Berlin 1882. 43.; Wiberg, Archiv f. Anthrop. 1870. IV. 18.; Furtwängler, Kunstgeschichtliche Untersuchungen Leipzig 1893. 257.; J. Smolík, Památky arch. XII. 389.; Hoernes, Urgeschichte der Kunst, Wien 1898. 449. a j.

[76]) Meklenburger Jahrbücher IX. 369.; Belz, Vorgeschichte von Meklenburg 63. č. 95.

[77]) Montelius, die Kultur Schwedens p. 76. obr. 90.

[78]) Hampel, Alterthümer d. Bronzezeit LVIII. 2.

[79]) Mitth. anthr. Ges. Wien X. tb. II.

[80]) Undset, Eisen in Nordeuropa 197. N. 2. Verh. anthr., Berlin 1883. 197.—202.

[81]) Much, Kunsthist. Atlas XLI.

[82]) ibidem, XLVIII.

[83]) Verh. anthr. Berlin 1873. tb. XVIII.

[84]) Kemble, Horae ferales tb. XXXIII. 4.

[85]) Undset, Das erste Auftreten des Eisens in Nordeuropa tab. XX. 6.

původu italského, k čemuž poukazují zřejmě nálezy vozíků v Italii, tak i co do významu symbolického záhadných těchto výtvorů bronzových. Mínění však valně rozchází se u výkladu onoho symbolismu. Tak zejména k objasnění účelu vozíků s kotlíky uvádí se na srovnání nádoba stojící na čtyřech kolech v chrámu Šalomounově, vylíčená v knize králů a sloužívší k očišťování obětí. Undset ukázal na minci z Cranonu v Thessalii, kdež vyobrazen vůz s nádobou a ptačími figurkami na osách, a vykládal, že vůz s nádobou vožen byl o procesích, když o déšť prosili, a Furtwängler poukázal na podobný kult v Attice. Vedle toho uváděna zpráva Tacitova, podle níž bohyně Nerthus na voze vožena po zemi, pak zpráva Herodotova, kterak na pochode Xerxově vežena byla socha nejvyššího boha na voze ve vojště, ano i posvátný vůz z Gordia, na němž bohyně v průvodu vožena, býval uváděn za doklad, který arci již více na ploché neboli deskovité vozíky se hodí. Nicméně k definitivnímu rozřešení otázky nedošlo. Při této veliké záhadnosti dovolil bych si ještě na jednu okolnost poukázati: vozíky uvedené nalezeny po většině v hrobech; hroby jsou však stánky mrtvých, s nimiž zemřelý, byť i duše jeho uletěla do stánku blažených, přece v nějakém zůstává spojení, když do dneška na východě žije pohanský zvyk nositi mrtvým jídla na hrob, i mohl by se vykládati symbolismus vozíkových nádob ve spojení i s posmrtným životem. Bylo rovněž poukázáno k tomu, že ptáčkovitý tvar nádob s druhým ptákem na hřbetě jaksi symbolicky poukazuje na pohyb, snad pohyb zemřelého na onen svět. Mimo to v Řecku starém voženy mrtvoly na čtyřkolových vozích ke hrobu,[86]) u starých Prusů vyskytalo se něco podobného a vůz takový mohl míti i. význam symbolický, zejména když vůz pohřební je jiné konstrukce než ostatní vozy průvodu pohřebního. Mimo to překvapil mne v Kerči ve sbírce pana Novikova votivní vozík skythský, z hlíny urobený, abych tak řekl dvoupatrový, v hořejší části patrně k obývání, v dolejší pro zásoby příhodný, který podle nádob spolu nalezených (nádoby o třech hrdélkách a společném otvoru, nádobky s delším, ve dvě části přepaženým úškem) patří do rozkvětu skythské doby, a jest tudíž co do času dosti blízký vozíkům italským. Tvar jest arci zcela různý, ale základní myšlénka, vytvořiti votivní vozík jako obydlí živých a postaviti do hrobu votivní vozík jako obydlí mrtvých, může vycházeti z příbuzné snahy čili pohnutky ať náboženské ať symbolické, mající v skythském nálezu určitě původ v kočovném stavu života, kdežto ve střední Evropě při srovnání by se musilo mysliti na reminiscenci názorů zachovaných z někdejšího (v jihočeských mohylách snad i stávajícího ještě) kočovného života.

[86]) Perrot a Chipiez VI. 159. vasa č. 42. s vyobrazením průvodu pohřebního.

Na cizí a sice opět jižní původ ukazují i dvě vroubkované cisty (tb. XXVIII. 1. 2.), z nichž prvá nalezena p. J. Hrašem ve velké mohyle u Hánova spolu se zlomky železnými, druhá nalezena u Hoštic na Otavě. Hoštická cista vykazuje krásnou malachitovou patinu a dokonalou techniku práce bronzové; Hánovská cista, jakkoliv vyzvednuta silně porušená, zachovala celou podobu svou, zejména dvojité ucho pro cisty charakteristické, ač poloobloučkovitá držátka se nezachovala; zato jasně lze rozeznati, že okraj cisty sesílen byl vloženou proužkou železnou. Cisty obě jsou nýtované, Hánovská má mezi žebérky tečkovanou ozdobu.

Podobné cisty, mimo několik jen případů, nalezeny pravidlem v hrobech, obsahujíce buď kosti spáleného těla neb dary pohřební; mají tedy význam a účel sakrálný. Znamenitá technika v hotovení cist pak poukazovala na původ jejich z nějakého ústředí dokonalé fabrikace bronzů, i vykládáno tudíž po dlouhou dobu, že cisty ty jsou původu etruského, jelikož tehdy právě Etruskové za hlavní kovolitce a obchodníky považováni byli. R. 1873 vystoupil učený Bertrand s náhledem, že cisty ty jsou původu keltického, a když později některé cisty i v jižní Italii nalezeny byly, hájil Helbig náhled, že zhotovování těchto cist mohlo by se přičísti jihoitalským Řekům. Nejnověji pojednal o nich na sjezdu v Inspruku Marchesetti[87]) a uvedl proti Bertrandovi předně, že cisty jsou příliš dovedně pracovány, za druhé, že proti 6 ve Francii nalezeným cistám stojí 115 v Italii nalezených. Proti Helbigovi uvedl, že ze 115 italských cist na jižní Italii připadá 11, na střední 67 a na severní Italii 37 cist. Mimo to vytkl Marchesetti, že vyskytují se vlastně dva druhy vroubkovaných cist, a sice jeden druh s obloučkovým držadlem po způsobu Hánovské cisty, druhý druh s uchem pevným na prostřed cisty připevněným. Cist s pevným uchem nalezeno v Italii 55 proti 48 s pohyblivými poloobloučkovými držátky (vedle 12 jen částečně zachovaných cist), i jest zvláště významné, že z 55 cist s pevným uchem nalezeno v hrobech Bologneských a v nejbližším okolí 51 cist a ostatní 4 ve větší vzdálenosti, tak že cisty s pevným uchem za zvláštnost Bologneské výroby považovány býti mohou. Ostatní italské cisty vroubko-

[87]) Marchesetti, Über die Herkunft der gerippten Bronzezisten, Mitth. anthr. G. Wien 1894. (93); conf. Bertrand, Les Celtes dans les valées du Pô et du Danube. Paris, 1894. 213. Annexe F. Géographie des cistes a cordons.

vané nalezeny hlavně ve východní Italii a podél rakouského Přímoří, a jelikož v témže ústředí vyskýtá se množství i jiných, zejména i skvostně figurálně zdobených cist, soudí Marchesetti, že druhé ústředí fabrikace cist vroubovaných hledati sluší u starých Venetů, jejichž pohřebiště v Este a St. Lucii jeví zvláštnosti slohové, které povstati mohly jen vlastní fabrikací. Za Alpami počítá Marchesetti 52 vroubkovaných cist,[88]) z nichž 44 s obloučkovým uchem; k tomu lze připočísti naši Hánovskou a tři ve Slezsku u Lorenzdorfu[89]) nalezené, celkem tedy 56 cist a to v dosti ohraničeném území středoevropském, hlavně přístupném obchodu severoitalskému.

Jiný druh bronzové cisty dvojobloučkové vyskytl se v mohyle pod Tuhoštěm blíž Červeného Poříčí (tb. XXVIII. 6.). Byla to, pokud ze zbytků vidno, nádoba rovněž litá, podoby polokulovité, pod okrajem zdobená na příč ryhovanou páskou meandrovou; ucha po obou stranách mají podobu kříže a jsou vždy třemi nýty připevněny, obloučky jsou šroubovitě ryhované čili tordirované.

Bronzové cisty se dvěma křížovými uchy vyskytují se rovněž za hranicí a sice v dvojí způsobě. Jedny tvaru hrncovitého, s kolmým, slabě k otvoru zúženým ornamentovaným hrdlem, ke dnu konicky se zužující, jsou známy v několika exemplářích z Italie, od Rýna a z Dánska;[90]) druhé, polokulovité nalezeny byly naproti tomu v zemích alpských a v Uhrách,[91]) avšak nelze s jistotou urciti, z kterého ústředí by vycházely. Nezbude než uvésti, že cista Podtuhošťská s dvojím křížovým uchem souhlasí s podobnými, neli totožnými cistami v alpských zemích a patrně stejného s nimi je původu.

V mohyle pod Tuhoštěm nalezena jiná ještě bronzová nádobka, podle zachovaných částí rovněž polokulovitá, pod okrajem zdobená šachovnicovým pasem čtverečků, pod nimiž ještě ornament lomených linií umístěn (tb. XXVIII. 7.); k nádobce té podle prof. Smolíka patřilo ucho. Úplně podobná nádobka nalezena v Hallstattě a jiná na Ammersee[92]) a vyšla patrně ze stejného ústředí jako cista s dvojitým křížovým uchem. Do téže řady patří konečně i cista z mohyly u Břas, rovněž jen částečně zachovaná, s jedním úškem v poloobloučkovité pásky přecházejícím, s hladkým obloučkem a s okrajem sesíleným pomocí železného drátu (tb. XXIX. č. 1.).

Jiného rázu je džbánovitá neb lépe konvicovitá nádoba bronzová z mohyly u Hradiště blíž Písku, se zúženým a ozdobně rytým hrdlem, přehnutým a zobákovitě k snadnějšímu nalévání prodlouženým otvorem, odkudž i název zobákovité konvice (tb. XXXI. 1.). Ozdobné ucho v hořejší části rozvětvuje se poloobloučkovitě a připájeno jest tímto poloobloučkem, nejasně v podobu zvířecí vytvářeném, na přehnutý okraj nádoby; dlouhý oblouček ucha po okrajích je perličkovitě vroubkován a v dolejší části, kde připájen je k nádobě, rozšiřuje se na Hradišťské konvici místo v obvyklou při konvicích palmetu, v karrikaturu s mužskou vousatou hlavou s význačně profilovanýma prsoma a rukama, ale na ramenou připojena jsou křídla a dolejšek vybíhá v ptačí ocas, což provedeno v nádechu orientálním. K téže garnituře patrné že přísluší též plochá mísa bronzová, zdobená pod okrajem páskou spirálovitou (tb. XXXI. 2.).

Zobákovité konvice jsou bez odporu nejsličnější z mohylových nádob a jsouce provedeny nejen dokonalou technikou liteckou, jsou nad to okrášleny i figurální ozdobou postav lidských, zvířecích i alegorických, mnohdy bezvadně plasticky provedených, i hlásají zřejmě jak pokročilou dobu kovolitectví tak i původ svůj jižní. Konvice tyto bývají nazývány krátce etru-

[88]) Naleziště cist s pevným uchem: St. Magdalenenberg v Krajině, Hallstatt, Náklo, Uffing v Bavorsku, Hundersingen ve Würtembersku, Grauholz ve Švýcarsku, Slupec u Kališe v Polsku, Monceau-Laurent ve Francii. — Naleziště cist s poloobloučkovými pohyblivými uchy: Watsch v Krajině, Frögg v Korutanech, v Hallstattě pět cist, v Býčí Skále pět cist, Strakonice (Hoštice), na Ammersee v Bavorsku, Klein-Aspergle a Ludwigsburg ve Würtembersku, Niemburg v Hannoversku, Mohuč, Pausdorf u Lübeku, Kluczewo, Primendorf v Poznani, Eygenbilsen v Belgii, Chatelet na Séně, Bourges, Reylly ve Francii, Kurd v Uhrách čtrnácte cist, Klein-Glein ve Štýrsku dvě cisty, Hradec Štýrský (museum), Norimberg (museum), Meienburg v Meklenbursku, Gommeville ve Francii, Moritzing v Tyrolích.

[89]) Dr. W. Grempler, Dr. Bronzefund von Lorenzdorf, Kreis Namslau, Schlesiens Vorzeit in Bild und Schrift 1897. VII. 2. 195. a násl.

[90]) Hrncovitá cista s dvojitým křížem nalezena na pohřebišti Benaci u Bologně (Montelius, La Civilisation primitive en Italie tb. LXXXI. 2.), v Porýní u Rosinu blíž Anklamu (Lindenschmit, Alth. d. heidn. Vorzeit III. VIII. tb. III. 2.), pak v Dánsku v kraji Holbeg (Antiquités de Danemark, Copenhagen 1873 tb. XXXVII. d., conf. Montelius, Temps préhistoriques č. 147.). Undset vyobrazuje tab. XXIII. 1. jednu z Neilungen v Altmarce, fig. 37. (str. 353.), z Voldtofe na ostrově Fünen a připomíná dvě: Haedholm a Wester Skernige (Amt Svendborg). Podobná nalezena i ve Fröggu v Korutanech, Much, Atlas L. 14.

[91]) Nejzápadněji viděl jsem podobnou v museu v Bernu z Richingen, jiná je z mohyl u Wiesu ve Štýrsku (Much, Atlas XLIV. 15.), jiná z Hallstattu (Sacken, Grabfeld von Hallstatt. XXIII. 7.), jiná bez ozdob z Býčí Skály (Much, Atlas LXXV. 9.) v Uhrách nalezeny u Hajdú-Böszörmeny a Somlyo (Hampel), Alterthümer d. Bronzezeit tb. LXIV. 1. LXV. 4. LXVII. 1.); Undset, Auftreten d. Eisens in Nordeuropa p. 356. č. 39. cista ze Stege v Dánsku a tb. XIII. 10. z Paczeku při ústí Sanu v Haliči.

[92]) Sacken, Grabfeld v. Hallstatt tb. XXIII. 7. Naue, Hügelgräber zwischen Ammer- u. Staffelsee tb. XXXVI. 1. z jednoho hrobu VI. skupiny spolu s nádobami malovanými.

skými a sice proto, že známy jsou v značnějším počtu z etruských hrobů u Corneto-Tarquinii a Vulci,[93]) jakož že palmeta, vyskytující se po většině při dolejším konci ucha, je obzvláště význačná pro kovolitecké umění etruské. Konvice zobákové vyskytují se pak, mnohdy spolu s misami podobnými naší míse (tab. XXXI. 2.), v sev. Italii, na Rýně dosti často v ústředí mohylovém a konečně na Marně a Mose.[94])

Význačné pro pozdější období mohylové jsou i tři tvary mečů, z nichž bronzový meč (tb. XXIX. č. 18) s plochým, oválně vykrojeným, čtvercovitě zakončeným jilcem, na němž pomocí nýtů připevněny kostěné neb dřevěné destičky, čepel poloobloučkovitě objímající. Čepel je průřezu čočkovitého a tvoří pod rozšířenou hoření částí k plochému řapu přiléhající charakteristický zubovitý zářez, zužuje se a rozšiřuje se pak ve středu, načež ostrou špičkou končí. Tento tvar patří do nejmladšího období bronzových mečů a je charakteristickým nejen pro pohřebiště Hallstattské, nýbrž pro celou střední Evropu.[95]) K tomuto tvaru

[93]) Schumacher, Sammlung antiker Bronzen. Karlsruhe 1890 ze sbírky bývalého konsula římského tb. X. č. 580.—606.

[94]) Z Italie vyobrazuje Montelius, Civilisation primitive en Italie XCVIII. 2. z Fraore u Parmy, CIV. 3. z Certosy, CIX. 18. z Morzabotta, CXIII. 11. ze Stefonti u Bologně, 13. z Coreletta rovněž u Bologně. — Z Porýní vyobrazuje Lindenschmit, Alterth. unserer heidn. Vorzeit I. II. III. 1. z Weisskirchen a d. Saar, č. 3. ze Schwarzenbachu u Birkenfeldu; III. III. II. 6. z Armsheimu spolu s misou, č. 5. z Porýní, III. V, III. 5. z Rodenbachu ve Falci rýnské spolu s misou, III. XII. IV. 2. z Klein Aspergle u Ludwigsburgu a uvádí z Grächwyl (Bern) a Otzweiler (Birkenfeld). Lindenschmit L. d. röm.-germ. Centralmuseum, Mainz 1899. napodobeniny: XLVIII. z mohyl u Rodenbachu (mus. Špýr.) č. 12. z mohyl hessenských (mus. Worms); Dorow, Opferstätte u. Grabhügel d. Germanen, Wiesbaden 1819. t. V. 3. z mohyl na Geishecke u Wiesbadenu; v museu Darmstadtském jsou konvice dvě, v museu Stuttgartském konvice z Riedlingen. Dr. Tischler na sjezdu v Řezně (Correspbl. f. Anthr. 1881. 126.) uvedl ještě naleziště konvic: Tholey, Hermeskeil, Otzenhausen, Besseringen, Brumath, Dürkheim, Gallcheid bei St. Goar, Ludwigsberg (Würtb.), Hatten (Elsas), mus. Jena; z Holandska Moog u Nymweg, z Belgie Eygenbilsen, z Francie Somme Bione, Gorge Meillet, Pouan, Aubernac, Bourges. V museu St. Germainském jsou z mohyl u Mercey sur Saônne (Hte Saônne) z mohyl u Aubercia, com. de Combrande (Puy de Dome) a dvě bez udání naleziště; v museu v Troyes je jedna bez udání naleziště a v museu Bernském z Aberdo (Tessin).

[95]) Sacken, D. Grabfeld v. Hallstatt, tb. V. 6. 7; Hager a Mayer, Katalog d. bayerischen Nationalmuseums, VIII. 6. bez udání místa; Lindenschmit, Alterth. unserer heidn. Vorzeit I. III. III. 2. z Ellwangen, 4. Friedberg, 5. Rheinhessen; Reimers, Alterth. d. Provinz Hannover VI. 46., Gustedt (Hildesheim); Mortillet, Musée préhistorique, LXXXII. 916. ze Švýcarska, XCVI. 1199. z mohyl u Barrières (Lot), 1200 z okolí Besançonu; Evans, L'age du bronze en Engleterre fig. 344. z Newcastle (podobné č. 342. 345. 352. 356.); L. Morel, la Champapne souterraine tb. XLII. 5. 6. vyobrazuje dva Z Vauclus blíž Avignonu.

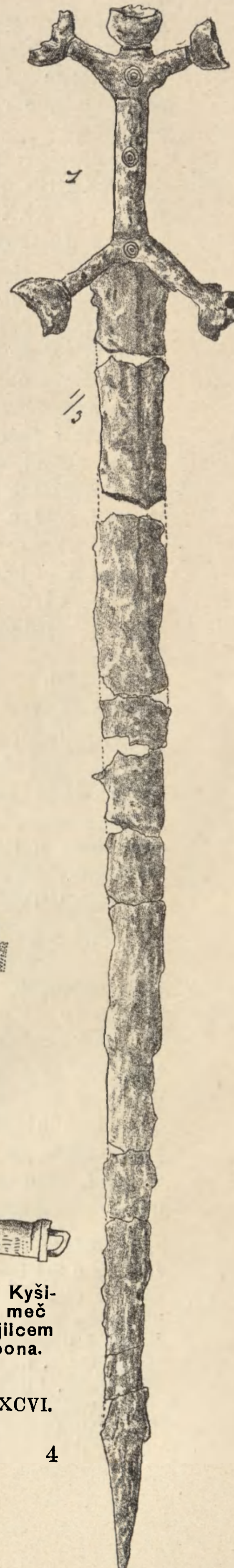
mečů hlásí se i bronzový nákonečník pochvy na téže tabulce pod č. 10. vyobrazený a v podobné asi rozloze rozšířený.[96])

O něco mladší je železný meč s bronzovou rukojetí z mohyl Kyšických, nyní v museu Plzeňském uložený (obr. 8. č. 1.) Železné meče s bronzovým jilcem patrně na železném řapu navlečeným, jsou významny pro tak zvanou kulturu Hallstattskou čili starší železnou; zvláštnost Kyšického meče spočívá však v tom, že jilec vyhraněný na obě strany vybíhá ve dvě raménka koso odstředivě postavená a zakončená dutými malými polokoulemi, jež snad někdy byly něčím vyplněny; podobná polokoule sedí mezi oběma hořeními raménky na místě obvyklé jinak figurální hlavičky. Jakkoliv ráz

[96]) Sacken, D. Grabfeld v. Hallstatt XIX. 10. Lindenschmit, Alterth. d. heidn. Vorzeit III. VI. II. 7. z Hundsrücku (ve Francích) z mohyl u Lengenfeldu (Bavorsko), 10 z Lünnerburska; Mortillet, Musée préh. XCVI. 1206. z mohyl Barésia (Jura), 1207 z Německa, 1208 Dampierre (Aine); v museu St. Germainském je jeden z mohyl v Cosne (Côte d'Or). — Jinak od Bavorska počínaje na Rýn, do Francie a Britanie vyskytují se nákonečníky pochvy malé, krátce poloobloučkovitě zahnuté s konci vodorovně téměř přehnutými, tu kratšími, tu delšími (tak zvaný tvar nodický, ale i ve Francii zastoupený), Katalog d. bayer. Nationalmuseums tb. VIII. 8. V. Lindenschmit, Alterthümer III. VI. II. 1.—4.; Mortillet, Musée préh. XCVI. 1202. 1203. 1205.; Evans č. 374.—376.

Obr. 8. **Z mohyl Kyšických železný meč s bronzovým jilcem a bronzová spona.**

Kyšického meče odpovídá principu mečů tak zvaných Hallstattských, přece tvar jeho odchyluje se právě svým jilcem od mečů v Hallstattě nalezených a vyskýtá se zato v Porýní,[97]) kdež asi bude jeho původ a domov.

Třetí druh mečů vyskytl se v mohylách Vlčických (tb. XXXIII. 5.) a pak v horním pohřbu mohyl u Řepče (tb. XXXVII. 1.), oba v stejném tvaru, jaký pro kulturu gallskou čili latèneskou[98]) je charakteristický. Oba meče mají úzký řapík zakončený původně železným knoflíčkem, horní část čepele a rovněž i plechové pochvy je elipsovitě seříznuta, a na pochvě připevněn dvěma nýty se širokou hlavičkou malý charakteristický oblouček na zavěšení meče. — Hlásí se tudíž meče mladšího období mohylového nejen k trojímu období, ale zároveň i k trojímu ústředí, z něhož vyšly.

Ze zbraní uvésti sluší ještě železné oštěpy, jež v mohylách Hemerských vyskytly se v podobě železných oštěpů Hallstattských, listovité, delší, silné, s tulejí poměrně krátkou v mohyle se sponou bubínkovitou a podobně v horním pohřbu v Řepči ve tvaru kratším, kdežto ve Vlčím nalezen oštěp s tulejí tenkou a dosti dlouhou; krátké kopí nalezeno rovněž ve Vlčím.

Z ozdob mladšího období mohylového nejzáhadnější jsou tak zvané věnce, jinak též turbany zvané, totiž široké a duté kruhy, polosvinuté na okrajích, otevřenými konci téměř se dotýkající, na povrchu sličně ryhováním zdobené (tb. XXX.). Erazim Wocel sděluje, že dva podobné kruhy (č. 2. 4) nalezeny byly u Rovné blíž Strakonic na hlavě kostry. oba kruhy těsně na sobě;[99]) naproti tomu sděluje Dr. Much,[100]) že skutečně nalezeny byly na rukou kostry, ale myslí, že ve skutečnosti pro svou objemnost nošeny nebyly, nýbrž že dávány pouze do hrobu jako dary pohřební. Z vlastní zkušenosti mohu dodati, že naskytl se mi poprvé turban ve vrchním pohřbu mohyly v Pasekách u Písku spolu se dvěma náramky silnějšími, bez ozdob, staršího rázu latèneského; po druhé vyskytl se turban v samostatném pohřbu v Hemerách s nádobami opodál stojícími, po třetí nalezl jsem turban ve vrchní části (nad kuželem) mohyly na Chlumu, snad v horním pohřbu při dobývání pařezů někdy rozrušeném, tak že kousky skrze kamení až na dno kužele propadaly, po čtvrté nalezl laborant Landa rozbitý turban v rozrušené mohylce u Opořan, tak že ani z těchto nálezů nevysvítá, zdali věncovité nebo turbanovité ozdoby tyto byly votivní nebo ozdobné. Vezmeme-li však v úvahu, že tenkost těchto kruhů vyžadovala velikou zručnost kovoliteckou, dále že nad míru bohatý ornament vyžadoval nejen velikého namáhání, ale i ohromné zručnosti, mohli bychom přece souditi, že honosné duté hruhy tyto i při své neprakticke velikosti nošeny býti mohly, byť i jen při zvláštních příležitostech. Undset považuje kruhy tyto za další vývoj dutých kruhů Hallstattského rázu, vyvinuvších se podobným způsobem jako manžetové náramky Hallstattského rázu a rozšířené pak do Čech, Moravy a dále na sever,[101]) kdežto já bych se klonil k náhledu, že ozdobné kruhy tyto souvisí s podobně dutými náramky švýcarských jezerních staveb, kteréž zakončeny jsou arci způsobem u švýcarských náramků obvyklým (ven přehnutými konci) a sice jednak proto, že na mne činí naše kruhy dojem výroby provedené litím a nikoliv tepáním, jak myslí Undset, jednak proto, že podobné duté kruhy i na západě Rýna se vyskytují.[102])

[97]) Katalog der Samml. d. antiqu. Ges. in Zürich č. 3224. z hrobů u Schlieren,; Lindenschmit Das römisch-germ. Centralmuseum (napodobeniny) tb. XXXIV. 8. Neufchatel, 7. z Rýna u Mohuče, 4 Solon (Aube), 6. Canal de la Marne, 9 Mouries na Rhoně, 5 Uhry; Kemble, Horae ferales XVII. 2. z řeky Witham.

[98]) Gross, La Tène un oppidum helveta tb. II. IV. Keller, Pfahlbauten, VII. Ber. tb. X. XI.

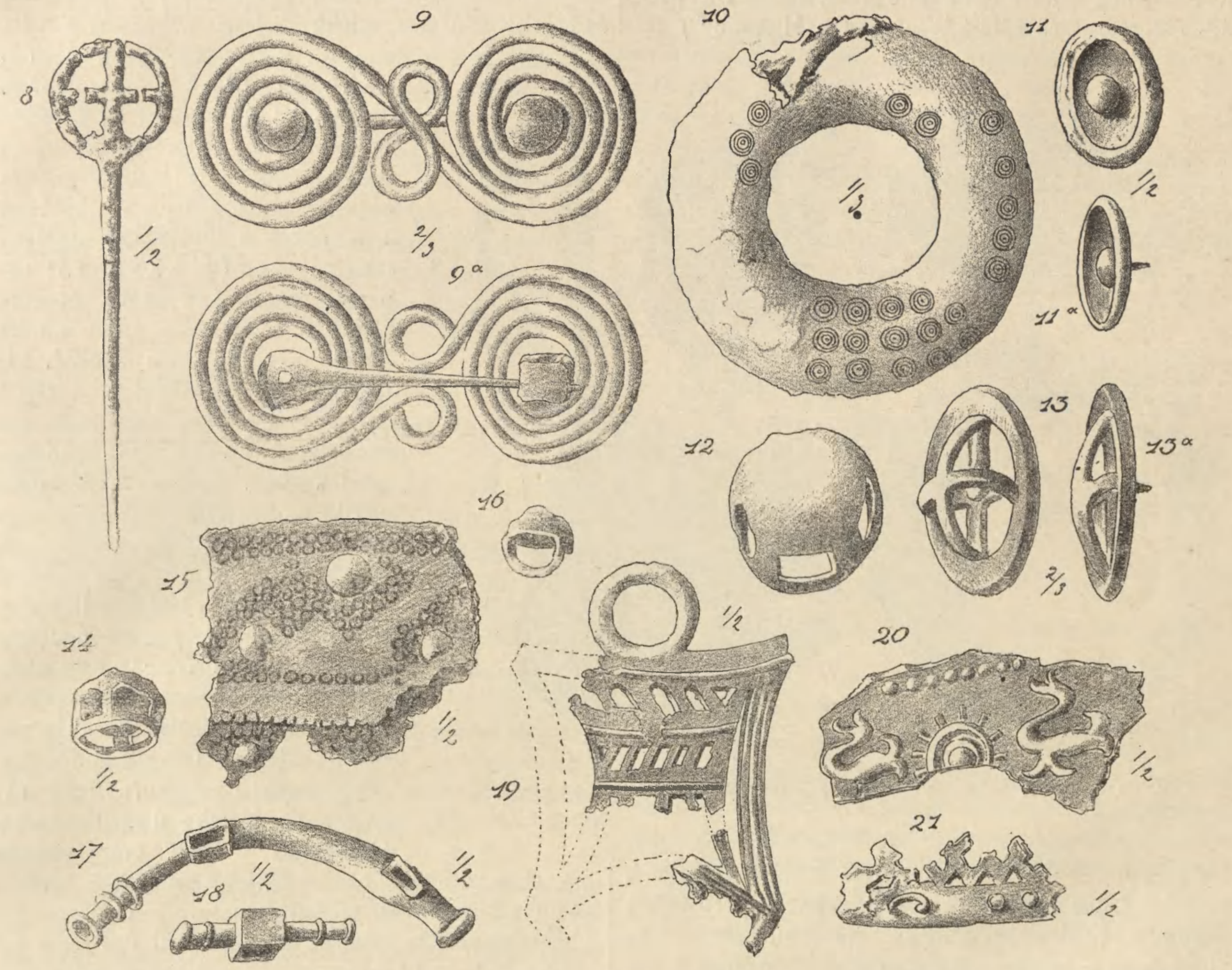
[99]) Wocel, Pravěk str. 41. č. 28.

[100]) Mitth. d. k. k. Central-Commission XXIII. 181.

[101]) Undset, Eisen in Nordeuropa VI. 1. vyobrazuje kruh ze Strakonic (Rovné) str., 44 upomíná podobný z Býčí Skály, (conf. Much, Atlas LXXVI 8., na obr. 7. nízký manžetový náramek, na jaký naráží Undset); dále na tab. XIV. 10. kruh z okolí Kdanska (mus. Berlínské) XXIV. 4. z okolí Ramsberga (kr. Camin), str. 115. uvádí dva z Czarnowitzer See (museum v Gdansku), jeden z mohyly u Kralovce (mus. oekonom. spol.), jeden v museu v Toruni, čtyři na radnici v Toruni z Papova, jeden z rašeliniska u Josenitz (kr. Randow); tb. XXX. 11. vyobrazuje kruh z ostrova Fünen, Langeskover Moor, fig. 50. z Jägersprüs Moor v Dánsku, fig. 51. z rašeliniska Arnes u Kalundborgu a v pozn. 2. (p. 371.) uvádí kruhy podobné z hromadných nálezů v Holbaek Ladegárd, ze Seelandu, dva z Laalandu. dva z Fünen, 3 v Kodaňském museu bez udání místa. H. Schumann, Die Kultur Pommerns tb. III. č. 27. vyobrazuje jeden z obou dutých, téměř hladkých kruhů z Peest, kr. Schlawe.

[102]) Muyden, Antiquités lacustres XXVI. z Corcelette (conf. Museum Zürich č. 1743); Keller, Pfahlbauten VII. Ber. XIII. 2. XII. 2. XI. 4. 8. z Auvernieru, XI. 1. 5. z Moeringen: Mortillet, Musée préhist. LXXXIX. 1063. z Realonu; — Lindemschmit Alterthümer d. heidn. Vorzeit I. VI. IV., 1. z Rýnské Falce, 2. z okolí Mohuče s konci tupými, 3. 4. z okolí Mohuče, 5. 6. z musea Mohučského, 7.—10. z musea ve Špýru (z Rýnské Falce). — Několik našim velmi podobných dutých kruhů viděl jsem ve Francii a sice: v museu Neverském z mohyl u Aligny (Cosne) v museu Moulinském bez udání naleziště, v museu Tourském kruh téměř hladký bez udání naleziště, v museu St. Germainském z mohyl u Mercey sur Saônne (Haute Saônne), dva zlaté duté kruhy (spolu se zobákovitou nádobou) a jiný rovněž zlatý z mohyl u Apremontu (Haute Saônne). Než vyskytují se též prolamované duté kruhy, totiž kruhy ze svinutého plechu, který vykazuje parallelně k vnitřním otvorům pás vykrojených čtverečků k obvodu poněkud rozšířených, jako z mohyl u Wiesenfeldu v museu Würzburském.

Zvláštností v mladší kultuře mohylové jsou dále spony, které v mladším období několikráte nalezeny byly ve tvarech od jinud obchodem zanesených. Uvésti sluší především malou sponu z dvojí spirálové plochy osmičkovitě spojené, typu Hallstattského, o kterémžto tvaru a jeho rozšíření již svrchu byla řeč. Na sponě u Dejšiny nalezené (obr. 9. č. 9.) je malá odchylka zena byla porouchaná v jedné mohyle v Hemerách u Bechyně (tb. XXII. 8). Spona tato jest jaksi zkomolením spony lodkovité a tudíž dalším vývojem, který již v Italii a dále ve francouzských a v bavorských mohylách stopovati lze,[103]) odkudž k nám snadný je dovoz. Zvláštním tvarem jest spona z mohyl Kyšických (obr. 8. č. 2.), na jejímž obloučku dosti silném

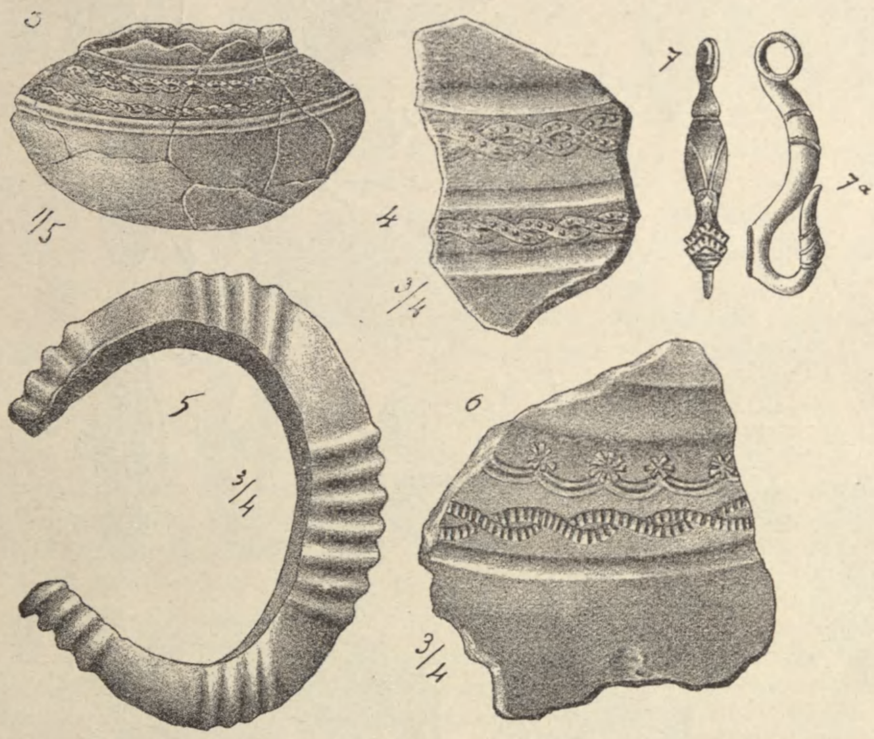

Obr. 9. Z mohyl Dějšinských bronzové ozdoby.

snad opravou polámané spony způsobená, že totiž jehla i žlábek, do něhož jehla zapadá, jsou přinýtovány ku středu spirálové plochy, kdežto na sponách Hallstattských jehla i žlábek jsou zhotoveny z obou konců br. drátu, z něhož spona je svinuta. Jiného rázu je spona tak zvaná bubínková (Paukenfibel), jejíž oblouček rozšířen jest v malou dutou polokouli na způsob bubínku (někdy i dvojnásobného); u nás nale- proveden jest jako ozdoba obličej lidský a patka nazpět přehnutá profilována rovněž v obličej lidský.

[103]) Přechodní tvar viděl bych ve sponách u Montelia, Civilisation primitive en Italie XCVIII. 14. CXIII. 6., z krajiny na jihu Pádu; Sacken, Hallstatt XIV. 12.; jinak u Montelia DCXII., Naue, Hügelgräber ze skupiny VII. a Wagnera, Hügelgräber V. 11.—13. Lindenschmita, Alterthümer II. VI. III. 9. 12. Undseta, Eisen XX. 8. XXI. 8. XXIV. 11. a j.

Spona tato, rázu již rozhodně latèneského, dle Undseta jest původu porýnského a má nejbližší analogii ve sponě nalezené v Braniborsku,[104]) jejíž patka vytvářena v hlavičku beránčí. Obvyklého latèneského typu, s patkou poněkud zobáčkovitě zakončenou, jest malá porouchaná spona z mohyl Husínských (obr. 10. č. 7.), kteráž se jaksi připojuje ke sponám zakončeným v patce ve ptačí hlavičku. Na tomto místě sluší uvésti ještě zlomek železné spony latèneské, kterou Dr. Woldřich v mohylách v Malé Písečné a u Mirkovic[105]) nalezl; konečně zmínky zasluhují dvě spony cizopásné, z nichž jedna z Plava rázu pohřebiště v Certose,[106]) druhá z Kralovic s dlouhou spirálou, vyhraněným obloučkem a patkou v hlavičku ptačí vytvářenou (mus. Plzeň) patrně též původu jihozápadního.

Obr. 10. Z mohyl na Husíně ozdoby nádob, spona a náramek.

Spony tyto zasluhují zvláštního povšimnutí zejména proto, že poukazují na vznikání nového způsobu nošení šatu patrně přiléhajícího, po případě i lehkého pláště; nová moda podle nemnohých spon a současně se vyskytující jehlice nepronikla v ústředí mohylovém, ale prozrazuje pouhý styk s krajinami sousedními.

[104]) Undset XXII. 11. str. 203. 26. Lindenschmit III. IX. I. 5.
[105]) Mitth. anthr. Ges. Wien XIV. tb. VI. 35. XXIII. 20.
[106]) Ibidem XIX. 94. č. 140.

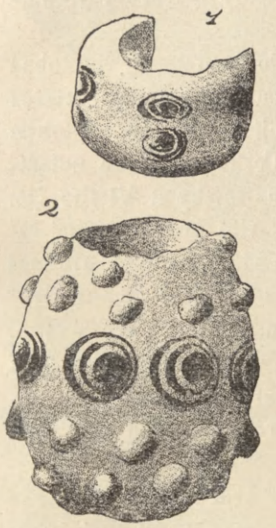
Novinkou v mladším období mohylovém jsou zlaté náušnice. V znamenité mohyle u Hradiště blíž Písku vedle uvedené již konvice zobákovité a mísy mělké nalezl majitel pozemku též mnoho zlatých předmětů, jak mi vyprávěl, hlavně zlaté hřebíky s hlavičkou (patrně jehlice), kteréž podle tehdejšího zákona krajskému hejtmanství odevzdati musil, kdež mu vyplaceno bylo 600 zl. náhrady za cenu kovu zlata; věci zmizely snad s tyglíku mincovny a jedině dvě loďkovité náušnice sličně zdobené p. krajským hejtmanem Miltnerem zachráněny (tb. XXXI. 4.). Druhý vzorec naušnic (tb. XXXII. 3.) vyskytl se v rozrušené mohyle u Opořan, spolu se zlatou proužkou na jedné straně háčkem zakončenou, dnes v délí 31 cm. a patrně k ozdobě hlavy určenou jako diadem (tb. XXXII. 1.); náušnice sestávají z tenké proužky zlaté na zavěšení do ucha a malé širší proužky jednoduše stočené. Náušnice i diadem zdobeny jsou vzorci ze spod vtepanými, na okraji paličkovitými hrbolky, pak ozdobou osmičkovitou, diadém nad to ve středu páskou souvislých kosočtverců; mezi jednotlivými páskami je na náušnicích po dvou, na diadému po třech liniích podélných. Diadémy ze zlaté proužky, jen že figurálně zdobené, uvádí Perrot[107]) již z mladšího období dipylonského; pasy a diadémy z bronzového plechu různě rytím zdobené jsou z jihoněmeckých mohyl i ze severu Čech známy, ale z kterého ústředí diadém Opořanský a obojí tvar náušnic k nám se dostaly, neodvážil bych se určitě tvrditi; podotknul bych pouze, že tvar náušnic Opořanských i se vtlučenou kolkem ozdobou je dosti častým v žárových hrobech Braniborska a sice z tamního tak zvaného období latèneského.[108])

Z náramků hlásí se vydutý, po vrchu ve skupinách vroubkovaný náramek z Husína (obr. 10. č. 5.) k mladší době bronzové typu bavorského, náramek uzavřený, koncentrickými kruhy zdobený, ze slabé vrstvy bronzové na jádru hliuitém ulitý (obr. 9. č. 10.)

[107]) Perrot a Chipiez VII. 246. č. 113.–115.
[108]) Voss & Stimming, Vorgeschichtliche Alterthümer d. Mark Brandenberg IV. Abtheil. conf. zlaté proužky z Michalkowa v Haliči, Verh. anthr. Berlin 1899. 518.; loďkovité náušnice viděl jsem v mus. v Magdeburce ze Schermen v Braniborsku.

hlásí se ke kultuře Hallstattské, jakož svrchu bylo zmíněno, kdežto náramek uzavřený se třemi hrbolky a podle nich kroužky s tečkou zdobený z Vlčího (tb. XXXIII. 8.) již k prvé době gallské čili latèneské kultury se hlásí. Skvostná garnitura z jedné mohyly v Hemerách u Bechyně (tb. XXIII. č. 3—5), totiž náhrdelník, kruhy na nohy a náramky lineárnou výzdobou svou patří ještě do okruhu Hallstattské kultury, ale kroužkovou ozdobou a modou výzdoby krku, rukou a nohou již stojí v okruhu kultury gallské čili latèneské.

K výzdobě hrdla patří ještě perle, které zcela malé, barvy tmavomodré neb tmavozelené ještě s kulturou bronzovou se vyskytují, v mladší době mají nový ráz: jsou tmavé, sklovité se vloženou proužkou vlnitou jako perle z Hemer nalezená spolu se sponou bubínkovitou a žel. oštěpem (tb. XXII. č. 9), tedy již z doby latèneské, neb v podobě perel žlutých s modrými očky, buď tvaru menšího neb i větší s malými hrbolky, jako u nás v mohyle u Vicenic (obr. 11. č. 1. 2.) a menší u Klučenic nalezeny byly; žluté tyto korale s očky ve východoalpských zemích vyskytují se s předměty kultury Hallstattské, u nás pak ještě na Stradonicích jsou dosti hojny. Jednobarevné malé perle skleněné, v Evropě až na sever již záhy rozšířené, obyčejně kladou se původem svým do Egypta, kdežto perle s vlnitou vložkou a s očky jinobarevnými viděl jsem v museu Cařihradském z nálezů phoenických, kdež možná že budou domovem.

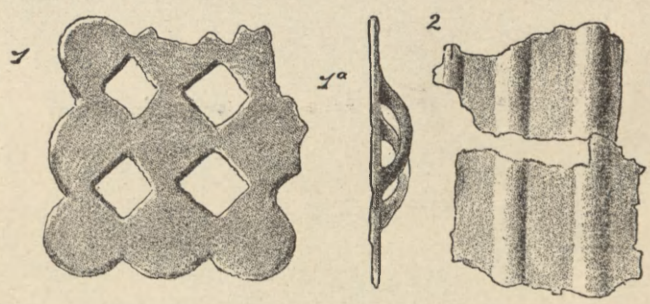

Obr. 11. Žluté perle s očky z mohyl u Vicenic.

K výzdobě lidské hlásí se ještě řeménky prošívaný kus pasu z mohyly u Milavče (tb. XXVII. 17. 19.), hřebíčky vybíjený pás z Dejšiny (obr. 9. č. 15.), který ke kultuře Hallstattské se hlásí,[109] malé prolamované kování, jaké v mohylách u Dejšiny (obr. 9. č. 19. 21.) a pak u Sovy (obr. 12.) nalezeno, konečně i knoflíky rázu Hallstattského s hrbolkem v prostřed na povrchu, pozpod pak s jedním neb dvojím úškem na zapuštění do řemení pasového, jakož u nás v Hemerách (tb. XXII. č. 10.), u Domanic (tb. XXIX. 16. 17.), u Milavče (XXVII. 12.) a j. nalezeny; snad i železný kosočtverný předmět z Hemer (tb. XXIV. č. 13.) mohl by býti považován za zbytek zápony pasové rázu Hallstattského.

[109]) Kusy podobného pasu jsou v museu v Karlsruhe z mohyl u Eppingen.

V mladším období mohylovém vyskytují se někdy i součásti *výzbroje koňské.* Tak na př. v mohylách Dejšinských nalezena bronzová postrannice k udidlu (obr. 9. č. 17.) v podobném tvaru, jaký známe z nálezu u Záboří,[110]) spolu s tyčinkou ve středu čtyřhrannou, na koncích válečkovitou (obr. 9. č. 18) v téže podobě jako na pohřebišti Bylanském ve výzbroji koňské nalezeny.[111]) Ve vrchním pohřbu v Řepči nalezeno s výzbrojí bojovníka i udidlo železné o dvou článcích, jednodušší než udidla Bylanská, s dvěma kroužky železnými na řemení (tb. XXXVII. 4. 5. 7.). Ještě jedno udidlo bronzové viděl jsem na národopisné výstavě, tuším z mohyly od Stoda, s postrannicemi poloobloučkovitě zahnutými podobného tvaru, jako před nedávnem naše museum z Želkovic získalo a jaké nedávno ve Slezsku u Lorenzendorfu[112]) se vyskytlo.

Obr. 12. Bronzové kování z mohyly u Sovy.

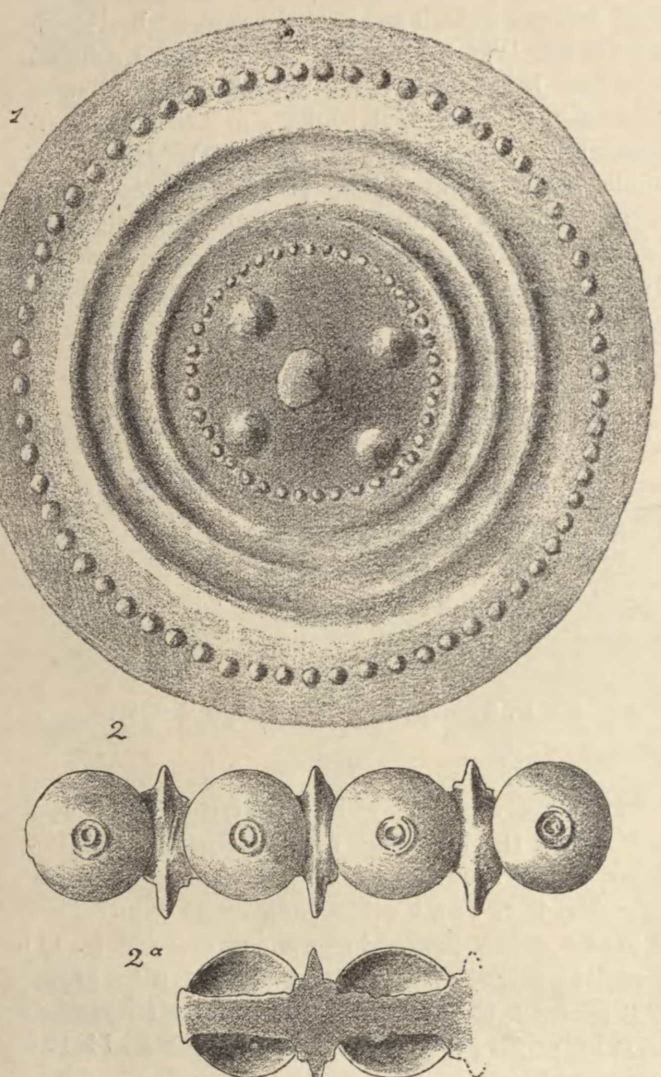
Mimo uzdy shledány i ozdoby řemení, nejbohatší v mohyle u Dejšiny, kdež nalezeny i jednoduché hřebíčky s mískovitou hlavičkou a hřebíčkem prostrčeným (obr. 9. č. 11.) i pěkně prolamované s poloobloučkovitými dvěma páskami přes příč položenými (č. 13.) i ozdůbky polokulovité s páskou prohnutou na prostrčení řeménku (č. 16.), pak podobné menší i větší se čtyřmi otvory k prostrčení řeménku na příč (č. 14. 12.).

[110]) Památky arch. XI. tb. XXVIII. 17. Podobné nalezeno v Ronzaně (spolu s antenským mečem) a u Ramonte (Congrès de Stockholm 385. 1. 2.), na jezeře Ženevském (Muyden, Antiquités lacustres XXIX. 6. 7.), jiné v Moringen na Bělském jezeře (Gross, Les Protohelvètes p. 82. tb. XXIV. 15.); několik jich vyobrazuje Hampel, Alterth. d. Bronzezeit tb. LX. 1.—4. 6.—8. LXI. 1. 2., 4. postranice nalezeny v popelnici u Piritze, udidlo v mohylách u Griesbachu blíž Landshutu (Lindenschmit, Alterthümer II. X. III. 1. 3.) a j.

[111]) Čechy předhistorické I. tb. XXVII. 15.; na téže tabulce č. 9. 13. i ozdůbky řemení jako v Dejšině.

[112]) Dr. Grempler, Der Bronzefund von Lorzendorf, Schlesiens Vorzeit VII. 197. 10., kdež sestavena i příslušná literatura nálezů.

Podobně i v jedné mohyle u Opořan nalezeny hřebíčky v plochou hlavicí ještě v řemení (tb. XXII. 21. 12.—.14) různé železné kroužky (16. 17. 22.), pak koncentrickými kruhy a řadami malých kroužků zdobené phalery, hřebíčky s kulatou hlavičkou někdy připevněné (4. 9.), které asi rovněž k výzdobě zbroje koňské sloužily, neboť beztvárné ony kusy železa z téže mohyly

Obr. 13. Ozdobná puklice a pásek puklicovitý z mohyl u Habartic.

(č. 18. 20. 23.) nejlépe by se daly vysvětliti jako součásti udidla. K výzdobě řemení koňského sloužily patrně i jiné phalery, z nichž nejpěknější, ve zlomku zachovaná z mohyly Dejšinské, zdobena jest po způsobu cist Hallstattských labuťkovitými zvířátky a koncentrickými kruhy a paprsky (slunce) (obr. 9. č. 20.), jiné sličné z nálezu nebo mohyl Habartických (obr. 13.), kdež nalezena spolu i ozdoba ze čtyř dutých polokoulí na proužce spodní spočívajících (č. 2.), patrně též z ozdoby řemení.

Zbývá k podotknutí, že udidlo ve vrchním pohřbu bojovníka v Řepči svědčí o jezdci, ozbrojeném mečem, oštěpem a kopím, což v ústředí mohylovém jest novinkou, neboť v Dejšinské mohyle nenalezeny příznaky bojovníka. Mimo to shledal jsem v porušené mohyle u Sovy blíž Bechyně, na samém dně mohyly železný ráf kola, tedy zbytek vozu a rovněž v národopisné výstavě vystaveny byly dva ráfy z mohyly tuším z okolí Stoda, z čehož by se souditi dalo, že v mladším období mohylovém užívány byly i dvoukolové vozy, snad dokonce i válečné, patrně mnohem jednodušší,[113]) než skvostný válečný vůz z Byčí Skály neb vozy jihoněmeckých mohyl.

Keramika mladší doby mohylové podlehla, podobně jako ostatní inventář, novým proudům modním, kteréž se, až na malé výjimky, shodují s mladším obdobím skrčených koster v severních Čechách. Jako zvláštnost vytkl bych především střep mísky z Vlčího (tb. XXXIV. 12.), vnitř zdobený čočkovitě provedenými řadami ďulíčků, umístěnými jak podle kruhové hluboce vtlačené rýhy kolem dna, tak i na vnitřní straně dvojitých poloobloučkových ryh rovněž hluboce vtlačených, způsob, který na některých popelnicích lužického typu (na př. ze Svijan) stopovati můžeme, a který na výzdobu některých nádob z terramar italských upomíná.[114])

Z okruhu Hallstattského jest tvar nádob obrácené hruškovitých, z nichž nad míru význačnou jest tuhovaná nádoba z Vlčího (XXXIV. 8.), pod nízkým hrdlem širokými žlábky zdobená, v hoření baňatosti pak provedeny trojúhelníkovité skupiny pásek jemně rastrovaných, mezi nimi pak obrácené skupiny trojúhelníkovité a ďulíčkované. Žlábkované střepy, jako pod hrdlem nádoby z Vlčího, vyskytly se několikráte v mohylách u Vel. Dobré (VII. 22.), u Milavče (XXVII. 20.), u Němějic (XXXVI. 6.) a rovněž i na sídlištích skrčených koster, ale nádobu celou podařilo se nám pouze z Vlčího nalézti a pak sestaviti.

K Hallstattskému okruhu hlásí se i obrovské nádoby silných stěn, barvy červenavé, s kolmým, vodorovně přehnutým okrajem, v těle obráceně hruškovité z mohyl Milavečských (obr 14.), z nichž jedna v zemském museu a dvě v museu Domažlickém; u Čičovic nalezl jsem v jedné kulturní jámě okraje a střepy tří rozrušených podobných nádob, ale nedala se žádná

[113]) Podobné, ale lépe zachované nalezeny i v mohylách jižního Německa, conf. Wagner, Hügelgräber tab. IV. 21. z Hügelsheimu.

[114]) Mortillet, Musée préh. XC. 1093. terramara Parmesan (Parma).

Obr. 14. **Obrovská popelnice z mohyly u Milavče.**

sestaviti; za to sestaveny téhož tvaru, ale tenčích stěn a jemnějšího provedení obrovské nádoby z hrobů skrčených koster u Bylan.

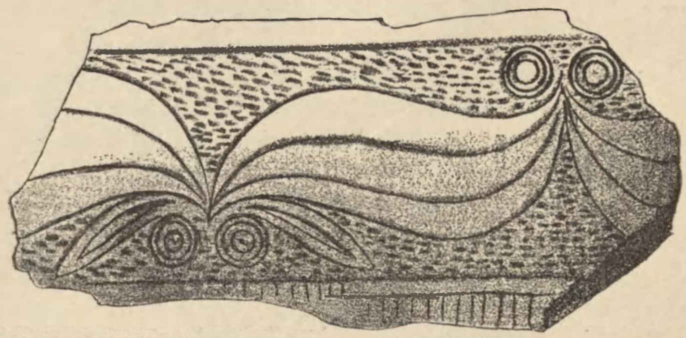
K témuž okruhu hlásí se sličná nádobka tuhovaná z Hemer (XXV. 11.) na konicky postaveném hrdle rastrovanými páskami shora dolů zdobená, na rozhraní mezi hrdlem a tělem je perličkovitá řada ďulíčků, v horní baňatosti pak provedeny skupiny pásek rastrovaných shora dolů, mezi nimi dvojitá lomená páska rastrovaná, z nichž vnitřní vyplněna příčným ryhováním, při úhlu vnějším ozdobená růžicí z ďulíčků sestavenou; zevnější páska pak vroubena jest řadou jemných ďulíčků. Podobná, jen že poněkud jednodušší je nádobka z Hemer (XXIV. 1.) a nádobka z Vlčího (XXXIV. 9.). Zcela totožné nádobky co do tvaru i výzdob nalezeny i na sidlištích skrčených koster, na př. na Slanské Hoře a u Plaňan[115]) a známy jsou rovněž i ze žárových hrobů u Citolib i ze žárového hrobu u Lisovic. Tvar sám vzat z okruhu Hallstattské kultury v Alpách (Wies) a v jižním Německu.

Jednodušší nádobka tvaru Hallstattského s ďulíčky a ryhováním dosti hlubokým a hrubým je z mohyly u Opořan (tb. XXXII. 5.); nádobka tato, upomínající na typ z pohřebiště Hallstattského známý,[116]) byla mi

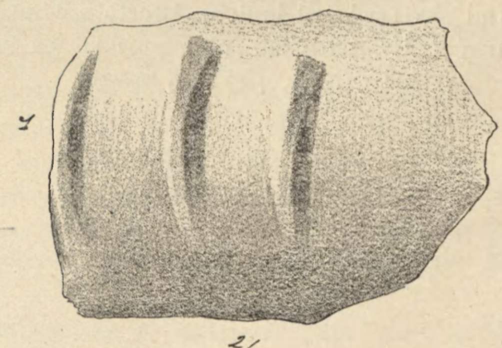
[115]) Čechy předhistorické tb. LXXI. 20. LXXXVI. II. 6.
[116]) Sacken, Grabfeld v. Hallstatt XXV. 15.

doručena při kopání mohyl Zběšických a svedla mne, že jsem nechal prohlédnouti obě rozrušené mohyly Opořanské.

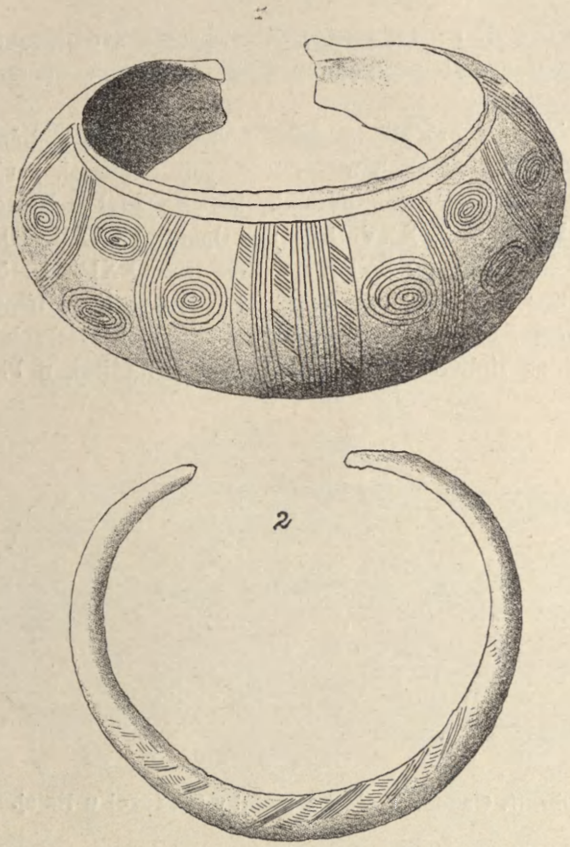
Význačny pro mladší dobu mohylovou jsou i sličné mísky tuhované zdobené rastrovanými páskami, i růžicovitými skupinami ďulíčků, jako z mohyl u Hemer (XXIV. 3. 6. 8. XXV. 1. 8.), u Opořan (XXXII. 10.), u Nějmějic (tb. XXXVI.), u Vlčího (tb. XXXIV. 1—5), u Břas a j. I sličné mísy tyto vyskytují se téměř v totožném tvaru a výzdobě i v severních Čechách a sice na sidlištích skrčených koster u Radimi, u Plaňan, u Voděrad, u Brozánek a j., rovněž v hrobech se skrčenými kostrami u Bylan a Zárybníka a konečně i v žárových hrobech u Pobořе. Soudil bych, že je jakýsi postupný vývoj od vnitř ryhovaných mis z jezerních staveb švýcarských, ke skvostně zdobeným misám z mohyl v jižním Würtembersku, Badensku, ve Švábích a sev. Švýcarsku (tedy kolem jezera Bodamského) a dále k zdobeným misám mohyl hornofranckých a hornofalckých, odkudž přímé vlivy k nám dokázati se dají. Ozdoba pásková, rastrem jemně ryhovaná, upomíná pak velice nápadně na ryhovanou ozdobu na kruzích turbanovitých (tb. XXX.), na obrovských štítových sponách (tb. XXVI.), ano i na nordi-

Obr. 15. **Ozdobný střep z mohyl v Březovci u Rataj.**

Obr. 16. **Střep z mohyl u Kostelce.**

Obr. 17. Náramky br. z mohyl u Drhovic.

ckých bronzech, tak že by s velikou pravděpodobností souditi se mohlo, že z bronzů jest převzata a v hlíně napodobena.

V podobných vzorcích, hlavně hvězdovitých, lesklým tuhováním provedených, zdobeny jsou rovněž mísky jak v mohylách jihočeských (Hemery, Vlčí, Plavo) tak i sidlištích a hrobech skrčených koster (Bylany); za to barvami zdobených nádob, jakými se (arci podle vzorců hornofalckých a hornofranckých) honosily Bylany, v mohylách je pořídku; v zemském museu je jediný šálek z Vlčího (tb. XXXIV. 6.) žlutě zbarvený s hnědými skvrnami pod hrdlem, kdežto malované nádoby pravého Hallstattského rázu pořídku jen na Plzeňsku se vyskytly (národopisná výstava).

Význačná pro skupinu Plzeňskou jest ozdoba v podobě meandru v rozích zakulaceného na vnitřní části mísek, a sice meandru, který od okraje až ke dnu nádoby jde a odtud nazpět v druhé skupině k okraji, kterážto ozdoba ve sbírkách zemského musea z Vlčího (XXXIII. 12. XXXIV. 3. 10.) ve sbírkách musea Plzeňského z mohyl u Kostelíka a mezi Dejšinou a Kyšicemi a ve sbírkách p. hr. Waldsteina z mohyl v Beztehově[117]) je zastoupena. Zakulacený tento meandr znám je zejména ze zlatých ozdob ze čtvrtého pohřebiště Mykenského,[118]) přeskakuje do jižní Francie[119]) a vyskýtá se opět jako ozdoba mečů uherského typu,[120]) a jelikož na nádobách i v jezerních stavbách i v Hallstattě je v užívání jako ozdoba meandr hranatý, můžeme souditi, že prvotním vzorcem pro uvedenou ozdobu mísek byly ozdoby v bronzu ryté pravděpodobně z mečů typu uherského.

Povšimnutí zasluhuje ozdobný střep z nádoby patrně obrácené hruškovité, který p. Hraše vykopal z mohyly v Březovci u Rataj (obr. 15.); škoda, že nebyly vybrány všechny střepy, aby alespoň část nádoby byla sestavena; věděl bych k této ozdobě analogii z Fröggu v museu v Celovci.

Nechci se konečně šířiti o štíhlejších nádobách bez ozdob z mohyl u Nějmějic a jim podobných, když mimo tvar nemají příznaků k určitějšímu porovnání; v Němcích by řekli, že stojí pod vlivem latèneským. Opravdu latèneskou mísku máme v zemském museu pouze z mohyl u Vlčího (XXIII. 9.), a nádobu o něco světlejší, slabě vybáněnou, s vysokým přehnutým okrajem, zdobenou vtlačenými koncentrickými kroužky, kterouž jsem vykopal v nejmladší partii mohyl u Plava spolu s beztvárnými kousky delšího železného předmětu (snad meče); nádobu nebylo lze sestavit a proto nebyla vykreslena.

[117]) Mitth. Anth. Wien XXV. [60.]

[118]) Schlieman, Mykenae, Leipzig 1878: na zlatých kulatých plíšcích obraz číslo 239. 242. 245., na zl. kosočtvercových plíšcích obr. 377. 379., na zlatých knoflících obr. 421. 422.; na jilci dýky ze slonové kosti obr. 525., na kameně obr. 525.

[119]) Mortillet, Musée préhistorique LXXXVI. č. 995. na br. záponce pasu z nálezu v Lernaud (Jura).

[120]) Hampel, Alterthümer d. Bronzezeit tb. XXIII. 2. XXIV. 1. 4. 5. XXV. 2.—4.

Vývody.

Stav pokolení mohylového v Čechách.

Dějiny nezachovaly nám nejmenší zmínky o někdejším přebývání a osudech pokolení mohylového v Čechách a jest tudíž archaeologie jediným svědectvím, které výmluvně a nezvratně hlásá, že v jihozápadní čtvrti vlasti naší po mnohá století bydlelo pokolení úplně svérázné, s úplně vyvinutým obřadem náboženským a v s úplně vyvinutou kulturou, zcela rozdílné od pokolení skrčených koster v severních Čechách usedlého.

První vystoupení pokolení mohylového v jižních Čechách, doložené nejstaršími nálezy mohylovými, representuje lid co do obřadu a řekl bych i co do kroje zcela osobitý. Ačkoliv pak nemáme důkazů, že by v jižních Čechách byla bývala pěstována samostatná výroba předmětů bronzových, přece říci musíme, že pokolení mohylové po dlouhou dobu zachovávalo zděděný ráz výzdoby i výzbroje, kterým se nápadně liší od sousedů skrčených. Jelikož pak nemůžeme doložiti, že by tyto pro jihočeské mohyly charakteristické ozdoby byly nějakou fásí ve vývoji bronzu evropského neb některé skupiny jeho a odtud že by byly dováženy, musíme za to míti, že výroba jich musila býti prováděna od lidí, kteří buď pocházeli z lidu mohylového, neb kteří se sžili s názory a vkusem lidu toho, jsouce jako kovolitci buď mezi ním usedlí, nebo prodlévajíce tu jako potulní řemeslníci a obchodníci.

Než již od nejstarších dob pozorovati lze v hrobech mohylových i předměty, jež rázem svým poukazují na původ cizí, jednak k obvodu bronzu italsko-švýcarského se hlásíce, jednak ale i na původ uherský poukazujíce, jakož při jednotlivých typech pověděno bylo. Tato cizí příměs v původní a svérázné kultuře mohylové svědčí jasně o dovozu a tudíž o obchodním spojení s obojím územím bronzovým, které zprostředkováno bylo patrně potulnými obchodníky a řemeslníky. Větší proud obchodní začíná však vnikati do území mohylového teprve, když italská a východoalpská kultura nádhernými bronzovými cistami, Milavečským vozíkem, bronzovými a pak i železnými zbraněmi, drobnými ozdůbkami a j. začíná si klestiti cestu na sever; k tomu přimísí se konečně i předměty z obvodu kultury gallské čili latèneské. Zdá se, že první proudy vlivu italského a východoalpského dostaly se do území mohylového cestou evropského obchodu a teprve vlivy kultury gallské čili tèneské, způsobené nejspíše vniknutím gallských Bojů do severních Čech, měly za následek stejně rozhodnou změnu modní v mohylovém území, jakou jsme zjistili zejména pohřebištěm Bylanským v území skrčených koster.

Byl arci vysloven názor, že vniknutím vlivů italských a východoalpských nebo, jak běžněji se říká, vniknutím kultury Hallstattské vyměnilo se i obyvatelstvo v hrobech mohylových. Dr. Naue[1]) odůvodňoval náhled svůj tím, že dovozoval, kterak lid doby bronzové pouze pohřbíval své mrtvé, kdežto lid s novou kulturou Hallstattskou pouze spaloval mrtvoly, ale dokládal, že výměna obyvatelstva stala se mírnou cestou, jelikož se dají stopovati přechody od pohřbů s kulturou bronzovou do pohřbů s kulturou Hallstattskou. Pan F. Franc, v oboru zkoumání mohyl rovněž velice zkušený, předpokládá[2]) násilnou katastrofu, povstalou tím, že „nový lid železnými zbraněmi ozbrojený vnikl sem (neznámo dnes odkud) a nejspíše pobil, zahnal anebo zotročil po způsobu vítězů všech dob tiché ty obyvalele“, a osnuje svůj důvod jednak nedostatkem dokladů, že by se byl udál pozvolný přechod z jedné kultury do druhé a mimo to jest mu důkazem značný počet vyloupených mohyl. Dle mých zkušeností prvý důvod u nás v Čechách nepadá na váhu, neboť jsem sám nejednou v mohyle čisté kultury bronzové nalezl pohřeb spálený, ano spalování u nás v Čechách dle mých zkušeností vyskytá se od nejstarší doby častěji než pohřbívání, někdy, jako na Chlumu, obojí v jedné mohyle a se stejnou kulturou bronzovou, a tudíž i současně. Mimo to jest důležitým i svědectví mohyl na západě Rýna, kdež mohyly s předměty doby bronzové jen slabě jsou zastoupeny, zato ale v době železa hojně se vyskytují a sice většinou s obřadem pohřbů kostrových, menším počtem s obřadem spalování, což zřejmě svědčí, že spalování mrtvol není příznakem všeobecným pro mohylovou dobu železnou. O vývoji kulturním svědčí zejména též skupina mohyl v Hemerách u Bechyně, neboť vykazuje jakousi nepřetržitost neboli souvislost pohřbí-

[1]) Dr. Naue, Die Hügelgräber zwischen Ammer- und Staffelsee Stuttgart 1887, 189.

[2]) Český Lid IV. 563.

vání na témže místě od počátku mohyl až do konce, a jestli při mladších mohylách naneseno bylo méně kamene a více hlíny, neb mladší pohřeb někdy uložen na mohyle již starší, přece princip pohřbu zůstává týž a liší se úplně od způsobu mohyl východoalpských neb i žárových pohřbů s kulturou italsko-Hallstattskou, z nichž by nová invase do území mohylového byla musila vniknouti. Proti vniknutí nového národa svědčí rovněž i ta okolnost, že nová kultura není jednolitá, nýbrž vychází z různých ústředí, což pouze obchodem se vysvětliti dá.

K tomu nová keramika, nejvýznačněji zastoupená v mohylách u Vlčího, neobjevuje se pouze v mohylách, aby charakterisovala nové pokolení, nýbrž vyskytá se v podobném vývoji i v hrobech se skrčenými kostrami v Bylanech a u Zárybníka, ano vniká do popelnicových hrobů (Poboř) a jest tudíž kulturou, která jako moda přišla ze západní strany Šumavy, jakož při pohřebišti Bylanském bylo již vyloženo.

Z těchže především důvodů soudil bych, že pokolení mohylové podobně jako pokolení skrčených koster v severní části země odložilo svou svéráznost a podrobilo se modě v stejné době a patrně i pod stejnými vlivy. Rozdíl hlavní spočívá však v tom, že skupin mohylových s novou kulturou je v poměru k mohylám s kulturou bronzovou nepoměrně málo a menších na počet, tak že souditi můžeme, že pokolení mohylové vniknutí nové mody dlouho nepřežilo v zemi, což doložiti lze i tím, že předmětů pozdější kultury gallské, v severních Čechách tak pěkně zastoupené, v mohylách jsme nenašli. Neváhal bych tudíž tvrditi a v případě potřeby i dalšími důvody podepříti, že pokolení mohylové, vniknuvší do jihozápadních Čech s význačnou kulturou bronzovou zůstalo v zemi nepřetržitě seděti až do první doby nových proudů kulturních, způsobených nejspíše vpádem gallských Bojů do severních Čech.

První usazení pokolení mohylového v Čechách událo se asi bez velkých překážek, neboť mimo několik sidlišť starších v okolí Plzeňském nenalézáme nižádné stopy nějakého obyvatelstva předchozího v hlavním území mohylovém. Pohlédneme-li pak na mapu *A*, kde vyznačena jest rozloha mohyl v Čechách, shledáme, že pokolení mohylové usadilo se v Čechách ve dvou větších skupinách, z nichž jedna v poříčí Berounky nebo lépe podél Úslavy, Úhlavy a Radbuzy až za soutok jich se Mží se rozkládá, kdežto druhá skupina, vrchovinou Brd oddělená, po obou březích Vltavy od jižního cípu kotliny Budějovické až do úvalu Píseckého a Milevského sáhá; co dále do země až do krajiny Pražské proniklo, je počtem nepatrné.

Příčina, která způsobila toto usazení pokolení mohylového ve dvou větších skupinách, mohla by především spočívati v kmenové příbuznosti, neboť jsme viděli, že zejména v keramice obě skupiny do jisté míry se rozcházejí, což by buď na původní rozdělenost, neb alespoň na pozdější odloučenost poukazovalo a v obojím případě na dvojí kmenové zřízení vykládati se mohlo. Než i povaha půdy, zdá se, že vyměřila pokolení mohylovému obydlí. Jest zajisté význačným, že v kotlině okolo Plzně, pak v údolí Úslavky, Úhlavky a Radbuzy jsou dobré pšeničné půdy a stejně úrodná jest i půda v kotlinách okolo Písku, Bechyně, Vltavotýna a Budějovic, kdežto v oněch krajinách jižních Čech, kde mohylové pokolení nesídlilo, do dneška jsou půdy pouze žitné neb ovesné. Počítáme-li pak, že kulturní prsti jen ponenáhlu přibývá, mohli bychom se domysliti, že před třemi tisíci lety úrodné prsti v jižních Čechách bylo po řídku, a to i ve výše zmíněných kotlinách, jejichž úrodnost spočívá jednak na chráněné poloze, hlavně však na nánosu diluviálných hlin. V těchto kotlinách mohly býti lesy a lučiny s hojnou zvěří, ve výše položených místech mohly býti pastviny. Byla-li již orba pěstována, nemůžeme ani přisvědčiti ani odpírati, ačkoliv okolnost, že dosud nebyly nalezeny stopy osad pokolení mohylového, spíše poukazuje na život pastevců a lovců, než na život lidu orbu provozujícího.

Při příchodu pokolení mohylového severní a střední Čechy patrně již byly zaujaty pokolením skrčených koster. Souditi tak můžeme především proto, že zejména keramika mohylová má ráz mnohem mladší než nejstarší keramika skrčených koster, jakož že hroby skrčených koster častěji vykazují předměty kamenné neb upomínající na kulturu tak zv. neolitickou. Na mapě *A*. můžeme dále pozorovati, že skupiny mohylové sporadicky pronikají k dolní Berounce u Podřeží a kolem Plešivce a pak až do okolí Prahy k Velké Dobré, Roztokám a Chejnovu. O mohylkách v Roztockém háji víme velmi málo nebo lépe nic; rozkopal je horlivý badatel Krolumus, ale nelze stanoviti, zdali a které předměty nalezl právě v mohylkách; z mohyly za kostelem vyňal Dr. Ryzner meč bronzový tvaru pozdějšího, hlásícího se ke kultuře Hallstattské. Mohylka tato pozdější, silně do země zapuštěná, jest však pro pozdní onu dobu ojedinělá v této krajině, neboť mohylky v Chejnovském háji, jakkoliv obsahují málo kamene, přece jsou charakterisovány noži bronzovými rázu švýcarského a mohyly u Velké Dobré i kolem Plešivce hlásí se k rozkvětu mohylové kultury bronzové. Možná, že najdeme ještě nějakou mohylu mezi Berounem a Prahou, ale mnoho jich asi nebude, a jest zajisté nápadným, že pokolení mohy-

lové, vniknuvší do této poměrně bohaté a k tomu též teplejší krajiny, neudrželo neb nerozmnožilo se zde, a jelikož nelze předpokládati příčiny přírodní, musí se přirozeně hledati příčina v odporu obyvatelstva zde již usedlého.

Poněkud záhadnějším jest hrobový nález u Netovic, kde p. ředitel Felcman na území skrčených koster zejména ve dvou hrobech pod úrovní půdy uložených, ale od hrobů se skrčenými kostrami se lišících, s pohřby kostrovými i žárovými, nalezl bronzové předměty jako jehlice s plochou hlavicí přehnutou, dýku, lunellu, náramek i jehlici s plochou hlavicí a jinou s hlavicí roztepanou a v očko svinutou, jež v jihočeských mohylách nejsou vzácností (Památky XVIII., tb. XXVII. č. 11.—17. 19.); nádoby pak vymykají se úplně z rázu keramiky severočeské a jsou téměř totožné s nádobami známými z mohyl u Řepče (ibidem č. 1.—4. 8.).

Podobně význačným jest nález bronzů učiněný při odkopávání půdy u Tachlovic a obsahující výzbroj a ozdoby bojovníka: meč typu bavorsko-uherského, dýku tvaru mohylového. uherskou sekyrku, pak tři náramky, z nichž dva rázu mohylového vyhraněné, ale užší, a dva tenké, konečně tři jehlice, z nichž jedna rázu švýcarského, dvě s roztepaným a jednoduše svinutým koncem (Památky XVIII. obr. str. 249.), což do jisté míry opět na ráz a příslušenství k typu hrobů mohylových poukazuje. Rovněž zvláštní hrob nalezen posledně za Oharkou u Obrnic (Památky XIX. 21.) : pod žárovými hroby uložen byl v kamenném obložení kostrový hrob s br. mečem tvaru bavorsko-uherského, jehlice švýcarského rázu, jiná s roztepanou a svinutou hlavičkou a třetí s hlavičkou přehnutou a k tomu dva náramky ve čtyři růžice zakončené, tedy opět předměty, které více na mohyly než na pohřby skrčené poukazují. Naproti tomu nalezl jsem u Vel. Dobré, na severním okraji skupiny mohylové, mohylu poněkud odchylnou od ostatních, neboť shledáno na úrovni množství popelu, svědčícího o velikém ohni na místě, a na popelišti zbytky kostry skrčené; z milodarů nalezen pouze kousek bronzové pilky.

Na rozhraní území mohylového a území skrčených koster lze tudíž rozeznati dvojí pronikání se obou jmenovaných pokolení. Prvé označeno skupinami mohyl na okraji území skrčených koster a může se bez odporu vykládati v ten smysl, že pokolení mohylové nedlouho po svém příchodu do Čech, neb jinak řečeno, ještě v době rozkvětu své kultury bronzové vniklo do území skrčených koster, prodralo se až k Vltavě, pobylo tu nějaký čas, a konečně opět zmizelo. Naproti tomu jsou pohřby u Netovic, u Obrnic, po případě u Tacholovic, obsahující předměty příslušné ke kultuře mohylové, sdělány způsobem zcela odchylným od pohřbů mohylových a odpovídajícím více pohřbům skrčených koster, kdežto naopak u Velké Dobré pohřben v mohyle skrčenec způsobem odpovídajícím do jisté míry obřadu mohylovému, tak že by se souditi mohlo, že v prvém případě lidé z pokolení mohylového pochováni byli od lidí skrčených, kdežto v druhém případě člověk z pokolení skrčených koster pochován od lidí mohylových, což by opět na mírné styky poukazovalo. Při ženských pohřbech na cizím území mohlo by se souditi o vyvdání do cizího území; při pohřbu muže bojovníka mohlo by se mluviti spíše o ojedinělém muži než o vojenské výpravě, a tu by byla možnost souditi buď na přizvání panovníka z druhé národnosti, neb na znatného muže náhodou na cizí půdě zemřelého, neb na znatného kupce na cestě zemřelého a od domácích lidí pohřbeného. Že mezi obojím pokolením byly styky i mírné, o tom svědčí jednak nálezy hromadné v severních Čechách, v kterých nejednou shledány předměty mohylové, což poukazuje na přecházení kupců, jednak ale i okolnost, že pozdější kultura Hallstattská do jisté míry stejnoměrně ovládla obojí pokolení, což by při úplné uzavřenosti jednoho národa proti druhému nebylo možným.

Než i za hranici našeho království možno archaeologicky stopovati spojitost pokolení mohylového podle obřadu pohřebního a svérázné kultury, s kterými pokolení mohylové objevilo se v Čechách, čímž vysvitne národní jeho souvislost.

Pokolení mohylové pohřbívá a pálí své mrtvé od prvého svého vystoupení v Čechách a buduje nad pohřby mohyly z kamenného kužele i věnce a náspu hlinitého, v starší době pečlivěji s množstvím kamene, později méně pečlivě s větším množstvím hlíny. Tato stavba mohyl kamenných s pohřbíváním a spalováním mrtvol dá se stopovati na západ Čech, kam také poukazují nejstarší typické ozdoby. Bylo zajisté vytčeno svrchu, že pokolení mohylové objevilo se v jižních Čechách na půdě do té doby téměř neobydlené s úplně vytvářenou kulturou bronzovou. V této kultuře bronzové mají zcela zvláštní, od ostatních krajin s kulturou bronzovou odchylný a tudíž pro pokolení mohylové zcela osobitý ráz následující ozdoby: jehlice s plochou hlavicí a ryhovaným neb vroubkovaným vývalkem, neb s pouhým ryhováním pod hlavicí, jako spínadlo šatu. Dále náramky široké, ve čtyři spirálky neboli růžice vybíhající, pak náramky s tupým zakončením bud podél žebérkované neb ploché, dosti hmotné a sličně ryhované neb zevně vyhraněné a rovněž lineárně neb poloobloučkovitě ryhované, pak prsteny ve dvě větší spirálovité plochy růžicovitě zakončené a konečně i nůž na jedné straně plochý. Dýky a meče, buď střechovitě vyhraněné neb čočkovitě vypouklé, s že-

*

brem u prostřed čepele a s nýty na zachycení dřevěného jilce, pro mohyly rovněž typické, mají již spojení do terramar italských, do palafitů švýcarských i do Francie, tak že je za čistě mohylám osobité považovati nemůžeme.

Stopujeme-li rozšíření uvedených ozdob na přiložené mapě *B.*, přihlížejíce k nalezištím již při popise předmětů uvedeným, shledáme především, že jehlice s plochou hlavicí a vývalkem neb pouhým ryhováním rozšířena jest v mohylách na západ až za Rýn a do Švýcar až k jezeru Curyšskému, na sever až k jižním svahům vysočiny středoněmecké, na jih až k Alpám. Náramky žebérkovité, vyhraněné i ploché, vesměs tupě zakončené, vyskytují se v mohylách ve Falci, středních a horních Francích, ve vlastním Bavorsku a ve Würtembersku, tedy téměř až k Rýnu. Široké, ploché náramky ve čtyři spirálové růžice zakončené, pak prsteny ve dvě větší spirálové růžice vybíhající a k tomu též jehlice s větší plochou hlavicí a s vyhraněnou pod hlavicí jehlou nalezeny dosud v mohylách pouze mezi Dunajem a Mohanem ve Falci a v horních a středních Francích (vyjma jediný nález prstenu u Traubingen v Hor. Bavořích).

Tyto pro jihočeské mohyly tak charakteristické ozdoby jsou tudíž v typickém svém tvaru rozšířeny na západě rovněž v mohylách a sice v území dosti omezeném a vyskytují se mimo území vyznačené velice zřídka, jakoby náhodou zaváty (na př. prsteny v Pomořanech); za to mohyly u Winklarnu v Dolních Rakousích s většinou uvedených typů jsou jaksi ojedinělou stanicí směrem k území bronzu uherského. Kdyby kamenné mohyly na omezeném tomto území mezi Rýnem a Lužnicí počínaly neolitem, mohlo by se snad ještě tvrditi, že bronzové ozdoby, svérázné pro tyto mohyly, byly zvláště pro obchod s pokolením mohylovým v některém ústředí bronzovém hotoveny; jelikož však mohyly naše počínají právě těmito svéráznými ozdobami, nezbude jiné možnosti, než že pokolení mohylové přišlo s těmito ozdobami a ozdoby ty že tvoří jaksi charakteristickou a význačnou jich součást krojovou a jsou tudíž význačny pro národní příslušnost jednotlivých skupin mohylových. Nebude tedy nejmenší pochybnosti, že mohyly jihočeské nalézají se v genetickém spojení s mohylami na západě Čech, neboli jinak, že pokolení mohylové při svém objevení se ve střední Evropě zaujalo na mnoze panenskou čili do té doby téměř neobydlenou půdu a sice jednotlivými skupinami, z nichž nejvýznačnější jsou skupina bavorská nebo rozšířeněji bavorsko-švábská, pak skupina francko-falcká a obě skupiny jihočeské. K tomu mohlo by se dále podotknouti, že skupina francko-falcká náramky a prsteny zakončenými v růžice, ano do jisté míry i keramikou páskovitě zdobenou s jihočeskými mohylami je v užším spojení, a jelikož nelze předpokládati východiště pokolení mohylového v Čechách, mohlo by se zcela správně říci, že pokolení kamenných mohyl po svém příchodu rozdělilo se na dvě skupiny, bavorsko-švábskou a francko-falckou a z poslední že buď hned při příchodu neb nedlouho po příchodu vydělily se i obě skupiny jihočeské.

Jest patrno, že pokolení mohylové záhy po svém příchodu přišlo ve styk s bronzovým ústředím italských terramar a švýcarských jezerních staveb a pak i s ústředím uherským, neboť až do Čech vnikají nejstarší tvary, na př. jehlice italsko-švýcarské s provrtaným vývalkem a hluboce vroubkovaným vývalkem, a obráceně konickou hlavičkou, a podobně i uherské jehlice s kulatou hlavičkou a slabě ryhovaným vývalkem. Rovněž tak hojně vyskytují se palstavy italského i uherského tvaru; dýky a meče s nýty nejspíše také vyráběny na západě, jako meče s osmihranným neb oválným a pěkně ryhovaným jilcem ve velkém asi vyráběny v Uhrách a Bavořích atd. V této době vnikání cizích tvarů bronzových, jež někteří archaeologové dokonce za nejstarší tvary bronzové v mohylách pokládají, překročilo asi pokolení mohylové řeku Rýn na západ pronikajíc a podlehlo zde patrně vlivu bronzového ústředí švýcarského, neboť v nejstarších mohylách tamních vyskytují se, několik jehlic mohylových s plochou hlavicí a vývalkem vyjímaje, hlavně již bronzy původu švýcarsko-italského. Tak na př. nejdále na západ v Lotrinsku v mohylách u Naguée jehlice s hluboce vroubkovaným vývalkem a obráceně konickou hlavičkou spolu s br. mečem s nýty,[3]) dvě starší jehlice s provrtaným vývalkem uvádí Dr. Naue (Bronzezeit) z Elsasu, kdež i v jiných skupinách starší bronzy nalezeny, jako u Brunathu blíž Hagenau br. dýka, u Blotsheimu br. meč, dýky, srp a nože (museum Mühlhusské), u Benfeldu br. náramky žebérkované, jaké u nás nalézáme v hrobech se skrčenými kostrami (museum v Colmaru), dále v Burgundsku ve skupině Codemène (Doubs) br. dýka s nýty (museum Besançonské), pak v záp. Švýcarsku u St. Aubinu širší náramek vypouklý a ryhovaný (mus. v Neufchatelu), u Chillonu (Vaud) dýka s nýty a palstav s okraji (mus. v Bernu), u Aigle (Vaud) tenké náramky a široké žebérkované (mus. Bern) atd.

Během času vlivy cizí proklestily si cestu mnohem účinněji, a sice jednak z ústředí východoalpského s kulturou tak zvanou Hallstattskou s jedné a z ústředí

[3]) Barthélemy, Recherches archéol. sur la Lorrain, Paris 1889. tb. XX. 75.

italského, odkudž zejména spony, pak význačné br. cisty vroubkované, zobákovité a j. původ svůj mají. Změna na západě Čech stala se tak pronikavá, že se i o úplné změně obyvatelstva často mluví, ač nové tyto tvary kulturní i převládající potom v některých krajinách spalování mrtvol kulturními proudy a přirozeným vývojem vysvětliti se dají. Důležito však jest, že počet mohyl s novou kulturou, u nás v Čechách sotva jednou třetinou zastoupený, na západě valně stoupne a sice jak mezi Šumavou a Rýnem, tak zejména na západě Rýna, kam mohylové pokolení v době bronzové sotva pronikati počalo.

Pohlédneme-li na mapu *C.*, kde zaznamenány jsou mohyly bez rozdílu kultury, čili mohyly doby bronzové i mohyly s kulturou Hallstattskou a laténeskou stejnoměrně, shledáme na prvý pohled, že pokolení mohylové, v Čechách dvěma skupinami osedlé, zalidnilo i krajiny dále na západ skupinami více méně místně oddělenými a zejména v keramice valně se rozcházejícími. Nejblíže hranic českých a jen horami od českých mohyl oddělena je skupina v Horní Falci,[4]) ve středních[5]) a horních[6]) Francích, i s výstřelky do knížectví Koburského[7]) a Meiningenského,[8]) čili jinak řečeno skupina rozprostírající se mezi Dunajem a Durynským lesem, kteráž s mohylami jihočeskými pro starší dobu, zejména v náramcích a prstenech s růžicemi, jehlicemi se širokou hlavicí a vyhraněnou jehlou, jakož i keramikou páskovitě zdobenou ve zvláštní je shodě a pro mladší dobu kultura této skupiny je pro jihočeské mohyly, ano i pro ostatní druhy pohřbů v Čechách téměř rozhodující. S touto skupinou v nejbližší souvislosti je i skupina v Dolních Francích či jinak řečeno po obou březích Mohanu až k horám Spesartu a Rhönu.[9])

Na jihu Dunaje zastoupeny jsou mohyly v území Dolních Bavor[10]) s výstřelkem do hornorakouské čtvrti na Innu[11]) a nejzáze u Winklarnu[12]) v Dol. Rakousích, pak v Bavorsku horním,[13]) jež s mohylami na severu

[4]) Všeobecně budiž z předu podotknuto, že soupis skupin mohylových za hranicí českou nečiní nárok na úplnost. Účelem mým bylo stanoviti rozlohu mohyl v Evropě, pokud shodny jsou s českými mohylami, při čemž rozhodovaly nálezy učiněné, neb věrohodné zprávy, tak že základem přehledu a tudíž i mapy jsou v prvé řadě nálezy, jež jsem v různých museích z mohyl viděl neb v různých publikacích vyobrazené nalezl. Map archaeologických dosud vydaných jsem z úmysla nepoužil, poněvadž v mnohém se s mými záznamy neshodovaly a mnohé jsem kontrolovati nemohl. Bude tedy ve skutečnosti skupin mohylových mnohem více, než mnou poznamenáno, ale obvod celkový nebude větší; zjistiti a stanoviti tento obvod bylo hlavním účelem.

Pro království Bavorské jsou souborné spisy dva: F. Ohlenschlager, Praehistorische Karte von Bayern, v Beiträge zur Anthropologie u. Urgeschichte Bayerns Bd. III.—IX. a K. Köstler, Handbuch zur Gebiets- und Ortskunde des Königreichs Bayern, München 1895; k tomu práce speciální.

Z Horní Falce uvedl bych podle mé kontroly následující naleziště mohyl, hlavně podle nálezů chovaných ve sbírkách Akademie v Mnichově: Alfalterbach (Pr. Bl. V. 42.), Altmühlmünster, Amberg, Ballertshofen, Beratshausen, Brennsdorf, Burglengenfeld, Degerndorf (u Parsberga), Dieteldorf, Einsiedlerforst na Regenu, Engelsberg, Gaisheim (Sandleite), Hiltzhofen, Hoermannsdorf, Hohenfels a Kripfling u Parsberga, Kastl-Lauterhofen, Labersricht (germ. mus.), Laber-Trautmannshofen, Lippertshofen, Mansheim (u Parsberga), Matzenhausen (Pr. Bl. V. 41.) Muttenhofen, Neukirchen (Pr. Bl. V. 9.), Parsberg (Germ. Mus.), Peilstein, Pernertshofen, See, Schmiedheim (u Parsberga), Schratzhofen (Pr. Bl. II. 86.), Schromhauften (Pr. Bl. VI. 17. VII. 58.), Staufersbach, Sulzbach, Schweigerhauser Forst u Řezna, Schwenderöd u Sulzbachu, Unterwahrburg.

[5]) Střední Franky: Altdorf (Pr. Bl. V. tb. VIII.), Behringersdorf im Pegnitzthale (Jahrb. Nürnb. 1889), Büchenbach (Pr. Bl. V. 24.), Dambach (Pr. Bl. V. 42.), Dietfurt a d. Altmühl (Pr. Bl. II. 88.), Elpersdorf, Eichstädtische Waldung (mus. Mnichov), Geislohe bei Schambach (Pr. Bl. III. 7. IV. 1. 17. 68.), Gunzenhausen (Pr. Bl. I. 3. 33.), Kelheim (Lindenschm. I. III. V. 5.), Kipfenberg (mus. Mnichov), Kippenschwang (Pr. Bl. IX. 17.), Mischelbach (Naue Br. 181. N. 2.), Schlossberg (Pr. Bl. IX. 17.), Schutzendorf (Pr. Bl. V. 49.), Waitzenhofen (Pr. Bl. V. 50.).

[6]) Horní Franky: Aufhausen (Akad. Mnichov), Beireuth (Lind. I. V. IV. 7.), Dechsen (Pr. Bl. II. 61.), Elbersberg (M. M.), Görau (A. M.), Heckenhof (A. M.), Hollfeld (A. M.), Kirchenbach (Mus. Bamberg), Lanzendorf (Pr. Bl. II. 85.), Leidingshof (A. M.), Mistelgau (Lind. I. VIII. V. 1.), Pottenstein (A. M.), Rabeneck (Pr. Bl. V. 24.), Stublang (Mus. Bamb.), Voigendorf (A. M.), Wattendorf (M. Bamb. Pr. Bl. VII. 91. VIII. 38.).

[7]) V Koburském museu jsou zastoupena naleziště: Mahrenthausen, Mirsdorf, Tiefenost, Oberweisbach.

[8]) V museu Meiningském: am Dolmar, Einödhausen, an der Schwarza.

[9]) Dolní Franky: v museu Würzburském: Wiesenfeld, Heidingsfeld, Adelholz, Oberwaldbehrungen, Reichenberg, Sommershausen, Hallstatt (Arch. V. Würzb. XLI. 239.), Mädelhofen (Jahrb. 1873. 5. 1874. 6. 1876. 4.), Schraudenbach (Archiv XXIII. 2. 421.). — Rothendorf — Essfeld (Dr. Schmitt), Stetten-Nordheim (Arch. XXVI. 424.), Eichenbühl (Jahrb. 1889. 11.). Speckfeld bei Kitzingen, Lausbügel bei Bibelried. — Dr. Wilke: Helmitzheim, Possenheim, Dornheim. Comerzienrath Lang: Pflaumheim, Diefbach, Hammeburg, Friburg, Kirchheim. — Mnichov: Fuchstadt, Wenigumstadt, Saal-Aubstadt. Letos nalezl Dr. Schmitt skupiny v Bildhäuser Forst, na Kieshügelu a a u Sondheimu v Rhönu.

[10]) Dolní Bavory: Abbachhof (mus. Řezenské), Braunau a J. (Pr. Bl. I. 30.), Föching (Pr. Bl. I. 20.), Griesbach (mus. Landsh. Lind. I. VIII. IV. 14. IX. II. 7. II. X. III. 3), Pullacb (Akad. Mn.), Rothalmünster (Pr. Bl. IV. 88.).

[11]) Horní Rakousy: Nöfing (Pr. Bl. VI. 5. IX. 33.), Ganzfuss (Pr. Bl. IX. 86.), Rotthenbuch (Pr. Bl. IX. 52. XI. 4.).

[12]) Fr. Heger, Ausgrabungen bei Amstetten, Mitth. d. praeh. Commission Wien 1893 I. N. 3. 129. a násl.

[13]) Dr. Naue, Hügelgräber zwischen Ammer- u. Staffelsee Stuttgart 1887, conf. Boronzezeit: St. Andrä, Unter-Eberfing, Egelfing-Tauting, Ober-Egelfing, Fischen, Hofheim, Hugelfing, Leibersberg, Mühlthal, Oderding, Riegsee Uffing, Untersöchering, Wilzhofen; v museu Augsburském: Burgmannshofen, Königsbrunn, Landstrost, Landeberg, Leipheim, Rumoldsried; v Akademii:

Dunaje a v Čechách souhlasí především jehlicemi s plochou hlavicí a ryhováním neb vývalkem na jehle, pak náramky vyhraněnými neb plochými, ryhováním zdobenenými a j., kdežto v mladší době se valně liší. Některými výstřelky souvisí i mohyly ve švábské čtvrti[14]) Bavorska, pak v Sigmarinsku,[15]) ve Würtembersku,[16]) v Badensku[17]) a Darmstattsku,[18]) konečně i několik skupin při soutoku Mohanu s Rýnem.

Na západě Rýna území mohylové zaujímá v obvodu německé říše Elsasko,[19]) v nížině Rýna pouze ve vyvýšenějších částech nížiny podobně jako v Badensku, dále dolní čili bavorskou Falc,[20]) Hessensko porýnské[21]) a Rýnskou provincii pruskou s německým Lotrinskem.[22]) Nejzazší vystřelek mohylového území na severozápad sahá do jihovýchodního cípu Belgie[23]) a zaujímá vý-

Wielenbach, Monatshausen, v národním museu v Mn. Deisenhofen, Grünwald. V Praeh. Bl.: Aschering (III. 33.), Entraching (I.), Grafrath (VIII. 2. 65.), Haidhauser Forst bei Traunstein (III. 8.), Mauern (VIII. 2.), Mühlthal (V. 53.), Reichling (I. 20.), Ried, Traubing (X. 6.), Zöschingen (III. 89. VII. 67. 94. VIII. 72. X. 88.).

[14]) Ve švábské čtvrti Bavorska v Praeh. Bl.: Asch im Lechthal (III. 33.), Bobingen (II. 1. V. 54.), Dillingen (X. 73.), Kicklingen (IX. 59. X. 88.), Lengenfeld (I. 20.), Leipheim (II. 1.), Stetten bei Kempten (VI. 77.), Untergermaringen (IX. 9.) Wengen (VIII. 9.); v mus. Angsb. Ebersbach.

[15]) Zingeler, Archaeol. Übersichtskarte von Hohenzollern, Halbsthal (Lindenschmit III. XII. III. 7.), Hermannsdorf (Praeh. Bl. V. 117.), Inneringen (Lind. I. IV. III. 5.), Jungau (Pr. Bl. V. 75.), Laiz (Pr. Bl. V. 5. 75.), Niederaurau (Lind. II. II. III. 3.), Pullendorf (Lind. III. IV. I. 6.), Rossbühl (Pr. Bl. V. 5.), Sigmaringen (Wald, Lind. I. XII. III. 11. 12. III. X. II. 9.), Verningenstadt (Pr. Bl. V. 73.), Ziegelholz bei Sigmaringen (Pr. Bl. V. 75., Lind. III. IV. I. 3.).

[16]) V museu Stuttgartském jsou zastoupena naleziště: Ehningen, Essingen, Hennich bei Nehren, Herrgotteberg, Hohenasperg, Münsingen, Ravensberg, Reutlingen, Riedlingen, Rothenberg, Truchtelfingen, Würmlingen; v museu Ulmském Spitalwald u Ulmu; Praeh. Bl.: Ebingen (III. 25. IV. 81. 90.), Emerkingen (IV. 65.), Hossingen (IV. 81.), Kolbingen (Tutlingen III. 61.), Nattheim (Heidenheim VI. 77.), Neuhausen (Tutlingen II. 69. III. 60. IV. 63.), Rechberg (IX. 24.), Sulz (III. 85. IV. 10.), Ulm, Wald Rotenay (V. 90. 91.), Weingarten (IX. 87.), Winnenden (VII. 57.), Withoch bei Tuttlingen (II. 89.); u Lindenschmita A. d. h V.: Unter-Iflingen (II. V. I. 1.), Heidenbau bei Streusslingen (I. XII. III. 4.), Hundersingen (III. X. I. 4.), Hünerberg (I. XII. III. 3. 7.), Magolsheim (I. XII. III. 5. 6. 10.), Ludwigsburg (III. X. I. 2.), Schwäbische Alp (I. XII. III. 2. 4. 5.), Waldbuch (III. X. II. 1. 6.).

[17]) Wagner, Hügelgräber u. Urnenfriedhöfe in Baden, Karlsruhe 1885. uvádí naleziště, jež částečně zastoupena jsou v museu v Karlsruhe: Allensbach (p. 12.), Bittelbrun bei Engen (17), Buchheim (20. Praeh. Bl. II. 69. IX. 81.), Gemeinmäikerhof bei Allensbach (9.), Gemmingen-Eppingen (43.), Gottmadingen (13.), Gundlingen (20.), Gurtweil (19.), Hattingen (18.), Höldingen (12.), Honstetten (17.), Hügelsheim bei Rastatt (29.), Huttenheim (33.), Ihringen bei Alt-Breisach (20.), Kappel a. Rhein (27.), Malterdingen (26.), Nenzingen bei Stockach (20), Salem (3. Pr. Bl. V. 33. IX. 24.), Sinsheim (39.), Spranthal (42.), Waldshut (19.) Waldhausen (19.), Weizen (20.). V Praeh. Bl. dále: Geisslingen (VIII. 13.), Götzingen (VII. 32. VIII. 13.), Iffezheim (VII. 32.), Moos (VII. 32.), Rappenau (II. 89.), Schinberg (I. 31.), Villingen (III. 13.); Naue, Bronzezeit 159, Hungersberg. Lindenschmit III. IV. I. 1. Waldhausen.

[18]) V museu Darmstadtském nálezy neurčené. Jinak: Mörfelden (Pr. Bl. XI. 29.), Bensheim (Lindenschm. II. II. III. 3.); v museu Frankfurtském je nález z mohyl v Stadtwaldu u Frankfurtu, v museu Wiesbadenském sem snad možno počítati nálezy z Rambachu a Eschenbornu; k tomu popis mohyl na výběžcích Taunu u Dorrowa, Opferstätte und Grabhügel d. Germanen u. Römer, Wiesbaden 1819. tb. II.—VI., kdež vyobrazeny zejména nálezy z mohyl na Geishecke.

[19]) V museu Mühlhuském jsou naleziště: Hünerhubel, Blotzheim; v museu Colmarském: Hatten, Allemand, Behl bei Benfeld, Oberbergheim, nálezy purkmistra Nesscela z vrchů Hagenauských, u Lindenschmita možno sem počítati Dessenheim (II. VIII. III. 7.); archaeol. mapa Elsaska je připojena k spisu M. de Ring-a, Tombes celtiques de l'Alsace, Strasbourg 1870; Faudel a Bleicher, matériaux pour une étude préhistorique de l'Alsace, Colmar 1885. IV. str. 66 a násl. vypočítává z Elsaska přes 70 skupin, z nichž s nálezy vedle již uvedených tyto: Rüxheim a Hartwald (cant. Habsheim) Nonnenbruch a Reiningen (cant. Mulhouse), Ensisheim a Reguisheim (cant. Ensisheim), Dessenheim (c. Brisach), Schlestadt, Ebersmünster (c. Schlestadt), Scholbach c. Drulingen), Brumath (c. Brumath), Schirrheim, Sesenheim (c. Bischweiler); souborné pojednání o mohylách Elsaska připravuje k tisku pan Naue ml.

[20]) V museu Špýrském jsou naleziště dle katalogu: Aschbach, Eisenberg, Homburg, Kaiserslautern, Mutterstadt, Potzbach, Rülzheim, v museu Wormském je Enkenbach; v Pr. Bl. (VI. 12.) uvádí se Dürkheim, Dellfeld, Herrschberg, Lauterskirchen, Dannstadt, Haardkirch, Maudach; v katal. St. Germ. (160.) ještě Rodenbach, u Lindenschmita sem možno počítati Budenheim (III. IX. I. 1.), Dannstadt.

[21]) V museu Mohučském je naleziště Armsheim, Lindenschmit uvádí Heidensheim (III. II. I. 1.—4., 6.—8.), Oberolm (III. II. I. 8.—10.).

[22]) V museu Bonnském jsou naleziště: Wallerfan tinsberg bei Andernach, Oberhausen, Waldalgesheim, Langenlonsheim (část v museu Mohučském), Seebach; v museu Trevirském Dhronecken, Silvingen, Laufeld, Weisskirchen, Taeley, Hermeskeil, Geisfeld, Steinbergezlei; v museu v Metách: Weiherwald bei Saaraltdorf, Grossewald bei Waldwiese, Heideweil, Schalpach, Rullingen. U Lindenschmita sem možno počítati: Zerf (III. IX. I. 3.), Urexweiler (III. IX. I. 8. 9.), Weisskirchen (II. IV. II. I. I. II. 3.), Besseringer Wald (II. VIII. příloha), v Praeh. Bl. V. 95. je jmenováno Bell bei Castellaun.

[23]) Baron Alf. de Löe, Contribution a l'étude des Marchets, Namur 1895. uvádí pozdní mohyly z okolí Florennes, Éprave, Sovet, Mohiville, pak mezi místy Rochefort a Beauring: Han sur Lesse, Ave-et-Auffe, Resteigne, Pondrôme; dále v okolí Marienbourgu: Dourbes, Philippevillu: Silenrieux, dále Gerpinnez-Joncret, Solre-sur-Sambrez, z Lucemburska uvádí Nasogne a Hotton. O mohylách v Lucembursku pojednává podrobně Engling, Die Römertumuli im Grossherzogthum Luxemburg (Publications de la société archéologique de Luxembourg VII. 1852), jenže uvádí pod litulem mohyl i dolmeny; možná, že naleziště Berg, Trotten, Heimerscheid budou zastoupeny opravdovými mohylami; museum je před stěhováním a není přístupné.

chodní část Francie v obvodu asi některdejšího Lotrinska a Burgundska,[24]) přesahujíc k západu území Côte d' Or do úvodí řeky Loiry a do úvodí severních přítoků řeky Garonny, ano přeskakuje oasou až pod samé Pyreneje;[25]) s jihoněmeckými mohylami francouzské

[24]) V museu v Nançy zastoupena jsou naleziště: Forêt de Haye, Montzéville, Villers, Clairlieu, Malzéville;

v museu v Epinalu: les Sauville u Chaumousey, Bousemont u Pierrefit, Martigny-Les-Gerbonvaux et Antigny le-Tour, Contreniville, Bombort-le-Sec, Montureux;

v museu St. Germainském z Voges (Katalog): Surianville, Sauville, They-sous-Montfort;

v Remeši z Voges: Diarville;

v museu Dijonském: Charmy;

v museu Besançonském: z dep. Doubs: Amançey, Cadèmene, Flagey, Epeugney, Frusne, Amondans, Moyon, Fertans, Lizine, Alaise, Saraz, Refranche; z dep. Jura: Chilly, Clucy; z dep. Ain: Boisia; v mus. st. Germainském z dep. Jura ještě Barésia, z dep. Haute-Saônne Apremont, Merçy sur Saônne;

v museu Lyonském z dep. Jura: Parençat, z dep. Ain: Corvessiat.

[25]) V museu St. Germainském jsou z dep. Cote-d'Or naleziště (Katalog): Sainte-Colombe u Châttillonu, Villaines-en-Duesmois, Monceau Laurent, Cosne, bois de Perrouse, Rivanet, Magny-Lambert, Méloisey, Ivry, Greancey, Montrichard, Aubigny-la-Ronce, Veuxhaulles, Moncean-Milon, Comotte, Chatillon sur Seine, Minot, Chaumes-d'Auveney près Nolay. Z dep. Haute-Marne: Combe-Martin, la Morlot, Rivières-les-Fosses, Cusey-lieu dit de Tètes; E. Chantre, Premier age du fer, Lyon 1880 uvádí a částečně i vyobrazuje mimo uvedené z krajiny Jura: z lesa Moydons, z Ivory, Chatelaine, z Franche-Comté: Servigney, Amondans, Lavans Quingey, Fertans; z Cote d'or: Cerilly, Cussy, Essaron, Flacey, Genay, Chambain, Précy, Prusly-sur-Ource; pak Trevoux na Saoně a Igé v dep. Saône et Loire. Konečně popisuje Chantre skupiny mohyl v Haute Savoy: Gruffy, Mollard, Quintal Megève, Masilly, Pio-de-Cessy, Villaret, Faverge, Prigny, z nichž polovice ve sbírkách musea v Annecy, kdež poznamenány jsou jménem „sepulture", „tombeau", čímž označeny jsou hroby pod úrovní země, při hrobech blíž Mollard poznamenáno „sepulture sous un murger", což se na obložení drobným kamenem vyložiti může. Z Dauphiné a od dolní Rhony popisuje mohyly z Leyrieu, Anoisin Chatelans, Aucelle a St. Remiz, ale mohyly ty mají skřínky z kamenných ploten, poslední i skrčené kostry, tak že se vymykají ze soustavy mohylové.

v museu v Chalonu sur Marne: Cheppe, Poix.

v museu v Troyes: Boceu-Fiel, com. Arelles;

v museu v Orleanu: Remilly, mont de Brenne, St. Cyr en Val;

v museu v Bourges: Rio-Blanc et de Villiers, Perisse, Colombier, Drevan, Charost, Inevil, Fonsjames, Chanteloup; z dep. Cher v mus. St. Germainském: St. Montaine, Chaumay près Bourges; St. Venant popisuje St. Amand Montrond;

z dep. Haute-Vienne je v Materiaux pour hist. de l'homme 1886, 333. forêt de Rochechouart;

v museu Nevèrském: Tintury, Vezelay, Chitry-les-Mines, Chaume de Marcy, Aligny-Cosne, Nivernais, Brinon les Allemands;

v mus. Clermont-Ferrand: Aurillac;

v mus. Rodez-ském: Severac, Floyrac; na arch. mapě departementu poznamenéna jsou naleziště: Sales-Courbatiès, Villefranche, Onet, Muret, le Monastère, Campagnac. Z dep. Lozère je v mus. Lyonském naleziště du Sec.

Na úpatí Pyrenejských hor jsou v museu St. Germainském nálezy z mohyl na plateau de Ger (Hautes Pyrenées), jež zkoumal a popsal general Pothier (les tumulus de Plateau de Ger. Paris 1900, conf. Cartailhac, Materiaux 1886, 557.): Ed. Piette a Sacar popisují (Materiaux 1879, 1882) mohyly d'Avezac-Prat (Hautes-Pyrenées);

v museu ve městě Mans v Bretagni jsou nálezy z mohyl u Landez de Lannemezan (Ariege) a z Gazin (Haute-Garonne).

skupiny jsou ve spojení skupinou mohyl v severní polovici Švýcarska.[26])

Tato souvislost území mohylového od Lužnice v Čechách až za Loiru ve Francii, od severního sklonu Alp až k jižnímu úpatí Harze, Rhönu, Taunu a Eifelu čili k jižnímu úpatí středoněmecké vysočiny jest zajisté nad míru významná, a jelikož v hlavním rázu stavba mohyl tohoto území liší se od stavby mohyl na př. v Anglii, v zemích nordických, a rovněž o stavby mohyl v zemích alpských i balkánských a rovněž i od stavby mohyl na Rusi, vyděluje se naše území mohylové i stavbou mohyl jako samostatné a zvláštní. Rozšíření tohoto území mohylového ve starší době, která je charakterisována svéráznými typy bronzu a současným pohřbíváním a spalováním, omezili jsme výše na území mezi Lužnicí a Rýnem, i stopovali jsme zároveň, kterak pokolení mohylové při vnikání cizích typů bronzových, ale ještě v době kultury bronzové překročilo k západu Rýn. Nové proudy kulturní, které do území mohylového vnikly v podobě kultury zemí východoalpských a zemí italských, nemohou býti považovány za objevení se nového pokolení již i z té pří-

[26]) Heierli, Archaeologische Karte d. Kantons Zürich, uvádí následující naleziště mohylová, z nichž předměty většinou v museu v Zürichu (viz Katalog): Adlikou, Adlisweil, Affoltern, Bachenbülach, Bassersdorf, Birmensdorf, Bülach, Dachsen, Egg, Ellikon, Embrach, U.-Engstringen, Fehraltorf, Gossau, Grüningen, Hedingen, Hettlingen, Höngg, Illnau, Kloten, Knonau, Nürensdorf, Obfelden, Ossingen, Ottenbach, Pfäffikon, Regensdorf, Rickenbach, Russikon, Seebach, Seegräben, Stäfa, Steinmauer, Thalheim, Trüllikon, Truttikon, Uster, Wallisellen, Wangen, Weisslingen, Wetzikon, Winterthur, Zollikon, Zürich.

Z kantonu Aargavského uvádí Heierli, Archaeologische Karte d. Kantons Aargau, Aarau 1899: Baden, Beinwil, Birmenstorf, Fahrwangen, Fislisbach, Gross-Döttingen, Künten, Mellikon, Möriken, Sarmenstorf, Suhr, Tennwil, Unter-Lunkhofen, U.-Siggenthal, Würenlingen;

v museu v Zürichu z Thurgavského kantonu: Gossau, Kreuzlingen, Unterschlat;

v museu Kostnickém: Gemeinmerker Hof, Beimeskirchen;

v museu Bernském: Richingen, Graubolz, Allenhüften, Münsingen, Murzellen, Langenthal, Graechwyl, Grossholz; z kantonu Vaudského: Aigle, Chilon; z okolí Schafhuzského Hemishofen, z okolí Basileje Muteuz;

v museu Lausanském: Rances;

v museu Neufchatelském: St. Aubin, Perrier, Vauroux; od jezera Bielského uvádí Hlierli, Zürich, Ins (Anet).

činy, že obřad pohřební ani v této době není totožný s obřadem zemí východoalpských a italských. Mimo to valné rozšíření území mohylového v této mladší době, zejména za Rýnem, svědčí pouze o přirozeném rozmnožení a rozšíření se obyvatelstva mohylového a nikoliv o invasi nového lidu z východních Alp neb dokonce z Italie, protože rozdíl mezi obojím ústředím je příliš do očí bijící i vzdor značnému dovozu jak ozdob tak i jiných předmětů. Jest zajisté území mohylové i v této mladší době, vzdor místní různosti, svéráznější a mezi sebou bližší, než by se při všeobecném pojmenování t. zv. doby neboli kultury Hallstattské očekávati mohlo. Tato samobytnost mohyl vysvitne zvláště nápadně, když na západě, a zejména za Rýnem ve Francii a Švýcarsku kultura gallská čili laténeská pronikne do mohyl, ano i kostrové hroby laténeské čili gallské objeví se na území mohylovém; neboť i tu obřadem pohřebním i příměsí své kultury rozliší se mohyly od kostrových hrobů gallskych.

S druhé strany nelze rovněž říci, že by pokolení mohylové bylo pohltilo mnoho jinorodých živlů, neboť v Čechách zaujalo pokolení mohylové pouze v kotlině Plzeňské území před tím obydlené, a na západě území mohylové více se dotýká než proniká obvod obydlených někdy jeskyň, a zaujme teprv v pozdější neb lépe mladší době území skrčených koster po obou březích Rýna, na př. v dnešním Hessensku, ač jestli do příchodu pokolení mohylového, zde skrčené kostry zůstaly, když neshledáváme tu žádného vývoje jejich od doby hruškovitých nádob s píchanou ozdobou, od kulovitých nádob s pupíky a ryhováním a od cizopasé keramiky zvoncovité s pásovou ozdobou. Rovněž i v dnešním Švýcarsku, na území někdy švýcarsko-italské kultury bronzové, rozšíří se pokolení mohylové teprve s mladší kulturou a nesouvisí nikterak s jezerními stavbami.

U nás v Čechách je situace archaeologická nad obyčej jasná. Shledáváme tu vedle sebe, místně oddělené v severních Čechách území skrčených koster, v jihozápadních Čechách území kamenných mohyl, obojí obřadem pohřebním, kulturou zejména bronzovou a keramikou tak absolutně rozdílné, že nikomu nemůže připadnouti myšlénka, že by se tu jednalo o nějaký postupný vývoj jednoho a téhož lidu. První pohled na mapu a na tabulky stačí, aby se s plnou jistotou mohlo říci, že jedná se tu o dvojí národ úplně svérázný, s absolutně rozdílým obřadem pohřebním, s absolutně rozdílnou kulturou v prvé části pobytu v Čechách, kdežto ku konci stejný proud kulturní zavane jako nová móda téměř stejnoměrně na sever i na jih Čech. Jestli však pokolení jihočeských mohyl proti svým sousedům skrčeným presentuje se i obřadem i kulturou jako osobitý a oddělený národ, musí s druhé strany pokolení mohylové hlásati svou národní příslušnost s pokolením mohylovým na západě Čech, kde táž stavba mohyl, týž rozdělený obřad pohřební a táž kultura s postupnými vlivy a změnami se vyskytá, jsouc obřadově i kulturně úplně různá ode všeho, co kolem do kola bylo usídleno.

Vystupuje tedy pokolení mohylové i v jihozápadních Čechách i na západě Čech jako osobitý národ, obřadem a kulturou rázovitě vyznačený, a jelikož vystupuje na půdě do té doby téměř panenské, plyne odtud nutný důsledek, že pokolení mohylové i obřad pohřební i kulturu do nové vlasti s sebou přinésti musilo z nějakého východiště, které archaeologickou cestou hledati musíme, chceme-li zjistiti původní vlast pokolení mohylového.

O kultuře bronzové.

Archaeologie klasická doznala nového směru a intensivnějšího pěstění objevením Herkulana a Pompejí, neboť získán tu nový zdroj, který znamenitě znázorňoval nejen domácí život, ale zároveň předváděl předměty drobnější, jak domácí potřeby, tak umělecké i průmyslové výroby. Když pak nastalo porozumění pro tyto drobnější předměty, scházel pouze krok, aby i drobnější a primitivnější předměty barbarských zemí nalezly povšimnutí. Krok ten stal se v zemích nordických, kde šťastná náhoda vynesla na denní světlo netušeně bohaté nálezy, jak předmětů kamenných tak i bronzových, jež v národním museu v Kodani nalezly umístění.

Prvnímu řediteli národního musea Kodaňského M. Thomsonovi připadla přirozeně úloha prvního uložení a tudíž i roztřídění nálezů, kteréž provedl tak, že rozdělil nálezy na tři skupiny, nebo lépe kulturní periody, t. kamennou, bronzovou a železnou, což roku 1836 i písemně vyložil,[27]) uváděje zejména, že nordický bronz formou, ornamentem a celým charakterem tvoří zvláštní skupinu a vyskytá se v mohylách, složením svým zcela rozdílných od doby kamenné a železné. Tak učiněn prvý pokus třídění praehistorických starožitností na tři skupiny nebo doby. Prvním stoupencem nového učení byl Fr. Lisch, který tehdy právě převzal správu a zároveň publikaci velkovévodské sbírky starožitností ve Zvěříně,[28]) a potom po půl století na poli archaeologie meklenburské záslužně byl činným.

[27]) M. Thomson, Leitfaden zur nordischen Alterthumskunde, něm. vydání v Hamburce 1837.

[28]) Fr. Lisch, Friderico-Franciscеum, Leipzig 18?7.

O krok dále pokročil dánský učenec Worsaae, který r. 1844[29]) pro země severní konstatoval rovněž zvláštní dobu kamennou, ale vytknul, že měď a cín se nenalézá v Dánsku a Švédsku a přechod od doby kamenné k době bronzové že jest tak příkrý, že znalost bronzu mohla býti přinesena pouze novým národem; myslil, že cín a měď přiváženy z Anglie, ale bronzy že vyráběny samostatně, když nordický bronz má zvláštní ornamenty a nalézají se kadluby na lití předmětů bronzových a vyskytují se i předměty bronzové právě z kadlubů vyšlé a neočištěné.

Mezitím množily se nálezy archaeologické v různých zemích: Švýcarsko překvapilo svými jezerními stavbami, Italie terramarami a Bologneskými hroby, Fraucie svými dolmeny, jeskyněmi i nálezy bronzovými a latèneskými. Přibývalo tudíž srovnávacího materiálu, ale přibývaly také nové názory a theorie. Vystoupila zároveň do popředí otázka, kde vznikl bronz a odkud se rozšířil, i došlo v té příčině k ostré kontroversi. Učený Sven Nilson, professor v Lundu, vykládal,[30]) že Phoeničané jdouce za cínem do Britanie a za jantarem na pobřeží severní, nejen přinesli s sebou bronzové předměty, ale zároveň založili kolonie a emporie na pobřeží severním. Téměř současně pojednal o témže předmětu Rougemont, který vedle Phoeničanů i jiné Semity jako původce a šiřitele bronzových výrobků uvádí.[31])

Němečtí učenci proti nordickým měli poněkud jinou situaci archaeologickou, vykazující zejména hojné vlivy italské, a vystoupili s novými náhledy. Chr. Hostman poukázal proti nordickým učencům na obchodní emporium Masilii a cestu po Rhoně a vedle toho na obchodní a průmyslový význam Etrusků;[32]) Etrusky pak uvedl do popředí diskusse zejména velezasloužilý ředitel Mohučského musea L. Lindenschmit.[33]) Vytýkáno, že jen hrubé předměty bronzové mohly býti hotoveny doma, jemnější že děkují původ svůj potulným obchodníkům, kteří kadluby na lití s sebou nosili, pěkně ornamentované předměty že jsou však původu jižního, kde známo bylo již železo, neboť prý jemné ornamenty mohly býti provedeny v bronzu pouze rydly ocelovými. Poslední část sporu rozluštěna konečně tím, že v Kodaňském museu zlatník Boas učinil pokusy a provedl spirálový ornament v mosazi pomocí dlátkovitého rydla mosazného, ne rytím, nýbrž vtloukáním.[34])

Náš E. Wocel[35]) přidržel se celkem rozdělení praehistorické archaeologie podle způsobu nordického a nenamítal ničeho proti tomu, že původní bronz zanesen byl na sever od Phoeničanů, Etrusků nebo i Řeků, ale mínil, že za doby keltické ve střední Evropě a tudíž i v Čechách (mezi VII.—III. stoletím před Kr.) železo známo nebylo, a že tudíž všechny předměty bronzové za keltické považovány býti mohou, byť i prvotní vzory a typy jejich od jižních jinokmenců pocházely.

Větší podnět k porovnávání praehistorických period neboli kultur zavdala světová výstava v Paříži r. 1867, když tu vystaveny památky praehistorické z různých zemí. Jelikož pak porovnáváním jednotlivých zemí naráží se na netušené problémy, je přirozeno, že při prvé příležitosti došlo k ostré kontroversi názorů, což stalo se na mezinárodním kongresu ve Stockholme r. 1874. Po přednášce E. Chantra, který na základě své veliké práce o době bronzové, tehdy v tisku se nalézající, přednášel o klasifikaci doby bronzové ve Francii, vystoupil ředitel pařížských musejí, učený M. Bertrand s thesemi, jež dosavadní učenost jakoby překáceti chtěly. Bertrand dokazoval, že periody kamenná, bronzová a železná nejsou v jednotlivých zemích stejnoměrně rozloženy: v nordických zemích že bronzová doba trvala až do nar. Krista, kdežto na jihu bronzové doby vůbec není, neboť v Italii je železo z X.—IX. věku př. Kr., v Alpách od VII. věku př. Kr. a rovněž i v Gallii že bronzové doby nebylo, nýbrž že dováženy do Gallie jednotlivé cizí typy bronzů, v době, kdy v jedné části Gallie byla ještě kamenná, v druhé části Gallie již železná kultura,[36]) neboli jinak řečeno, v Italii je něco bronzu, ale není doba bronzová, a rovněž ve Francii je na jihu a na severu něco bronzu, ale na ostatek kov zastoupen je teprve železem.

[29]) J. J. A. Worsaae, Dänemarks Vorzeit durch Alterthümer und Grabhügel beleuchtet. Kopenhagen 1844.

[30]) Sven Nilson, Die Ureinwohner des skandinawischen Nordens I. Bronzealter, Hamburg 1866.

[31]) Rougemont, Die Bronzezeit oder die Semiten im Occident, Gürtelsloh 1869.

[32]) Chr. Hostman, Studien zur vorgeschichtlichen Archaeologie, Braunschweig 1890 s předmluvou Lindenschmita.

[33]) L. Lindenschmit, Die vaterländischen Alterthümer der fürstlich Hohenzollernschen Sammlung in Sigmaringen, Mainz 1870 144., Die Alterthümer unserer heidnischen Vorzeit I.—III. na různých místech. Dalekosáhlé vývody z obchodu etruského na sever provedl Sadowski, Drogi handlowe, Krakow 1876.

[34]) J. Müller, Nordische Alterthumskunde, Strassburg 1897 I. 285. Další pokusy učinil i Tischler v přítomnosti Evansově který dosvědčuje (J. Evans, L'âge du bronze, Paris 1882 26.), že pokusy Tischlerovy zdařily se dokonale.

[35]) Jan Erazim Wocel, Pravěk země České, v Praze 1868 24.

[36]) Congrès international d'Anthropol. à Stockholm 1876, I. 428.: C'est chez nous affaire de commerce et d'importation — Ce sont des objets d'un type étranger importés dans des contrées, dont une partie étaient encore à l'âge de la pierre polie, l'autre déjà à l'âge du fer.

Vývody Bertrandovy, až na některé jednotlivosti, odpovídají skutečnému stavu věcí a svědčí o nevšední bystrosti pozorovací, prosté všeho doktrinářství, i učinily značný dojem. Ředitel státních archivů ve Stockholmě, Hans Hildebrand, který nedávno před tím dovozoval, že bronzová kultura přišla z Kavkazu a jednou cestou pronikla do Uher, druhou do Dánska a Švédska a tam dále se vyvinula, přiznal Bertrandovi, že situace ve Francii je jiná než na severu, kde po čisté bronzové době následovala čistá železná doba s příchodem kultury římské, jež je germanská, kdežto prvá doba železná ve Francii je gallská neboli keltická. Rovněž i učený sir John Evans přiznal všeobecně, že mluví-li se o době kamenné, bronzové a železné, nejedná se o dobu chronologickou, nýbrž spíše o vzdělanosti, i musí se vždy udati země, o níž je řeč, poněvadž v různých zemích doba bronzová a doba železná se vztahují ke vzdáleným od sebe dobám; nicméně pro Francii vytkl vyskytování se br. palstavů až po kelt, tedy od počátku doby bronzové až ku konci. Dále podotknul učený zkoumatel švýcarských jezerních staveb E. Desor, mluví-li se o době železné v Italii, ve Francii, ve Švédsku, že není to táž doba, chronologicky soudobá, nýbrž spíše fase civilisace po sobě následující. Vyslovivší pochybnost o tvrzení Hildebrandově, že bronz pochází z Kavkazu, doplňuje Bertranda, poukázav, že mezi bronzovou kulturou italskou, švýcarskou a francouzskou je význačná podobnost. V témže duchu doplňoval Bertranda i L. Pigorini, jemuž děkujeme nejdůležitější zprávy o terramarách, že tyto terramary ve spodních vrstvách vykazují kamenné a bronzové předměty, hořejší vrstvy čistý bronz a hojně, podobně jako jezerní stavby švýcarské a savojské; naproti tomu že nevyskytá se v terramarách železo. Učený Worsaae také připustil, že jest rozdíl mezi starožitnostmi doby bronzové ve Francii, v Německu a jižní Skandinavii, ale dokládal, že bronzová doba byla i v Řecku; podle jeho náhledu bronz přešel z Malé Asie do Řecka a jednou cestou odtud dostal se do Uher, do Německa a do Skandinavie, druhou cestou do Italie a Britanie. Rovněž na doklad nestejného uložení kultur podotkl Holandan Seeman, že v Nizozemí archaeologické uložení je odchylné od jiných zemí, neboť po dolmenech následují hned hroby z doby císařství římského.

Zajímavou theorii vyvinul konečně Mortillet ve zvláštní přednášce,[37]) v kteréž vykládal, že doba bronzová vystupuje v Evropě bez přechodů od doby kamenné, což svědčí o tom, že do Evropy zanesena byla ne obchodem, ani novým národem, ale lidem potulným, výrobou kovových věcí se zabývajícím, jako dnešní cigani (les Bohémiens de l'âge du bronze); dělí pak dobu bronzovou na dvojí období, kde předměty byly ulity, pak kde byly kovány, s druhého stanoviska pak, kde typy jsou všeobecně rozšířeny (vlivem potulných řemeslníků) a kde místně jsou vyvinuty (vlivem osedlých řemeslníků).

Podobně probírána otázka kultury bronzové i na kongresu v Budapešti, kde Worsaae poukázal k tomu, že v Uhrách vyskytují se některé typy bronzové, jež jinde nejsou, a prohlásil tuším první, že jest několik skupin kultury bronzové značně rozdílných, jako skupina uherská, skupina ruská, skupina irská a skupina skandinavská, a nedá se tvrditi, že by na př. nordický neb uherský bronz byl dovážen z Italie neb Řecka. Rovněž tak vytknul, že v jednotlivých skupinách jsou předměty doma vyráběné a předměty obchodem dovezené. Bertrand uvítal myšlénku o skupinách bronzových a doplnil ji v ten smysl, že dělí bronzovou kulturu na skupinu nordickou, pak skupinu uherskodunajskou a skupinu italsko-francouzskou, zastoupenou hlavně v jezerních stavbách. Rovněž i nestor německých archaeologů Dr. Virchow vytknul, že v severním Německu bronzová kultura je slabě zastoupena a že se nemá mluviti o době bronzové vůbec, nýbrž o době bronzové zvláštní a různé pro každou zem. Na kongresu ve Vídni 1889 uvedl Virchow ve příčině původu kultury bronzové, že nemůže pocházeti z Indie, poněvadž v Indii jsou tvary bronzové jiné a bronz že vykazuje již přimíšení zinku, které u nás známe teprve v době císařství římského, i myslí, že pravděpodobným východištěm bronzu bude krajina mezi Eufratem, Tigridem a pobřežím Černého Moře, odkudž bronz dostal se do Evropy.

Problémy tyto ukázaly nutnost nového badání, nového srovnávání a v popředí ruchu stáli přirozeně ti, jichž se nejvíce týkalo. Z řady nových pracovníků, kteří s velikým úsilím snažili se dojíti k positivným výsledkům, uvésti sluší především tři učence nordické.

Prvý v řadě Ingvald Undset, ředitel musea v Christianii, probadal do podrobna celou střední Evropu a porovnávaje nálezy došel ve příčině bronzu k náhledu,[38]) že stává zvláštní shoda veškerých typů bronzových z okruhu bronzu uherského, i myslí, že nordický bronz zanesen na sever Evropy z jihu evropského a vyvinul se svým způsobem dále snad tím, že rodiny, které znaly výrobu bronzu, zachovaly i tradici tvarů bronzových. Dále soudí, že s bronzem přišel nový národ s novým obřadem pohřebním, který se

[37]) Congrès international à Stockholm 1876 I. 410.

[38]) Ingvald Undset, Études sur l'âge de bronze de la Hongrie, Christiania 1880.

usadil mezi starým obyvatelstvem; železo vystupuje ve střední Evropě V. stoletím př. Kr. počínaje, v nordických zemích trvá však bronz až do doby Kristovy.

Ředitel Kodaňského musea Dr. Sophus Müller postoupil o krok dále. Procestovav k vůli porovnávání zejména jihovýchodní části Evropy, vydal r. 1887 vyborné pojednání o původu bronzu v Evropě,[39]) kdež přichází asi k následujícím výsledkům: doba bronzová zůstavila skorem v celé Evropě své sledy, ale nestejné důležitosti, což vede k důsledku, že bronz nepovstal v Evropě, nýbrž v Asii. Bronzová kultura Mykenská je úplně rozdílná od bronzové doby v Evropě, a jestli jsou podobnosti některé ve tvaru zbraně, složení bronzu, v některých motivech ozdobných (spirála), mohlo by se vykládati pouze v ten smysl, že vyšly z jednoho ústředí, což již Worsaae a Montelius objasňovali vlivem phoenicko-aegyptským, zaneseným od národa k národu, a to nestejnoměrně, když ve Francii, Britanii, v Rusku a střední Asii vlivů těch není. Dále vykládá M., že orientální vyzdoba Mykenské keramiky malovanou spirálou, obrazy zvířat a lidí, naprosto se liší od nejstaršího ornamentu řeckého, který je geometrický v podobě linie a kolečka, tak že kultura řecká nemůže býti pokračováním kultury Mykenské. V prvé době řecké vyskýtá se též poprvé spalování mrtvol a pohřbívání jich současně. Doba bronzová patří Areitům, vystěhovavším se z Asie; v Řecku jsou jen některé nejstarší tvary bronzové, což znamená, že v té době Řekové rozešli se s ostatními. Hlavní území bronzové je ve střední a severní Evropě i rozchází se z centra prvotního ve střední Evropě; jen málo předmětů upomíná výzdobou na orient, tak že není možné zanesení bronzu prostřednictvím Phoeničanů; za to jest jistá shoda mezi bronzem uherským a sibiřským (kelty, sekyrky a nože), a připustí-li se proti dosavádnímu názoru, že sibiřský bronz je starého původu, musilo by se říci, že z neznámého nějakého území rozešly se na sever do Sibiře, na západ na Dunaj snad po sev. břehu Černého moře, kdežto do Řecka bronz mohl přijíti jižní cestou přes moře, ač zvláštním je, že řecký a italský bronz nejsou stejného původu, neboť v Italii nebyly nalezeny br. meče typu řeckého, ale naopak, a rovněž palstavy se v Řecku nenašly, nýbrž kelty, a ty jsou původu italského. Původní území bronzové v Asii dosud stanoviti nelze.

Nejnověji v souborném vylíčení nordických starožitností[40]) J. Müller jen málo pozměnil své náhledy: Nordický bronz nemohl se samostatně vyvinouti, neboť v nordických zemích není ani cínu ani mědi. Jest tedy bronzová kultura do nordických zemí odjinud zanesena; z Ruska kultura tato nepřišla, neboť proto nic nesvědčí, ze západní Evropy také nepřišla, neboť souhlasí s nordickými zeměmi pouze nejobecnějšími tvary sekyrek a pod., jež všude se vyskytují. Za to jest souvislost s jižním Německem a s Uhry co do tvaru předmětů bronzových; mimo to upomíná ozdoba (spirála) na okruh Mykenský, ač věci samy z Myken nepocházejí. Při prvém vystoupení svém jeví kultura bronzová v zemích severních úplnou dokonalost tvaru i ozdoby, i nelze tudíž předpokládati, že by povstala napodobením; jest tedy zanesena na sever buď přistěhováním nového lidu, což jedni tvrdí, nebo obchodem, což druzí vykládají, poukazujíce na hroby kamenné a bronzové kultury podle sebe (Montelius); konečně mohlo býti (podle lebek) i dvojí přistěhování germanské, jedno v neolitu, druhé v bronzu, což prozatím zůstává nerozhodnuto. Doba, kdy nordický bronz na severu se objevuje, určuje M. podle vlivů kultury Mykenské, jež jistou dobu potřebovala, než mohla v také vzdálenosti přijíti k platnosti, totiž po XII. století, ale ne po r. 1000 (tedy mezi 1200 až 1000 př. Kr.). Obvod nejstarší kultury bronzové je omezen na Jutský poloostrov, jižní Skandinavii a Meklenburg. Mladší období nemá již tak dokonalých tvarů a ornamentů, je jaksi sterilnější a má již větší rozšíření na jihu podél Baltu i na západ Labe.

Třetí v řadě jest Oscar Montelius, ředitel musea ve Stockholmě, který zejména studiu doby bronzové věnoval velikou píli.[41]) Ve příčině nordického bronzu usoudil (Kultur Schwedens 42.), že nesouvisí s novým přistěhováním, nýbrž že obyvatelstvo nordické přišlo ve styk s jinými národy a naučilo se od nich znáti bronz, který je původu asiatského a z Asie rozšířil se do Evropy. Totéž opakoval o deset let později ve francouzském vydání s dodatkem (p. 55.), že pozdní hroby neolitické jsou již podobny, co do konstrukce skřínkových hrobů v mohylách, hrobům prvé doby bronzové, na důkaz, že nová invase nestala se teprve v době bronzové, nýbrž v pozdní neolitické, kde nordické země měly spojení se západem. Toto spojení se

[39]) Dr. Sophus Muller, l'origine de l'âge du bronze en Europe, Lyon, 1887 (otisk z Matériaux pour l'histoire primitive de l'homme, Paris 1886).

[40]) S. Müller, Nordische Alterthumskunde nach Funden und Denkmälern aus Dänemark u Schleswig. Deut. Ausgabe, Strassburg I. 1897.

[41]) Oscar Montelius, Die Cultur Schwedens in vorschristlicher Zeit, Berlin 1885. — Sur la chronologie de l'âge du bronze spécielement dans la Scandinavie, Paris 1885. — Les temps préhistoriques en Svède et dans les autres pays scandinaves, Paris 1895. — Das Museum vaterländischer Alterthümer in Stockholm, Stockholm 1897. — Die Chronologie der ältesten Bronzezeit in Nord-Deutschland und Skandinavien, Braunschweig 1900 (otisk z Archivu. f. Anthropologie, Braunschweig XXV. XXVI.)

*

západem zůstalo i na počátku doby bronzové (palstavy s okrajem), načež pomocí obchodu s jantarem vzniklo spojení se středozemskými krajinami a konečně s uherským Podunajím, a vyvinula se zvláštní výroba bronzu v zemích nordických. Nejnověji v Archivu f. Anthropolog. (díl XXV. XXVI.) vyskýtáním se jednotlivých typů bronzových toho spojení a přechody jaksi dopodrobna dokládá. Počátek doby bronzové kladl původně k r. 1700, nejnověji v Katalogu musejním do r. 2000 př. Kr. a nechá dobu bronzovou končiti roku 500 př. Kr. Na sjezde v Lindavě r. 1899 konečně se vyslovil, že švédští Areité přišli v době neolitu přes sev. Afriku a západní Evropu, kdež dolmeny ukazují na spojení ono doby neolitické, kudy potom i prvý bronz nalezl z Asie cestu přes Aegypt, kdežto pozdější bronz se bral jantarovou obchodní cestou (z Řecka) na Dunaj, k Vltavě a po Labi do Jutska, kdežto v knize der Orient in Europa, též 1899 vydané, příchod Areitů nordických klade před počátek dolmenů.

V Anglii otázka o době bronzové přirozeně byla dána zkoumáním památek, když v dlouhých barrowech nalézány předměty kamenné, v kulatých barrowech již předměty bronzové. V první době převládal názor, který nejostřeji tlumočil sir John Lubbock,[42]) že bronz byl dovážen od Phoeničanů. Později ale při bližším zkoumání ukázaly anglické nálezy, že nesouhlasí ve všem s bronzem jiných zemí evropských, nýbrž že pro Anglii nejbližší a nejpříbuznější území bronzové vyskýtá se ve Francii. Tyto a podobné pohnutky vedly asi Johna Evanse, že již na sjezdu ve Stockholmě tak určitě se vyslovil. V pojednání o době bronzové v Anglii sir John Evans[43]) myšlénky své poněkud rozvádí v ten smysl, že ve Francii sluší hledati počátky této kultury bronzové a v Anglii že pak lze stopovati další její vývoj. Jako každá krajina má své zvláštnosti, vyvinuvší se sama o sobě příchodem cizích vlivů, tak lze v Evropě několik svérázných center stanoviti, a nelze očekávati ani v Anglii výjimky; i v Anglii jsou některé dovezené věci, ale většina předmětů z doby kultury bronzové je výroby domácí, aniž by se arci dal přesně stanoviti počátek doby bronzové přechodem z doby kamenné a s druhé strany konec přechodem do doby železné.

Pro pouhý kulturní význam bronzu prohlásil se též kustos Lyonského musea Ernest Chantre,[44]) který jednak ve veliké disertaci o bronzové době ve Francii, jednak na různých kongresech vyslovil se v ten smysl, že v jižní Francii obyvatelstvo palaeolitické naučilo se brousiti kamenné předměty a přešlo v tak zvaný neolit, a rovněž tak pomalu že vznikla kultura bronzová, neboť v jeskyních pohřebních a v dolmenech poznenáhla začínají se objevovati jednotlivé předměty bronzové, až konečně nastane čistá doba bronzová, zastoupená sidlišti, dílnami, poklady i hroby. E. Chantre rozeznává, stoje na stanovisku, že tvary jsou konstantní, dva stupně, stupeň primitivní s tvary hlavně na březích Italie a dále po středomoří zastoupené (sekyrka plochá, palstav s okraji, dýka s nýty), pak sekundárné typy, které vlastně tvoří hlavní záplavu bronzovou, jež rozvětvují se na jihu od Jaderského moře až po Řím, pak do terramar a palafitů, severněji pak do Podunají, do střední Evropy a Skandinavie a konečně tvoří skupinu rusko-sibiřskou. Jihofrancouzské bronzy jsou absolutně příbuzny se švýcarským bronzem a dají se pro Francii stanoviti dvě fáse, prvá ještě v neolitu vnikáním bronzu od středozemského moře, druhá vniknutím francouzsko-švýcarské skupiny bronzové z jihu přes Alpy; belgický bronz různí se rozhodně od jihoevropského bronzu. Uznávaje asiatský původ bronzu, Chantre dovozuje, že náš bronz není původu Kavkazského, neboť s Kavkazem je teprve spojení v prvé době železné (Villanova, Este) a jaksi souhlasí s výkladem Mortilletovým, podle něhož ve východní Indii ostrov Banca a poloostrov Malaka mají hojnost nejen cínu, nýbrž i mědi, tak že zde bronz snadno mohl povstati, čemuž by i nasvědčovaly na př. malé rozměry náramků, určených patrně jen pro malé ruce, jaké v Indii se vyskytují, ornament kříže již v Indii zastoupený a j.

Otázka o původu kultury bronzové zplodila v průběhu diskuse novou otázku o zvláštní době měděné. Indirektním původcem jejím jest patrně Mortillet, jenž dovozoval,[45]) že vyžadovalo asi ohromnou dobu, než člověk od užívání mědi dospěl k vyrábění bronzu; proto prý mezi dobou kamennou a bronzovou musí se předpokládati dlouhá doba měděná, která v Evropě, kde po kamenné kultuře následuje přímo kultura bronzová, není zastoupena, tak že bronz mimo Evropu měl svůj původ.

Již na kongressu v Budapešti r. 1876 a pak samostatnou knihou poukázal však Fr. Pulszky,[46]) že v národním museu v Pešti mezi bronzovými předměty vyskýtá se dosti mnoho měděných předmětů, které po

[42]) Sir Sohn Lubbock, Die vorgeschichtliche Zeit erläutert durch die Überreste des Alterthums etc. Jena 1874.

[43]) John Evans, l'âge du bronze, instruments, armes et ornaments de la Grande Bretagne et Irlande, Paris 1881.

[44]) Ernest Chantre, Age du bronze, recherches sur l'origine de la metallurgie en France, I.—III., Album Paris 1875.

[45]) Mortillet, Origine du bronze, Revue d'anthropologie X. 653.

[46]) Fr. Pulszky, L'âge du cuivre en Hongrie, Congrès d'anthr. à Budapest. 1876; die Kupferzeit in Ungarn, Budapest 1884.

celé zemi jsou rozšířeny a již i tvarem liší se od bronzových — zejména palstavy s vyvýšenými okraji a sekyry — a když se analysou dokázalo, že měď těchto předmětů přísadami stříbra a antimonu souhlasí s mědí z Matry a Tajova, činí přirozený důsledek, že předměty měděné bez tavení (kováním) hotoveny byly v Uhrách. Pulszky předpokládá, že různí národové na pochodu z Asie delší dobu zastavili se v Uhrách, a neolit že tu jaksi souvisí s měděnou dobou; v době bronzu že přišel nový národ a přijal některé tvary předmětů (sekyrku uherskou).

Dále pokročil Dr. M. Much,[47]) který s velikou pílí shledával nálezy měděných předmětů po celé téměř Evropě, aby jaksi doplnil a podepřel své mínění o zvláštní době měděné, které se mu vtíralo nálezy v jezerní stavbě na jezeře Luním (Mondsee), kde vedle neolitických nástrojů i měděné se vyskytly, pak nálezem praehistorického dolování mědi na Mitterburce. Opíraje pak se o linguistické vývody Schradrovy,[48]) který ze společného lexikálního bohatství v arejských jazycích dovozoval, že Areité při svém rozdělení byli napolo pastevci, napolo již pěstovali orbu a nalézali se asi v takovém stadiu vývoje, jako neolitické obyvatelstvo jezerních staveb, a opíraje se rovněž o novou školu anthropologicko-filologickou (Poesche, Penka a j.), která kladla pravlast Areitů do Evropy, došel Much rovněž k úsudku, že prvým obyvatelstvem v Evropě byli lovci mamutí a po nich že objevil se národ doby kamenné, dosti vyvinutý, který usadil se od Dněstru až do Skandinavie a na západ dále až do Francie, a národ ten že byl původu arejského. Během času přibyly nové kulturní momenty: dostaly se do Evropy nové druhy obilí, k domácím zvířatům přibyla nová, přibyl i kov; že v době bronzové začne vyskýtati se spalování mrtvol místo starého pohřbívání, nevyžaduje příchodu nového národa, neboť prý i v době bronzové se vyskytují ještě kostry a naopak vyskytují se v žárových hrobech ještě předměty kamenné doby, tak že by se na jakýsi přirozený přechod ritu poukázati mohlo.

Uvésti sluší na tomto místě ještě poslední svazek veliké publikace Perrota a Chipieza o dějinách umění.[49]) Pojednávajíce o dějinách nejstaršího umění v Řecku oddělují naprosto dobu Mykenskou od nejstarší doby historicky řecké, což dnes i archaeologové v Athenách bez ostychu pronášejí. Jako prototyp kupolovitých hrobů Mykenských uvedli již dříve (V. 49.) tak nazvaný hrob Tantalův na hoře Sipylu ve Phrygii, na Phrygii poukazuje i motiv vytesaných a proti sobě stojících lvů v nekropoli Ayazinské (V. 111.) a rovněž i voluta; malovaný ornament na nádobách pak vyskýtá se od staré Persie, počínaje až na břehy Malé Asie, a jest tudíž kultura Mykenská v jisté přímé spojitosti s přední Asií. Perrot a Chipiez nazývají kulturu tuto achajskou; charakteristikon její je bronz, zlato, sklo a j.

Vlastní dobu řeckou ztotožňují se vpádem Dorů a uvádějí ji archaeologicky ve spojení se slohem čili lépe kulturou dipylonskou, zvanou podle znamenitého pohřebiště, nalezeného před dvojitou branou v Athenách, kdež objeveny hroby od nejstarších Athenských až do doby byzantinské, z valné části na sobě uložené. První na důležitost kultury dipylonské poukázal A. Conze[50]) a od té doby věnována památkám těm značná pozornost. Kultura dipylonská charakterisována jest proti Mykenám především vyskýtáním se železa, kdežto v Mykenách železo jen v posledních vrstvách sporadicky objeveno, pak nádobami s malovanou ozdobou geometrickou, kdežto v Mykenách voluta a motivy orientálné vůbec převládaly. Třetí zvláštností dipylonského slohu je spona, jež v Řecku hned na počátku se vyskýtá v trojím tvaru: v podobě jednoduchého obloučku přecházejícího v dvojí závit péra, od něhož jehla zpět vybíhá parallelně s obloučkem, dále v podobě spony s obloučkem loďkovitým a konečně v podobě dvojí spirálové plochy, kdežto v Mykenách spona jen v nejpozdějších hrobech nalezena byla. Perrot klade konec Mykenské kultury do XI.—X. věku, a jelikož některé motivy Mykenské přicházejí též v kultuře dipylonské, soudí, že nová kultura řecká, zastoupená po valné části Řecka i po ostrovech, byla delší dobu parallelna s poslední dobou (třetí a čtvrtou vrstvou) Mykenskou. Perrot konečně ve příčině vyskýtání se železa, geometrického ornamentu a spony poukázal na spojitost dipylonského slohu s kulturou charakterisovanou pohřebištěm Villanovským v Italii, což jsem i já na své poslední cestě (1899) zjistil a v Památkách (XVIII. 633) částečně též uvedl, prve než se mi poslední svazek Perrota dostal do rukou.

Z náčrtu právě uvedeného vysvítá, že otázka o původu kultury bronzové a významu jejím po delší dobu zaměstnává přední archaeology evropské, kteří rozdělili se na dvě zcela protivné školy. Obě školy uznávají, že bronz nepovstal v Evropě, což vysvítá především odtud, že v prastarých vrstvách archaeologických v Aegyptě, v Chaldaei, v Syrii a na Kypru vyskytují se již předměty měděné, v Aegyptě pak ku konci V.

[47]) Dr. Math. Much, Die Kupferzeit in Europa und ihr Verhältnis zur Kultur der Indogermanen, Jena 1893.

[48]) Schrader, Vergleichende Sprachforschung.

[49]) Perrot et Chipiez, l'histoire de l'art, VII. Paris 1899.

[50]) A. Conze, Zur Geschichte der Anfänge d. griechischen Kunst, Sitzungsberichte der k. Akademie d. Wissenschaften in Wien, philos.-hist. Cl. 1870, 1873.

neb VI. dynastie (podle obvyklého počítání 4000 před Kr.) objevuje se již bronz na cín chudý (5—6 proc.), později již bronz pravý; železo vyskytne se v Aegyptě za XII. dynastie a kvete zejména v Thebské periodě. Nicméně neklade se původ bronzu do Aegypta, nýbrž do Chaldaee, kde již ve starších vrstvách (2000 př. Kr.) na ozdoby užívá se i železa a sice dříve než v Aegyptě, a jelikož v Ninive vyskytlo se železo hojněji než v Babyloně, klade se původ železa do krajin od západního svahu Iranu až do Armenie a Kappadocie. Jakým způsobem však kultury se rozšířily, o tom rozchází se mínění. Kdežto jedni nechávají v Evropě po době kamenné předcházeti zvláštní dobu měděnou a po době té nechají vniknouti do Evropy kulturu bronzovou (Chantre, Much, Montelius), poukazují druzí na zvláštní skupiny bronzové neb spojují konečně kulturu bronzovou s příchodem nového národa (Worsaae, Undset, S. Müller, Bertrand a j.).

Ti, kdož hájí vnikání nových kultur po době kamenné, tedy mezi obyvatelstvo již osedlé, mají do jisté míry pravdu, neboť obchod s předměty obecné potřeby jakož i se zbraněmi dá se stopovati skutečné po celé západní Evropě, ať již dovozem hotových věcí, neb potulnými obchodníky a zároveň slevači. Pro zvláštní měděnou dobu uvádí se nejeden důvod, ale když značná část měděných předmětů vyskýtá se mezi bronzovými, zůstane samostatná doba měděná i nadále spornou. Dovoz předmětů bronzových do krajin s kulturou kamennou, na př. ve Francii, v Anglii, ve Švédsku, v Německu, nepodléhá nejmenší pochybnosti a jsou to zejména sekyrky ploché a sekyrky čili palstavy s vyvýšenými okraji, které, jak již Evans podotkl, nejčastěji a nejhojněji dováženy byly do krajin, kde neolit vládl; rovněž i bronzové dýky, oštěpy a j., později i ozdobné věci vyskytují se v hrobech s kulturou neolitickou, přirozeně, poněvadž hověly naléhavé potřebě neolitického obyvatelstva krajin severních. Než i v době potomní hraje obchod velikou úlohu, jakož nesčetné hromadné nálezy po všech koncích západní a střední Evropy nalezené jasně svědčí.

Naproti tomu je zase úplně zřejmo, že vedle věcí dovezených v jednotlivých skupinách vyskytují se i bronzové typy zvláštní, charakteristické jen pro jistou krajinu a mluvíme plným právem o typech bronzu italsko-švýcarského, o typech bronzu uherského, o typech bronzu nordického a j., jež každý archaeolog na prvý pohled rozliší, a zde zase druhá škola má velikou oporu. V tomto neukončeném a skutečně mnoho záhad vykazujícím sporu může podati zvláštní situace archaeologická v Čechách nejedno objasnění.

V době bronzové v Čechách žilo dvojí pokolení: v severních Čechách pokolení skrčených koster, v jihozápadních Čechách pokolení kamenných mohyl, obojí v odděleném území a s různým obřadem pohřebním, i stačí jediný pohled na kulturu obou pokolení, aby bylo nade vši pochybnost, že ráz keramiky i bronzu u obou je ve svém jádře absolutně rozdílný. Učení archaeologové nalezli arci i tu vysvětlení, vykládajíce, že bronzy typu hrobů Únětických označují nejstarší dobu bronzovou, kdežto bronzy kamenných mohyl částečně zastupují starší, hlavně pak mladší dobu bronzovou. Situace byla by zajisté jednoduchá, kdyby obojí bronz se vystřídal postupně u téhož pokolení; jelikož ale jedná se o pokolení dvojí, rozdílné ritem pohřebním, rozdílné keramikou, rozdílné bronzem, rozdílné způsobem života a rozdělené i místně, musí soud vypadnouti jinak.

Pokolení skrčených koster i pokolení mohylové tvoří pro sebe vždy kulturně jednolitý a osobitý celek; obojí pokolení dočkalo se stejného posledního modního vlivu ze západu přišlého, který bychom podle obyčejného způsobu rčení nazvati mohli pozdní kulturou Hallstattskou a kulturou latèneskou, a žilo, soudě podle předmětů (zejména jehlic) vyskytujících se v obou ústředích a podle stejného posledního období, dlouho podle sebe a nikoliv po sobě. Osobitá rázovitost obou pokolení až do vniknutí pozdní mody je přirozená, poněvadž dva národy různého původu mají přirozeně jiný způsob života, jiné potřeby, jiný vkus, čímž i od sebe se liší; a jestli dnes pro každou starou karkuli a pro každou starou almaru div že nestavíme nové museum, velebíce originální projev národního ducha, musíme přirozeně i těm nejstarším pokolením přiznati jistý projev originálního národního ducha, jakousi osobitost kulturní.

Pátráme-li po původu obou kultur, shledáme zajímavou situaci: pokolení skrčených koster vystupuje v Čechách na počátku s keramikou ještě neolitickou, která z různých ústředí se sešla a v hrobech přichází již s bronzem, v hlavním svém vývoji však zastoupeno jest kulturou, kterou podle hrobů Únětických jmenujeme. Bylo podotčeno v prvém svazku, kterak jednotlivé typy keramiky i bronzu období Únětického poukazují původem svým na Švýcary a severní Italii, jednotlivé typy, a zejména charakteristická jehlice s úškem, jsou zvláštní pro hroby rázu Únětického, svědčíce, že kultura bronzová přijata byla pokolením skrčených koster z jihozápadu, dovozem, snad potom i doplňována, vedle toho však že vyvinula se i vlastní výroba a další samostatné vytváření kultury této. Jest tedy bronzová kultura pokolení skrčených koster sekundární, dovezená a applikovaná.[51]) Naproti

[51]) Průkaz o sekundárním rázu této kultury leží na jedné straně ve vnikání bronzu v době posledního záchvěvu vyvinuté

tomu přišlo pokolení kamenných mohyl na panenskou téměř půdu s hotovým ritem pohřebním, s hotovou kulturou, kteráž má tudíž v Čechách ráz primérní, původní.

Stopujeme-li původ bronzové kultury kamenných mohyl, musíme z předu vytknouti, že archaeologové zainteressovaní v této otázce souhlasně poukazují na příbuznost bronzové kultury česko-bavorských mohyl s bronzovou kulturou uherskou a s bronzovou kulturou nordickou, ač nejsou shodni, zdali příbuznost tato vznikla tím, že jedna skupina kulturní z druhé původ vzala, neb zdali příbuznost ta staršího je původu.

V záhadné otázce této dovolil bych si předem vytknouti, že ritus pohřební v uvedených skupinách s kulturou bronzovou dosti značně se liší: v česko-bavorské skupině starší způsob pohřbu prováděn pohřbíváním a spalováním v mohylách s kamenným věncem a kuželem, v uherské skupině převládá spalování a ukládání pohřbu v zemi, v zemích nordických vyskytá se pohřbívání i pálení v kamenném obložení a mohylovém hlinitém násepu. Jsou tedy v uvedených třech skupinách odchylky ritu pohřebního tak značné, že jest téměř vyloučena možnost, aby skupina česko-bavorská neb nordická byly se vydělily přímo ze skupiny uherské, ba i mezi oběma prvými skupinami je odchylka ještě dosti značná a jistý rozdíl při prvém objevení je očividný, tak že skupina česko-bavorská se nemohla přímo vyděliti ze skupiny nordické a naopak. Rovněž nelze tak snadno počítati s možností, že by nějaké pokolení bronzové předměty vyrábějící, ať je již podle Mortilleta nazveme cigány (période bohèmienne), neb podle Reinacha kastou náboženskou neb obchodní, bylo přišlo do Evropy a zde v jistém stadiu dovednosti a mody se bylo rozešlo do uvedených tří okrsků, a zachovávajíc tajemství výroby v novém ústředí bylo vyvinulo odchylky ve výrobě, jež tyto tři skupiny charakterisují; neboť by se musilo předpokládati, že tito výrobníci bronzu přišli do území již obydleného a přinesli pouze novou modu; ale právě to předchozí osídlení u pokolení mohylového v Čechách doložiti nemůžeme, čímž i tato možnost padá.

U nás v Čechách jest tedy úplně jasným, že pokolení skrčených koster kulturu bronzovou přijalo a pak částečně svým způsobem vytvářilo, pokolení kamenných mohyl že však přišlo s hotovou kulturou bronzovou vlastní.

kultury pozdní neolitické, na druhé straně pak nedá se předpokládati vniknutí nového pokolení do Čech z jihozápadu, předně, že pokolení skrčených koster severoitalských v Italii samé nevykazuje příznaky kultury Únětické, za druhé, že pokolení terramarové a palafitové, jehož kultura způsobila nové vlivy u nás, má zcela jiný ritus pohřební.

Srovnáme-li pak dále kulturu bronzovou kamenných mohyl česko-bavorských s kulturou bronzovou po Evropě rozšířenou, musíme především přihlížeti jen k těm tvarům, jež pro mohyly naše zvláště jsou význačné. V této příčině pak vytkli jsme svrchu, že jsou jisté předměty, které slouží obecné potřebě, jako sekyrky čili palstavy a kelty, pak šípy, oštěpy a j., jež v starší periodě jsou všude stejné a teprve pozdější místní výrobou dostávají odstíny ve tvaru. Vedle toho vytkli jsme však jako význačné pro mohyly: jehlice s plochou hlavicí a vývalkem, pak náramky s tupými konci, ploché i vyhraněné a pěkně ryhované, neb podél žebérkované, pak náramky se čtyřmi růžicemi, prsteny s dvěma růžicemi, spony štítkovité se spirálovými plochami a j.

Jehlice ke spínání šatu souvisí zajisté se způsobem nošení šatu čili s krojem a byly zajisté dříve v užívání než spony, již proto, že jsou jednodušší; jelikož však v mohylách jihočeských nalezeno spon nemnoho, a to hlavně v pozdní době cizích modních vlivů, jest zjevno, že převládání jehlic souviselo s původním úborem šatu. Jinak vytkli jsme již z předu, že jehlice s plochou hlavicí a vývalkem, po případě i jehlice s širokou hlavicí a vyhraněnou jehlou, převládající v jihočeských i bavorských mohylách, jsou pro mohyly ty svérázné a mají poněkud podobnost s některými jehlicemi uherskými, kdežto od jehlic původu švýcarsko-italského nápadně se odlišují.

Náramky s tupými konci mají zakončení velice význačné; zužujíce se k oběma koncům, mají konec sám málo rozšířený a značně sesílený na zevnější straně a na konci plośe useknutý. Tvar náramků na vnitřní straně plochých, na zevnější straně vyhraněných a přímočárným neb poloobloučkovým ryhováním v několika polích zdobených jest takřka výhradnou zvláštností česko-bavorských mohyl, neboť dovedl bych uvésti z nemnohých případů jeden v tvaru i výzdobě podobný z Tiflisu ze Zákavkazí[52]) s poloobloučkovým ryhováním na okraji a ve středním poli na příč, druhý s linealním ryhováním z Lahserwitz (Kr. Wohlau) ve Slezsku.[53])

Rovněž tak význačný je i druhý tvar, vnitř plochý, zevně málo vydutý a ryhováním zdobený, neboť i tu mimo mohyly česko-bavorské věděl bych pouze o jednom, příčnými čarami a poloobloučky zdobeném, z mohyl u Sučeva na Glasinci v Bosně.[54]) Jinde náramky ryhované jsou zcela jiných tvarů.

[52]) Zichy, Voyages au Caucase, Budapest 1897 II. tab. III. čís. 4.

[53]) Schlesiens Vorzeit VI. 330. č. 3.

[54]) Hoernes, Urgeschichte d. bildenden Kunst in Europa, Wien 1898, p. 315. č. 103.

Druhý tvar náramků s tupými konci vyskýtá se v našich mohylách s ozdobou podélných žebérek, někdy dosti ostře vyhraněných, jindy zase příčným ryhováním zdobených. Nejblíže podobný tvar možno uvésti z Holštýna,[55]) lišící se od našich náramků tím, že žebérka přiléhají těsně k sobě, kdežto u našich náramků tvoří zřejmé žlábky mezi jednotlivými žebérky. Podobný náramek vyobrazuje Montelius[56]) ze Švédska, který klade do třetí periody bronzové, kdežto do prvé doby bronzové klade žebérkový náramek značně širší a ostře zakončený,[57]) upomínající svým zevnějškem již více na švýcarsko-francouzské typy,[58]) které pak do území našich skrčených koster přeskakují, ano i do Uher zabloudí.[59]) Na jihu žebérkový náramek tvaru mohylového vyskytl se pouze v jezerní stavbě u Peschiery na jezeře Gardském[60]) a vyskytl se i v popelnicových hrobech na Moravě[61]) a v hromadných nálezech severních Čech[62]) a Slezska[63]) — vše mimo území mohylové velmi ojediněle a tedy snad i nahodile.

Třetí druh význačný pro mohyly zastoupen jest plochými náramky širšími, na povrchu bud slabě žebérkovanými neb i ryhovanými, a zakončenými ve čtyři malé spirálové plochy (růžice) (obr. 18.). Nejbližší co do tvaru jsou zlaté náramky dánských hrobů, rovněž dosti široké, vně vroubkované a zakončené též ve 4 spirálové malé plochy (obr. 19.), jež dle S. Müllera[64]) nalezeny v hrobech bojovníků v nejstarší době pouze čtyřikrát, v pozdější době bronzové dosti pozměněné velmi zhusta. Podobné náramky rovněž zlaté, tenké a tordirované, k oběma koncům ze širší proužky sestávající, známy jsou z Uher[65]) (obr. 20.) a čtvrtý variant o čtyřech spirálových plochách, vybíhajících z válcovitého (neb i tordirovaného) zlatého prutu lze uvésti ze Skonska ve Švédsku[66]) (obr. 21.); více uherskému tvaru podobný, ale jinak na povrchu vyzdobený je rovněž zlatý náramek z Lettnin v Pomořanech (obr. 22.) a dosti podobné, ze zlatého i bronzového plechu známy jsou i z hrobů šlesvicko-holštýnských (obr. 23.).[67]) Mimo tento obvod mohl bych uvésti pouze kus náramku zakončeného v zachovaném konci ve dvě růžice z jezerní stavby u Peschiery[68]) a kus z musea Bienneského (facs. v museu St. Germainském).

Pro mohyly význačné jsou též prsteny, ve dvě spirálové plochy vybíhající, jež mají analogii pouze v Uhrách[69]) a na jižním Pobaltí,[70]) kdež i ve větších rozměrech jako náramky[71]) se objevují, ve Švédsku a Dánsku však doloženy nejsou; za to vyskytují se od Uher do území nordického náramky z bronzového prutu utvořené a ve dvě spirály zakončené dosti zhusta i v hromadných nálezech i v hrobech. Mimo obvod těchto primerních kultur mohl bych uvésti prsten o dvou spirálách ještě z musea Stavropigie ve Lvově z Czeh a z dvorního musea ve Vídni z Kobaně na Kavkaze, v podobě ozdoby dvojspirálové spojené čtyřikrát spirálovitě stočenym drátem na způsob uherských prstenů z jeskyně Grehiua-Gradca v Hercegovině.[72])

[55]) Müller, Nordische Alterthumskunde I. 349. č. 178.

[56]) Montelius, Sur la chronologie de l'âge du bronze tab. III. čís. 60.

[57]) tamtéž tab. I. č. 12.

[58]) Keller, Pfahlbauten VII. Ber. tb. XXII. 9. 10. z Auvernieru, jeden ostře zakončený jako u Montelia ze Švédska; Mortillet, Musée préh. tb. LXXI. 743. z nálezu u Sarry, LXXXIX. 1050. z nálezu u Larnaud (Jura), jiný z palafitu Guévaux; Muyden, Antiqu. lacustres. Musée cant. Vaudois a Lausanne XXVI. 12., ale s konci ostrými a v očko zahnutými, kterýžto tvar i z Kobaně na Kavkaze ve vídeňském dvorním museu je vyložen.

[59]) Hampel, Bronzezeit tab. LXXXVII. 6. z nálezu Rakos-Palota.

[60]) Montelius, Civilasition primitive en Italie tb. VIII. 13., Much, Atlas tab. XXII. 20.

[61]) Časopis mus. Olom. 1900. 31. dva nár. a jehlice s plochou hlav. ze žárového hrobu u Janovic blíž Vyškova; Červinka, Praehistorické nálezy na Prostějovsku, Prostějov 1900 tb. IV. č. 1. ze žárových hrobů u Mostkovic.

[62]) Rychlý, Die Bronzezeit in Böhmen tab. XIV. 5. z Krupé, pak z nálezu u Minic blíž Kralup (Památky XVI. tb. XI. 1. 3. 5. 6.

[63]) Schlesische Vorzeit VI. 330 z nálezu u Lahserwitz (kr. Wohlau), ano i z Haliče znám je jeden z Czeh.

[64]) J. Müller, Nordische Alterthumskunde I. č. 116. p. 254. 332. Zajímavo, že dánskému náramku dosti podobný, ve čtyři růžice zakončený, vyskytl se i na ostrově Oeselu, Aspelin, Antiquités finno-ongriens, č. 1970 z Karmaa.

[65]) J. Hampel, Alterthümer d. Bronzezeit tb. XLVII. 2.—4. z nálezu Acsád (c. Szabolcs) a podobný z Hajdu-Szoboszló, Arch. Értesitö 1898 p. 52. Podobný náramek z tordirovaného drátu, k oběma koncům v širší, vně ryhováním zdobenou proužku rozšířený a ve čtyři spirálové plochy vybíhající náramek vyobrazuje Hampel l. c., tab. XXXIX. 1. z Blatnice v Turci pod názvem diadem.

[66]) O. Montelius, Die Cultur Schwedens p. 57, č. 62, Temps préhistoriques p. 86. č. 100. sur la chronologie de l'âge du bronze tb. III. 62.

[67]) Schumann, Die Kultur Pommerns in vorgeschichtlicher Zeit tb. II. č. 31., conf. Lindenschmit, Alterth. uns. heidn. Vorzeit I. V. IV. 6.; Dr. W. Splieth, Inventar der Bronzealterfunde aus Schleswig-Holstein, Kiel 1900, tb. IV. 46. 67.

[68]) O. Montelius, Civilisation primitive en Italie tb. VIII. 14. — Jako zvláštnost mohl bych ještě uvesti, že ve sbírce St. Germainské z praehist. badání Napoleona III. na Camp de Chalons mezi předměty laténeskými naléză se též prstýnek z úzké proužky bronzové ve čtyři spirálové malé plochy zakončený na způsob náramků.

[69]) Hampel, Alterthümer XLIX. 1. ze sidliště Felsö-Dobsza (Abaujv.).

[70]) Schumann, Kultur Pommerns II. 22. Glendelin (kn. Demmin).

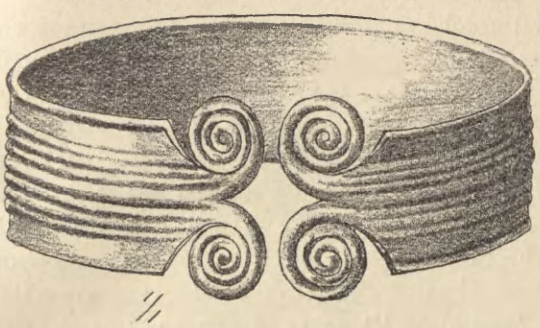
[71]) ibidem II. 24. ze Štětína; Belz, Vorgeschichte v. Meklenburg str. 55. č 80.

[72]) Much, Atlas tab. XXXVII. 4.

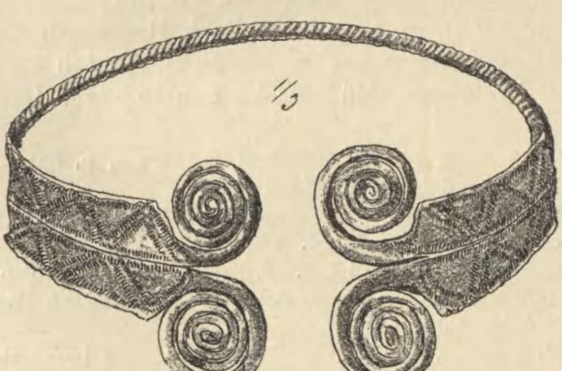
Jiný způsob používání spirálových ploch při výrobě ozdobných předmětů vyskýtá se při destičkových sponách, které u nás v mohylách u Střelohoštic (tb. XXVI.) v pohřbu, jinak pouze ojediněle u Brozánek neb v hro-

Obr. 18. Náramek se 4 spiralovými plochami z mohyl u Plava.

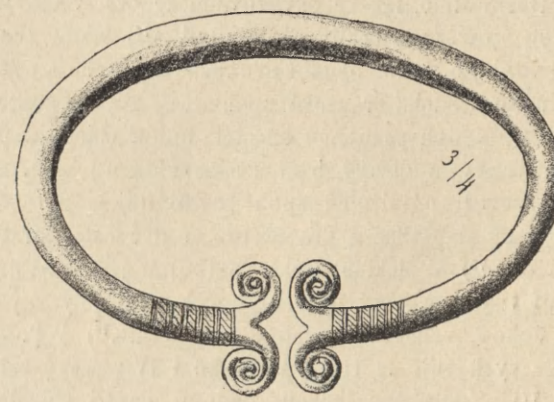

Obr. 19. Zlatý náramek se 4 spiralovými plochami z Dánska.

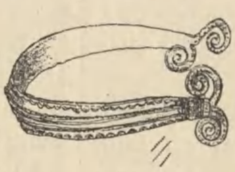

Obr. 20. Zlatý náramek se 4 spiralovými plochami z Uher.

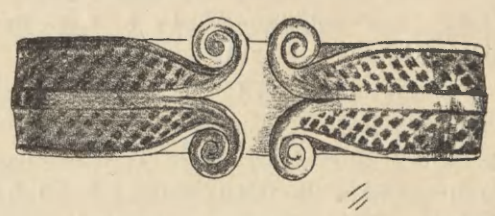
madných nálezech, jako u Jenšovic a Čepů, nalezeny byly. Spony tyto dvojdílné zhotoveny jsou tak, že z oválné větší neb menší destičky, na povrchu obyčejně ryhováním zdobené, vybíhá na obou koncích drát, který je ve spirálovou plochu stočen; jehla navlečena jest mezi destičku a spirálovou plochu patrně dřív, než spirála stočena byla, a zasáhá špičkou na druhou spirálu. Největší, neb jak říkáme obrovské exempláře vyskytly se v Čechách a částečně odtud na sever v hro-

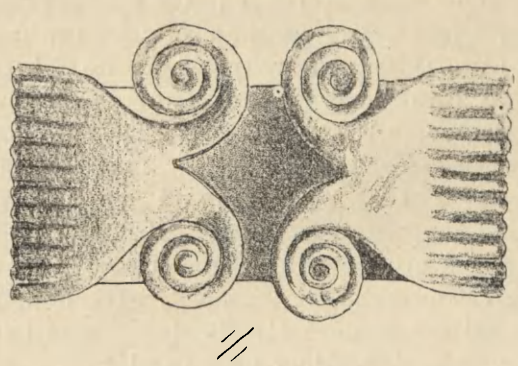
Obr. 21. Zlatý náramek se 4 spiralovými plochami ze Švédska.

Obr. 22. Zlatý náramek se 4 spiralovými plochami z Pomořan.

Obr. 23. Náramek se 4 spiralovými plochami ze Šlesviku a Holštýna.

Obr. 23. Náramek se 4 spiralovými plochami ze Šlesviku a Holštýna.

madných nálezech. V Uhrách tento tvar nazývají sice cizozemským, ale mají tvary spony podobné v několika stupnicích vyvinuté, z nichž nejbližší spona spirálová s malou destičkou, dále spona s malou destičkou ve čtyři malé plochy spirálové zakončenou, s velkou

spirálovou plochou na zachycení jehly, a ve variantech až do spony se spirálovou plochou, příčným raménkem a jehlou na spirálovou plochu zapadající, již v Uhrách také ještě do doby bronzové kladou.[73]) Spona s destičkou a dvěma maličkými spirálovými plochami, rovněž dvojdílná nalézá se v hojných exemplářích ve Skonsku a na Bornholmě, tak že považována jest za zvláště význačnou pro tyto krajiny. Montelius[74]) klade tento tvar spony do třetího období bronzu nordického a uvádí pro druhé období bronzové sponu tak zvanou šmitcovou, totiž sponu podobnou šmytci, neboť oblouček poměrně tenký a dlouhý běží rovnoběžně s jehlou, jen že na rozdíl od jižních spon jednodílných nordické spony jsou dvojdílné a pravidelně ve dvě malé spirálky zakončené.[75]) V Meklenbursku zastoupen jest jaksi prostřední tvar, na němž totiž oblouček není oblý, nýbrž tvoří úzkou, ryhováním zdobenou destičku.[76]) V Pomořanech vyskytují se tvary uherské i tvar české velké spony.[77]) Zdali destičkovou ozdobu ve tři spirálové plochy vybíhající z Pivoně též mezi spony zařaditi máme, nelze ani tvrditi ani popírati, neboť nedostává se nám analogií; dovedl bych pouze uvésti podobnou ale rytou ozdobu na záponce pasu z Kobaně na Kavkaze ve Vídeňském dvorním museu a br. ozdobu pasu z Brigetia (Ó-Szöny).

Přestaneme-li zatím na těchto charakteristických předmětech, musíme především vytknouti, že svérázné skupiny bronzové kultury jak v česko-bavorských mohylách tak i v uherských žárových hrobech a nordických mohylách již při svém prvém objevení vystupují úplně vytvářené, že nelze nikterak vésti důkaz, že by jedna skupina z druhé se byla vydělila, neb od ní se odtrhnuvší, dále vytvářila. Naproti tomu, srovnáme-li tvary náramků a štítových jehlic v těchto třech skupinách, musíme na prvý pohled přiznati, kterak tvary ty jeví takovou příbuznost, že na tak různých místech samostatně a od sebe nezávisle vzniknouti nemohly. Nemůžeme-li se však odvážiti, abychom některou z uvedených tří skupin uznali východištěm a tvary její prohlásili za pravzory, a musíme-li naproti tomu uznati velikou příbuznost některých rázovitých tvarů těchto tří skupin, nezbude než abychom východiště těchto tří tak příbuzných skupin kultury bronzové hledali jinde, mimo tyto tři skupiny. Zde však stojíme před problémem — neboť srovnáváme-li obvody bronzové kultury v Evropě,

[73]) Hampel, Alterthümer d. Bronzezeit, tb. XXXIX. 3., XLIII. 1. 2., XLI. 1.—5.

[74]) Montelius, Sur la chronologie de l'âge du bronze, tb. III. str. 67.

[75]) Ibidem tb. II. 44.

[76]) Belz, Die Vorgeschichte von Meklenburg, str. 52. č. 70.

[77]) Schumann, die Kultur Pommerns, tb. II. 23., III. 4. 15.

musíme přiznati, že italsko-švýcarská skupina souvisí do jisté míry se skupinou britskou. Obě tyto skupiny rozcházejí se však velice se třemi skupinami bronzovými nás zajímajícími, že nelze tvrditi, jakoby tři skupiny naše byly povstaly z obou skupin jmenovaných, neb naopak. Jest zajisté příbuznost mezi skupinami česko-bavorskou, uherskou a nordickou příbuzností prvého stupně, genealogicky tedy příbuzností bratrskou, kdežto příbuznost těchto tří skupin se skupinami švýcarsko-italskou a britskou (hleďě na př. k náramkům žebérkovitě zdobeným a j.) jeví příbuznost druhého ne-li třetího stupně. Jelikož pak archaeologové bez výjimky souhlasí v tom, že bronz je původu asiatského, slušelo by přirozeně hledati i pravzory typických tvarů v Asii, ale právě tam nemůžeme se pohybovati s takovou jistotou jako v Evropě, jelikož badání praehistorické, i u nás zánovní, v Asii ještě je v plénkách.

Abychom pak pronikli alespoň poněkud do záhadného temna, když jedná se o objasnění minulosti naší vlasti, zkusíme to oklikami, pokud neztratíme pevnou půdu pod nohami.

Mezi ozdoby charakterisované spirálovou plochou patří též ozdoba v podobě dvou spirálových ploch spojených obloučkovitě na způsob starodávného skřipce, jež tvořívaly součást náhrdelníku. U nás ozdoba tato se nevyskytla, za to však jest charakteristická pro mohyly bavorské, kdež ji dr. Naue[78]) počítá do mladší doby bronzové, vytýkaje, že větší dvojspirály sloužily k ozdobě prsou, menší že byly součástí nákrčníků. V uherské skupině bronzové ozdoba tato vyskytla se rovněž několikráte,[79]) za to však je v severních zemích vzácností.[80])

Hledáme-li tyto skřipcovité dvojspirály dále po Evropě, nalezneme je v horní Falci, Hessensku a Durynsku, s druhé strany v jezerních stavbách švýcarských (Corcelettes, Möringen) a francouzských (lac du

[78]) Dr. Naue, Die Bronzezeit in Oberbayern, p. 130.—133., tb. IX. 1. 2., XXII. 8.—10., XXIII. 7.

[79]) Hampel, Alterth. d. Bronzezeit, tb. XLVII. 6., XLIX. 2. bez udání naleziště; tb. C. 17. z hromadného nálezu u Bozsóku (Baranya); na tb. XXXVIII. 2.—4. použita jest tato dvojspirala k ozdobě diademu u nálezů: Aszód (Pest) Istenmezö (Heves) Rimaszómbat (Gömör).

[80]) Montelius, Sur la chronologie de l'âge du bronz tb. V. č. 124., v poněkud jiném vytváření a na příční tyčinku k zavěšení, i klade ji do pátého období nordického bronzu; podobně jinak vytvářené (s háčkem) uvádí Undest (Auftreten des Eisens tb. XVI. 4.) z Lupöhnen. — Zajímavo, že ozdoba tato vyskytá se i v nížině severoruské, nevím zdali jako přežitek spolu se železem, jako na př. v Ascheradenu v Livonsku (Aspelin, Antiquités finno-ougriens Helsingfors, č. 2084.) a v Dobelsbergu v Kuronech (ibidem č. 1862.) v podobě skřipcovitých brejlí jako závěska; v pozměněné poněkud podobě z Tavastie v Karelii (ibidem č. 1580.) a ze Saarenmaa na Oeselu (ibidem č. 1951.).

Bourget), pak v Italii a Tyrolsku;[81]) poměrně starší zdají se byti měděné dvojspirály, nalezené spolu s měděnou sekyrkou, měděným spirálovým náramkem a zlatými puklicemi u Stollhofu[82]) v Dolních Rakousích, na Moravě známy jsou z hromadných nálezů u Věrovan a Mankovic.[83]) Dále vystupuje tvar skřipcovité dvojspirály již jen jako ornament: tak v kombinaci na zlaté desce náprsní a zlatých kosočtvercovitých knoflících z Myken,[84]) na skvostném zlatém náramku a jehlici z Troje (ze třetího města),[85]) jako ornament tesaný na façadce skalního hrobu Ramsay ve Phrygii,[86]) jako ornament malovaný na nádobách z Mylasy v Karii,[87]) na ozdobné destičce z Assyrie[88]) a snad i jinde.

V Mykenách a v Troji (třetím městě) nalezeny též ozdoby o čtyřech neb i šesti spirálových plochách, připevněných k tyčince, neb i celé proužky ze spirálek[89]) a spirálové plochy používány zejména v Mykenách jako ornament na ozdobách zlatých i na kamenech a jsou rázovité i jako ozdoba na malovaných nádobách Mykenských,[90]) tak že spirála, po případě její odrůda, voluta staly se přímo význačnými pro dekorační sloh Mykenský a vykazují právě Mykeny v této dekoraci spojení s Asií, kdež i způsob hrobů Mykenských v hrobě Tantalově na Sipylu i reliefní lvi proti sobě postavení v nekropoli Ayazinské na spojitost poukazují. Je pak spirála, resp. voluta, jako ornament v přední Asii rozšířena mimo Phrygii[91]) a Karii[92]) dál do Assyrie[93]) a Persie,[94]) ano vyskytá se záhy i v Egyptě,[95]) mnohdy parallelně s ornamentem geometrickým.

Spirála jako ornament na českých mohylových bronzech sice se nevyskytuje, je však nad míru význačnou pro bronzové pásy a ozdobné desky z mohyl bavorských,[96]) je typickou na bronzových jilcích mečů typu uhersko-bavorského,[97]) vyskytá se jako ozdoba na sekyrkách uherského typu[98]) a jest nejvíce význačná a nejvíce rozšířená na nordickém bronzu, zejména na diademech, destičkách i deskách ozdobných, na nožích, na nádobách konických k zavěšení a j.[99]) Spirálovým ornamentem liší se tyto tři skupiny bronzové zcela nápadně a význačně od skupiny bronzu italsko-švýcarského a rovněž i britského, a právě že v prvé době bronzové, při objevení se bronzu zejména v zemích nordických je ornament tento proveden technikou dokonalou, je dalším důkazem, že nestává nějakého postupu u vývoji techniky bronzové z bronzu italsko-švýcarského a rovněž i britského do bronzu těchto tří skupin, ale že musí se konstatovati odchylné prvotní ústředí, z kterého vyšel bronz jeden i druhý.

Je pak do jisté míry pravda, že Mykenská kultura měla vliv i dále na sever, nejen tím, že jednotlivé typy Mykenské zaneseny dále na sever, když i motivy technické a dekorační se dále rozšířily; ale jelikož Mykenská kultura sama není původu evropského, nybrž asiatského, zůstane záhadnou otázka, kolik zejména z motivů techniky práce a ornamentu čerpaly naše tři skupiny bronzové přímo z kultury přední Asie neb kolik působil vliv Myken. Učený Perrot, který se otázkou tou v právě vydaném VII. díle svých dějin umění zabýval, považuje (p. 207.) třetí a čtvrtou vrstvu Mykenskou za parallelnou s geometrickým slohem typu dipylonského a prohlašuje spirálový ornament na př. na vase Salaminské (č. 87.) za reminiscenci slohu Mykenského.

Sloh geometrický objevil se v Řecku úplně vyvinutý, hotový, a vystoupení jeho spojuje se v poslední době a především Perrotem se vpádem Doriů, čímž by podle běžného historického počítání padalo ještě do XI. věku, kdežto konec Mykenského slohu Perrot klade do konce XI. neb na počátek X. věku (VII. 224.). Sloh geometrický typu dipylonského, rozšířený nejen po Řecku, ale i na ostrovech, charakterisován je především vystupováním železa a potom sponami trojího druhu: 1. sponou s jednoduchým obloučkem parallelným s jehlou, kterýžto typ již v Malé Asii a ve starých pohřebištích Kavkazu (Kobaň) stopovati lze, 2. sponou lodkovitou, 3. sponou z dvojí spirálové plochy jednoduše neb kličkou osmičkovitou spojených; jehla vybíhá ze středu jedné spirály jako její konec ke středu druhé spirály, jejíž

[81]) Naue, Bronzezeit, str. 131. 4.—6., 132. pozn. 1—2, kde příslušné podrobnosti uvedeny.

[82]) Much, Kunsthist. Atlas, XVIII. 2.

[83]) Čas. Mus. Olom. 1892 str. 69. 119.

[84]) Schliemann, Mykenae č. 458., pak č. 377. 378. 384. 386.

[85]) Schliemann Ilios, č. 874., 834.

[86]) Perrot et Chipiez, Histoire de l'art, V. č. 59.

[87]) Ibidem V. č. 230.

[88]) Ibidem II. str. 437.

[89]) Schliemann, Mykenae č. 295.—300., Ilios 836. 838. 853.

[90]) Schliemann, Mykenae, na ozdobách zlatých č. 252. 295. až 300., 305. 316. 341. 366. 458. 460. 472.; na kamenech hrobových č. 140. 141. 144.—150. 152.—154. 216. na nádobách č. 87. tb. VIII 30. 34., XV. 73. 75., XXI. 202.

[91]) Perrot & Chipiez l. c. V. č. 59. 84.

[92]) Perrot & Chipiez V. č. 226. 230. 235.

[93]) Ibidem III. 514.

[94]) Ibidem V. č. 325. 533.

[95]) Ibidem I. č. 541.

[96]) Naue, Bronzezeit, tb. XXIV., XXVI.—XXVII.

[97]) Naue, Bronzezeit, XV. 1. Hampel, XXI. 2. 4. 5., XXIV. 2. 3., XXV. 2.

[98]) Hampel tb. LXXX.—LXXXV.

[99]) Montelius Kultur Schwedens 40. 42. 44.—48. 92. 93.; L'âge du bronze tb. II. 21. 28. 34. 37. 41., III. 58. 67. a t. d.; Müller, Alterthumskunde č. 107. 110. 115. 120. 125. 138. 147. 158.—160. a jiné.

*

počátek zahnut k zachycení spony. Spony prvých typů jsou potom význačné pro starší fási železné kultury v Italii, třetí, dvojspirálová spona nalezena v polovičce hrobů Halstattských a považována je jaksi za typickou pro pohřebiště Hallstattské, snad proto, že krajiny Balkanské posud příliš málo známe; viděl jsem z Balkanského poloostrova prvou r. 1892, kterou Dr. Grempler přivezl z Peloponnesu, jednu vyobrazuje Perrot (VII. č. 121.) z Boiotie, jinou dostalo naše museum z Makedonie, kdež nalezena při stavbě železnice, jinou má prof. Antonovič rovněž z Makedonie z hrobů u vsi Pately, v museu Athenském je z Olympie spolu se sponami o čtyřech spiralových plochách na podobu spon uherských a ze severního Balkanu sestavil řadu nalezišť nejnověji dr. Brunšmid.[100])

Nevím, možno-li vésti důkaz, že tato spona o dvou spiralových plochách Balkanským poloostrovem se dostala z Hallstattu až na Peloponnes, neboť jsme zvykli stopovati šíření se kultury z Řecka na sever, i myslím, že nechybíme, když řekneme, ze spona tato je charakteristickou pro kulturu označenou již železem od Peloponnesu až po Hallstatt a v jednotlivých výstřelcích i dále na sever. Jiná jest otázka, zdali spona tato povstala snad ještě pod vlivem slohu mykenského, charaterisovaného spirálou, neb jest ve spojení se sponami štítkovými o dvou spirálových plochách z ústředí kultury bronzové v Čechách, Uhrách a zemích nordických. K prvé otázce mohli bychom odpověděti negativně, neboť spona je v Mykenách výjimkou a to již v pozdní době (X. věku, Perrot VII. 204.). Ve příčině druhé nelze ani tvrditi, že by tato spona byla povstala ze spon českých, uherských neb nordických, a nelze také tvrditi, že by se bylo stalo obráceně; zbývá tudíž pouhé faktum, že spona o dvou spirálových destičkách spojených kličkou povstala z podobné myšlénky základní, ale byla provedena jinak než štítkové spony se dvěma spirálami z ústředí českého, uherského a nordického bronzu.

Obráceně je stejně záhadnou otázka, zdaž geometrický ornament dipylonského slohu, který svým původem patrně též sáhá do přední Asie, když tam dříve se objevuje, působil na ornamentiku ústředí bronzového jednak v obvodu italsko-švýcarského bronzu, kdež zejména v podobě meandru je charakteristický, jednak v obvodu uherského a nordického bronzu, kdež v podobě koncentrických kroužků a j., někdy spolu se spirálou je obvyklý, neb zdali ornament geometrický je původně již vlastní oněm kulturám bronzovým při jich objevení se v Evropě.

[100]) Dr. J. Brunšmid, Prehistorijski predmeti željeznoga doba iz Šarengrada u Srijemskoj županiji, Zagrab 1900, tb. II. 8. 15. 18. a na str. 6. uvádí s příslušnou literaturou další nálezy v Chorvatsku: z Prozoru a Lešće u Otočca, z Trnovca u Brloga, ze sv. Jurja u Seni, z Vrepca, Metka, Gračca a Udbiny a jiné. Z Bosny uvádí nálezy z Jezeriny, z Drvara na dolním Unci, z Ripče a Sanského Mostu u Jajce, na Glasinci a j.

Pravda, byl pronesen z vážné strany, dr. Muchem, náhled, že spirála patří k těm původním tvarům ozdob, jež člověk v metalurgii vytvořil a potom i na nádobách k výzdobě použil[101]) na jihu jako na severu. Dr. Much,

[101]) Dr. M. Much, die Kupferzeit in Europa und ihr Verhältniss zur Kultur der Indogermanen, Jena 1893, 33., kdež vyobrazeny jsou nádoby z jezera Lunního s volutou č. 32. 33. (obr. a) z jeho doby měděné a citovány jsou nádoby z Lengyelu v Uhrách jako mladší těchto (podle Wosinského, das Schanzwerk von Lengyel č. 8. 10. 175).

U nás bývají arci nádoby Lengyelské se spiralou malovanou (obr. b.) citovány jako příslušné k čisté době kamenné, ano naše keramika se spiralovou resp. volutovou ozdobou bývá prohlašována za charakteristickou pro starší období mladší doby kamenné, a jelikož u nás ve spojení s keramikou se spiralovou ozdobou vyskytá se i keramika tečkovaně v páskách píchaná, bývá i tato spolu prohlašována za ranní neolitickou a původ její vede se oproti mým vývodům obráceně z jihovýchodu přes Lengyel, Butmir a j. Theorie tato nebyla mi neznámá, když jsem psal své vývody v prvém svazku Čech předhistorických; vždyť jsem k vůli vlastnímu srovnání zajel do Budapešti (1896) i do Sarajeva (1897), ano prostudoval i nálezy do jisté míry souvislé z bláta Lublaňského v museu v Lublani a ve Štyrském Hradci. Neváhám pak na tomto místě, poněvadž je v souvislosti podati i bližší dedukci.

Ve příčině keramiky s tečkované píchanou ozdobou musím podotknouti, že nenalezl jsem ve směru jihovýchodním (Uhry Balkán) nejmenší stopy, co by tvarem nádob, technikou a vzorcem ornamentu tečkovaně píchaného upomínalo na nádoby naše téhož druhu, a nemohu jinak, než opětně konstatovati, že jediná analogie vede přes Durynsko do Porýní na Hinkelstein. Píchaný ornament z Tordose v Sedmihradsku je úplně jiný, jakož i tecnika nádob je jiná.

Ve příčině keramiky se spiralovou resp. volutovou ozdobou podávám především vyobrazení dvou nádob obráceně hruškovitých se spiralou rytou a plastickou (obr. c) dle Hoernesova Urgesch. d. Kunst, tb. II. č. 13. 17. z Butmiru. S nádobami Butmirskými z jemně plavené hlíny zhotovenými jsou co do tvaru, plavení hlíny a ornamentu velice shodny nádoby z Tripolje u Kijeva, kdežto nádoby s malovanou ozdobou volutovou z téhož místa mají tvar již odchylný (obr. d. podle Chaněnka, Древности Приднепровія каменный вѣкъ Кіевъ 1899, tb. VI. 28., VII. 32., VIII. 45.). Keramika Tripolská rozšířena jest až do Moldavy, Bukoviny a do východní Haliče, pokud pamatuji nejzápadněj až k Seretu, přítoku Dněstra, a jest i v Haliči i v Tripolji datována nálezy zlomků měděných předmětů. Jaksi uprostřed mezi malovanou keramiku z Tripolje a mezi nádoby s volutou rytou kladl bych nádobu z komitátu Temešského (obr. e Correspbl. p. Anthropol., XXX. 1899. 30. obr. 2.) z naleziště, kde jinak shledána keramika mladší doby bronzové, jakož u Hampla (Alterth. d. Bronzezeit, tb. LXXII. LXXVI.) jsou ukázky.

Naproti tomu musím uvésti, že kulovité nádobky, mnohdy i s pupíky podobnými, jako na některých kulovitých nádobkách našich jsou význačny (vedle zvoncovitých pohárů) pro dolmeny francouzské, ano vyskytají se i v jeskyních francouzských

aby dokázal zvláštní dobu měděnou v Evropě mezi neolitem a dobou bronzovou, snesl celou řadu dokladů pro své mínění, ale právě spirála, která se vyskytla jak v podobě měděných spirálových ploch, tak v podobě ornamentu na nádobách v palafitu jezera Luního v Hor. Rakousích, jest kamenem úrazu, neboť kdyby spirálová ozdoba přišla do Evropy vlivy Mykenskými neb přímo asijskými, vyznačujícími se užíváním bronzu, pak by arci o zvláštní měděné době v Evropě nemohlo býti řeči.

---

jako vzorec kladu kulovitou nádobku z dolmenu Rogarte u Karnaku (obr. *f*, Gaillard, Fouilles du dolmen de Rogarte, Vannes 1884, tb. II.). Spirala vyskytla se sice vytesaná na kamenech dolmenových, jako na př. v dolmenu New Grange, Longh Crew, Dowth (J. Fergusson, Monuments mégalittisques, Paris 1878, 218, obr. 65. 66.; Montelius, Der Orient u. Europa, Stockholm 1899, č. 96. 97. 101.—104. 112.), ale není nade vši pochybnost prokázáno, že spirala tesaná na dolmenových kamenech je současná s kulovitými neb zvoncovitými nádobami.

Kulovité nádobky i hladké i lomenými čarami zdobené (obr. *g* 1.) jsou charakteristické nejen pro pohřebiště se skrčenými kostrami na Hinkelsteině, ale i pro jiná sourodá pohřebiště v Porýní. Nad to nalezeny v Porýní kulovité nádobky s rytou volutou u Westhofenu (obr. *h* v museu Mohučském), byly vykopány Drem. Köhlem u Wormsu na sídlišti a jedna vykopána v mohyle u Arnsteinu, kde jinak v kamenném jádře byl pohřeb doby Hallstattské (Archiv d. hist Vereins f. Unter Franken I. 106.); nádoby z Westhofenu a Wormsu jsem viděl a mohu pověděti, že co do tvaru nádob, co do techniky i ornamentu jsou s našimi shodny. Pro pohřebiště Hinkelsteinské a několik jiných v Porýní je nad to charakteristickou nádobka hruškovitá s tečkovaně píchanou ozdobou (obr. *g* 2.) a touto nádobkou se jaksi ráz porýnských hrobů se skrčenými kostrami doplňuje. Další etapa kulovitých nádobek rytou volutou zdobených je známa z Durynska, jakož vidno na nádobce z Erfurtu a Sondershausenu (obr. *k* 2. 3. podle Klopfleische, Vorgesch. Alterthümer d. Prof. Sachsen, 1884, str. 98. č. 96., str. 94. č. 84.), a vedle těchto nádobek vyskytají se i střepy nádob s tečkovaně píchanou ozdobou (mnohdy, jako na obr. *k* 1. i v podobě trojhranných teček). Postavíme-li podle vzorec kulovité nádobky s rytou volutou (obr. *l* 1.) a vzorec nádobky s tečkovaně v páskách píchanou ozdobou (obr. *l* 2.), jak u nás a na Moravě se vyskytají, nebude nesnadno rozpoznati, že jak nádobky kulovité, tak i nádobky hruškovité s tečkovaně píchanou ozdobou jsou si blízké co do tvaru, co do ornamentu i co do techniky zpracování, a jelikož v dolmenech a v hrobech porýnských jsou to nádobky rituelní a datovány jsou neolitem, budou také přirozeně starší než naše, u nichž ornament je vyvinutější.

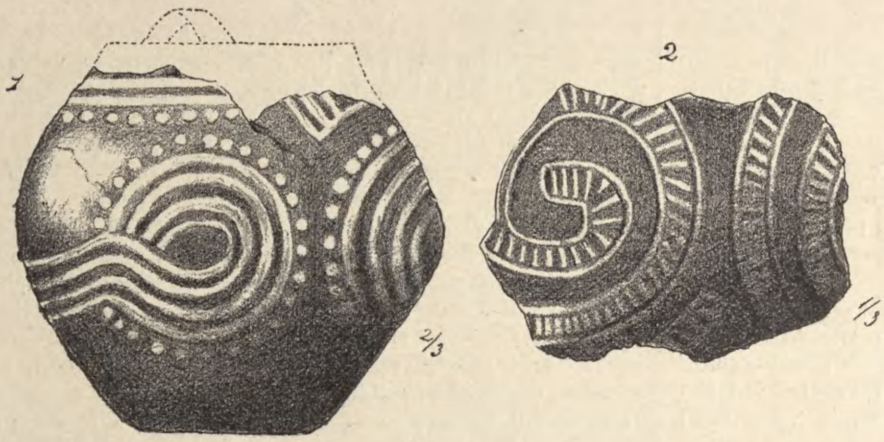
Odvozuje-li někdo náš spiralový neb volutový ornament z orientu, odvozuje jej z ústředí kovového i naráží na nesnáz, že by z ústředí bronzového přenesen byl pouze ornament, který potom v některých skupinách pro výzdobu bronzu tak je charakteristický, a že by nevyskytly se také ostatní vlivy bronzové v ozdobách, nástrojích a zbraních. Palafit jezera Lunního vykazuje již měděné předměty a spiralová ozdoba není tam více neolitická. Podobně nepatří více do neolitu keramika s volutou rytou neb správněji vtlačenou mezi Seretem dněsterským a Dněprem, neboť i tu vyskytá se již kov; mimo to vyskytají se v tomto ústředí i hliněné sošky primitivní, které do jisté míry upomínají na sošky hliněné z okruhu kultury mykenské ve východním Řecku, a jelikož na Krymu u Kerče t. zv. Carský Kurgan je opravdovým kupolovitým hrobem rázu mykenského, není vyloučena možnost, že malovaná keramika mezi Dněprem a Haliči i sošky hliněné, na dálném severu tak ojedinělé, zaneseny byly na sever týmže proudem, který dal původ kupolovitému hrobu kerčskému. Butmirské nádoby s volutou jsou v mnohém podobny volutou zdobeným nádobám z Tripolje, kdež stopy kovu nalezeny a shodují se s nimi i hliněnými soškami. V Bosně nad to není zastoupena kultura bronzová, neboť po kultuře typu Butmirského, jež asi souvisí se skrčenými kostrami podobně jako kultura typu Tripolského, následuje kultura železná, a jelikož se nedá předpokládati, že by Bosna mezi dobou neolitickou a železnou byla zůstala liduprazdná, nedá se také mysliti, že by naleziště Butmirské pocházelo z čisté doby neolitu, zejména když v příbuzném Tripolji vyskytá se již kov a osídlení na to následující na jižní Rusi rovněž kulturu železnou vykazuje beze všeho přechodu kultury bronzové. Uvážení zasluhuje i ta okolnost, že ornament do vzdálenějších krajin nemusí přeskakovati soudobně jakož doložiti můžeme na př. o meandru, který v Řecku zastoupen je v dipylonském slohu, v palafitech švýcarských vyskytá se s tamní kulturou bronzovou a na Polabí teprve v prvém století po Kr.

Na jistou spojitost kultury Butmirské s následující bosenskou kulturou železnou poukazují snad i tvary některých nádob z castellierů, jako na př. obráceně hruškovitá nádoba bez hrdla z Castellieru Villanovského (Dr. Hoernes Castellier von Villanova, Wien 1894. fig. 161), jež upomíná tvarem na obrácené hruškovitou nádobu se spiralovou ozdobou z Butmiru, kdežto nádoba č. 162 z Castellieru Villanovského tvarem svým upomíná na tvar spiralovitě zdobené nádoby z jižních Uher neb malované nádoby z Tripolje. Situace činí dojem, jakoby od břehů moře Jaderského ku střednímu Dněpru vanul jakýsi vliv, který úplně rozpoznati dosud nelze. Dovedl bych totiž uvésti ještě jednu analogii podobnou: pro terramary italské zvláště charakteristické jsou šálky s úškem nad okraj nádobky převýšeným, a na vrcholu buď ve dva růžky (ansa lunata) neb ve válečkovitý výčnělek vybíhající, o čemž již v prvém díle byla řeč. Zajímavo jest, že zejména druhý tvar šálků (s válečkovitým vyčnělkem) objevuje se dále k východu v jeskyních krasových (museum v Terstu), vyskytá se na sídlišti v Sobunaru blíž Sarajeva (museum v Sarajevě), kdežto na Debelu Brdu měsíčkové úško je zastoupeno (museum Sarajevské) podobně jako u Tószegu v Uhrách (Dr. Undset, Terramaren in Ungarn, Wien 1889, tb. IV. 35.). Podobnou keramiku s úškem měsíčkovitě zakončeným typu italských a uherských terramar nalezl p. architekt Honzík na místě řečeném cetetzoia Monteoru blíž Busea v Rumunsku a z kurhanů skytských viděl jsem šálečky s válečkovitě zakončeným přečnívajícím úškem v museu university Kijevské z Trechtemirova, z Vasilkovského újezda a dva šálky z Poltavské gubernie, pak ve sbírce p. Chaněnka (Древности Приднепровія, Кіевъ 1899. II. tb. XXXIV. č. 651. 653.) z Tošlika a Mošny v Čerkaském újezdě. Jest tedy i v této pozdější době jakýsi kulturní vliv ne-li ráz od Adrie po Dněpr a není tudíž absurdním podobný vliv neb ráz i v době starší, charakterisované kulturou Butmirskou a Tripoljskou.

Naši keramiku s tečkovaně píchanou ozdobou a volutou jsme s bronzovými předměty pověřeně dosud nenalezli (při nálezu Vidhostickém, kde v jamách s tečkovaně píchanou ozdobou vyskytla se spona dvojspiralová a jehlice z mladší doby bronzové, nebyl přítomen odborník; viz Archaeol. Výzkum 1893. 49.), ale

Naproti tomu bylo zase pozorováno, že uložení kultur v Evropě není tak pravidelné, aby ve všech zemích kultury stejnoměrně po sobě následovaly, i byly učiněny pokusy stanoviti, pokud by se dala zjistiti

za to mohu uvésti, že jsem v Podbabě nalezl střepy tečkovaně píchané spolu se střepy s nalepenou proužkou ďubkovanou, která na západě Čech již době bronzové přináleží, a podobně vykopal tyto dny laborant musejní V. Landa u Hustiřan blíž

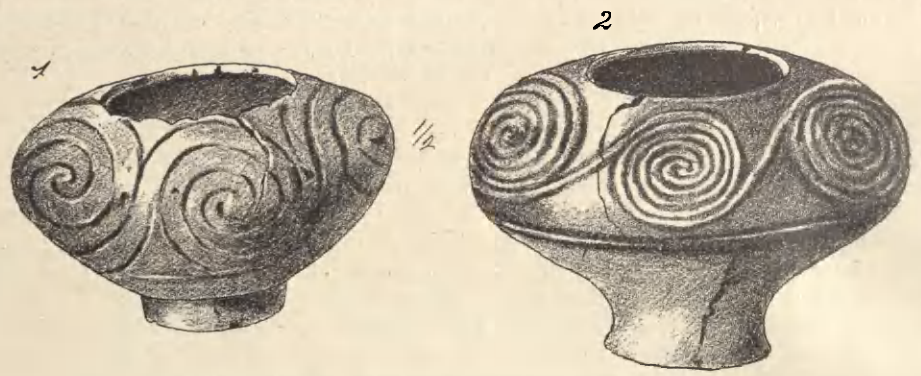
Obr. a) Nádobky s volutou z jezera Lunního (Mondsee).

Obr. b) Střep s malovanou volutou z Lengyelu v Uhrách.

Obr. e) Nádoba s volutou z banátu Temešského.

Obr. c) Nádobky se spiralovou ozdobou z Butmiru v Bosně.

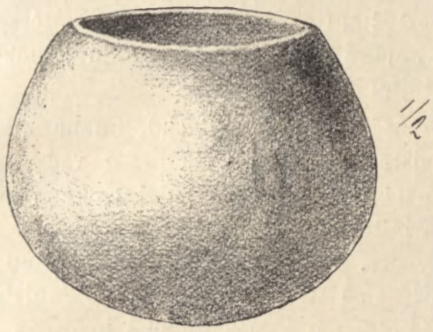
Obr. d) Nádoby s volutovou ozdobou z Tripolje na Dněpru.

parallelnost kultur v různých zemích, v kterých některé kultury vůbec nejsou zastoupeny a pracuje se od více než desíti let s úsilím velikým, aby stanoven byl prae-

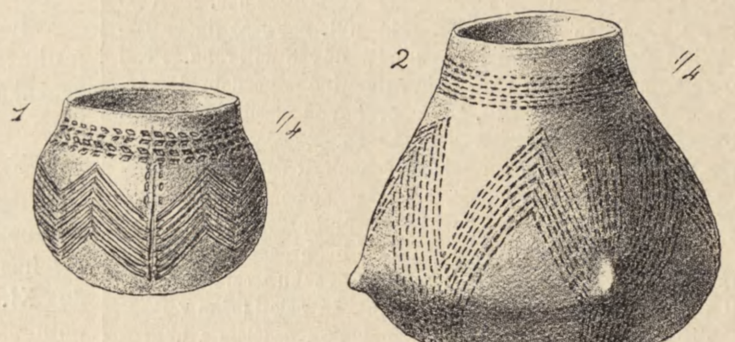
Jaroměře v jedné jámě střepy s tečkované píchanou ozdobou, pomísené se střepy s proužkou ďubkovanou, a sice již velmi pokročilé techniky, tak že není příčiny klásti u nás nádoby s tečkovaně píchanou ozdobou na počátek mladší doby neolitické.

historický vývoj jednotlivých zemí, tak aby potom správné srovnání jednotlivých zemí co do vývoje kulturního bylo možným. Jednou z předních vymožeností

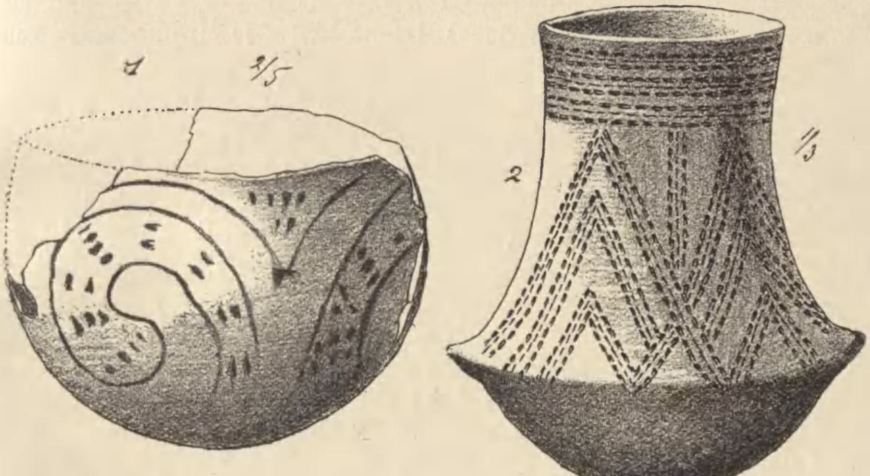
Dr. Hoernes v posledním sešitě Mitth. d. anthropol. Gesell. Wien reklamuje velmi zdvořile prioritu dedukce, že v době našich nádob s volutou a píchanou ozdobou se nepohřbívalo, neboť ve své Urgeschichte d. Kunst r. 1898 str. 269 skutečně

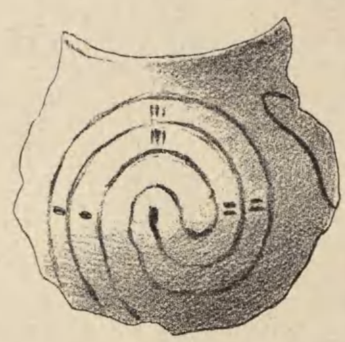
Obr. f) Nádobka kulovitá z dolmenu de Rogarte v Bretagni.

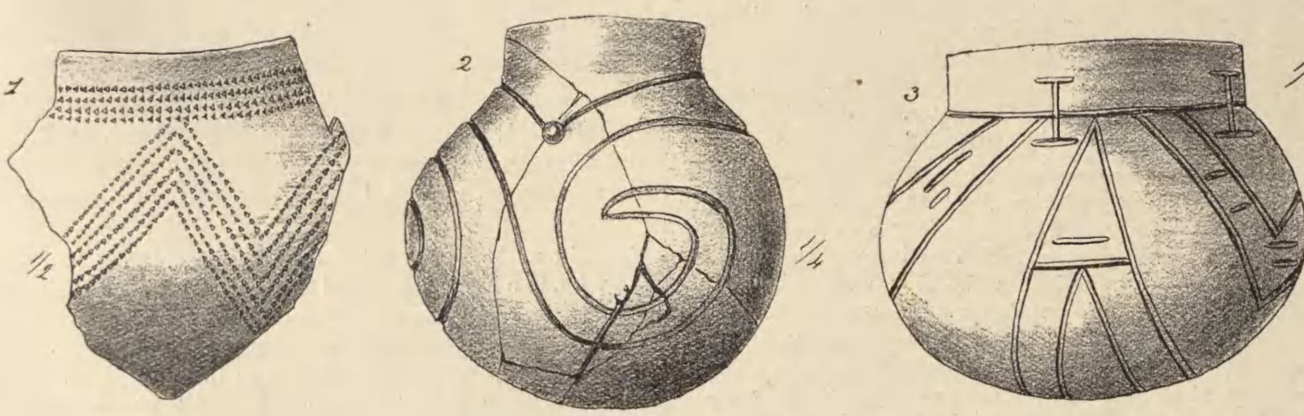
Obr. g) Kulovitá a tečkovaně píchaná nádobka z hrobů na Hinkelsteině v Porýní.

Obr. l) České nádobky: 1) Kulovitá s volutou z Podbaby 2) hruškovitá s tečkované píchanou ozdobou z Přemyšlení.

Obr. h) Nádobka se spirálovou ozdobou z Westhofenu v Porýní.

Obr. k) Nádobky z Durynska: 1) z Taubachu u Výmaru s tečkovaně píchanou ozdobou, 2) ze Steigerwaldu u Erfurtu a 3) ze Sondershausenu.

tohoto nového badání jest pak faktum, že tak zvaná starší kultura železná jest v jistých fásích parallelná s kulturou bronzovou uherskou, nordickou i česko-bavorskou;[102]) tím mohla by se vysvětliti i parallelnost

tento vývod učinil odvolávaje se na mínění Dr. Götze, že buď bez daru pohřbívali neb mrtvoly pohodili zvěři neb rybám. Úsudek tento, byť i měl ráz „akademický", nemusí arci býti neomylný, neboť když se najde hrnec v staré chalupě, musí se říci, že v něm buď vařili, nebo z něho pili, neb něco jiného dělali, a jest otázka, jaké asi hrnce tehdy dávali do hrobu. Před Kristem hrobové nádoby bývají obyčejně jiné než nádoby domácí a považuje se za úpadek ritu, když hrobovou nádobu používají v domácnosti neb domácí dávají do hrobů. Nádoby s tečkovaně píchanou ozdobou i volutou zdobené jsou u nás na sidlištích nádobím jemným, ozdobným tak asi jako náš porculán, a že svou sličností napadnou, proto zachová se téměř každý střep. Ostatně i toto domácí nádobí se vyskytlo již v hrobech se skrčenými kostrami: několik dní po vyjití prvého svazku těchto starožitností přišel ke mně p. Jíra a ohlásil mi, že nalezl tuším v Podbabě při skrčené kostře nádobku s píchanou ozdobou a ukazoval mi polokulovitou nádobku s píchanou ozdobou, ornamentu již silně pokročilého, tak že bych ji do pozdější doby těchto nádobek kladl. Několik dní na to přišel ke mně p. R. z Weinzierlů a hlásil mi, že u Lovosic v cihelně Tschinklově našel u skrčené kostry nádobku s volutou, a asi rok na to přišel opět p. Jíra s doložením, že sám nalezl v hrobě se skrčenou kostrou nádobku s volutou, která prý je lépe pověřena než páně Weinzierlova. Nezarazila mne ani nepřekvapila tato zpráva: nádoby polokulovité a hruškovité píchané zdobené jsou na Rýně hrobové, obřadné, v Durynsku a u nás jsou to nádoby honosné, domácí potřeby a nestaly se ani těmito několika nálezy u nás hrobovými a obřadovými, podobně jako volutou zdobené nádoby z Butmiru a nádoby haličsko-ruské, jen na sidlištích se vyskytající a rovněž pro tamní pokolení skrčených koster charakteristické, nebyly nádobami hrobovými.

[102]) J. Szombathy, Studienreise nach Deutschland und Dänemark, Wien 1892, 113. uvádí podobné sestavení podle Lissaura, jehož příslušnou publikaci po ruce nemám, následovně:

A) Montelius I. Periode 1450—1250 v. Chr.; Belz' ältere Bronzezeit; Tischlers Periode Pile-Leubingen; die frühe Bronzezeit

B) Montelius II. und III. Periode 1250—900 v. Chr. Belz' reife Bronzezeit; Tischlers Periode Peccatel; die alte Bronzezeit; Eintreten von Formen der ungarischen Bronzezeit.

C) Montelius IV. und V. Periode, 900—550 v. Chr.; Belz' jüngere Bronzezeit; zum Theil Tischlers jüngste Bronzezeit; die jüngere Bronzezeit; Eintreten ungarischer Bronzezeitformen und typischer Hallstattformen; ältere Hallstattperiode.

D) Montelius VI. Periode 550—400, v. Chr.; Belz' Ende der Bronzezeit; zum Theil Tischlers jüngste Bronzezeit; die jüngste Bronzezeit; jüngere Hallstattperiode.

K tomu dodává Syombathy: „Voss ist der Ansicht, es dürfte für den Anfang der nordischen Bronzezeit auch die Jahreszahl 1000 v. Chr. noch zu hoch gegriffen und die Altersgrenze für die ältesten Metallgegenstände wohl nicht wesentlich über die Hallstätter Periode hinaus aufwärts zu verlegen sein." Dále dodává svůj náhled: „Der Beginn der ältesten Stufe der Hallstattperiode ist hier etwas zu spät eingesetzt und bereits mit einem Theile von Lissauers alter Bronzezeit und Montelius III. Periode parallel zu stellen. — Montelius VI. Periode reicht wohl um ein volles Jahrhundert näher, also etwa bis 300 v. Chr. heran." —

tvarů a ornamentů v kultuře dipylonské, resp. Hallstattské s uvedenými kulturami bronzovými.

Další velikou závadou klidného uvažování je dosud různost archaeologů v úsudku, zdali bronz přišel do Evropy jako kultura a pak zde zdomácněl, aneb zdali přinesen byl pokročilým národem arejským, jakož výše uvedeno bylo; jedině v tom jsou archaelogové shodni, že užívání kovů není vynálezem evropským.

Rozluštiti záhady tak sporné není arci věcí snadnou; jelikož však k rozluštění problémů nejstaršího dějepisu českého alespoň nějaké objasnění jest žádoucí, pokusil bych se o následující dedukci:

Nejdále nazpět vidíme v Řecku, neboť když i upustíme od nejstarších pověstí, můžeme vždy ještě vytknouti jako nejstarší bezpečné historické faktum příchod Doriů na Peloponnes, kterýž historikové kladou do XI. věku př. Kr. Archaeologicky shledáváme na polouostrově řeckém i na ostrovech jako nejstarší vrstvu pokolení skrčených koster, jejichž hroby v poslední době ve značném počtu i tu objeveny, pravidlem již s kulturou bronzovou (věcí kamenných nalezeno v Řecku pořídku). Druhá vrstva je Mykenská, zastoupená hlavně na východním pobřeží polouostrova, částečně i na ostrovech a charakterisovaná ornamentem spirálovým, bohatostí kovových předmětů bronzových, zlatých, stříbrných i sklem, pak hroby (kostrovými) tak zvanými kupolovitými, stavěnými v podobě báně neboli kupole bez malty (ostatně i v pozdějším Řecku stavěli bez malty). Třetí vrstva je řecká vlastní, charakterisovaná novým tvarem nádob, zdobených slohem geometrickým, užíváním železa, užíváním spon, a hroby s polovice kostrovými, s polovice žárovými. Kultura tato, kladená do nedávna mezi XI.—VII. věk př. Kr., je zastoupena z Epiru, ze středního Řecka i z Peloponnesu a není pouze dorská, neboť nejstarší hroby Athenské před dvojitou branou k přístavům vedoucí a odtud dipylonskými zvané, jsou jí vyznačeny, tak že kulturu tuto na počátek i athenského dějepisu klásti můžeme, že říci můžeme, že representuje první historické Řeky. Na tuto kulturu dipylonskou měla kultura Mykenská jen nepatrný vliv, tak že dnes je uznanou pravdou, že kultura Mykenská, tak různá od první řecké, je něčím jiným, cizím, nebo alespoň ne historicky řeckým, a jestli Perrot nejnověji pro kulturu Mykenskou chce zachrániti

Naproti tomu klade Montelius dnes počátek nordické bronzové doby k r. 1700 a nebyl by proti tomu, položiti první vnikání do 2000 př. Kr. a klade konec bronze k r. 500 př. Kr.

Dr. Tischler na sjezdu v Řezně (Correspbl. f. Anthr. 1861. 123.) klade bronzovou dobu terramar do II. tisíciletí a vykládá dál, že jihoněmecký bronz (z mohyl) je mladší, že jest současný s mladšími palafity švýcarskými (127) a počátek jeho (Radnadel) že je současný s počátkem Villanovy, který klade do r. 1000 (123).

homerovský název Achajů, není tím nic positivného řečeno, jelikož je dnes všeobecně známo, že Homerovi mužové resp. králové achajští před Trojou, kteří mrtvoly pálili a pohřbívali v mohylách, jsou rozdílni od králů pohřbených v kupolovitých hrobech v Mykenach. Jeví se tudíž archaeologická situace v Řecku takto: nejstarším obyvatelstvem jest i tu pokolení skrčených koster, které patrně zůstalo seděti a je porobeno pozdější invasí; pokolení, obývavší paláce Mykenské, Tyrynské a j., jest episodou, která nesouvisí geneticky ani s předcházejícím pokolením ani s pokolením následujícím, pokolením to dipylonskych hrobů, pokolením historicky řeckým.

S touto archaeologickou kulturou historicky řeckou čili dipylonskou je téměř totožná v Italii kultura tak zvaná Villanovská, zastoupená v jihovýchodní části severní Italie i ve střední Italii, neboť souhlasí s kulturou dipylonskou ve tvaru a výzdobě nádob (rovněž slohu geometrického)[103]) dvěma sponami (o jednoduchém obloučku a obloučku loďkovitém), objevováním se železa, ano i způsobem pohřbu, se současným totiž pohřbíváním a spalováním. Pokud znám z vlastního názoru Italii, následuje tu po sobě pokolení skrčených koster, které v nížině Padské doloženo jest hlavně v neolitu s nepatrnými stopami kovu. dále k jihu však dočká se doby kovové, pak vyskytne se pokolení terramar čili kolových staveb na suchu s kulturou bronzovou a pohřby žárovými a třetí obyvatelstvo zastoupeno jest kulturou stupně Villanovského, arci na území jiném než pokolení terramar. Helbig svého času nazval obyvatelstvo terramar prvními Italiky na polouostrově Apenninském, kdežto lid stupně Villanovského nazýván bývá Umbry; jestli však jazyk řecký a latinský, tedy jazyk historických Řeků a Italiků, jsou nad míru blízko příbuzny a jestli kultura dipylonská a italská kultura stupně Villanovského jsou téměř totožny, a je li absolutně jasným, že kultura dipylonská jest nejstarší kulturou historicky řeckou, možno s touže určitostí říci, že i kultura stupně Villanovského jest nejstarší kulturou historických Italiků.

Ostražitěji musíme postupovati v zemích vzdálenějších, v nichž zajímava jsou zejména území kultury bronzové.

Na území nordické kultury bronzové končí bronz (Monteliova VI. doba bronzová) jehlicí prohnutou při hlavičce na způsob krku labutího, kterou ve střední Evropě správně do tak zvané doby latèneské klademe; doba starší železná naproti tomu počíná v těchže zemích nordických sponou, jejíž patka vrchem nazpět přehnuta a k obloučku připevněna. V severní Italii vyskytla se sice spona s patkou vrchem k obloučku připevněnou podle spolu nalezených mincí již v III—I. století př. Kr. (E. Bianchetti, I sepolcreti di Ornavaso, Torino 1895), ale spona tato různí se od tvarů francouzských, středoevropských a nordických nápadně tím, že má spirálu velmi dlouhou a oblouček jinak vytvářený. Naproti tomu štíhlá spona tak zvaná střední latèneská (dle Tischlera) s krátkou spirálkou a táhlým obloučkem vyskytá se u nás, ve střední Evropě i ve Francii teprve někdy v polovici neb před polovicí prvého století (v době Caesarově) a jest pak zejména pro Bibractae ve Francii a u nás pro Stradonice velmi charakteristickou a nemůže ani v zemích nordických sáhati dále nazpět. Je tedy více než pravděpodobno, že nechybil učený Worsaae, když kladl konec bronzové doby nordické k rozhraní našeho letopočtu. Je-li dále geneticky vývoj od nordických pohřbů mohylových starší doby bronzové k hrobům popelnicovým na březích Baltu podobným způsobem, jako jsou přechody v Durynsku od dolmenových hrobů k pohřbům skrčeným v pouhé zemi (ať se skřínkou kamennou, ať bez ní), mohli bychom s jistou pravdě podobností říci, že Kimbrové a Teutoni, tedy nejstarší historicky známí Germané, vyšedší před rokem 113 př. Kr. z dnešního Jutska, tedy z krajin nordické kultury bronzové, právě když, nebo lépe než tato kultura se měniti počala, jsou větví právě onoho lidu vyznačeného někdy typickou kulturou nordického bronzu.

Ještě obtížnější jest věc ve příčině začátků kultury bronzové v Evropě. Neboť co podle výše pověděného někteří archaeologové spojují příchod Areitů do Evropy s objevením se kultury bronzové, vykládá O. Montelius ve všech spisech svých, že Areité nordičtí přišli do Evropy již v době neolitické, nejnověji pak vyložil,[104]) že Areité nordičtí, přišedše z Asie, byli usídleni v zemích nordických již dříve, než k nim pronikl způsob pohřbívání v dolmenech. Rovněž tak přičítá i Penka dobu mesolitickou Areitům počítaje právě pozdější území nordického bronzu za pravlast Areitů a nechává na rozdíl od Montelia rozejíti se Areity ze zemí nordických v době dolmenové a s dolmeny a nechá je proniknouti až do Afriky a Asie.

O. Montelius má zajisté potud pravdu, že neolitická kultura vniká do Evropy od jihozápadu[105])

[103]) Perrot VII. 197., uvádí keramiku pohřebišť italských Villanova, Orvieto, Chiusi; Mortillet Musée, praeh. XCIX. 1235, nádobu z Cerveti (staré Caere); Montelius Civilis. primitive en Italie tb. XLI. Bismantova, LXXV, 10. 11. Benacci, XCIII. 2. 6. Villanova XCVII. 5. Panaro.

[104]) Montelius, Der Orient und Europa, Stockholm 1899. Na práci tu navazuje Penka, Die ethnologisch-ethnographische Bedeutung der megalithischen Grabbauten, Mitth. d. anthrop. Gesell. Wien XXX. 25.

[105]) V dnešním Rusku, mimo některé ojediněle zanesené

a proniká až do zemí nordických, jenže by se podotknouti mohlo, že kultura mladší neolitická nevniká a nevyvinuje se stejnoměrně, nýbrž při vniknutí tvoří zcela rázovitá území jak ve příčině keramiky tak i ve příčině kamenných nástrojů. Při tom musí se dále vytknouti, že doba neolitická jest označena pohřbíváním koster v poloze skrčené, v dolmenech dokonce v sedě, musí se rovněž vytknouti, že do dolmenů pronikly jednotlivé kusy bronzové, ale pohřeb že zůstal, kdežto objevením se typické nordické kultury v zemích nordických začíná pohřeb jednak koster natažených ve vydlabaných kmenech ať v kamenné skřínce mohylové, ať bez ní, jednak pohřeb žárový, který potom převládne a dočká se doby železné. Jest pravděpodobným, že starší obyvatelstvo dolmenové zůstalo i v zemích nordických dále seděti, ale tolik je na jevě, že ve chvíli, kdy se objeví bronz ne jednotlivými kusy, patrně obchodem zanesenými (Monteliova I. doba br.), nýbrž kdy opanuje zemi svérázná nordická kultura bronzová (Monteliova II. a III. perioda bronzová), objeví se i nový obřad pohřební, a nový obřad pohřební spojený se svéráznou kulturou značí nový lid, zprvu na ohraničeném území jižního Švédska, Jutska a Meklenburska, a rozšíří se odtud během kultury bronzové; lid tento vyšle potom první výstřelky na daleký jih v podobě germanských Kimbrů a Teutonů a jest tudíž více než pravděpodobným, že vniknutí nového lidu do zemí nordických na počátku bronzové kultury nordické značí vniknutí germanských družin na sever.

Nordické skupině nejbližší jest skupina česko-bavorská, kteráž je vyznačena rovněž mohylami, jenže více z kamene než z hlíny zbudovanými a nad to i pohřby kostrovými a žárovými, z nichž poslední během času převládnou rovněž jako na severu. V jihozápadních Čechách jakož i v největší části Bavorska objeví se pokolení mohylové, označené svéráznou kulturou bronzovou, na půdě téměř vesměs panenské, čili z největší části do té doby neobydlené, neboť jestli by někdo poukazovati chtěl na několik sidlišť na Plzeňsku s keramikou tečkovaně píchanou, která jest u nás tak význačná pro starší část sidlišť pokolení skrčených koster a na jeskynní obyvatelstvo Horních a Středních Frank, musí přece přiznati, že na př. na Budějovicku a v Horních Bavořích stopy staršího osídlení vůbec doloženy nebyly. Není tudíž absolutně možno jinak, než přiznati, že pokolení kamenných mohyl vniklo do jihozápadních Čech a do Bavor jako pokolení úplně nové, označené zvláštním způsobem pohrbu i zvláštní kulturou. Dr. Naue jako nejlepší znatel bavorských mohyl činí přesné rozdělování mohylové kultury bronzové a rozeznává: starší kulturu bronzovou, přechod k mladší

---

předměty nordické kultury bronzové v Pobaltí a uherské v jihovýchodní Rusi, neexistuje ani doba měděná ani doba bronzová a přichází kov v jižní Rusi se Skyty, kteří užívali již železa a ti následují po pokolení skrčeném, kteréž nejvíce vyvinuto jest v oblasti malované keramiky se stopami mědi. V severní Rusi (na př. v okolí Rjazaně) neolitické obyvatelstvo skrčených koster musilo se dlouho udržeti, neboť tak zvaná kultura finnská objeví se tu teprve na počátku našeho letopočtu (Герепнинь, Очеркъ доисторическаго прошлаго Рязанскаго Края, Праздиованіе 800-лѣтія Рязани, Рязань 1896. 15. 23.). V museích je bronzových předmětů pořídku. — Zajímavy jsou některé podrobnosti, které jsem o minulých prázdninách (1899) zaznamenal ve příčině keramiky známých tvarů neolitických: v universitní sbírce Krakovské jsou poháry se šňůrovou ozdobou z Maliszewa (král. pol. v zemi Dobrziňskej) a z Batowiec u Krakova, amforovitá nádobka se šňůrovou ozdobou z Winicki u Sandomíře a amfora durynského rázu ze Zloté u Sandomíře; mimo to z Koscielné nad jez. Goplem amfora meklenbursko-braniborského typu, z Wasilkowa kulovitá nádobka s volutou, a z Lellowa v království střepy se vtlačeným hluboce ornamentem na způsob keramiky nordické. — Ve sbírce akademie Krakovské: z Wegierce u Krakova střepy se šňůrovou ozdobou, rovněž z jeskyně Mikovské, z Chrostkova (u Husiatyna) hrnec se šňůrovou ozdobou z hrobů skrčených koster; rovněž z hrobů skrčených koster u Siedliska a Orzechowce blíž Přemyšle popisuje střepy šňůrově zdobené Demetrekiewicz: neolityczne groby szkieletów t. zw. siedzących, Krakow 1898, obr. 1. 3. jsou v kurganu ve Wacowicach u Dorohobyče (Kurgany w Przemyskiem i Drohobyckiem, Krakow, 1897). V akademii překvapily mne nádoby s měsíčkovým úškem typu Podbaby a jiných českých z Lelowic (kde i střepy s neol. ornam. nordickým) a z Korniowa. Dále bych podotkl, že v Akademii Krakovské z Bilcze byly vedle malovaných střepů i střepy se šňůrovou ozdobou; falešný šňůrový ornament byl v universitní sbírce Kievské z Volyně a ve skytské periodě z Marchalowky. Ve sbírce p. Chaněňka byl pohár s krokvovitou ozdobou bez udání místa, snad z podobné vrstvy jako Tripolje (Древности Приднѣпровія I. V. 12.) a pohár se šňůrovou a krokvovitou ozdobou zakulaceným dnem z kurganu skytské doby z Sandry, kaněvského új. Kiev gub. (ibidem II. XXXIV. 673). Z východních Prus známa je šňůrová keramika z hrobů na Kurische Nährung (Stzb. Prussia XIX. 1895, 155. 157.). Ze severního Ruska uvádí Aspelin (Antiquités du nord Finno-Ougriens, Helsingfors, str. 37. č. 134.) pohár s krokvovitou ozdobou, nalezený spolu s provrtanými zoubky, zavěšenými na bronzovém drátě z Danilova v Jaroslavské gub. a pod. č. 493. pohár nízký se šňůrovou ozdobou z pohřebiště u vsi Ananio na ř. Vjatce, kdež vyskytly se předměty bronzové (finnské) a železné (conf. Congrès internat. Stockholm I. 577. obr. 54.). Jest tedy objevování se keramiky neolitické v Povislí provázeno ještě kamennými a pazourkovými nástroji, ve východní Haliči a na Volyni je ve styku s mykenisující keramikou malovanou a dále objevuje se již v kultuře železné; a jestli objevování se napodobenin šňůrového ornamentu (falešný šňůrový ornament), pronikající na jih až do terramar italských (Montelius, Civilisation primitive) a castellierů istrianských (Hoernes, Castelier von Villanova, Wien 1894, obr. 195.—198.) považovati se může za záchvěv mody, musí pozdní objevení se primitivní keramiky s primitivní ozdobou považováno býti za ústup mody, místy i obyvatelstva od západu k východu. Každým způsobem však jest archaeologicky nemožno hledati kolébku Areitů v neolitu na východě Evropy a vyváděti odtud Germány a potom i Slovany s neolitem na západ.

kultuře bronzové, mladší kulturu bronzovou a přechod kultury bronzové ke kultuře Hallstattské, z kteréhož třídění u nás v Čechách téměř odpadá prvý stupeň, označený předměty, jež buď k nám se nedostaly neb i u nás se vyskytují a patrně dovozem z území italsko-švýcarského bronzu obchodem zaneseny byly, tak že bych se přimlouval, aby při třídění bronzové kultury mohylové vypuštěny byly. V následujících dvou obdobích jsou sice místní odstíny mezi bronzem českých a bavorských mohyl, celkem ale jest shoda až na to, že v Čechách třídění na období nelze tak snadno provésti; avšak v posledním období bronzovém a následující době v Bavořích Hallstattský vliv jeví se mnohem mocněji než v Čechách. Za to však je téměř jisto, že vnikáním nové kultury Hallstattské nevnikl nový národ, což Dr. Naue pro Bavory předpokládá; než o tom ještě ku konci. Na tomto místě budiž konstatováno, že bronzová kultura jihočeských a bavorských mohyl bez nejmenší pochybnosti označuje nový národ s kulturou bronzovou přišlý, který není omezen na Čechy, nýbrž sídlí i dále na západ.

I do Uher dnešních dostala se bronzová kultura, příbuzná bronzové kultuře česko-bavorské i nordické, úplně vytvářená a svérázná, ale zastoupena jest tam hlavně pohřby žárovými v pouhé zemi. Jest tedy v uherské skupině kultura bronzová asi v stejnoměrné fási vývoje, kdežto ritus pohřební v uherské skupině jeví se u srovnání s krajinami nordickými i česko-bavorskými ve fási valně pokročilejší.

Není pochyby, že i v Uhrách před příchodem tohoto pokolení s bronzovou kulturou žilo též pokolení skrčených koster, ale mimo hradiště Lengyelské nemáme obšírnějších neb podrobnějších zpráv, z kterých by rozloha skrčených koster byla patrna. Rovněž i starší keramika je v Uhrách slabě zastoupena; za to ojedinělých nálezů předmětů z pazourku a obsidianu, pak nástrojů z hlazeného kamene a kostí jest zaznamenán větší počet. Než i přes tuto nedostatečnou znalost starších poměrů praehistorických přece jest jasno, že uherská kultura bronzová nesouvisí s dobou předcházející, nevyvinula se za starší fáse kultury měděné v Uhrách, nýbrž objevuje se pojednou úplně svérázná, a vyvinuje se pak na půdě uherské svým způsobem, dík patrně té okolnosti, že v Uhrách vyskytá se množství mědi, a uherský bronz udrží se, jda pak parallelně s kulturou Hallstattskou, do velmi pozdní doby.

Mimo tyto tři skupiny bronzové, sobě tak blízké, musíme uvésti ještě příbuzné zase mezi sebou dvě skupiny bronzu, t. skupinu italsko-švýcarskou a britskou.

V severní Italii, na severu Alp i v dnešním Švýcarsku a jihovýchodní části Francie vyvinula se bohatá kultura bronzová dosti odchylně, ale přece tak svérázně, že téměř každý kus bronzový rozsáhlým vývozem i do vzdálenějších krajin zanesený, ne-li s plnou jistotou, tedy alespoň s přesnou pravděpodobností rozeznati můžeme. V severní Italii bronzová kultura zastoupena jest v terramarách, t. j. kolových stavbách na suchu i v jezerních stavbách kolových čili v palafitech a k tomu v žárových hrobech; ve Švýcarsku a jihovýchodní Francii zastoupena jest v palafitech, z části i v sidlištích na suchu, hroby však vyskytují se ve východním Švýcarsku žárové, dále na západ, hlavně v poříčí Rhony, sporadicky i na západ Rhony, jsou hroby kostrové, oboje v zemi. I v Italii severní i ve Švýcarsku a přirozeně i v poříčí Rhony následuje tato kultura bronzová na pokolení skrčených koster, zmizení její lze však jen z části stopovati a to ve Švýcarsku, kde pokolení mohylové v pozdějším (Hallstattském) vývoji opanuje zemi. Helbig ve známé knize Die Italiker in der Poebene, Leipzig 1879 nazval obyvatelstvo terramar prvními Italiky, ale archaeologicky nedoložil vývoj kultury této do kultury středoitalské.

Nejbližší této skupině je skupina bronzové kultury v Britanii, kdež následuje po dlouhých barrowech se skrčenými kostrami a zastoupena jest kulatými barrowy s pohřby z části kostrovými a sice ještě skrčenými, ale i nataženými, a vedle toho i s pohřby žárovými;[106]) Britové Caesarovi jsou však, pokud souditi mohu, zastoupeni jinou kulturou a jinými pohřby.

---

[106]) I. Hroby rázovité (primerni) kultury bronzové zaznamenal v okruhu nordického bronzu (Monteliova II. a III. doba):

Ze Švédska Montelius, das Museum vaterländischer Alterthümer, Stockholm 1897, mohyly ze Skonska: Storra-Hammar blíž Skanör, Hammarlöf blíž Trelleborgu, Kiwik na východ. břehu Skonska, Simris poblíž; ze Smålandu: Kinna-Sanden blíž Borås; z Norrlandu: Mon v Medalpadu, Sundby na Alandu; z Hallandu: Dömmestorp na hranicích Skonska, Eldsberga; z Westergötlandu: Kinna Sanden.

Z Norska: mohyla u Frederikshaldu a dvě mohyly u Drontheimu (Congrès, Stockholm I. 451.).

Z Dánska: na ostrově Seelandě mohyly: Buddinge, Ölby, Maglehöi, Aagerup; na Bornholmu: Aabyhof, Limeshof; v Jutsku: Muldbjerg, Töböl, Stredby Sogn (Müller I. 256. 278.). Montelius, Die Kultur Schwedens 59. 61. Treenhöi, Borum Eshöi, Dragshöi.

Šlesvik-Holštýn. Mestorf, Vorgesch. Alterth. aus Schleswig-Holstein, uvádí mohyly: Rumorshof na Alsenu, Langeln, Gönnebek, Waale, Apenrade, Brönshoag, Munkbrarup, Jägerup, Osterlügum, Abkjär, Schalkholz, Tellingstedt, Albersdorf, Emmerleff, Norby, Fahrdorf, Bönebüttel, Wenoien a j., na Syltu Krockhoag, Kampen, Erlinghoog.

Meklenburg. Belz, Vorgeschichte v. Meklenburg 38, uvádí rozšíření kuželovitých mohyl v soudních okresích: Wittenburg, Wismar-Neubukov, Criwitz-Parchim, Lübz-Plau, Güstrow-Sternberg-Goldberg, Bützow-Doberan, Krakow-Waren, takže nejjihozápadnější hranice sahá k Ludwigslustu, severovýchodní po Doberan, Schwaan, Morlow.

II. Okruh anglických barrowů kulatých podle Thurnama (Ancient british borrows, Archaeologia XLIII) a Evansa (l'âge

*

Pokusíme-li se shrnouti dosavadní pozorování, musíme především vytknouti, že skupiny bronzové liší se pohřbem, kulturou a částečně i territoriálně od archaeologických skupin skrčených koster a v království Českém je podán nejzřejmější doklad, že jest absolutný rozdíl mezi oběma skupinami, který může býti podmíněn pouze příchodem nového lidu. Příbuznost mezi skupinami česko bavorskou, nordickou a uherskou, zároveň však i rozdíly u vývoji jednotlivých tvarů těchto tří skupin bronzových vedly nás k tomu, že jsme musili uznati, že žádná z uvedených skupin není východištěm druhých skupin, nýbrž že rozloučení čili rozdělení musilo nastati mimo Evropu. Tuto můžeme doznati, že i dvojskupina bronzové kultury italsko-švýcarské i britské jeví s uvedenými třemi skupinami některou příbuznost, ale při tom i odchylky dosti nápadné, vlastní každému okruhu, tak že ani tu na přímé rozdělení se na půdě evropské, byť i jen přibližně, počítati nemůžeme — vždyť pak v samém Švýcarsku v kultuře bronzové je pohřbívání kostrové a žárové territoriálně rozdělené. Ještě vzdálenější, ale přece v jistém zřejmém stupni archaeologické příbuznosti je skupina dipylonsko-villanovská, kteráž pak vykazuje ve variantech místních spojení čili pokračování po Balkánu a do zemí východoalpských až k znamenitému pohřebišti Hallstattskému.

Přirozeně, že při dnešním stavu archaeologie zůstane záhad dosti mnoho, čímž se i vysvětluje, že

du bronze) rozprostírá se v následujících hrabstvích: Yorkshire: Bowl-shoped barrow u Cawthorn Camps, Acklam Wold, Kellythorpe, Gristhorpe, Seal House, Arras, Butterwick, Bishops Burton, Fimber, Rudstone, Pickering; Lincolnshire: Broughton; Derbyshire: Moot Low, Porwich Moor, Ballidon Moor, Dorley Dale, Stanton; Stafford: Wetton Hill; Cambrigdeshire: Mutilow Hill, Dewon; Wiltshire: Avebury, Stonehage, Roundwag, Bush Barrow, Tan Hill, Imber, Cholderton, Winterbourn, Bulford, Woodyates, Bishopston, Rougbridge; Somerset: Craumor, Comerton; Dorsetshire: Ballard Down, Roke Down, Deverel; Sussex: Chichester, Firte.

Do Bretagne přeskakuje též částečně bronz z ústředí anglických barrowů. A. Granciere, Fouile du Tumulus de St. Fiacre (Morbihan), Vannes 1898, na str. 14. uvádí další mohyly doby bronzové: Tanwédon en Bouriac, Porz-ar-Saoz en Trémel, Kergourognon en Prat, Lesvérec en Trévérec (Cotes du Nord), Cruguel en Guidel. Týž, De quelques sepultures du l'époque du bronz, St. Brieuc 1899 p. 11., jmenuje dalších devět mohyl hlavně ve Finistèr: Kergovarec, Plouvorn, Clohars, Gourillagh, Kerhué-Bras, Kervini, Fao-Youen, Cormaner, Keruzoret. — Nedovedl bych arci pověděti, zdali mohyly tyto, charakterisované anglickým bronzem, souvisí s dolmeny bretagneskými, v nichž vedle typického neolitu objeví se potom sporadicky i kov, čili nic. Nemenší záhadou je, zdali s bretagneskými mohylami doby bronzové souvisí pozdější mohyly z hlíny nasypané, vnitř s kamenným kruhem jedním neb dvojím a žárovým pohřbem, jež slovou v archaeologii „sepultures circulaires", jakož popisuje na př. Luco, Exploration de trois sepultures circulaires en Carnac par J. Miln, Vannes 1883, totiž mohylu v Nignol, Coet-a Touse a Kerhouont (uvádí ještě Kernuz, Rocher, Kerbascat; Brigaud, Monument circulaire du Nillizienn en Silfiac (Mrbihan), kdež uvedeno rovněž několik podobných pohřbů. Neuvedl jsem mohyly tyto s žárovým pohřbem mezi ostatními mohylami, poněvadž se liší od rázu mohylového i stavbou mohyl i inventářem hrobů, ale nedovedl bych také vésti důkaz, že jsou pokračováním mohyl doby bronzové v Bretagni.

III. V okruhu uherského bronzu uvadí Hampel, Congrès internat. Budapest II., následující hroby: v com. Pešťském: Saroksár, St. Lörincz-Káta, Tököl, Virág-Beregh-Aszód; v com. Novohrad: Endrásfalu, Lapujtö, Pilin; com. Hont: Domanyck; com. Komaren: Duna-Almás, Zsitvatö; com. Bělehrad: Nagy-Look; com. Tolna: Simontornya; com. Zala: Csáb-Rendek; com. Csongrad: Bökeny-Mindszent; com. Szolnok: Mojgrád; com. Borsod: Mohi; com. Beregh: Nagy Lucska; com. Liptov: Andrásfalu (?); com. Oravský: Felsö-Kubiny (?); ze Sedmihradska: Also Szt.-Mihályfalva a Csik-Szt.-Gyorgy. Dr. Reinecke ve své klasifikaci bronzu uherského klade (viz Mit. anthr. Wien XXX. 102.) do rozkvětu uherského bronzu (II. perioda) hroby v Keszthely, com. Zala, a v Szomolany, com. Prešpurk.

IV. Z okruhu bronzové kultury italsko-švýcarské vyskytují se především v horní Italii terramary a příslušné k nim žárové hroby, pak jezerní stavby na jezerech; mapku pro Helbigovo dílo, Die Italiker in der Poebene, sestavil nejlepší znatel terramar L. Pigorini, posledně vyobrazil a stručně popsal s uvedením veškeré literatury O. Montelius, La Civilisation primitive en Italie, kdež vyobrazuje (tb. XII.—XXIV.) především předměty z terramar z okolí Parmy: Castione, Campeggine, Cassaroldo, Castellazza, Cornocchio, Quingento, Castellazzo di Fontanellato; z okolí Reggia: Monte Venere, Sidoli, Brescello, Scandiano, Castelnuovo, Servirola, Montecchio, Poviglio, Castellarano; z okolí Modeny: Gorzano, Montale, Castiglione, Formigine, Redu, San Ambrogio, Casinalbo; z okolí Bologně: Castellaccio, Poggio della Gaggiola. K tomu žárové hroby: Castellazzo (prov. Como), Monte Lonato blíž Solferina, Bovolone u Mantovy, Casinalbo u Modeny, Copezzato prov. Parma, Crespellano u Bologně, Monza prov. Milán, Palazzo prov. Bergamo, Coarezza prov. Milan, Bismantova prov. Reggio, Monncucco u Coma. K tomu připočísti sluší jezerní stavby v laco Magiore: Mercurago, v laco Varese: Isolino, Bodio, Bardelo, Brabia; v laco di Garda: Polada, Peschiera, Bor.

Ve Švýcarsku jezerní stavby: v jez. Ženevském: Morges, Lausanne, St. Prex, Nyon, Ženeva, Touques, Vives-Eaux; v jez. Neufchatelském: Estavayer, Chevroux, Hautrive, Auvernier, Concise, Corcelette, Neufchatel; v jez. Morat: Montellier; v jez. Bodamském: Unterhuldingen Rauennegg a j.; v Savojsku v jez. Bourget: Chatillon, Grésine a j.

Ve Švýcarsku jsou hroby dvojí, na východě žárové, na západě kostrové. Hierli, Arch. Karte d. Cant. Aargau 6., uvádí kostrové hroby skřínkové: Tolochenoz blíž Morges, Roche u Villeneuve, Renzenbühl blíž Strättlingen, v hromadném hrobě u Auvernieru; kostrové hroby v pouhé zemi: Cornaux (Neufchatel), Chillon, Rex, Sion, Conthey a Saviese (Valais); žárové hroby v zemi: Heiligenkreuz bei Mels (St. Gallen), Egg, Glattfelden, Thalheim (Zürich), Wangen a d. Aare (Bern), Biningen (Basel); týž dodává v Arch. Karte d. Cantons Zürich 33., ještě další žárové hroby: Dietikon, Flaach, Illnau, Neftenbach, Rafz, Stammheim, Windlach, Zürich. — V jižn Francii jsou kostrové hroby v zemi, v kamenném obložení dosti řídce zastoupeny: Romme Belly (Ain, mus. Lyon), grotte de Seynes (Gard), Paugues-les-Eaux (Nièvre, mus. Nevers), Courtavant (Aube, Morel tb. XLII.), Clayeur (mus. Nançy), Severac (Rodez) a j.

archaeologové, kteří chtějí dodělati se rozřešení záhad, tak velice se rozcházejí. Velice ztěžují přesné rozpoznání především vlivy praehistorického obchodu, zejména prostřednictvím potulných řemeslníků, kteří přenášeli i techniku výroby, tak že jest valně ztíženo rozlišiti, které tvary na př. zaneseny z území bronzové kultury švýcarsko-italské na území kultury uherské, a ještě tížeji lze rozeznati, kde přišla věc sama a kde přišel potulný obchodník, vyrábějící předměty na cestě, a co již původně bylo různého. Že šly proudy různými směry, můžeme nejsnadněji pozorovati na rozšíření bronzových zbraní, jež v obchodu přímo závodily jednak svou jakostí, jednak svou ozdobou. Však v tomto směru dopracujeme se, myslím, nejdříve pevných výsledků, neboť badání na všech stranách jest co nejusilovnější.

Než při těch a jiných záhadách je přec již velikou vymožeností, když alespoň některé hlavní črty zachytiti můžeme, jež jednak stupeň příbuznosti, ale i různost vykazují, kteráž na půdě evropské nepovstala, a tudíž na příbuznost již před příchodem do Evropy poukazuje, a sice ne jako kultura, nybrž jako příznak přistěhovalého nového lidu. Nad jiné významným pro skutečný příchod nového lidu jest, že nová kultura kovová při své, řekli bychom kmenové rozrůzněnosti, charakterisována jest i novým způsobem pohřbu.

Pravili jsme již svrchu, že nejstarší hroby v Athenách, tedy hroby historických Řeků Athenskych, nalezené před branou dipylonskou, vykazují střídavě a tudíž i současně pohřbívání a spalování mrtvol, což i na jiných místech Řecka i na ostrovech se potvrdilo,[109]) tak že současnost obojího obřadu pohřebního u historických Řeků za prokázanou považovati můžeme tím spíše, jelikož i v Platonově Pheidonu (LXIV. D. E.) nalézáme docela zřejmou zprávu, že pohřbívání i spalování považováno za stejně cenné a sice slovy kladenými Sokratovi před smrtí do úst: „aby to Kriton lehčeji nesl a vida tělo mé, ano se spálí neb pochová (ἢ καιόμενον ἢ κατορυττόμενον), nic netruchlil nade mnou, jakobych něco trpěl, aniž pak řekl při pohřbu, že Sokrata vystavuje nebo vynáší nebo zakopává ... Budiž dobré mysli a kaž mé tělo pohřbiti a sice tak pohřbiti, jak ti libo bude a jak za nejlépe uznáš.“ Podobným způsobem vypravuje Herodot (V. 8.), že Thrakové mrtvým napřed učinili tryznu a pak je buď spalovali neb pochovávali a v mohylách thráckých (ač je dosud řádně tříditi nedovedeme) nalezeny i pohřby kostrové i pohřby žárové.[110]) Rovněž i v Římě v historických dobách byl obojí způsob pohřbu v užívání, což vysvítá zejména ze zákazu zákona dvanácti desek pohřbívati neb spalovati ve městě (Cicero de legibus II. 23. 58.), a v souhlasu s historickou zprávou vyskýtá se v hrobech příbuzných s hroby dipylonskými, na př. kolem Bologni, současné spalování i pohřbívání.[111]) Než i nejstarší pramen o Areitech, posvátné Vedy, z nichž nejstarší Rigveda sáhá původem svým někdy k 2000 př. Kr. a předvádí nám staré Indy jako znalé kovu, líčí se nejen spalování (Rv. 10, 16), ale i pohřbívání (Rv. 10. 18.) mrtvol vedle sebe.[112]) Tak doloženo jest starými zprávami historickými a souhlasně i doklady archaeologickymi, že historičtí Indové, Řekové, Thrakové a Římané (Italikové) užívali současně dvojího způsobu pohřbu, a jelikož dosti daleko od sebe jsou usídleni a obojí způsob pohřbu dosti dlouho zachovávají, jest odůvodněna myšlénka, že užívání obojího způsobu pohřbu není nahodilé, čili povstalé po novém usídlení, smíšením se s novým obyvatelstvem, nýbrž že pochází z dob, kdy Areité stáli ještě v přímých stycích a na stejném stupni vývoje.

[109]) Královské hroby mykenské s kostrovými pohřby delší dobu uváděny ve spojení s osobou Agamemnona. Helbig, Das homerische Epos, Leipzig 1887. 53., uvádí z mythické doby předhomerovské další svědectví, kde se zmínka činí o ostatcích (tedy pohřbených) starých reků báje řecké, Pelopa (Pausanias V. 13. 4.), Thesea (Plutarch, Theseus 36), Protesilaa (Herodot XI. 120.), Oresta (Herodot I. 68.) a mohlo se tudíž mluviti o nejstarším řeckém pohřbívání. Naproti tomu zcela zřejmě je vylíčena v Iliadě (XXIII. 71.—74.) i příčina pálení, když mrtvý Patroklos zjeví se Achylovi a žádá, aby jej upálili, neboť jeho duši nepustí do Hadu, tak že blouditi musí kolem Hadu, a až vejde do Hadu spálen, nevrátí se víc. Rovněž i Eétion byl spálen (Illias VI. 417.—419.) a Elpenor žádal, aby byl upálen i se zbraněmi (Odyssea XI. 74., XII. 13.,) a jelikož tradice zachovala paměť o mohyle Achylově a Patroklově na břehu mořském dosud zřejmé, pozdější hroby řecké však neznají ani mohyl, ani nepřevládá v nich pálení učinil Perrot VII. 50. úsudek, že mohyly na břehu Troady jsou podobny Thracii a ne Řecku. Naproti tomu A. Engelbrecht, Erläuterungen zur homerischen Sitte der Todtenbestattung, Festschrift f. Otto Bendorf, Wien 1898, dovozuje, že i Homerovi je známo pohřbívání, když o pohřbívání Sarpedona (Il. XVI. 456.) užito slova ταρχύειν (= ταρυχεύειν), což znamená balsamovati (slavnostně pohřbiti), kteréhož slova užito rovněž v Iliadě IV. 174 o mrtvole, jež byla pochována a ne spálena. Dipylonské hroby byly v zemi a obsahují kostry i spalování, Perrot VII. 51. uvádí z kopání 1891 z 19 hrobů pouze 1 spálený; Boehlau, Aus ionischen und italienischen Nekropolen, Leipzig 1898, 13 uvádí pro Megaru 354 kostrových, 89 žárových pohřbů, pro Syrakusy 332 kostrových, 30 žárových a pro Samos 161 kostrový a 2 žárové pohřby. Žárové pohřby nalezeny též na pohřebišti skrčených koster na Salamině s předměty pozdní doby mykenské (Catalogue des musées d' Athènes, p. 26.).

[110]) Škorpil, Могили, Пловдивъ 1898. 66.

[111]) Montelius, Civil. primitive en Italie 363. uvádí z Benacci u Bologně 988 spálených, 30 kostrových, z Villanovy 179 spálených, 14 kostrových hrobů.

[112]) H. Zimmer, Altindisches Leben. Berlín 1879. 400.

Vycházejíce z tohoto známého fakta, můžeme dále stopovati ústředí, v kterých spolu s kovem objeví se dvojí tento způsob pohřbu, jak následuje: nejblíže ústředí řecko-italskému a v přímé závislosti od něho jsou východoalpské krajiny, kde především na typických pohřebištích v Hallstattě a Watschi vyskýtá se střídavě pohřbívání a spalování mrtvol, kteréž s pojmem Hallstattské kultury jest jaksi nerozlučitelným.[113]) O nordických zemích již svrchu zmínka se stala, že tam s objevením se bronzu vyskytne se pohřbívání v dřevěných rakvích v poloze natažené a zároveň spalování a sice tak, že v starším období převládá pohřbívání, v pozdějším spalování.[114]) Podobně i na území česko bavorských mohyl, jakož svrchu bylo pověděno, nalézají se od nejstarší doby i kostrové pohřby, ale vedle nich zcela bezpečně i žárové pohřby, někdy, jako na Chlumu, v téže mohyle obojí způsob pohřbu se stejnorodými předměty. Rovněž také v anglických kulatých barrowech vedle starých skrčených koster jsou kostry natažené, někdy i v dřevěné rakvi, jako ve Švédsku a Dánsku, ale bez mečů a vedle toho i žárové pohřby.[115]) Naproti tomu převládají na území uherské kultury bronzové žárové hroby v zemi, na území terramar italských a ve východním Švýcarsku jsou rovněž žárové hroby v zemi, kdežto v západním Švýcarsku a v jižní Francii s touže kulturou bronzovou jsou hroby kostrové a na jihovýchodě evropském v kurhanech skytských s kulturou železnou rovněž kostrové pohřby. Je tedy řada důvodů zcela věcných, jež při všech ještě stávajících záhadách v hlavní podstatě své vedou ku zcela empirickému vývodu, že objevením se kultur kovových a nového způsobu pohřbu uprostřed staršího obyvatelstva skrčených koster objevuje se v Evropě nový národ, který, vycházejíce od známého k neznámému, nazvati můžeme historicky arejským.

Stopovati východiště těchto Areitů v Asii samé činí však mnohem větší obtíže než archaelogické zjištění jich v Evropě. S historického stanoviska uvádí se především, že podle Rigvedy, nejstarší to památky písemné, staří Indové žili život pastevců podobně asi jako obyvatelé našich mohyl a žili vzdáleni od moře, což hodí se zcela dobře na krajinu Pendžab. Zkoumajíce pak po východišti Indů, odkud totiž do Pendžabu přišli, jedni, na př. Zimmer,[116]) kladou váhu na jméno řeky ve Vedách uváděné jako matka řek, t. Rasa (Rv. 5. 51. 15) a stotožňují název Rasa s názvem řeky Ranha v Zendavestě a vykládají ji pravděpodobně na Herodotův název Araxes, t. j. Jaxartes. Jiní, jako Hermann Brunnhofer[117]) staví zase do popředí řeku Aras, přítok Kuru, uvádějíce, že země Arran-Airyana Vaidscha je svatá země Zendavesty, a kladou pravlast Areitů do Armenie. V tom šeru historickém přirozeně nelze zachytit pevného bodu a těžko prohlásiti to neb ono: v dálných Baktrách je zajisté kolébka náboženství iranského, neboť tam někdy v XIII. století žil veliký učitel Zarathustra a naproti tomu na poloostrově Apšeronském, nedaleko Baku, hoří od nepaměti sloup věčného ohně, Irancům tak posvátného, a nad ním pne se jeden z posledních chrámů boha Ahuramazdy . . . A podobně v nesnázích jsme i archaeologicky: krajiny Kavkazské známy jsou dnes množstvím předmětů rázu Hallstattského, ojedinělými předměty, odpovídajícími i naší kultuře bronzové, tu a tam ještě ojedinělé ukázky a pak tma, která arci jen nálezy může býti objasněna.

Jedno mohlo by se však ještě uvésti: když Areité původní do Evropy přišli z Asie se znalostí kovu a sice s odstíny kultury kovové, musili státi ve styku s těmi, kdož v zpracování kovu byli učiteli jiných, t. se Semity. O pravlasti Semitů pak vykládá se, že nemohli přijíti do potomních vlastí svých z hornaté země (naráží se na Arménii), jelikož nemají společného názvu pro horu; nemohli přijíti také z Arabie, jelikož nemají společného názvu pro poušť; mají však společný název pro řeku a proto klade se pravlast Semitů k dolnímu toku Eufratu.[118]) Na sever odtud kladou se Chetité, kteří v posledních letech stojí v popředí diskuse, dosud ne-

[113]) V Hallstattě udává Sacken, Das Grabfeld etc. 13., 552 kostrových, 455 žárových hrobů a 13 na polo spálených. Nejnověji Dr. P. Reinecke, Brandgräber vom Beginne der Hallstattzeit aus den östlichen Alpenländern und die Chronologie des Grabfeldes von Hallstatt, Mit. antr. Wien 1900, XXX. 44., upravil si věc tak, že nechá objeviti se pohřbívání blížícím se vlivem kultury latèneské, a nechá opanovati způsob pohřbívání, jakmile první latèneské spony a náramky z dutých polokoulí se na pohřebišti objeví! Naproti tomu Mestorf, Vorgesch. Alterth. aus Schleswig-Holstein 9., níní, že v první době pohřebiště Hallstattského převládají kostrové hroby.

[114]) Müller, Nordische Alterthumskunde I. 361., uvádí z I. periody bronzové (Monteliova II. a III. perioda) z 92 hrobů 37 kostrových, 5 žárových (50 je nejistých), z II. periody ze 179 hrobů 21 kostrových, 52 žárových (106 nejistých). Srovnej článek Olshausena ve Verh. d. Berlin. anthr. Ges. 1892, kde sebrán materiál a konstatováno prvé pálení mrtvol počátkem nordické kultury bronzové (Monteliova perioda II, III.).

[115]) Evans, L'âge du bronze de la Grande Bretagne Paris 1882. 516., proti 301 kostrovému pohřbu 78 žárových; v Yorkshiru samém ze 14 pohřbů pouze 2 žárové. Thurnam, On ancient Britsch Barrows, Archaeologia XLIII. 310., uvádí z Wiltshiru ze 354 barrowů 82 kostrové, 272 žárové pohřby, z Dorsetshiru ze 112 barrowů 21 kostrových, 91 spálených, z Derby, Staffordu, Yorkshiru z 271 barowů, 150 kostrových, 121 spálených, z Yorkshiru samého ze 111 barrovů 58 kostrových, 53 spálených, i podotýká, že v jižních krajinách je více spálených než kostrových pohřbů, v severních krajinách téměř stejně.

[116]) Zimmer, Altindisches Leben, die Cultur der vedischen Arier, Berlin 1879.

[117]) Verh. d. anthr. G. Berlin, 1899. 478.

[118]) Guidi, Della sede primitiva dei popoli semitici, Akademia Lincei 1879.

zakončené. Rovněž objevení se kultury dipylonské a villanovské se železem, kteréž známo bylo Semitům nejméně 2000 let př. Kr., ukazuje dále na původní nějaké ústředí, do jisté míry alespoň blízké Semitům a po případě i Chetitům, a možná, že bližší srovnání vykopanin z hrobů Chetitských králů z provincie Bagdadské (někdy ze XIV. stol př. Kr.) s nejstarší vrstvou Akropole Athenské co do techniky a rázu podá nějaké nové momenty k dalším vývodům. Mne alespoň překvapila velice na př. socha Kekropova ze starší vrstvy Akropole, a ne méně dráždily i mne i jiné partie archaické ze starší archaeologie řecké, ale nebylo možnosti prohloubiti se, zejména když jsem se dal unésti srovnáváním kultury dipylonské s villanovskou, a spěchal z Athen do Bologne, abych pod svěžím dojmem porovnával.

Jestli však se zlokalisují jednak asiatské vlivy na archaické partie řecké archaeologie a podaří se lokalisování v ústředí blízkém území semitsko-chetitskému a ukáže-li se, že tu nevládnou jen modní vlivy, nýbrž i přinesené kultury, pak bude již snadnějším hledati v další, severnější poloze předoasiatské i původní ústředí, z něhož vyšly bronzové skupiny evropské, neboť tam ukazují dnes ojedinělé předměty bronzové v některých částech Kavkazu nalezené a valně shodné s typy evropského bronzu: náramky, prsteny se spiralami, skřipcovitá spirala, trojspirály destičkovité v ornamentu, (jakož vedle svrchu uvedenych již příkladů i u Chantra, le Caucase II. tb. XI. 4, XVII. 3—6, XIII. 2, XLIX. 16). — Než to jsou pro českou archaeologii vzdálenější otázky, které nebudou míti dalšího vlivu na stav a výsledek evropské archaeologie, kde po původním obyvatelstvu skrčených koster, místy i vedle něho, můžeme doložiti jednotlivými skupinami a zároveň i s odstíny kultury kovové, nové a z Asie přišlé pokolení historicky areiské, k němuž se hlásí i mohyly jihočeské.

Poslední doba pokolení kamenných mohyl v Čechách.

Bylo již svrchu řečeno, že v mladším období mohylovém ritus pohřební i co do složení mohyl i co do způsobu pohřbu (spalování) nejeví pronikavých odchylek takových, které by se nedaly vyložiti jako další souvislý vývoj ritu z předcházející doby bronzové, i bylo uvedeno zejména znamenité pohřebiště v Hemerách u Bechyně jako doklad nepřetržitého pohřbívání na jednom místě od počátku kamenných mohyl až do konce jejich. Bylo dále uvedeno, že nové proudy nevystupují jako kultura jednolitá, která by se v určitém okamžiku z jednoho místa byla vydělila a spolu s novým pokolením do území mohylového v Čechách byla vnikla; naopak bylo při jednotlivých předmětech mladšího období vždy dovozováno, z jakého ústředí vycházejí, a bylo zjištěno, že ústředí ta jsou různá, počínajíc Italií a východoalpskými krajinami z jedné a pokračují z ústředí na západě Čech na horním Mohanu, na horním Dunaji, ve Švycarech, ano i z Porýní. Předměty z tak různých ústředí do Čech zanesené nemohly přijíti najednou, vždyť nejsou ani soudobé, nemohly býti zaneseny novými výbojníky, kteří by krajiny jihočeské byli opanovali, nýbrž spíše obchodníky, kteří z různých trhů skoupené zboží na prodej vezli, jakož doloženo jest nad slunce jasněji již pro předcházející dobu z hromadného nálezu v Jenšovicích, kdež nalezeno zboží bronzové, částečně i nedohotovené, z různých ústředí snesené. Pronikla tedy obchodem nová moda jak ve zbrani tak i v předmětech potřebných a ozdobných, a sice moda, která neobmezila se pouze na mohyly, nýbrž vnikla i do ústředí skrčených koster, i do ústředí žárových hrobů.

Hledíme-li zachytiti jednotlivé fase nových kulturních proudů, musíme v prvé řadě uvésti znamenitou mohylu u Milavče, ve které nalezen bronzový vozík s popelnicí z ústředí kultury Hallstattské spolu s bronzovým mečem, který počítati musíme do mladší doby bronzové podle chronologie bavorských mohyl, ku kterémuž období dr. Naue počítá i jehlice v téže mohyle nalezené, což jaksi souhlasí s jehlicemi téhož tvaru z mladší kultury bronzové jezerních staveb švýcarských. Stojí tedy vozík Milavečský na rozhraní staré kultury domácí a nových modních vlivů. Poněkud časově určiti může se i vroubkovaná cista u nás v Hanově a u Hoštic se vyskytnuvší, která v jižní Italii na př. na pohřebišti města Cumae (Kymae) přestává dobytím města r. 420, v severní Italii pak přestává vpádem Gallů kolem 400 př. Kr.,[119]) a nedá se doložiti, že by i po této době byla v Italii vyráběna a pak i vyvážena. Zobákovitá konvice, jakož výše pověděno, v jižní Etrurii hojně zastoupená a k mladší kultuře etruské počítaná, nalezena byla v mohyle u Ludwigsburgu ve Würtembergu a v belgickém Eygenbilsenu ještě s cistou vroubkovanou, v Bionne (Marne) vyskytla se s řeckým šálkem s červeně malovanými figurami, která se do III. století př. Kr. klade; jinak vyskytá se ve Francii se sponou latèneskou rázu spon duchcovských, v Německu pak se sponou (latèneskou), jejíž patka přehnutá v ptačí zo-

[119]) Podle výkladu Dr. Tischlera na sjezdu arch. v Řezně, Correpdenzbl. f. Anthr., 1881. 122,; v hrobě u Fraore blíž S. Pancrazia v Parmensku nalezena vroubkovaná cista spolu s aes rude. (Verh. anthr. Berlin, 1875. 17., VI. 16.), čímž arci není sice nic více určeno, než že pochází z doby před III. stoletím př. Kr.

báček jest vytvořena a z těchto důvodů soudil Dr. Tischler,[120]) že konvice zobákovitá, u nás ze skvostné mohyly u Hradiště blíž Písku zastoupená, počíná někdy kolem r. 400 př. Kr. a udržuje se ještě ve III. století př. Kr.

Ve příčině spon sluší především uvésti, že spona dvojspirálová, v polovici hrobů na pohřebišti Hallstattském zastoupená, jde patrně celou dobou pohřbívání a není omezena časově. Sponu s obloučkem bubínkovitým (u nás v Hemerách se vyskytnuvší) nalezl Dr. Naue v VII. a. skupině na Ammersee spolu s t. zv. Certosskou sponou,[121]) kteráž podle běžného náhledu přestává dobytím staré Felsiny skrze Boje italské kolem roku 400, čímž datována jest i spona laténeská duchcovského rázu, kteráž hroby Bojů nejen ve Staré Bononii, ale i jiné gallské hroby v sev. Italii charakterisuje. Týž badatel nalezl pak tvary spon v mohylách bavorských, kteréž jaksi jsou přechodem spony s loďkovitým obloučkem ku sponě s obloučkem bubínkovitým[122]) a podobně namanuly se mu i přechody ze spony bubínkovité ku sponě s patkou ptáčkovitou,[123]) kteráž zejména v jižním Německu (u nás pouze v Bylanech) je zastoupena a do téže doby se klade jako spona s obloučkem, který je lidským obličejem zdoben[124]) a v jižním Německu i ve Francii se vyskytá a u nás z mohyl kyšických je zastoupena. Ze spon čistě lateneských nalezeny pak pouze spony rázu duchcovského, jak již pověděno, datované hroby severoitalských Gallů (tedy po r. 400). Z čisté kultury laténeské nalezeny především oba meče železné, z nichž meč mohyly u Vlčího určen jest náramkem uzavřeným o třech hrbolcích, ozdobeným kroužky s tečkou (tb. XXXIII, 8), kterýžto tvar jen v starším období laténeském dále na západě se vyskytá. Ve skvostné garnituře z Hemer (XXII. 3—5) náramek a krční kruh čili torques svou ozdobou kroužků s tečkou již jeví ráz laténeský, ale kruhy z nohou (č. 4) a podobně i kruhy z Břas mají tvar (stejně silných, konci k sobě téměř přiléhajících a ryhovaných) náramků, jak je z hromadných nálezů na př. z Čep, Lžovice a j. známe, a poukazují tudíž také na prvé záchvěvy kultury laténeské. Drobné ozdůbky, které v některých mohylách nalezeny, nemají ráz laténeský, vyjma snad zlaté naušnice z Opořan a Hradiště, ale hlásí se spíše k rázu ozdob mladší kultury Hallstattské, tak skvěle v mohylách dále na západ zastoupené.

Porovnáváme-li mladší období mohylové s obdobím starším s kulturou bronzovou, musíme bezděky přiznati, že mladší období nepoměrně méně je zastoupeno, tak že skupin mohylových mladšího období nebude se počítati ani do třetiny všeho počtu. Počátek mladšího období podle uvedeného můžeme klásti podle vozíku a cist bronzových před r. 400 př. Kr. Konec období mladšího nelze tak snadno stanoviti, neboť přední badatelé v území kultury Hallstattské, Sacken, Hochstetter i Naue[125]) pronesli náhled, že kultura Hallstattská i v zemích východoalpských i v Bavorsku se udržela až do příchodu Římanů, ano některé předměty ozdobné že přetrvaly až do počátku našeho letopočtu. Uvážíme-li však, že mohyl s drobnými ozdobami hallstattskými je u nás v Čechách pouze několik proti značnému počtu mohyl západních, musíme přiznati, že především tento malý počet mohyl nedovoluje nám souditi na dlouhé trvání zmíněné kultury. Mimo to je pro naše mohyly význačným, že do nich zapadají jednotlivé předměty kultury laténeské, které z jiného ústředí pocházejí a tím i ústředí spolu zastoupené, t. j. Hallstattské určovati pomáhají. Hledíme-li positivně na otázku, musíme říci, že právě laténeské předměty v mohylách nalezené, nevyjímaje ani obě železné spony, patří k počátečnímu období této kultury; negativně můžeme říci, že v mohylách jihočeských dosud nenalezen ani jediný předmět z význačné kultury hradiště Stradonického, které jako průmyslové a obchodní město by bylo musело míti vliv již pro svou blízkost. Počítáme-li dále, že spona typu stradonického s přehnutou na vrch patkou a pak k obloučku připevněnou v Italii vyskytá se v hrobech gallských s mincemi z doby republiky římské a III., II. a I. století u nás pak v kostrových hrobech laténeských nějakou dobu před rozkvětem hradiště stradonického je zastoupena, musíme již vyloučiti celé prvé století př. Kr. z mladší kultury mohylové. Uvážíme-li pak dále, že některé ozdoby mohou býti mladší než zobákovitá konvice z Hradiště, kterou do IV.—III. století klásti musíme, a když připočteme, že není v mohylách zastoupen žádný předmět z doby rozkvětu severočeské kultury laténeské, neprohádáme mnoho, když konec mladší kultury mohylové položíme do III.—II. století, čili plus minus 200 př. Kr. Netknutých skupin mohylových v Čechách bude dnes již velice pořídku, tak že překvapení nějakého vyskytnutím se nových vlivů více nebude.

Po této době mladší kultury mohylové nalezne se v jižních Čechách velice málo předmětů, jež by na pobyt člověka poukazovaly. Nové obydlení počíná patrně objevením se v těchto končinách mohyl z hlíny zbudovaných s chudými pohřby žárovými, v nichž sotva ně-

[120]) Corresp. f. Anthr. 1881. 126.
[121]) Naue, Hügelgräber tb. XXV. 1. a text
[122]) Naue, Praehist. Blätter VIII. p. 33. tb. IV. 3.
[123]) Ibidem IX. 82 tb. IX. 2. 3. conf. VIII. str. 34.
[124]) Tischler, Correspdbl. f. Anthropol. 1881. 126.

[125]) Sacken, Das Grabfeld v. Hallstatt, p. 145. Hochstetter, Die neuesten Gräberfunde von Watsch u. St. Margarethen in Krain p. 46. Naue, Hügelgräber am Ammer- & Staffelsee 187.

jaký zlomek železa neb nějaký střep s vlnicí se vyskytne, na důkaz, že mohylky nové hlásí se k pozdní pohanské době již české (VI.—IX. věk po Kr.). K předmětům nahodile a velice pořídku nalezeným počítal bych železný klíč, který jsem sám vyzvedl pod drnem v jedné mohylce (č. 12.) u Řepče (tb. XXXVII. 13.); klíč tento jest podle obvyklého rčení tvaru římského, avšak jest i na hradišti Stradonickém hojné zastoupen a může počítán býti i za starší než tak zvaná provinciálně římská kultura v severních Čechách tak skvěle zastoupená, ale může býti s ní i současný. Jelikož v kam. kuželi mohylky nalezeny bronzové předměty i nádobky, hlásící se k staršímu období bronzové kultury mohylové, a klíč sám pod drnem bez dalších příznaků nalezen, nelze klíč počítati k pohřbu. Nelze rovněž říci, že by klíč byl zúmysla uschován, neboť pak by byl pečlivěji ukryt i nelze jinak než usouditi, že klíč ten někdy v době císařství římského neb i krátce před tím byl náhodou ztracen neb zapomenut na mohylce a během času drnem zarostl.

Jinak možno vytknouti pouze některé nálezy mincí římských, jakož nedávno uvedl p. J. Rychlý [126]): mince Antonia císaře, u Nové Bystřice, v Jindřichově Hradci nalezena mince cís. Galliena, u Vesce blíž Soběslavi nalezena mince cís. Hadriana, v Soběslavi rovněž římská mince, dále u Trhových Svinů několik mincí cís. Antonia a Galeria, pak u Bukvice a Ostrolova Újezda několik římských mincí; mimo to nalezeno několik mincí na Plzeňsku, [127]) v lese Kyjově u Malesic byly nalezeny dvě mince cís. Constantina. [128])

Uvážíme-li tento archaeologický stav věcí v jižních Čechách, musíme především uvésti, že v mladší době mohylové počet mohylových skupin nebo i počet mohyl v jednotlivých skupinách značně jest menší než v rozkvětu doby bronzové, z čehož by se souditi dalo, že počet obyvatelstva v této mladší době valně se ztenčil, až pak v době mladší kultury Hallstattské a starší kultury laténeské čili jak jsme příbližně odhadli, kolem r. 200 př. Kr. úplně zmizel. Z následujících sedmi století neznáme v jižních Čechách stopy osídlení, neznáme hroby a můžeme udati pouze Řepečský klíč a několik římských mincí, kteréž ukazují směr k jihojihovýchodní hranici zemské jakož ku hranici římské resp. k vojenské stanici a emporiu římskému Vindoboně, kam i druhá mincemi rovněž označená cesta podél Doubravky ze středních Čech vedla.

Není tedy v jižních Čechách nižádné stopy, že by pokolení kamenných mohyl bylo přemoženo aneb zatlačeno pokolením novým. Jelikož pak každý národ, každý jednotlivý kmen způsobem života i zvyklostí od otců převzatou se naučil, jak v osazené krajině živobytí se zjednati může a s přírodou zápasiti se dá, a jaksi ku hrudě je vázán a tak snadno neopustí zemi rodnou bez příčin vážných, naléhavých, musíme předpokládati, že i v jižních Čechách musily nastati příčiny vážné, které měly za následek, že obyvatelstvo, kolik století tu obývavší, zemi opustilo.

Případ takový mohl by nastati, kdyby obyvatelstvo dobylo sobě nových a lepších krajin k obývání, ale ani tu by se nedalo s jistotou předpokládati, že odešlo obyvatelstvo veškeré, a kdyby odešlo, pak by zajisté jednak nalezly se stopy, kam odešlo, a shledalo by se, že nějaké nové obyvatelstvo zaujalo sídla právě opuštěná. Když však nenalézáme nejmenší stopy v sousedství Čech po zmizelém obyvatelstvu, když se nenašel nikdo, koho by opuštěná právě krajina byla lákala k novému usazení se a země zůstala neobydlená po kolik století, pak musila býti příčina v zemi samé a tak zhoršených podmínkách životních, že země pro člověka vůbec neměla ceny. Považíme-li pak, že i v době rozkvětu pokolení mohylového celé krajiny v jižních Čechách zůstaly pusty, patrně že neposkytovaly dostatečných životních podmínek, jsouce i dnes ještě velice chudy, mohli bychom souditi, že během času nastaly změny snad klimatické, že i ony do té doby obydlené a tudíž, byť i jen k pasivnímu obývání způsobilé krajiny přestaly poskytovati možnost živobytí. [129]) Činí dojem, jakoby pokolení kamenných mohyl buď přirozeně pomalu se tenčilo a konečně i v posledních svých zbytcích zmizelo, snad odchodem k nejbližším pokrevencům za Šumavou, kteří do jisté míry mohli míti lepší podmínky k živobytí, když udrželi se až do příchodu Římanů na Dunaj.

Zbývá ještě podotknouti několik slov o národní příslušnosti pokolení kamenných mohyl. V této příčině můžeme s absolutní jistotou tvrditi, že naše pokolení kamenných mohyl v době kultury bronzové tvoří haluz neboli kmen onoho pokolení mohylového, které původně mezi Rýnem, Mohanem a Alpami zaujalo svá sídla a

[126]) J. Rychlý, Praehistorische Funde und Verbindungen zwischen dem südlichen Böhmen und der Donau, Mitth. Central-Commis., Wien XXVI. 55. 56. Příspěvky ku poznání prvotního osídlení jv. části hvozdu pomezného v Čechách, Jindř. Hradec 1892. 57.

[127]) Popis školního okresu Plzeňského, v Plzni 1896. 129.

[128]) Mit. Central-Commis. X. XXXVI.

[129]) Do jisté míry hodila by se k vysvětlení zhoršeného podnebí v jižních Čechách poznámka Caesarova o losu v Hercynském lese (VI. 26.); v severních Čechách zjištěn totiž los v nejstarších vrstvách na Tursku a na Řivnáči a v pozdějších vrstvách po něm není stopy; byl-li za Caesara los v Hercynském lese, musilo se tedy podnebí značně ochladiti; pak v tuhých a dlouhých zimách vyvýšenější krajiny neposkytovaly ani pastevcům možnost pobytu stálého.

ještě v době kultury bronzové přešlo přes Rýn; oddělení stalo se buď přímo při příchodu neb krátce po objevení se tohoto pokolení po obou stranách horního Dunaje. Za druhé vysvítá rovněž zcela jasně, že pokolení česko-bavorských mohyl jeví příbuznost druhého stupně s pokolením bronzové kultury a žárových hrobů v Uhrách a s pokolením mohyl nordických doby bronzové. Nordické pokolení mohylové s kulturou bronzovou vykazuje pak pravděpodobně souvislý vývoj až do doby historických Kimbrů a Teutonů a může v tom případě považováno byti za germanské, z čehož by plynulo, že i pokolení kamenných mohyl česko-bavorských, jsouc jaksi v druhém stupni příbuzenství s praotci nordických Germanů, je původu arického, jest větví evropských Areitů historicky známých.[130])

Při rozboru mladšího období mohylového bylo doloženo, že mladší kultura mohylová do jihočeských mohyl přichází z příliš různých stran a celkem svým neodpovídá žádnému nám známému ústředí, z kterého by se v určitý okamžik byla vydělila, tak že při našich mohylách získáváme dojem, jakoby do našeho ústředí mohylového vnikala pouze nová moda čili kultura, ale nikoli nový národ.

Na západě Šumavy mladší kultura proniká mohyly mnohem pronikavěji, přirozeně, protože ústředí italsko-hallstattské bylo mnohem bližší. Ale ani tu není nevyhnutelně nutno předpokládati změnu obyvatelstva, neboť hlavní problem, ovládnuvší spalování mrtvol, zdá se míti jen místního významu, když pohřbívání udrží se vedle spalování na západě Rýna až do nejpozdější doby. Není tedy naléhavé příčiny, pro kterou bychom nemohli předpokládati, že jako v Čechách, tak i na západě mohylové pokolení, přejavší novou kulturu neboli modu, zůstalo na místě seděti a sice o něco déle, než pokolení mohylové v Čechách.

Bylo již svrchu pověděno, že tak zvaná středolatèneská spona v tom tvaru, jak se na severu Alp objevuje, nemůže býti kladena daleko nazpět před dobu Caesarovu a že zejména v době Augustově je valně rozšířena, jakož z hojných nalezišť zcela určitě doložiti lze. Tato spona objeví se ojediněle, jako zavátá z ústředí patrně francouzského i v mohylách a datuje, nehledě k dosti častým vrchním pohřbům z doby císařství římského, nejmladší fasi mohylovou na západě Šumavy. Mohl bych uvésti jako příklady ze sbírky Akademie mnichovské: železnou sponu středolatèneskou z Horní Falce z Parsberga a jinou z Rögen (u poslední drát od patky k obloučku jdoucí je v řadu kliček stočen); v Horních Bavorech vyskytla se u Manchingu br. spona středolatèneská a nádoba již na způsob Stradonických, u Wielenbachu železná spona středolatèneská. Na západě Rýna dovedl bych uvésti z mohyl u Hermeskeilu (mus. Trier) nádobu rázu Stradonických a římskou minci, z musea Besançonského z mohyl u Refranche[131]) sponu rázu Stradonického, u níž zevně přehozený drátek spiralky je v kličky stáčen, pak z mohyl u Amancey zelené soudečkové korale, které již pro dobu císařství římského jsou charakteristické; možná, že i náramek doby římské, podobný Stradonickým náramkům z Drevan v museu v Bourges sem počítati můžeme.

Příkladů uvedených není mnoho, ale jelikož se jedná o předměty, které s mladší kulturou mohylovou nesouvisí a za nahodile zanesené považovány býti mohou, můžeme přece i z nemnohých těchto případů souditi, že pokolení mohylové v dnešních Bavorech a za Rýnem se udrželo až do doby Caesarovy, po případě až do doby Augustovy. V jižních neboli horních Bavorech, kde mohyly jsou jediným osídlením země, mohli bychom toto nejmladší období pokolení mohylového přičísti již historicky známým Vindelikům, od Římanů za Augusta pokořeným, a jelikož můžeme předpokládati, že pokolení mohylové sedí v těch krajích od doby bronzové

[130]) Výraz historicky arejský rozumím arci ve smyslu prvního vystoupení historicky známých národů na půdě evropské. Že by pokolení skrčených koster mělo se snad považovati za Areity historicky neznámé, tomu odporuje především archaeologický stav v Čechách, kde pokolení mohylové s kulturou bronzovou vlastní je úplně rozdílné od pokolení skrčeného s bronzovou kulturou odjinud převzatou. Jsou skupiny bronzové česko-bavorská, uherská a nordická s jedné a italsko-švýcarská a britská s druhé něčím zcela novým a osobitým uprostřed pokolení skrčených koster, které podle dnešních našich vědomostí po celé Evropě je rozloženo a sice v různých krajinách v různém stupni vývoje. V pokolení skrčených koster zastoupeny jsou hlavně dva typy kraniologické, úzká, dlouhá a vysoká lebka, snad již ve starší době neolitické se vyskytující a lebka pentagonalní, která s novou mladší kulturou neolitickou se objevuje. Že by vniknutí nového pokolení s mladší kulturou neolitickou s dolmeny z Asie přes Afriku znamenalo Areity, tomu na závadu je především rozloha dolmenů od Skandinavie podél moře až ke Gibraltaru, podél severoafrických břehů a jižní Asií až do Japonska; než i při thesi druhé o vniknutí před dolmeny na odpor je obtíž představiti si, kde by se byli rozešli západní a východní (asiatští) Areité a jak by ta západní větev se byla probrala přes sev. Afriku, když v cestě jim byli Semité od Tigridu až k Středozemskému moři osedlí a v sev. Africe Hamité. Penkova Theorie vandrovní je dokonce romantická. Že lebky pokolení skrčených koster se vyskytají v pozdějších hrobech historických v Evropě, svědčí pouze, že pokolení to usedlé se zachovalo dosti dlouho na půdě někdy jím obydlené, jsouc převrstveno novým lidem, ale není ještě důkazem pro areitský původ pokolení toho.

[131]) Conf. Chantre, premier âge du fer tb. XLI. č. 6.; týž vyobrazuje ze skupiny u Flagey tb. XXXVIII. 1. sponu s prolamovaným pliškem žlábku, jaká z počátku prvého věku po Kr. známa jest, a ze skupiny v Amancey XXXII. 13, rovněž sponu z prvého počátku prvního věku neboli z doby Augustovy ve tvaru ještě přechodním do vlastních provinciálně římských spon.

nepřetržitě, mohli bychom i říci, že historičtí Vindelikové seděli na svém území již od doby bronzové. Tím dáno jest i národní příbuzenství našeho pokolení kamenných mohyl: byli patrně příslušníky onoho národa, který od Lužnice až za Loiru seděl a v době Caesarově ještě značnou část Gallie zaujímal. Caesar je na rozpacích, má-li nazvati obyvatelstvo Gallie Kelty nebo Gally, patrně proto, že Gallie nebyla národnostně jednolitou — než tu dotýkáme se již onoho velikého problemu o Keltech a Gallech, který z praehistorie vtírá se do prvního úsvitu historického, a o tom podrobněji ve svazku následujícím.

Dodatek.

Český časopis historický, redigovaný Jar. Gollem a J. Pekařem, v ročníku letošním (VI. 1890) přináší článek: „O počátcích dějin zemí českých, kritický rozbor novějších výsledků a theorií“ od L. Niederle; článek dotýká se i otázky, o které právě pojednávám, a vrcholí v následujících výrocích:

I. „Gallští Bojové jsou tedy prvním historicky zjištěným obyvatelstvem země České . . . a zraky naše obracejí se do jihozápadní poloviny Čech k skupině tak zv. mohyl jihočeských“ (str. 5. 220).

II. „V každém případě o tom, že sídla Markomanů a Kvadů prvotně zaujímala kraje českomoravské, není pochyby . . . centrum Markomanů sedělo a kupilo se původně v Cechách, soustředěno jsouc kolem sídla Marobudova . . . že však politicky ovládali mnohem větší území než to, v němž pohromadě seděli, při nejmenším celé Cechy a na jihu přilehlý kraj až k toku Dunaje . . . Ale samy dějiny válek zv. markomanskými dosti zřejmě nasvědčují, že v druhé polovině 2. století po Kr. seděli ještě Markomani a Kvadi v našich zemích, aspoň v části jižní“ (str. 106.) . . . Zasáhala-li sídla Markomanů ještě později v stol. 2.—5. do Čech, zabírala nanejvýše jen končiny jižní“ (str. 207.). Konečně na str. 219., kde mluví o kostrových hroboch latèneských, praví: „patřily-li tyto hroby lidu sem nově přišlému, lidu bojovnému, byli to asi historičtí Markomané, již Čechy ze svého střediska Marobuda ovládali. Gallský ráz kultury tomu neodporuje. Přišlit i Markomani od Rýna i z končin patřících v oblast t. zv. kultury gallské“.

Nebyl sice proveden žádný přesný důkaz, ale jelikož v orgánu historického oddělení fakulty professor archaeologie podává výroky tak určité o předních otázkách starého českého dějepisu a archaeologie a sice v pravém opaku k vývodům mým, musím přece krátce pověděti, proč při vývodech svých neřídil jsem se výroky tak autoritativně pronesenými.

Ad I. Náhled, že historičtí Bojové v Čechách pohřbeni jsou v jihočeských mohylách, pronesl Dr. Niederle již ve Věstníku slov. starož. II. 33. Podotknouti sluší: Tacitus, který psal v druhé polovici prvního století, spojuje odchod Bojů s příchodem Markomanů do Čech (pulsis olim Boiis) a rovněž i současníci Marobudovi Velejus Paterculus a Strabo uvádějí název Boiohaemum a Buiaimon na doklad jakési souvislosti Markomanů s Boji, což znamená, že byla ještě živá paměť o pobytu Bojů v Bojohaemu a o příchodu Markomanů do téže země. V jihočeských mohylách vyskytají se jako nejmladší fase mohyl, a to v počtu ne příliš velikém, předměty mladší kultury hallstattské a některé předměty nejstarší kultury gallské, což vedlo mne k vývodu, že jihočeské mohyly končí ve III.—II. století př. Kr., tedy asi dvě stě let před příchodem Markomanů, tak že z jihočeských mohyl nelze čerpati důvod, že by při příchodu Markomanů byla mohla býti živá paměť o jich přebývání v zemi. Než o Bojích možno vésti i jinak důkaz, o čemž bude podrobně ve svazku následujícím.

Ad II. 1. V Mitth. anthr. Gesell. Wien 1892. XXII. uveřejnil Dr. Niederle článek „Die neuentdeckten Gräber in Podbaba“, kdež (str. 9.) píchlá il: „. . kann ich mich dafür entscheiden, in der neu entdeckten Gräberstätte von Podbaba einen Rest des Markomannenvolkes zu suchen“. — V Podbabských hrobech můžeme považovati za nestarší sponu v mém Výzkumu r. 1893 na tab. XXXIII. 5. 6. vyobrazenou, kterou do konce V. věku neb na počátek VI. klásti můžeme. V Podbabě nevyskytají se však ještě taušírované ozdoby, které v hrobech merovejských před koncem VII. století se objevují; sluší tedy klásti Podbabské hroby mezi konec V. a konec VII. století. Historikové kladou Markomany do Čech mezi r. 12 př. Kr. až 451 po Kr. a jsou tudíž Markomani našich historiků časově rozdílni od hrobů Podbabských a hledati spojitost hrobů těch nazpět není možno.

2. V Českém Lidu 1894 IV. 71. pronesl se Dr. Niederle „že markomanské památky tvoří u nás část nálezů dosud do gallské kultury počítaných“, ve Věstníku slov. starož. II. 33 praví: „wären dann nicht die deutschen Stämme selbst in den sogenannten gallischen Gräbern zu suchen“, což i v nynějším článku na str. 219. opakuje. K tomu sluší podotknouti:

a) Není dokladů, že by staří Germané mezi dobou Caesara a Tacita byli pohřbívali své mrtvé, naopak Tacitus (c. 27.) i hroby svědčí o spalování.

b) V kostrových hrobech středních Čech s kulturou gallskou označuje nejmladší období t. zv. (Tischlerova) střední latèneská spona, pak skleněné náramky, bronzové řetězy a j., jež pověřeně datovány jsou ve Švýcarech a ve Francii I. věkem př. Kr. a končí v době první okupace římské; končí tedy hroby tyto v Cechách tam, kde Markomani počínají a nelze je spojovati.

c) Na Rýně, kam Ariovist se svými bojovníky, tedy i s Markomany pronikl, je zastoupena starší kultura gall-

*

ská zcela slabě, hlavně vyskytá se tam mladší fase kultury této, kdežto naše hroby s kulturou gallskou vyrovnají se bezmála nejskvělejšímu rozkvětu podobných hrobů na Marně, kde hroby ty končí v mladší své fasi okupací římskou; latèneské hroby v Čechách souvisí tedy s Marnou a nikoliv s Rýnem.

d) Na Dunaji proti staré Vindoboně a Carnuntu, kam Markomané z Čech skutečně přešli, nevyskytají se latèneské hroby, jako pokračování českých latèneských hrobů, opět na doklad, že jich s Markomany nelze stotožňovati.

e) Lebky našich latènců jsou krátké a dlouhé a souhlasí v tom složení s lebkami latenců v Gallii; naproti tomu můžeme oba typy i podle jiné kombinace lebečných indexů zcela zřejmě rozlišiti od lebek merovejských i nelze tudíž naše lebky latèneské počítati mezi germanské.

3. V jižních Čechách z druhé polovice II. století a mezi stoletím II.—V., kde podle Dra. Niederla měli seděti též Markomané, neznáme ani nějakého pokračování latèneských hrobů, ba neznáme z té doby ani sidlišť ani hrobů pověřených. Chce-li však p. Dr. Niederle přece klásti Markomany do jižních Čech v té době, musí nejprve přinésti odtud nějaké pohřebiště neb sídliště z té doby, a potom budeme studovati, je-li markomanské; dokud je ale nepřinese, je všechno mluvení bezpředmětné.

Na archaeologickém sjezdu v Lindavě r. 1899 měl Dr. Virchow znamenitou přednášku na thema „Meinungen und Thatsachen in der Anthropologie“, kde skvělým způsobem vykládal, že ve vědě platí to, co kdo dokazuje, a nikoliv, co si myslí neb co tvrdí; mýlil se však starý pán, když pravil, že přednáška Dra. hr. Zeppelina, plná mínění a tvrzení, bude jako poslední svého druhu odstrašujícím příkladem nastávajícímu století....

Seznam skupin mohylových v Čechách.

I. Západní skupina.

Andělice u Klatov. V obecním lesíku a podle něho skupina mohyl, z nichž p. Dr. Hostaš odevzdal do musea Klatovského dva náramky žebérkované, jehlici vroubkovanou a druhou s hlavicí prostě stočenou, i jant. korálky, nádobky ryhovanými trojúhelníky zdobené i menší nádobky bez ozdob. — Annalen d. k. k. naturhist. Hofmus. Wien III. Notizen 130. — Soupis památek, okr. Klatovský, Praha 1899 1.

Bezděkov u Poříče. Poblíž hajnice ve vysokém lese 40—50 mohyl kamenných; v jedné mohylce již v polích položené nalezen zlatý drát vážící 7 dukátů. — Annalen d. k. k. Hofmuseums III. 100.

Břasy u Radnice, blíž Vranovic kamenné mohyly; br. nákončí k pochvě meče typu Hallstattského, zlomky br. nádoby, br. nákrčník a kruh na nohy s vroubky a ryhováním zdobené, jehlice br., pinzeta, trubičky, zlatý drátek, kolečko zelené, 3 jant. korale. — Památky arch. V. 333. 373. XI. 158. — Zemské museum. Tab. XXIX. 1.—15.

Bušovice viz Nová Huť.

Čeminy u Touškova. F. Heger prokopal dvě mohyly blíž Touškova. — Stzberichte d. Akad. Wien. LXXXII. 1880., 401. — Ann. d. k. k. Hofmuseums III, 137.

Černice u Plzně. Rozorané a jen částečně prozkoumané mohyly (k jihu). — V Plzeňském museu dvě dýky br., náramek široký, tenká jehlice, kolečko prolamované, jantar. — Fr. Franc. Politický okres Plzeňský 128.

Černá Mýť u Zábělé, blíž Plzně. V městském lese 51 kamenných mohyl větších i menších ze starší doby bronzové s vrchními pohřby pozdějšími. V jedné mohyle br. pukličky větší i menší na hořejších částech hnátu „na zástěrce“ někdy přišité, tři náramky na jedné ruce, br. jehlice. — V museu Plzeňském: nádobky amforovité s trojúhelníkovou a páskovou ozdobou, džbánečky se čtverým vydutím v dolejší baňatosti a j., br. dýka se 2 nýty, kus br. lunelly, jehlice s roztepanou hlavičkou, br. pukličky, br. spirálové rourky, vroubkov. náramek a dva úzké.

„Na ladách“ již v poli vykopal prof. Strnad nákrčník, 2 br. spirálové rourky, 2 úzké, 2 široké náramky, tři šípy, dvě jehlice s prolamov. kolečkem, uherskou sekyrku. — F. X. Franc, Český lid IV., 561. Mitth. anthr. Wien XXV. [59.].

Dejšina u Plzně. V polích orbou rozrušené mohyly, z nichž otevřeno osm zachovalejších; složení bylo takové: Do kruhu postaveny velké kameny a na ně narovnán kužel a ten zasypán zemí. Pohřby byly i kostrové i žárové; v jedné mohyle s nádobami, br. kroužky, s pazourkovým nožíkem při žárovém pohřbu v jádře kamenném, nalezen druhý pohřeb podle jádra s dvěma nádobami a zbrůjí koňskou rázu Hallstattského též při žárovém pohřbu podle jádra. V jiné mohyle kostrový pohřeb v jádře, při něm jehlice s hlavičkou v podobě kolečka a druhý pohřeb podle jádra ve vyhloubené zemi kamenem zasypán. — Fr. Křikava. Pam. XII. 294.

Z nálezu popsáno a vyobrazeno ze starší doby nádobka s páskovou ozdobou a jehlice s hlavičkou v podobě kolečka a náramek s žebérky, kus prstenu se spirálami. Z mladšího (Hallstattského) období spona ze dvou kotoučů, náramky duté s vypnulinami, prolamované kování pasu, dutý kruh koncentrickými kolečky zdobený, kus železného meče, nádoby dvě bronzové, jedna vytlačenými labuťkami a podobou slunce zdobená, bohatá zbrůj koňská, hliněné nádobky vnitř rytým zakulaceným meandrem neb tuhovanými krokvemi zdobené. — J. Smolík. Památky XII. 346. Tb. XV. XVI. — Nález v Plzeňském museu (obr. 9.).

Dolany. Mohyly. V Plzeňském museu žel. meč s br. nákonečníkem typu Hallstatského, tulej hrotu, kus ráfu. — Fr. Franc. Polit. okres Plzeňský 129.

Dobřany na obecní pastvině skupina mohyl rozrušená vybíráním kamene na stavbu silnice. — Dr. Boh. Hellich.

Ejpovice viz Kokotsko.

Habartice. V lese „Spolky“ řečeném nalezen kotouč br. a odevzdán do sbírky p. hr. Černína; v Klatovském museu 2 pukličky, závěsky, celý kruh a kroužky; nejasno, zdali to není hromadný nález. — Památky XII. 96. 140.

564. Annalen d. k. k. Hofmus. III. 130. — Část nálezu v zem. museu. Tb. IX. 6. 7. (obr. 13.).

„**Hladoměř**“ (Chýliny) u Blovic. 8 kamenných mohyl, v mohyle 3. zbytky kostry, v jiných vrstvy popela a uhlíčky. V moh. 2. br. meč s nýty, br. šíp a šálek, v moh. 4 tenký náramek, jehlice s dirkou, palstav se žlábkem a dýka s nýty; v ostatních mohylách širší náramky vyhraněné a ploské pěkně ryhované, jehlice s dvojitým porouchaným kolečkem spolu se stopami železa, jehlice s širokou hlavicí, pod níž jehla vyhraněna, jehlice s malými vývalky a plochou hlavičkou, jantarový knoflík, závitek z dvojitého zlatého dratu, zlatá vlákna a nádoby dvě s páskovou ozdobou. — J. Smolík. Památky XII. 7. Tab I., J. Szombathy, Ann. d. k. k. Hofmus. III. 131 — Zemské museum. Tb. II.

Horomyslice viz Kokotsko.

Hradec (Hradzen) u Stoda. V borovém lesíku 15—18 mohyl s kam. věncem, vnitř hlína; něco popela a uhlíků. — F. Heger. Mit. antr. Wien X. 280.

„**Hůrka**“ u Plzence. 44 mohyl, z nichž zbylo neprokopaných 16. V jedné mohyle ve čtyrech celách 16 zlatých závitků, ornamentovaný zlatý plech, roztepané plechy, br. meč, dvě br. dýky, 20 br. šípů, br. sekera s tulejí, tři jehlice, pinseta, kování pochvy, nádoby. Ve dvou dalších mohylách po br. meči, v jiné železné kování z vozu, dvě br. uzdy, br. puklice z uzdy, žel. hrot kopí a tesák, malé kroužky z opasku, 16 nádob. — Sbírka hr. Waldsteina na Kozlu. — F. Franc. Okres Plzeňský 127. — J. Szombathy, Ann. d. k. k. Hofmus. III. 130.

Na Husíně u Klatov. Nade vsí Tajanovem, na pahorku Husíně v poloze řečené „ve vlčích jamách“ 27 mohyl. Z prokopaných některé obsahovaly kam. kužel a obal, ve středu pod kuželem pohřeb, v mohyle č. 7. ze spálených kůstek a popela, ve třech mohylách s dary pohřebními, hlásícími se ke starší době mohylové, na př.: 2 dýky br. s nýty, palstav ve žlábek vykrojený, jehlice s plochou hlavicí a vývalkem, tenké otevřené náramky, náramky široké vyhraněné neb vroubkované, puklice, rourky br., z nádobek pak jsou význačny džbánečky staršího tvaru, pak nádoby s ozdobou šrafirovaných trojúhelníků jednoduše pod hrdlem neb proti sobě postavených, s lomenou páskou tečkováním plněnou, jiná s řadou perličkovitých dubek, jakož i nádoby hrubší. V mohyle šesté skládáno bylo kamení vrs vovitě, tak že pohřeb zasypán hlinou a pak obloukovitými vrstvami kamení a země střídavě. Ve dvou mohylách nalezeny pohřby mladší, žárové, pod povrchem s kusy žel. meče. žel. kroužky, s lat. sponou, jejíž patka v zobáček zakončena, pak s nádobami s ozdobou z pásek sestávajících ze vtlačených, na příč čárkovaných s-ovitých tvarů.

R. 1887 prokopáno dále 5 celých mohyl, z nichž čtyry s kamenným kuželem poskytly dýku s nýty a nádobky, pátá s kamennou klenbou v polovici mohyly (nad i pod hlína) s nádobkami. V sedmi rozrušených mohylách nalezena br. dýka s nýty, náramek vroubkovaný, br. palstav, náramek vyhraněný, zlomky jehlic, tenké náramky a střepy. — Museum Klatovské. — Dr. K. Hostaš, Památky XIV., 3., 257. tb. I., XIX. Tb. XII.—XIV. Mitth. anthr., Wien, XXIII., 23. — Předměty v museu klatovském. — (Obr. 10.)

Chýliny viz Hladoměř.

Chumská u Chudenic. Na „Borku“ u vsi bylo několik mohyl prokopaných hr. Černínem 1864; nalezeny 3 palstavy, část hrotu bronzového, jehlice, náramky, střepy. — Památky arch. VI., 156. Wocel, Pravěk 41. — Šnajdr, Počátkové místopisu 80. — Soupis památek, okr. Klatovský 35.

Kaliště. V lese zvaném „v Teplým“ skupina 72 mohyl velkých i malých; některé jsou nakopané.

Na jv. straně od vysoké skály směrem ke Kbelům je skupina 38 mohyl.

Třetí skupina osmi mohyl v Mečkovském lese. — Annalen d. k. k. Hofmuseums III., 99., 100

Kamýk u Chudenic směrem k Vicenicům otevřena 1857 mohyla, v které střepy. — Pam. arch. III., 45. — Soupis památek, okr. Klatovský, 38.

Kbely u Lužan. Na obci i v hrab. Harrachovském lese přes 40 mohyl pravidelně s věncem a kuželem. Mohyla 3. dvojče a v popelišti žebérkovaný náramek a jehlička, v 5 nákrčník se spirálky, v něm zuby, podle jehlice s šir. hlavicí a vyhraněnou jehlou, o něco dále dva tenké náramky a dál dva široké žebérkované náramky, pak ještě jedna jehlice. Mohyla 4. a) obrovská, na kuželi málo hlíny; pod kuželem při záp. straně v popelišti spál kůstky, prsten se spirálami, na protějším konci br. jehlice s vývalkem, br. meč s nýty, dýka s nýty, palstav se žlábkem a br. šíp, pak nádoby s páskovou ozdobou; b) mnoho hlíny, popeliště, nádobka na nožce a džbáneček, jehlice s vývalkem, zlomek jehlice, tenký náramek, dýka s rukojetí, srpkovitý nůž s br. rukojetí; c) snesená, popeliště. V mohyle č. 5. amforovitá nád., džbáneček, šálek. V mohyle č. 6. pěkně skládané, nádoba páskovitě zdobená na nožce a šálek s úškem. V mohyle 12. dva náramky žebérkovité a jehlice v kotouč a jednoduše v úško svinutá. V mohyle 17. na spodu kužele ve skřínce nádoby, v popelišti stopy bronzu. Mohyla č. 20. s mohutným kuželem; v kamení 1·30 od povrchu, 40 nad původní zemí popeliště, spirála z dvojitého zlatého dratu, kus dale br. dýka s nýty, podle palstav s laloky, krátký br. meč, o něco dále dva náramky se spirálkami, tenký náramek, jehlice s roztepanou hlavičkou, dále ku straně jižní dvě nádoby, jedna s páskovou ozdobou, druhá džbánečkovitá. V mohyle č. 25. náramek se spiralkami, pod ním koso dvě jehlice s roztepanými hlavičkami, $1/2$ m. dále druhý náramek s růžicemi. — Dr. J. L. Píč, Památky XVI., 521 Tb. XXIX.—XXXI. — Zemské museum. Tb. III.—V.

Několik mohylek při cestě k Tyrolu vedoucí je rozkopáno. — Annalen d. k. k. Hofmuseums III., 99.

Kokotsko—Ejpovice. V lese Kokotsku dvě skupiny mohyl, prvá na 500 menších mohyl; 6 mohyl prokopal prof. Smolík a nalezl v šesti případech v kamenném obložení nádobku se spálenými kůstkami, jednou popel a spálené kůstky v pouhé zemi červeně zbarvené, jak prof. Smolík soudí odtud, že žhavý popel tu uložen; bronz nalezen jednou.

Druhá skupina mohyl severně odtud pod velkou „skálou“; prof. Smolík prokopal jednu silně hlinitou a nalezl pod kamením, v hloubce již 2 m. nádobu, v níž při dně spálené kůstky. — P. Křikava získal ze 150 mohyl prokopaných nádobku, dva nožíky a jehlici br. — J. Smolík, Památky XI., 49.

V Plzeňském museu ze sbírky p. Křikavy 2 nože br., spona ze dvou spirálových ploch; sekretář musea pan Franc ze třech skupin mohylových v lese Kokotsku uložil v museu Plzeňském 8 závěsných cetek srdcovitých, 1 br. dýku a zlatý prsten, br. náramky vroubkované i tenké, br. dýku s 5 nýty, amforovitou nádobku s páskovou ozdobou, etažovitou nádobku a řadu větších i menších nádob, z nichž některé tvaru hruškovitého s kolmým hrdlem a vodorovně přehnutým okrajem a pod.

Pan Křikava čítá 123 mohyly, z nichž prokopal 82, jež dělí ve čtyry druhy: 1. v kamenném jádru se „sklípkem" hrubé nádoby s nedopálenými kůstkami, menší nádobky, bronzy buď v nádobkách neb podle; 2. uprostřed velkých kamenů kameny do dutého kužele složené, kdež velká hrubá nádoba se spáleným tělem a malé nádobky; nalezen pouze kousek jehličky; 3. v kamenném kruhu nasypána hlinitá mohyla, v jejímž středu nádobka spálené kůstky a velké bronzy podle v popelu; 4. pod kamenným kuželem v jamce spálené kůstky, někde nádobky. — Fr. Křikava, Památky XII., 289. Tab. XV. 1—8.

Kokotsko-Horomyslice. Třetí skupina. V lese pod Velkou Skalou 103 mohyly. V 15 prokopaných mohylách pod kamenným jádrem vrstva popele, ve středu nádobky; z milodarů bronzy, železný nožík a korálek s očky. V 7 až 15 mohylách nenalezeno kamenného jádra, jednou pouze kamenný věnec; na dně hlinitého kužele nádobky se spálenými pohřby a stopy bronzu, v mohyle s věncem br. palstav s okraji. Třetí druh budování shledán u 8 mohyl tak, že kužel složen z kamene a zasypán zemí; ve středu kužele nalezeny nádoby tuhované se spálenými pohřby, jednou nalezena br. dýka ryhovaná s nýty. Dýka a palstav v museu Plzeňském. — Fr. Křikava, J. Smolík, Pam. XII, 293., 349. Tb. XV.

— R. 1893 vykopal p. Franc 28 mohyl, v nichž hlavní pohřeb z doby bronzové mnohdy byl vyloupen, mnohdy pak do mohyly hotové, po případě vyloupené položen nový pohřeb z doby železné. — F. Franc, Mit. anthr., Wien, XXV. [58.]

Kostelík u hájovny Zabělské blíž Plzně. P. sekretář Franc prozkoumal v lese osm mohyl kamenných, z nichž jedna s kostrou na popelišti, dvě se spáleným tělem v popelnici; při pohřbech nalezeny železné nože a oštěpy, skleněné 3 modré korálky a jeden průsvitný žlutý, nádoby tuhované rastralem ryhované, mísy vlnitým meandrem zdobené a j. Dvě mohyly porušené vykopány na pastvině blíže lesa s mnohými nádobkami, ale spálené kůstky nalezeny na žárovišti samém; na poli p. Bernáška prokopána jedna mohylka, obsahující nádobky a žel. nůž; na poli p. Šimandla dvě mohylky se střepy. Nádoby některé mají zúmyslně udělanou díru při dně. Nález v museu Plzeňském. — F. X. Franc, Český lid, IV., 563. — Mitth. anthr., Wien, XXV. [59.]

Koženický Dvůr u Chuděnic. Na panských polích zedníci (1823) vybírajíce kámen rozebrali mohylu a nalezli u kostry palstav, jehlici a nádobku, později nalezena br. střela, dýka, náramek, kousky bronzu (a malý br. lvíček bez patiny), v ostatních mohylkách nenalezeno ničeho; to zaznamenal Dobrovský. Dr. Jičínský sděluje, že u Chuděnic nalezen v mohyle kelt s dřevěnou rukojetí. — der Kranz 1823. N. 24. Tb. Památky VI., 156., XII., 237. — Katal. retrosp. výst. 9.

Kozel. Pod Svidnou v oboře Kozelské tři mohyly.

U Trianglu jedna mohyla.

V Hájku skupina 91 mohyl s malými a velkými puklicemi.

V lese na Javoře skupina 42 mohyl. — Sbírka hr. Waldstejna na Kozlu. — Fr. Franc, politický okres Plzeňský, 128. — J. Szombathy, Ann. d. k. k. Hofmus. III., 130.

Vrch Kožich na severním svahu vrchu, směrem ke dvoru Hluboká rozrušená skupina mohyl. — Fr. Franc, politický okres Plzeňský, 128.

V revíru **Křížkovice** zvaném u Vlčího.

V mlází malá skupina mohyl.

Ve vysokém lese poblíž potoka kbelského skupina asi 70 větších mohyl kamenných; některé jsou nakopané, většina netknutých; některé prozkoumal p. kustos Szombathy. Obsahují starší bronze. — Annalen d. k. k. Hofmuseums, III., 99.

Kralovice. Skupina 30 mohyl; některé s žárovým pohřbem, který uložen do vyhrabaného důlku, k němu položeny dary pohřební, ty pak přikryty miskou ve dně s vyraženou dírkou, na to kladeno kamení a hlína. Jiné s kostrovým pohřbem, kde hrob vyhlouben v žulový spodní kámen ssz.-jjv.; kostry úplně setlelé; v jednom hrobě meč železný špičkou k ssz. obrácený, dva kruhy železné, spona s patkou v ptačí hlavičku vybíhající a nůž sekáč. V Plzeňském museu dva laténeské meče, nůž sekáč, železné kruhy, br. spona s patkou v ptačí hlavičku vybíhající, mísky, nádobky. — Fr. Franc, polit. okres Plzeňský, 129. — Mit. anthr., Wien, XXVI. [36]

Kyšice u Plzně. I. na sever při potoku na vyvýšených polích 8 mohyl; v jedné v kamenném jádru při kostře br. náramky a br. diadem, při j. straně spálený pohřeb s nádobami a železnými předměty. Z nálezu jsou náramky zavřené i otevřené, páskovitě zdobené, oblouk spony s profilovanými lidskými hlavičkami, železný meč s br. rukojetí, žel. meč s řapem, žel. hrot oštěpu, prolamovaná ozdoba br., nádobky hliněné starší.

II. Východně počtem 7, v jedné moh. pod kamenným jádrem spálený pohřeb, nádobky rozmačkané, úško br. nádobky, knoflík rázu Hallstattského, jantarové kolečko dírkované. V druhé mohyle dvě nádoby naplněné spálenými kostmi, při východní straně opět dvě nádoby se spálenými kostmi, množství střepů tuhovaných a ryhovaných, železné kroužky a oštěp.

III. Mezi Kyšicemi a návrším Čerma z 25 mohyl otevřeny dvě; v kamenném jádru nalezeny v popelišti nádoby rozmačkané čárkováním zdobené a jehlička s kulatou hlavičkou.

IV. Na Čermě otevřena jedna mohyla porouchaná se střepy. — Nálezy v museu Plzeňském. — Fr. Křikava, J. Smolík, Památky XII., 296., 353. Tb. XVI. (Obr. 8.)

Lišina Čelákov. V obecním lese k Lišině patřícím, poblíž Čelákova v poloze „na Zlatnici" skupina do 50 mohyl, z nichž prokopáno 15. V moh. 2. nalezena 30 cm. pod povrchem v kamení jehlice s plochou hlavičkou, druhá bez hlavičky, ale spodní pohřeb pod kuželem nenalezen. Ve velké moh. č. 9. (10 m. pr. 1·5 výška) byl věnec, hlinitý násep, kamenný kužel; ve středu pod kuželem nalezeno kování z br. plechu, na vrstvě popela spirálové tenké rourky obloukovitě rozložené, dále pak dva náramky

žebérkovitě zdobené. V moh. č. 8. (12 m. pr. 1·40 v.) byl slabý věnec, hlinitý obal, silné jádro; 1—1·20 m. hluboko spáleniště, na něm popel, kde v sev. polovici moh. nalezeny: br. dýka s dvěma nýty, podle ní napříč jehlice s plochou hlavičkou a vývalkem; podle k východu nalezen tenký náramek a tenká naušnička, k západní straně tenký náramek druhý, část prstenu se spirálami a džbáneček, dva m. dále k záp. straně v kamení dva náramky s žebérky; ve středu mohyly nad spodním popelištěm nalezeno ještě druhé popeliště. Moh. č. 19. (14 m. pr. 1·60 vys.) měla kužel z vel. balvanů složený, vnitřní část kužele obsahovala více hlíny, ve které nalezeny střepy nádob; podobná byla moh. č. 28. i jiné. — Dr. Píč. Nález v Zemském museu. Tb. VIII., 1.—10.

Litice. Skupina rozoraných mohyl. V museu Plzeňském železný meč, oštěp, nůž, šíp, kruh; br. lunella, poloobloučkovitá s prolamovanou rukojetí. — Fr. Franc, politický okres Plzeňský, 128.

Loupensko u Lužan. Při samotě řečené Loupensko v lese panství Pořičského skupina 27 mohyl; jednu zkoumal p. účetní Leger, 13 zkoumal p. kustos Szombathy; jsou z kamene pěkně stavěné, obsahují starší bronze. — Annalen d. k. k. Hofmuseums III., 98. — Mitth. anthr., Wien, XXVIII. [28.]

Lštění u Domažlic. Na zádušním poli a v sousedním lese přes 40 mohyl; v několika otevřených nalezeny pouze střepiny. — Fr. Lang, Památky, XIV., 309,

Lučice u Chudenic. V trati Lotrově u obce Lučic nedaleko Chudenic objeveny již před několika lety a loni opět mohyly. Bronzové masivní kruhy ve sbírce hr. Černína v Petršpurce, duté br. kruhy, zbytky br. plíšků, zbytky žel. vozíku, střepy nádob s vysokým hrdlem v museu v Klatovech. — Pam. arch. XII., 188. — Dr. Hostaš, Soupis pam., okr. Klatov., 114.

Luženice u Domažlic. Z 25 mohyl prokopány dvě, v nichž nalezeny nádobky s ozdobou přímočarou. — Památky, XIV., 211.

R. 1889 prokopána mohyla u lesa s dvojím kuželem; v jednom kuželi pouze něco popelovité země; v druhém kuželi nalezen bohatý pohřeb: sestaveno pět nádob, z nichž tři na nožkách, jedna v podobě džbánečku, dále 12 závěsných phaler s pupíkem, 2 jehlice se širokou hlavicí a vybraněnou jehlou, 2 náramky s žebérky, dva prsteny se spirálkami, náhrdelník ze spirálových rourek. Další tři mohyly vydaly pouze několik střípků, v jedné lesní mohyle nalezeny střepy a úlomky bronzu. Nález v museu Domažlickém. — B. Štrér, Památky XIV., 651.

Malesice v lese Kyjově velká skupina (63—77) kamenných mohyl, z nichž otevřeno 40; nalezeny nádoby a nádobky, některé na kruhu, br. spirála, 10 jehel br., nože br. (bronz: 82·51 měď, 13·75 cín, 3·74 zinek), pak dvě mince císaře Konstantina. V museu Plzeňském br. jehlice a šíp. — Mit. Centralcom. X., XXXVI. — Fr. Franc, Polit. okres Plzeňský, 128.

Meclov u Domažlic. Při staré cestě k erární silnici vedoucí, na jih od obce na drahách 15 mohyl; některé otevřeny. V museu Domažlickém dva náramky rýhované (laténeské), železná jehlice a nádoby typů Bylanských. — B. Štrér, Památky XIV., 652.

Merklín. V knížecím Palfy-ském lese řečeném „v Radlici" deset menších mohylek; některé s kamenným kuželem, jiné pouze s jádrem; v jedné pěkně skládané garnitura ze dvou masivních náramků, dvou masivních kruhů na nohy a masivního nákrčníku. — Annalen d. k. k. öst. naturhist. Hofmuseum, III, 96. — Nález v zemském museu, Dr. J. L. Píč. Tb. I., 7—13.

Metelsko Hořejší (Podraznice) u Horšova Týna při silnici k Vorovicům skupina 67 mohyl, z nichž pan hrabě Trautmansdorf r. 1876 některé prokopati nechal: 1. věnce, jádro, jehlice s dvěma vývalky, palstav s laloky, dýka; 2. věnec, hlína, pouze žárový pohřeb; 3. kamenný kužel, porušený, br. jehlice; 4. kámen, střepy, br. prsten; 5. kámen s hlínou, br. náramky; vše ve sbírce prof. Dra. Woldřicha. Ve sbírce hr. Trautmansdorfa: 6. dva věnce, střepy; 7. pouze z hlíny, kus br. srpu, hranatý hřebík, ve středu žárový pohřeb, střepy; 8. věnec, jádro, zlomek jehlice v kamení; 9. kámen, nic nenalezeno. — Dr. Dolesch, Mitth. anthr., Wien VI. 44. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XXIII. 22.

Roku 1880 prokopána jedna mohyla nahodile; nalezeny 3 jehlice s plochými hlavicemi a vývalky, dva náramky s růžicemi a prsten se dvěma kotouči, br. dýka, zlomky zlatého drátu, rýhovaný pohárek na nožce, nožka nádoby s páskovou ozdobou a baňatá nádobka. — J. Smolík. Památky archaeol. XI. 324., 343., 470.; XII. 153. Tab. VIII. 1—9. Nález v zemském museu. Tab. X. 11.—17.

Mělnice (Melnitz) u Hostouně. Skupina obrovských mohyl kamenných. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien VI. 43., XXIII. 21.

Milaveč u Domažlic. Skupina I. V lese na hranici obce Milavečské a Třebnické na 50 mohyl. R 1878 prokopána mohyla prvá, s kamenným dvojím kuželem, nalezena baňatá nádoba a miska s páskovou ozdobou a džbáneček. — Zemské museum. — J. Smolík, Památky XI. 141., XII. 162. Tab. VIII. 16—19.

Prokopána mohyla z velikých balvanů žárem opálených; popel, kůstky. — Fr. Lang, Památky XIV. 211.

V mohyle druhé, nevysoké, kamenný kužel, pod ním uhlíky bez pohřbu, bronzová dýka s pleknem a tři nádoby. Třetí mohyla z hlíny, nádoba, hrot kopí br. Jiná rovněž z hlíny měla do původní země jehlancovitou jamku, dvě nádobky, pohřeb nenalezen, leč vrstva popela. — F. Lang, Památky XVII. 631.

— Skupina II. na hranicích Milavečské a Chrastavické obce. Roku 1887 prokopána mohyla s trojí pásovou klenbou; pod prvým dvojím klenutím dvě nádobky rozdrcené, pod třetím klenutím obrovská nádoba v zemi zapuštěná, v ní menší nádobka, dva broušené kameny, bronzový hrot, destička br., v popeli malé kůstky. — Památky XIV. 210.

— Skupina III. asi 15 minut severových. od prvé skupiny položená, již v lese Chrastavickém, 12 mohyl. Roku 1883 prokopána p. farářem Langem a spol. mohyla pěkně klenutá, s kamenným jádrem (asi 30 for), v které nalezen bronzový vozík s nádobou bronzovou, nyní restaurovanou, br. meč s jílcem, br. nůž s obloučkovým hřbetem, zlomek br. nože, br. kroužek, br. plechy, hlavičky br. jehlic, br. nýt, br. úško, kousek kůže někdy řeménkem vyšívané, střepy tuhované čárkami neb žlábky zdobené, kus popelovité země se spálenými kůstkami. — Zemské museum. — Josef Smolík, Památky XII. 385. Tab. XXVII.

V téže mohyle druhý kužel z větších, k sobě nakloněných kamenů, v nich nádobky. — V druhé mohyle v kamenném kuželi nádoby obložené kameny, z nichž jedna do červena vypálená, s pupíky, obsahovala spálené kosti, v ní

menší nádobka tuhovaná, s nožkou; při dně popelnice bronzové spirálky a zlomky drátu bronzového. — Třetí mohyla na dně hlinitého kužele měla kamenný věnec, v něm vrstva popela, pod popelem spálené kůstky; z nádob nalezen pouze jeden střep tuhovaný, dále bronzový meč na 10 kusů původně rozlomený, bez jílce, br. dýka, br. nůž a zlomky bronzové. — Čtvrtá mohyla měla věnec a hlinitý kužel; tři nádobky rozmačkané ve středu, mezi střepy kůstky; při okraji br. meč, hrot kopí, jehlice s vývalkem, šroubovitý vývalek a jiné. — Pátá mohyla z velikých balvanů; rozmačkaná veliká nádoba na 1 m. v průměru, menší nádobky, stranou na popeli a kůstkách drobty bronzu. — Fr. Lang, Památky XIV. 307.

Roku 1888 otevřeny mohyly 6.—12., z nichž 4 s obrovskými nádobami do původní země zapuštěnými a balvany obklopenými, v těchto nádobách spálené tělo, menší nádobky, milodary, jako: náramky, jehlice s vývalky, nožíky, br. uzda a pod.; podle balvanů menší nádobky. — Museum v Domažlicích. — Fr. Lang, Památky XVII. 625.

— v „Háji". Na východ od Milavče, při cestě ke Lštění, v lese p. hr. Dohalského „v hájích" řečeného a na sousedních polích mnoho mohyl. R. 1884 kopáno několik mohyl p. uč. Lštínským a soudruhy a nalezeny střepy nádob a drobotiny bronzové. Při kopání 1885 vybrána velká mohyla; vrch kužele z velkých balvanů, mezi kterými popel a drobné kůstky; pod spodním velkým balvanem opět kosti. — Fr. Lang, Památky XIV. 212.

V lese v Háji 20, na zádušním poli 30 mohyl. V jedné velké mohyle nalezeny třikráte skládané kameny, v nich střepy a stopa popelovitá. Ostatní mohyly byly se stejným výsledkem již dříve prokopány. Mohyly v polích při orání poskytly nádoby a něco bronzu. — Fr. Lang, Pam. XIV. 408.

— „u kapličky". Na cestě z Milavče do Františkova, u kapličky, při orání nalezen přihlazený kámen pískovcový, pod ním kus křemene hlazeného, hrubší a jemnější nádobka, hranolovitá závaží. — Fr. Lang, Památky XIV. 213.

Mirkovice u Ilostouně, na návrší dvě skupiny; ze západní ve sbírce hr. Trautmansdorfa nádobky s páskovou ozdobou, a ve sbírce prof. Dra. Woldřicha br. oštěp; z východní skupiny ve sbírce prof. Dra Woldřicha železný meč, oštěp, kus spony laténeské. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien VI. 40., XXIII. 19.

Mračnice (Raschnitz) u Domažlic. V lese při cestě 8 mohyl, některé veliké. — B. Štrér, Památky XIV. 652.

Němčice (Třebnice) u Domažlic. Mezi Němčicemi a Třebnicí, na poli Hánově do 30 mohyl. Pod kamenným kuželem nalezena nádobka ryhovaná a v ní okřín, podle asi 40 hranolků s hřebíčkem na balvanu; kužel zasypán byl zemí jílovitou, kdežto okolo mohyly je půda písčitá. V museu Domažlickém jehlice s hlavičkou kulatou, shora dolů dírkovanou a šálek s páskovou ozdobou. — Fr. Lang, Památky XIV. 212., 410.

Nová Hospoda u Vejprnic. Skupina mohyl. — Frant. Franc, Politický okres Plzeňský 128.

Nová Huť (Bušovice). V lese Háji skupina mohyl neprozkoumaná. — Fr. Franc, Politický okres Plzeňský 129.

Ostřetice (na Klatovsku). V lesíku „Mýtě" zvaném na 30 zachovalých mohyl v západnější skupině, 5 mohyl ve východní skupině při silnici. U většiny kamenný kužel, hlinitý násep v kamenném kruhu, i na povrchu kámen, jinde i nedostatek kamene. Pohřeb spálený ve středu kužele, někde milodary bronzové ve středu kužele, jinde v hlinitém obalu; z nádobek nalezeny po různu pouze střepiny. V museu Klatovském: dlouhý palstav s okraji, s kusem dřeva násady a kusem drátu bronzového, jímž násada byla přivázána, jakož i vtlačené od drátu vroubky ve dřevě, br. dýka se 4 nýty, prohnutý nožík s rukojetí plochou, dvě malé bronz. dýky, ozdobná kolečka br., dvojspirála, náramky tenké a široké, jehlice s roztepanou a stočenou hlavičkou i s vývalkem a plochou hlavicí. — Fr. Lenz. Dr. K. Hostaš, Český lid I. 187., 288. Tab. I. — Dr. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XXIII. 23. — Dr. Hostaš, Soupis pam. okr. Klatov. 134.

Osvračím. V lese „Peřina" zvaném skupina 6 mohyl; prvá z prokopaných byla pouze z hlíny, s vrstvou popela a kůstek; v druhé menší kamenné nalezeny tři nádoby a zlomek jehlice bronzové. Druhá skupina v témž lese směrem k Chotiměři, kdež ze čtyř mohyl jedna větší, tři menší. — Ed. Fiala, Pam. XIV. 208.

Otov (Wottawa) u Domažlic. Na pokraji lesa 18, v poli 5 mohyl. — B. Štrér, Památky XIV. 652.

Pivoň (Stockau) u Horšova Týna. Poblíže poplužního dvora u sv. Jiří (při silnici mezi Hostouní a Ronžberkem) při mýtění lesa rozrušeny kamenné mohyly; r. 1837 několik mohyl a nádoby nalezené pohozeny; r. 1838 rozkopány dvě velké mohyly, z nichž zachován palstav s laloky; r. 1839 velká mohyla, z níž zachovány kusy br. popelnice, kulaté br. štítky závěsné s pupíčky, štítková ozdoba ve tři spirálové kotouče vybíhající, náramky bronzové a dvě jehlice s plochou hlavicí a korál jantarový. — Ze sbírky Dra. Kaliny z Jathenšteina přešly do sbírky musejní — Conf., Pam. archaeol. II. 188., 190., 293., XIV 651. — Pravěk Vocelův str. 40.

Poleň Malá (Poleňka). Skupina mohyl s kamenným jádrem na pastvině obecní; prokopány 3 a shledáno v silném hlinitém obalu kamenné jádro, pod kterým žárový pohřeb. Nalezeno: náramek s žebérky, jehlička s malou plochou hlavicí, tenký náramek, modrý skleněný korál, jantarový korál, zlomek žel. nože sekáče, malé nádobky, šálek, střepy se vtlačenou S-ovitou ozdobou. Nález v museu Klatovském. — Dr. K. Hostaš, Památky XII. 326. — Szombathy, Annalen d. Hofm. III. 130. — Dr. Woldřich, Beiträge Mitth. anthr. Wien. XXIII. 23. — Katalog retrospektivní výstavy 7.

Poříč Červená viz pod Tuhoštěm.

Roupov v revíru „za dílí" 134 velkých mohyl, obsahujících mnoho hlíny, málo kamene, v některých nalezeno popeliště, někdy i se spálenými kůstkami, v některých i žároviště; část prokopal kustos dvorního musea p. J. Szombathy a nalezl na okraji jedné mohyly jehlici s úškem podobného typu jako v slezských hrobech, v jiné mohyle ve skřínce ozdobnou nádobku a kousek bronzu, v jiných něco střepů; část prokopal kustos zemského musea Dr. Píč a nalezl na okraji jedné mohyly nádobku s páskovou ozdobou, v jiné kus br. jehlice bez hlavičky, v jiné kamennou sekyrku břidlicovou ve prostřed kužele, v jiných střepy. Nález v zemském museu. Tab. I. 4.—6.

Jižně od Roupova, na návrší „Dubí" řečeném, menší skupina mohyl. — Conf. Annalen des k. k. naturhist. Hofmuseums III. 97.

Sedlecko. Skupina mohyl. V Plzeňském museu palstav s okraji a žlábkem, železný meč s plochým pleknem, dýka, jehlice. — Fr. Franc, Politický okres Plzeňský 129.

Skrchleby u Stankova. V obecním lese a na pastvině skupina mohyl rozkopaných. V museu Domažlickém bron-

zový palstav s převýšenými okraji, na němž lpí kus dřevěné rukojeti obtočené br. drátem, pak br. dýka se 4 nýty a br. náramek (Mitth. anthr. Wien XXIII. 22.); dále poznamenal jsem 7 tenkých náramků 2 náramky žebérkovitě zdobené, dýku se 2 nýty, palstav se žlábkem, pazourkovou šipku, amforovitou nádobku s páskovou ozdobou, nádobku na nožce, džbáneček.

Při potoku velká mohyla o samotě, v ní nalezl p. lesní správce Žak bronzový meč s jílcem, který se dostal do sbírky p. hr. Waldštejna.

Slatina u Hostouně. Ve sbírce hrab. Trautmansdorfa br. meč se 4 nýty a br. palstav s okraji. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien VI. 43., XXIII. 20.

V revíru zvaném **Stropečko** u Poříče. Skupina nízkých mohylek. — Annalen d. k. k. Hofmuseums III. 99.

Les **Škaniva** (Zahořany) u Domažlic. V lese Škanivě, mezi Oprechticemi a Sedlcem, na západní jeho straně, 63 mohyl. Roku 1885 otevřeny tři mohyly. V prvé mohyle nalezeny zevně na kuželi střepy, v druhé střepy z mísky, v třetí míska z tuhy, na povrchu kužele tři nádoby, z nichž jedna džbánečkovitá. — Dr. Bozděch, Pam. XIV. 209., 214.

Šťáhlavy. Naproti hřbitovu mohyla, na které stávala kaplička. Fr. Franc, Politický okres Plzeňský 128.

Šťáhlavice. V polích tři mohylky.

V lese naproti Šťáhlavům na Podmiškách jedna mohyla.

Na pravém břehu Úslavy proti Šťáhlavicům:

Na Bezřehové skupina 18 mohyl (s miskami vnitř meandrovitě zdobenými).

Na Skoku skupina 7 mohyl.

Na Vartě proti Nezvěsticům 3 mohyly.

Svareč, skupina 92 mohyl.

Na Staré vsi zbytky dvou mohyl. Sbírka hr. Waldštejna na Kozlu. — Fr. Franc, Politický okres Plzeňský 128. — J. Szombathy, Annalen d. k. k. Hofmuseums III. 131. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XVI. 93.

Třebnice viz Němčice.

Pod Tuhoštěm — Červená Poříč. Na poli ke dvoru Poříčskému náležejícím, na severním úpatí Tuhoště tři mohyly Roku 1885 při hlubším orání vybírány závady kamenné a při tom zjištěna málo znatelná mohyla 20 kroků v průměru. Ve středu mohyly nalezen plátek z ryzího zlata, bronzová nádoba se dvěma obloukovitými držadly zapuštěnými do úšek tvaru křížového, bronzové ucho z nádoby, vinutý drát bronzový, br. knoflík, kroužky, úlomky železné a jiné; po stranách množství střepů hliněných nádob. V popelišti nadto nalezen zub lidský a obratel rzí prosáklý. Druhá mohyla ve středu byla vybrána a po stranách nalezeny pouze střepy. Třetí mohylu prozkoumal pan kustos Szombathy a nalezl kamenný kužel a věnec, něco spálených kostí pohřbu s popelem a střepy velkých nádob. — Fr. Leger, Památky XIII. 217. — J. Szombathy, Annalen des k. k. Hofmus. III. 98. — Zemské museum. Tab. XXVIII. 3.—4., 6—12.

Vejprnice viz Nová Hospoda.

Vicenice u Chudenic. 1. Na „Hůrce“ Vicenické bylo 36 mohyl; v pěti rozkopaných žel. kroužky, smaltové korále, jantarový kroužek, br. ozdoba. Sbírka p. hr. Černína. — Dr. Jičínský, Pam. arch. VI. 156., 276.; VII. 180. — Dr. Hostaš, Soupis památek okresu Klatovského 186.

2. Východně ode vsi skupina mohyl, z nich br. náramky, žluté korále s modrými očky, z nichž dvě v museu zemském (obr. 11.). — Dr. Jičínský, Památky arch. II. 334., III. 45. — Dr. Hostaš, Soupis památek okresu Klatovského 186.

3. Jihozápadním směrem k Štěpánovicům mohylky v polích, rozorané. — Dr. Hostaš, Soupis památek okresu Klatovského 186.

4. v poloze „v bednách“ východně ode vsi při cestě Točnické mohylky. — Dr. Hostaš, Soupis památek okresu Klatovského 186.

5. V trati Miškolcké, severně několik mohyl snesených. — Dr. Hostaš, Soupis památek okr. Klatovského 186.

Vlčí u Lužan. V panském lese Lužanském, v úžlabí 11 malých mohyl s kamenným kuželem. V mohylce 1. popeliště, v něm spálené kůstky nepravidelně; nádoby tuhované, páskami jemně rastrovanými, trojitou, zaokrouhlenou, meandrovitou linií zdobené, kousek bronzu, železné hřebíky. V mohyle druhé pohřeb spálených kůstek na hromadce, na vrchu dvě porouchané jehlice, jedna se zlomkem hlavice v podobě kroužku, popeliště, pod ním spálená zem. Nádoby ve čtyřech skupinách: množství tuhovaných mísek, z nichž mnohé páskami rastrovanými zdobené, malovaná nádobka, nádoby hruškovité, s hrdlem žlábkovaným, rastrovanými a ďubanými trojúhelníky zdobené, meandrovitě ryté a j. V mohyle 5. ve středu kužele položeny 4 balvany, uprostřed nich pohřeb, železný oštěp a nůž sekáč, nádoby. V mohyle 6. ve středu kužele 8 balvanů, ve středu spálené kůstky na hromádce, v nich žel. jehla, kousek bronzu, nádobky. V mohyle č. 8. věnec, v kuželi 6 balvanů, popeliště, latèneský meč, hrot oštěpu, bronzový náramek. V ostatních střepy. — Dr. J. L. Píč, J. Hlávka, Památky XVI. 538. Tab. XXXII. XXXIII. — Zemské museum. Tab. XXXIII., XXXIV.

Zahořany viz Les Škaniva.

Zelený u Lužan. Na drahách blíž revíru Loupenského dvě mohyly, jedna s kamenným kuželem, druhá z hlíny, v obou spálený pohřeb a rozdrcené nádobky.

U sv. Vojtěcha do 10 mohyl v poli; z jedné rozebrané br. palstav s okraji, jehlice s vývalkem, dva vyhraněné náramky. Ve čtyřech mohylkách rozkopaných rozplizlý kužel v jedné džbáneček a nádobka na nožce. — Dr. J. L. Píč, Památky XVI. 536. — Zemské museum. Tab. I. 1.—3.

II. Jižní skupina.

Albrechtice. Půl hod. sev. od Albrechtic na pasece (na poli) skupina 15 mohyl, v jedné s věncem br. jehlice s plochou hlavicí, br. náramek tenký, nůž etruský; podruhé otevřeno šest mohyl kamenných; ve 4. prsten se spiralkami, v 5. dutý br. náramek, v 2. kruh z nohy, žel. oštěp, nůž, jílce dvou žel. nožů, hrubé střepy, ve 3. dva tenké náramky rýhované. — Sbírka Dra. Woldřicha. — Dr. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIII., 24., XVI., 84.

V Budějovickém museu tenké náramky, širší náramek, kotouče z prstenu, spiralový prsten, nákrční kruh, náramek a kruhy na nohu, duté, pěkně zdobené, šíp, závěsky v podobě prolamovaného kolečka a j. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XXIII., 31., conf. XXIV. [29.]

Bezinky u Srlína. Poblíže hájovny k revíru Chlumskému příslušící, na panství Milevském, bylo přes 60 mohyl. R. 1865. prokopány dvě mohyly; v druhé nalezeno na kostech rukou po dvou tenkých a jednom širokém náramku, tři trubičky, 4 větší a přes 70 menších pukliček

na koži přišitých a konečně jehlice. R. 1870. v menších mohylkách nalezeno množství nádob s ozdobami v podobě trojhranu, kola neb pod., spálené kůstky; ve velké mohyle br. jehlice a nádoba. — Nálezy v zemském museu. — R. 1897. prokopány dvě mohyly, z nichž prvá měla kamenný věnec, vnitř pak sestávala pouze z hlíny; obsahovala kousky uhlí a střepy. Druhá mohyla měla kamenný kužel, pod ním na popelišti spálené drobné kůstky dětské; na kosti z nožky náramek žebérkový, na jedné ručce podobný, na druhé tenký, rýhovaný náramek. Nalez uložen v museu Náchodském. — J. K. Hraše, Památky VI., 116, 277, 311, IX., 133, XVIII., 119.

— V blízkosti v poloze „na Jezovitském“ mohyly z menšího kamene; nalezeny střepy a 2 jantarové korálky. — J. K. Hraše, Památky, IX., 133.

Bída u Budějovic. V lese řečeném Majč blíž vesnice Bídy sneseny tři mohyly s kamenným věncem; nálezy nepatrné odevzdány do musea Ohradského. — J. Rychlý, Mit. Central.-Comm. XVIII, 56. — Soupis Památek, okr. Budějovický, 7.

Borovany. U sv. Rosalie, v lese, patřícím k Zběšickému revíru, asi 40 mohyl. Prokopána větší mohyla s pěkně skládaným kuželem; nalezen náramek širší, vyhraněný. — Dr. Píč. — Zemské museum.

Bránik (u Kučeře). Přes 100 mohyl v lese na břehu vltavském; dosud neprozkoumány. — Dr. Podlaha a Šittler, Soupis okr. Milevského, 57.

Březovec viz Srlín.

Čábelský les u Hánova na Bechyňsku. Skupina asi 40 mohyl. R. 1870 prokopány dvě, nalezeny střepy nádob, bronzové předměty porušené. R. 1896 prokopána jedna menší, obsahující tři pohřby s nádobkou. Ve velké mohyle opodál, složené ze tří věnců, nalezeny nedopálené kosti, vroubkovaná cista br., o něco dále železné kroužky a na třetím místě pás z širokých železných článků se záponkami, pak rozrušené nádoby. — J. K. Hraše, Český Lid I., 711. Památky IX.. 132, 659, XVII., 67. Mit. Central-Comm., Wien, V. XCI., XXII., 160. — Zemské museum. — Tab. XVIII., 1, 5.

Čichtice u Netolic. V lesní poloze „Baba“ řečené 35 mohyl. V první mohyle ve věnci na jižní straně br. jehlice s vývalkem, dýka s nýty a náramek i šálek a části kostry; v kuželu pod kamením popelovitá země bez milodarů, při sev. straně střep s ozdobami typu hallstattského a střep tuhovaný s rastrovanou ozdobou — mohyla byla neporušena; lebka porušená dolichocef. Ve středu skupiny mohyla s věncem, ze země, se stopou popelovité vrstvy ve středu, bez milodarů. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIII., 13.

V 5. moh. mohutný věnec, v něm při sev. straně žárový pohřeb dětský, při jz. 2 nádobky a džbáneček starší. V moh. 6. kusý věnec a malé jádro, mnoho hlíny, v níž čtyřikrát nad sebou ve výši 1·3 m. žárové pohřby. V moh. 7. mohutný kužel, při spodním plochém kamenu 3 šípy br. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIV., 209. Tb. VI., 15—18.

Domanice u Strakonic. Na obecním pastvisku mohyla s kamenným jádrem; z obsahu zachovány br. knoflíky typu hallstattského s vypnulinou kuželovitou na povrchu, s jedním neb dvojím úškem na spodu. — Památky arch. VIII., 153. — Zemské museum — Tab. XXIX., 16, 17.

Doubrava. Nad Vltavou skupina 40 mohyl. — Tři mohyly nakopány, dvě málo, třetí více kamene; popelovitá vrstva, ve třetí br. jehlice s vývalkem a střepy. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr. Wien, XIV., 215, XVI., 87.

Drhovice u Tabora. V „Hájku“ na přirozeném kopečku nízké mohylky, málo kamene. R. 1890 dělníci hledajíce kámen, rozkopali dvě a nalezli tenký náramek rýhovaný a vydutý široký, rovněž rýhovaný, pak dvě jehlice s vývalkem R. 1896 prokopáno museem Táborským osm mohyl; nalezeny dvě celé nádobky a střepy s rýhovaným ornamentem, pak jehlice vroubkované, jedna s kolečkem místo hlavičky. — M. Kolář, Památky XVIII., 87. — V zemském museu dva náramky. Obr. 16.

R. 1897 prokopány 4 mohylky; nalezeny dvakráte spálené kůstky lidské, střepy a kousek br. srpku. — Dr. J. L. Píč, Památky XVIII., 90.

Nové Dvory u Písku. V Novodvorském revíru, blíž hájnice u vsi Kukle skupina mohyl.

Asi 1000 kroků na západ od vesnice v „pahorku“ nalezeny bronzy typu mohylového: tři srdcovité závěsky, 10 tenkých náramků, náramek s růžicemi, 2 jehlice stočené s plochou hlavicí a vývalkem, jehlice s dlouhým rýhovaným vývalkem a konickou hlavičkou, 2 jehlice se širšími plochými hlavicemi, větší ozdobná puklice, tři konické rourky, dva nože br. a zlomky. — J. Miltner, Památky II., 143. — Nález v zemském museu. — Tab. IX., 5, 8—12.

Hemery u Bechyně. V lesní poloze řečené „na Hoškové“ veliká skupina mohyl, hlásících se z jedné části ke kultuře bronzové, z druhé části do doby již železné, nejsou však lokálně rozděleny.

Ve starším období vyskytá se pravidlem věnec, hlinitý násep, kamenný kužel. V moh. č. 2. pod kuželem popeliště se spálenými kůstkami, vyhraněné náramky, jehlice s plochou hlavicí, tordirované tenké náramky, br. rourky z nákrčníku a modrá a tmavozelená perla. V moh. č. 5. nebylo věnce, na okraji kužele nádobka, ve středu prsten se spiralovými plochami, na okraji tenký náramek. V mohyle č. 12. v dolením pohřbu dvakrát široký žebérkovaný a tenký náramek, v něm kosti, dvě jehlice; na kraji kužele amfora na nožce, dva náramky vyhraněné, pukličky a rourky br, v hořením pohřbu nádoby pozdější. V mohyle č. 18. bylo mnoho hlíny, málo kamene; v nestejné výšce a daleko od sebe nalezeny 4 prsteny se spiralovými plochami, jehlice s roztepanou a stočenou hlavicí, dva náramky tenké, ryhované; popeliště, střepy. V mohyle při sev. okraji kužele náramek vyhraněný, druhý stejný spolu s dvěma rovněž vyhraněnými náramky ve středu, při nich dvě jehlice; k jižní straně mohyly byla pouze hlína a v té druhý pohřeb s hallstattskými náramky a nádobkami. V mohyle č. 21. uprostřed kamenného kužele jehlice se širokou hlavicí, tenké náramky, prsten se spiralami. V mohyle č. 30. pod kuželem na úrovni jehlice s vývalkem a dva vyhraněné náramky. Z pozdějších mohyl zajímava jest mohyla č. 1, v které nalezena spona bubínkovitá, železný hrot a perla s vlnitým vkládáním, moh. č. 3., která byla pouze z hlíny a obsahovala nádoby s rastrovanou ozdobou, obrovská moh. č. 9., v které bylo mnoho hlíny a dva knoflíky hallstattské, moh. č. 17. s množstvím hlíny vnitř kužele, v níž garnitura laténeská, mohyla č. 17., v níž kužel 70 cm. od spodu počíná, pod kuželem turban, moh. č. 18., v níž šípy br., plíšky, jehlice s vývalkem, torques

*

podobný Bylanským, dvě železná kopí, kus dýky a j. — Dr. J. L. Píč, Památky XVII., 1, XVIII., 1. Tb. V, — Nález v zemském museu. Tab. XX.—XXV.

Hodonice V obecním lese mohylka (dle soukromého sdělení 40 mohyl). — J. Rychlý, Mit. anthr., Wien, XXIII. [55]. — Mit. Central-Com., XIX., 142

Homoly (Hummeln) u Budějovic. Na západní straně obce mohyla nakopaná, s kamenným dvojím jádrem z velkých balvanů; v jednom popelišti střepy, kus železného hrotu, kostěné dlátko, kousek pazourku, hlavička br. jehlice, stavená bronz, zlomek br. dýky; v druhém pod jádrem v malé jamce pohřeb, v němž dva střepy. V hlinitém náspu střepy a rozštípané zvířecí kosti, jako stopy tryzny. — Na druhé straně obce, na obci nalezena v kamenném kruhu nádoba se spálenými kostmi; střepy v ruce hnětené. — J. Rychlý, Mit. Central-Com. XXI., 168. — Soupis pam. okr. Budějov., 98.

Hosín. Jv. směrem k Hrdějicům v lese malá skupina mohyl. I na hřbitově Hosínském prý byly hroby. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIV., 217. — Soupis pam. okr Budějov., 98.

Hostí u Vltavotýna. V lese z mohyly r. 1895 br. dýka s nýty, čtyry rýhované, tenké náramky, jeden tordirovaný náramek, jehlice s plochou hlavičkou a rýhováním a šálek červený. —A. Lindner, Mit. anthr., Wien, XXVI., [33].

Hradiště u Písku. V poloze „na Dolinách" rozvezeny r. 1858 dvě velké mohyly v poli vadící; v jedné veliké, s množstvím kamene, nalezena zobákovitá konvice a mísa br., zlaté naušnice podoby loďkovité, dva hmotné zlaté kruhy, snad náramky, zlatý závitek a spiralně stočený drát, tenký zlatý plátek kroužky zdobený, stříbrná (?) spona a část dirkované stříbrné(?) nádoby, br. jehlice polámaná, plíšky, knoflíky, žel. hrot, kousky jantaru atd. Jinou mohylu na sousedním poli, malou, rozkopal, tuším r. 1895, setník baron Koller; přítomný konservator p. J. Rychlý konstatoval obložení z velkých kamenů, dno vydlážděné, na něm řada nádob tuhovaných, jedna červenými a bílými trojúhelníky malovaná, pak žel. oštěp, pak s druhé strany kusy železné spony laténeské. V jiné již na polo rozkopané nalezl pan Rychlý tuhované střepy, železný nož k a sponu laténeskou. — E. Wocel, J B. Miltner, Památky III., 334, V., 43, Tb II. — J. Rychlý, Mit. antr., Wien, XXVI., [34]. — Část nálezu v zemském museu. — Tab. XXXI.

Vysoký Hrádek u Březí (Podhájí) blíž Vltavo-Týna. V lese 20 mohyl; v jedné rozkopané pod hlinitým povlakem kamenné klenutí, pod ním na kamenné dlažbě asi 15 nádob hrubých i jemných tuhovaných, rýhováním zdobených, šálek s vmačknutým dnem, železný nožík. V druhé mohyle opět klenutí, pod ním střepy nádob. — J. Rychlý, Památky XII., 563.

Hrbov u Netolic. 1 hod. od Netolic v lese řečeném Brašna 30 mohyl. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIV., 211.

Hrožňovice u Vltavo-Týna. Poblíž mlýna u Budáčka kamenné mohyly; nalezeny jantarové korale, zlomky bronzu, pazourky. — Prokopal prof. Fr. Faktor.

Hůrka u Písku. V revíru „na Hůrce" je skupina mohyl, kterou jsem sám v nepřítomnosti polesného marně hledal. — Dr. J. L. Píč.

Hvožďany u Bechyně. Na pravém břehu Smutné, v poloze „na hrobech" řečené, mohyly sotva znatelné; v jedné vrstva kamene, pod ním popel a kůstky spálené. — J. Rychlý, Mit. Central-Commis. XIX., 142. — Mit. anthropol., Wien. XXIII. [55.]

Chlum u Podboře. Na vrchu Chlumu velká skupina mohyl. Svého času rozkopali několik mohyl páni z Milevska a nalezli „zlatý prsten". Později kopal zde p. J. K. Hraše a nalezl mnoho nádob, železný oštěp, jehlice, drátky a nýty. — J. K. Hraše, Památky VI., 223, 310, IX, 130.

R. 1898 dobývali sedláci v mohylách na nové pasece kámen a rozrušili několik mohyl, což jim příchodem mým překaženo Při kopání mém v prvé ohromné mohyle nalezeno pět pohřbů podle sebe vždy pod kam. kuželem a dva vrchní pohřby: 1. na západním okraji na spálených kůstkách 2 jehlice s vývalkem, podle náramek ze zlatého dvojitého drátu, 2 žebérkové náramky, tenký náramek, nádoba na nožce a hrnec; 2. spálený pohřeb, malý náramek, jehlice v podobě T, malá br. dýka; 3. kužel beze stopy pohřbu; 4. dvojitý pohřeb sedláky rozrušený; ve vrchních pohřbech popel a střep. V druhé ohromné mohyle byly 4 kamenné kužele podle sebe: 1. spálené kosti, na nich br. dýka, jehlice, hřebíčky, kroužek; 2. žárový pohřeb bez darů pohřebních; 3. nenalezen ani pohřeb ani dary; 4. spálený pohřeb, 6 šípů, 2 jehlice, 2 náramky, pěkná nádobka. Ve vrchní části žárový pohřeb a 2 nádobky, v jiné části dva náramky. V nízké mohyle 3. žárový pohřeb, 2 velké jehlice, 2 duté náramky, nádobky; v několika menších mohylkách na pasece nic. V mohyle 4. věnec, v hlinitém obalu střep s páskou ďubkovanou; v prvém kuželi spálený pohřeb dvojí, vrchní a spodní, kus pazourkového nožíku, amforka, miska na nožce, br. kroužek, šíp, kousek puklíčky; v druhém kuželi spálený pohřeb, kousek br. kroužku, zlatý plíšek, stavená bronz; v třetím kuželi spálený pohřeb, br. šíp. V mohyle 5. při okraji při spáleném pohřbu 3 jehlice s vývalky a 4 náramky; ve vlastním kuželi 1 m. nad úrovni lebka a při ní kosti rourkové, složené; pod kostrou na úrovni na kostech ručních vždy 2 náramky, z nichž jeden tenký, druhý žebérkovaný, podle 3 nádobky a na pokraji br. jehlice. Ve dvou dalších mohylách střepy. — Nález v zemském museu. — Dr. J. L. Píč, Památky XVIII., 423. — Tab. XXXIX., XL.

R. 1899 prokopáno třináct dalších mohyl. V prvé veliké (14 m.) věnec, dva kužele; v prvém 2 náramky vyhraněné na kostech ručních, 45 cm. od sebe, na přič dvě jehlice br. na setlelé kostře, jejíž poloha sz.—jv.; o něco dále po straně dva tenké náramky a kus širokého, pak šálek a míska s úškem; v druhém kuželi dva tenké náramky bez stopy pohřbu. — V druhé velké (14 m.), dříve již načaté, kužel bez věnce; na vrchu dva kroužky a rydlo, pod kuželem sv. v klenutí červená nádobka se spálenými kostmi, podle dvě jehlice s roztepanou hlavičkou; sz. spálené kůstky na hromádce a pár střepů poblíž. — V třetí veliké (12 m.) slabý věnec, kužel z velkých balvanů; pod povrchem nádobka hallstattská, na spodu spáleniště, popel, kůstky spálené, podle tři knoflíky loďkovité. — Ve čtvrté (18 m. v pr.) opět několik pohřbů: při jv. okraji pod kuželem na plochých kamenech spálené kosti, mezi nimi kus náramku, v kamení dvě jehlice bez hlaviček; při jz. straně na kuželi nádobka na nízké nožce; ve středu hlína na 80 cm., pak kámen, pod kterým amforovitá nádobka; k severní straně málo kamene, pod ním popelovitá vrstva bez kůstek, v něm kus náramku a rozrušené nádoby. — V páté veliké (15 m.) při sev. okraji v hlíně br. kroužek

na nějaké koži (?), popeliště bez kůstek 1 m., 2 misky; věnec sáhá tak vysoko jako kužel a jeho vrchní kameny šikmo jdou až k vrcholi kužele; na vrchu kužele popeliště, v něm br. turban rozmetaný někdy při dobývání pařezů, kousky jeho v celém kuželi; pod kuželem dvě popeliště, několik kůstek spálených mimo; při jižní straně na spodu ploché kameny na 2 m. bez stopy pohřbu, nad, v kameni korálek, výše náramek, 2 knoflíčky a br. rourka. — V malých mohylkách několik nádobek. — Dr. J. Píč. — Nálezy v zemském museu. — Tab. XV.—XVIII.

— Na jihozápadním svahu Chlumu, při cestě, dvě mohyly, nad potokem o samotě jedna velká mohyla na kraji lesa.

— Na severním svahu pod hradištěm dvě mohyly o samotě.

Chlum u Chrášťan. Na východním svahu Chlumu u Chrášťan je v nízkém lese jedna velká a několik malých mohyl.

Na severozápadním svahu Chlumu proměněna část lesa v pole, nyní ke dvoru Vranovskému patřící, a při urovnávání pole rozmetána celá nekropole; ve sbírkách musejních zachována jehlice s plochou hlavicí a vývalkem. — Dr. J. L. Píč.

Kestřany u Písku. V lese zvaném Ohraženice skupina mohyl. 1. Kamenné jádro, popelovitá vrstva, 2. kamenný věnec, stopy uhlí, 3. mezi kameny střepy, 4. pod kamenným jádrem uhlíky a hrubé střepy. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIX., 100.

Klučenice V lese (s.-z.) v poloze „na hrobcích" sídliště a dvě mohyly, kde nalezen žlutý koral. Některé předměty v museu Plzeňském, koral s očky v museu zemském. — Dr. Podlaha a Šittler, Soupis okr. Milevského, 71.

Koloděje Poblíže myslivny 21 mohyl, střepy z doby bronzové. — J. Rychlý, Mit. anthr., Wien, XXIII., [55]. — Mit. Central-Com., Wien, XIX., 142.

Koroseky u Budějovic. Nalezena br. jehlice s hlavicí shora dolů provrtanou, snad z mohyly. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIX., 95.

Kostelec u Hluboké. Na východ od Kostelce, na návrší v poli vzdělaném bylo 28 mohyl. Dr. Woldřich prozkoumal jednu z větších mohyl, jež měla nízký kamenný věnec a hliněný kužel; 30 cm od povrchu nalezeny dvě popelnice s popelovitou zemí a 7 menších nádobek, v jiné nádobě i kůstky s popelem; nádobky pozdější. V druhé mohyle pod povrchem nádobka s dětskými kůstkami a perlí jantarovou a perlí kamennou se zeleným lomeným vkládáním. V třetí mohyle kamenný věnec a kužel; hned pod vrchním kamením střepy, pak nádobka s popelem, při tom br. dýka s 2 nýty, kus lunelly, tenký náramek rýhovaný, druhý hladký, rydlo br., amforovitá nádoba a menší nádobky. V jiné mohyle s věncem a kam. kuželem 4 šípy s tulejkami, v nichž dřevo, hned pod povrchem spiralová plocha snad z prstenu. Několik mohyl pouze střepy. — Museum Vohradské. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIII., 16. — Tab. I., II.

V jedenácté mohyle na kam. kuželi žárový pohřeb, na něm palstav s laloky v násadě dřevěné a na příč jehlice s vývalkem. R. 1885 prokopány ještě dvě mohyly s věncem a kuželem kamenným; střepy, kus ozdobné destičky. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIV., 216, XVI., 88.

— V Černém lese na 20 mohyl; ve třech otevřených nic nenalezeno. — Dr. J. N. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIII., 20.

Kostelec u Milevska. V panském lese velká mohyla se žárovými pohřby, střepy typu hallstattského, bronzová jehlice a střepy, kus šálku. — Dr. Podlaha a Šittler, Soupis okr. Milevského, 75. obr. 15.

Krtel u Netolic. Asi čtvrt hod. sev. od Stříbrného vrchu na kopci pět mohyl. V jedné věnec, hliněný kužel, několik nádob a stopa bronzu. V druhé věnec, kužel kam.; na kuželi popel, kůstky, jehlice vroubkovaná, nádoby, v kuželi nic. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIV., 210. Tab. VI.

Křtěnov u Vltavo-Týna. V poloze lesní „Hroby" řečené na 200 mohyl; v mohylce r. 1882 prokopané vrstva kamene a hlíny třikráte se střídala. Mezi vrstvami v hloubce 1·30 m. dva náramky, z nichž jeden vyhraněný a rýhovaný a br. střela; o 1 m. níže baňatá nádoba rýhovaná a hladký šálek; v jiné moh. tenký, vyhraněný a na příč rýhovaný náramek. — Zemské museum. — Jindřich Rychlý, Památky VIII., 657, XII., 160. — Tb. VIII., 10—15.

R. 1883 prokopáno 7 mohylek, z nichž 6 ze staršího období, neboť v nich nalezeny 2 br. dýky s nýty a stopami dřevěné rukojeti, br. střely, náramek tenký rýhovaný, kotouč ze zlatého drátu a j. V jedné mohyle nalezen železný nožík a polovice žel. náramku, pak ozdobné střepy nádob mladších. — J. Rychlý, Památky XII., 365.

V srpnu r. 1883 prokopal dvě mohyly Dr. Woldřich; mohyla s věncem a kuželem, v kuželi jehlice s vývalkem a u ní 7 hřebíčků na dřevě, dva náramky tenké rýhované, dýka s nýty, br. šíp; v druhé kužel bez věnce, nalezena spiralka z prstenu. — Dr. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIV., 213.

Libějice. V Černoháji 12 mohyl, na j. okraji lesa dvě. V jedné moh. kam. kužel bez věnce; pod vrcholem spálený pohřeb, hrubý střep. V druhé věnec i kužel, uhlíky, popel, střepy. V třetí věnec, kužel, střepy tuhové; totéž ve čtvrté. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIV., 211.

Litoradice. V lese „Shorová" skupina; v jedné ve věnci slabém kus kam. mlýnku pozdního, vnitř v zemitém kuželu střepy z tuhy, popeliště. Jiná moh. s věncem, bez kam. jádra; jehlice s kulatou provrtanou hlavičkou a žel. kroužek. V jiné s kam. kuželem bez věnce kamenný mlat. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIII., 22, XIV., 215.

— Na Hrádeckém vrchu, půl hod. od Litoradic, v mladém lese skupina 20 mohyl. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIV., 216.

Malšice. Mezi Dobronicemi a Malšicemi, na levém břehu Lužnice, 45 mohyl; obsahovaly mnoho kamene, hojně nádob, vždy několik do sebe vložených, a stopy rzi. — J. K. Hraše, Památky IX., 139.

Mlaky u Písku. Na hranici revíru Mlackého a Paseckého dvě mohyly; v jedné nalezl Dr. J. Grégr bronzovou nádobku.

Munice u Hluboké. V lese u silnice ke Chlumci vedoucí malá skupina mohyl; v jedné pod kuželem spálené kůstky, střepy; druhá s věncem a kuželem, na kuželi nádoby, v kuželi jehlice s provrtanou kulatou hlavicí. Roku 1888 dvě další mohyly prokopány; první z pískovité hlíny obsahovala žluté střepy a kousek pazourku, v druhé s mocným kamenným jádrem, podle jádra žárový pohřeb s dýkou

a střepy. — Dr. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIV. 217., XIX. 94.

Nadějkov. Dle doslechu 20 mohyl. — J. K. Hraše, Památky IX. 130.

Netolice, les Třebanka. Skupina. Jedna mohyla více zemitá, při jv. části kámen, hrubé střepy, na spodu popel a uhlíky. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIV. 211.

Nezdášov u Vltavotýna. Z Rosovského revíru v museu Budějovickém dva tenké náramky „patrně z hrobu". — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIX. 94.

Zdá se, že se tu jedná o rozkopanou skupinu malých mohyl u hajnice Bohunické nad Nezdášovem; v témž okolí byly mi hlášeny mohyly u Slavětic a Oujezda, pak mezi Zálužím a Vltavotýnem. — Dr. Píč.

Nemějice. Burkovský vrch. Na západním svahu skupina mohyl menších. V největší mohutný kužel kladen na vnitřní koncentrický kruh z mohutných balvanů, vnitř nádoby a žel. nožík. V druhé podobné rovněž nádoby a popeliště. Ostatní mohylky byly nízké; v jedné nalezena pěkná jehlice s kulatou hlavičkou, v jiné necelý náramek a závitek ze zlatého dvojitého drátu, v jiné nádoby pozdější ve třech skupinách a žel. nůž. — Dr. J. L. Píč, Památky XVII. 13., VI., VII. — Zemské museum. Tab. XXXV., XXVI.

— „Na kopci", na sev.-vých. straně Nemějic, v selském lese skupina asi 20 mohyl, v jedné rozkopané nalezeny br. náramky a jehlice, které získalo museum v Písku.

Opořany. V obecním lesíku vybíral hajný kámen ze dvou mohylek. V prvé rozrušené (12 m.) nalezeno ve středu železo, pak v severní polovici od středu k záp. okraji bronzový kroužek, turbanovitý dutý kruh. diadem ze zlatého plechu, dvě zlaté náušnice na okraji mohyly. V druhé (19 m.) v drobném kamení ozdobné plíšky bronzové, br. hřebíky se širokými hlavičkami, železné kroužky, žel. kování a kusy železných obrouček. — V. Landa. — Nález v zemském museu. Tab. XXXII.

Oudražský revír, v poloze Pikhard řečené byly tři mohyly, z nichž tři br. náramky. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIII. 24., XVI. 85.

— V Navešním lese, poblíže hajnice u Honzíčka, skupina 10 mohyl. 1. Věnec, mnoho hlíny, nízké kamenné jádro, pod kterým popelovitá vrstva s br. ozdůbkou a střepy; 2. mnoho hlíny, kamenné jádro, pod kterým popelovitá vrstva, střepy hrubé i tuhované, šest šípů, tulejka, hřebíčky, náramek se stopami žáru; 3. kužel z kamene a hlíny, popeliště, střepy; 4. z hlíny, popeliště, střepy, jeden z tuhy. — Dr. J. N. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIII. 25., XVI. 85.

— V Píseckých lesích u Beránka skupina mohyl neprozkoumaných. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XVI. 86.

— V Palčickém revíru skupina mohyl, střepy. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIII. 25., XVI. 86.

— V revíru Valenta zvaném skupina mohyl, střepy. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIII 25., XVI. 87.

Paseky u Písku. V revíru Písecké obce „nad Beránkem" (nedaleko hajnice) větší skupina mohyl. Svého času nakopána větší mohyla a v prohloubeném středu nalezena popelovitá vrstva a hrubé střepy ze dvou nádob asi v polovici výše mohyly; při dalším prohloubení nenalezeno nic více. Roku 1894 kopáno současně pro Písecké a pro zemské museum. Ve velké mohyle věnec, po něm střepy nádob; na kuželi pod ploskými kameny turbanovitý dutý kruh, dva náramky laténeské, kroužky a ryhováním zdobené, zlomky železné spony (?) a kalcinované kosti, žel. nůž a dve nádoby, poslední až k okraji mohyly; pod kuželem, ve hloubce 1·53 m., nádobka tuhovaná, s vymačklým dnem, tenký náramek ryhovaný a modrý skleněný korál; předměty v museu Píseckém. Pro Pražské museum kopána velká mohyla: první pohřeb nalezen při jv. straně, 50 cm. pod povrchem větší nádoba, v ní nádobka, dva náramky tenké; pod tímto pohřbem, pod kuželem ve hloubce 1·30 m., br. oštěp a střep hrubé nádoby; v druhém kuželi nalezen opálený tenký náramek, br. jehlice a střepy. Ve třech dalších mohylkách nenalezeno ničeho, ve čtvrté nízké kalcinované kosti a proužky bronzové jako z pinzety. — Dr. J. L. Píč. — Předměty v zemském museu. Tab. X. 1.—5

Z bývalé Bergrovy sbírky v majetku země br. meč zlomený s jílcem, palstavy s laloky, jehlice, náramky, velké a menší puklice a knoflíky z řemenů. Zemské museum.

Písek. Pod horou Matkou skupina nízkých mohyl; hlína, slabe jádro a kamenné střepy. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XVI. 86.

Plavo u Budějovic. V obecním lese nad Malší napočítal pan Stulík 32 mohyly; z nich otevřel roku 1866 mohyl 16 pro zemské museum a nalezl v jednotlivých mohylách buď jen nádobky, neb nádobky a bronzové jehlice a náramky staršího typu, ve dvou i předmět železný (kopí?); obsah jedné mohyly přenesl na desku, totiž: bronzové puklice na zbytcích kože a dubového (?) dřeva ležící, na jedné straně as 12 konických rourek, podle na zbytcích ručních kostí po dvou náramcích, z nichž vždy jeden se 4 spirálovými plochami, druhý široký, plochý, konečně dvě dlouhé jehlice s plochou hlavičkou.

Roku 1877 prokopal p. Stulík několik dalších mohyl pro museum Budějovické a nalezl řadu nádobek, v jedné pak mohyle dva turbanovité duté kruhy, pěkně zdobené, sponu se spirálou na jedné straně (Certoská) a rourku železnou. — J. K. Hraše a Fr. Stulík, Památky VII. 231., 233., 301., XI. 63. — Wocel, Pravěk 136. — Dr. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XXIII. 30.

Dr. Woldřich prokopal jednu mohylku hliněnou a nalezl ve středu popel a střepy; z musea Budějovického popisuje sponu Certoskou. — Dr. J. Woldřich, Mittb. anthr. Wien XVI. 83., XIX. 94.

R. 1889 uvolněny na pasece v sousedním selském lese čtyry velké mohyly: 1. téměř pod povrchem kamenné jádro, pod ním střepy a popeliště, na zpodu nic; 2. ve spoustě hlíny dvě kamenná jádra, popeliště, střepy; 3. věnec, pod kterým popelovitá vrstva a střepy, ve středu jádro kamenné, pod kterým v popelovité vrstvě dvě nádoby; 4. uprostřed kamenného věnce nádoba a zbytky žel. meče (?). V sousedním lese sz. několik menších mohylek s kamenným jádrem a popeluštěm, bez střepů. — Dr. J. L. Píč, Památky XIV. 469. — Nálezy v Budějovickém a zemském museu. — Tab. XVIII., XIX.

Poslední mohylka rozkopána a některé dokopány roku 1893. — A. Lindner, Mitth. anthr. Wien XXIV. [29.]

Podháj u Křtěnova. Půl hodiny vých. od Křtěnova v lese skupina 30 mohyl; v jedné kužel bez věnce, puklice z bronzového plechu. střepy; v jiné prý železný nožík, v jiné střepy. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIV. 215.

Podolsko u Bernartic. Blíže myslivny 3 velké mohyly.

Poněšice. V „Háji" snesena velká mohyla s věncem a kamenným kuželem; střepy jednotlivé po celé mohyle; ve středu kužele spirálová plocha z prstence; střepy ryho-

vané, mladší; jeden střep z tuhy s vlnicí. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIII. 21., XIV. 217.

— Pod „Hradcem“ 16 kamenných mohyl, z nichž rozkopány tři; stopy žárového hrobu a nic více. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XXIII. 23.

— V lese „Kukle“ zvaném 15 malých mohylek; samý kámen, palstav s okraji, v jiné náramky tenké; r. 1890 prokopány další dvě mohyly, v nichž nalezeny střepy. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XVI. 88., XXIII. 23.

— V lese řečeném „Vosiková“ prý 40 mohyl. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIII. 21.

Protivín. V revíru Radanském v lese „Boru“ skupina 20 mohyl. 1. Věnec, kužel, tuhované střepy; 2. pod kuželem žárový pohřeb, čtyry duté náramky a jehlice, střepy; 3. pod jádrem žárový pohřeb, střepy s hluboce vtlačenou ozdobou a s ozdobou páskovou a kus náramku; 4. věnec, na vrchu kámen; v kameni stopy železa a brousek, na dně dva nože a oštěp ze železa a několik nádob; 5. mohutné jádro, pod kterým kůstky, kousky bronzu a střepy; 6. pod jádrem žárový pohřeb, střepy. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIX. 96 Tab. II.

— Půl hodiny vých. od Písečné, na návrší Hájku řečeném skupina mohyl. Prokopány tři. 1. Samý téměř kámen, žárový pohřeb, ryhované střepy; 2. z kamene, žárový pohřeb, střepy, stopy bronzové nádobky. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIV. 213., XIX. 99.

— V revíru Malá Písečná skupina. V jedné vybráno kus věnce s tuhovanými střepy a zlomkem železné spony. V druhé věnec, uvnitř hlína, při dně pálená, ve dvou skupinách hrubá nádoba a tuhované nádobky, zlomky železné spony laténeské (Tab. VI. 35.). — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIV. 212., XIX. 99.

— V lese u „Velké Písečné“ první skupina severně od Skočic. V jedné kamenné jádro bez věnce, žádné stopy pohřbu, br. dýka. — Dr J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIV. 212.

Dvě další mohylky, prokopané roku 1885, byly téměř z pouhého kamení; v jedné střep, v druhé střepy s ďubkovanou na pásce ozdobou a jehlice s kulatou, shora dolů provrtanou hlavicí. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XVI. 90.

Druhá skupina $^1/_4$ hod. severněji na sev.-záp. okraji lesa. Dvě mohylky nahodile rozkopány, v jedné v kamení, tuhované střepy a zlomky bronzu, v druhé hrubá nádoba.— Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIV. 213.

— Na pahorku „Hlínova“ řečeném, vých. od vesnice Skály dobývali sedláci kámen, v kterém nalezli br. srpek a br. spirálu; mohyly nedaly se rozeznati vyvýšením, ale zdá se, že se jedná o rozorané mohylky, poněvadž kámen nebyl dobýván ze skály. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XVI. 91.

Purkarec. V lese „Hřeben“ řečeném, v poloze „u buku“ skupina, v jedné nakopané mohyle k jedné straně hlína, k druhé straně kámen, několik střepů bez ozdob. — V poloze na spáleništi kamenný věnec, vnitř spáleniště; snad žároviště. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIII. 23. — Soupis památek okresu Budějovického 114.

Radětice. Směrem k Ratajům poblíž silnice v lese 65 mohyl, z nichž při stavbě silnice vybírali kámen a nalezli nádoby a mosazné předměty; některé nádoby z tuhy (?).— J. K. Hraše, Památky IV. 222., IX. 133.

Radonice u Drahotěšic. V lese „Království“ řečeném 9 velkých mohyl. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIII. 20.

Rataje. Jižně od vesnice Rataj (směrem ke Lhotě), v poloze řečené na Homoli, na obci ve třech skupinách 12, 4, 4 mohyly (dle pozdějšího udání 35 mohyl), s kamenným kuželem, pod nímž popeliště a 2 nádoby, předměty nalezeny bronzové. — J. K. Hraše, Památky V. 230., VI. 220., IX. 135.

— V poloze řečené „v Borečném“ 42 mohyly. R. 1870 nalezen v jedné železný meč, oštěp; v jiné i nádoby tuhované, několik vždy na sobě, a železný nožík, v některých nenalezeno ničeho, v jedné konečně nádobka se spálenými kůstkami, žel. hrot kopí, nožík, dva železné kruhy a několik hřebů. — J. K. Hraše, Památky IX. 136.

— Na rozcestí ke Kozínu a Dobronicům 6 mohyl kamenných, v nichž br. plíšky, žel. šíp. — J. K. Hraše, Památky IX. 139.

Rovná u Strakonic. Při kostrách v zemi položených a kamenem obložených dva br. turbany ozdobné, střepy byly tuhované. — Památky V. 44., VII. 453., X. 14. — Wocel, Pravěk 41. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien IV. 198., V. 152. — Zemské museum. Tab. XXX. 2., 4.

Repeč. Před lety Dr. Máchal rozkopal dvě mohyly a odevzdal do musea Táborského kusy br. jehlic, br. spirálové plochy, tenký náramek, modrý korál se žlutou vlnitou vložkou, železný meč, oštěp, nůž.

Roku 1897 prokopána řada mohyl: Mohyla 1. kužel, spálený pohřeb, prsteny se spirálovými plochami, jehlice s vývalkem, tenké náramky; mohyla 5. s věncem z hlíny, spálené tělo, br. dýka. Mohyla 7. obsahovala tři pohřby; pod prvým kuželem spálený pohřeb, br. jehlice s přehnutou hlav., prsten se spirálami, náramek; pod druhým kuželem spálený pohřeb, br. puklice, amfora a míska na nožce; vrchní pohřeb 3 žel. hroty, uzdy, nákonečník žerdi, spálené kosti, nádobky. V mohyle 8. spirála z dvojitého zlatého drátu. V mohyle 12. br. dýka, uherský br. mlat, zlomek jehlice s vývalkem, nádoby, pod drnem římský klíč. V mohyle 13. pod kuželem spálený pohřeb, jehlice, tenké náramky, nádobky na nožce. V mohyle 18. zlomky bronzové a přeslen. V mohyle 19. spálené tělo, náramek s žebérky, jehlice, prsten se spirálami, nádobka. V mohyle 22. na spáleném pohřbu br. šíp. Mohyla 23. byla z hlíny, na spodu kostrový pohřeb, porušený, se zlomky jehliček kostěných. V mohyle 25. bronzová dýka a jehlice. V mohyle 27. spálený pohřeb v nádobě, spirálový prsten; vrchní pohřeb s mečem laténeským, hrot kopí, kus nože. V mohyle 33. v kuželi dva vyhraněné náramky, jehlice ryhovaná, kus klínku, nádobky. V mohyle 42. vypálená do červena země, kůstky, jehlice s vývalkem, nádoby. — Dr. J. L. Píč, Památky XVIII. 1., I—III. — Nález v zemském museu. Tab. XI.—XIII.

Sedlec u Blatné. Na Kamenici, na jižní straně vrchu Hradiště, rozkopal baron Koller 22 mohylky.

Nové Sedlo u Písku. V Novosedelském revíru, na východním svahu Mehelníku, skupina mohyl.

Senožaty. Na pravém břehu Lužnice, na poli rolníka Pulce, kamenná mohyla, ve které čepel meče, hrot, bronzové plíšky, modrý korálek, jehlici, popelnici, podkůvku (?).— J. K. Hraše, Památky IX. 140.

Sepekov. Nad rybníkem Tovariš u křížku i v blízkém lesíku skupina mohyl valně porušených; myslím, že

to jsou ony, jež p. J. K. Hraše nazývá na „Záchodě". — Památky archaeol. IX. 131.

V bývalé Bergrově sbírce oštěp br., malá dýka s jílcem, náramky tenké, puklice malé a velké; dnes jako majetek země uloženo v zemském museu.

Smoleč n. Vltavou. V zemském museu hrot br. oštěpu s tulejí nalezený spolu se střepy v pohanském hrobě při lomu v Smolečském revíru; dle udání jsou tu mohyly v poloze „na dubovém vrchu". V museu Budějovickém je prsten se spirálami, patrně z hrobu. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XIX. 94.

Revír u **Sovy** blíž Bechyně. Několik velikých mohyl roztroušeně poblíž myslivny; byly vesměs nakopané. Největší na vrcholi nakopaná otevřena shora; pohřeb nenalezen, z milodarů pouze železný ráf z kola. Podle menší mohyla s popelištěm, nalezeno prolamované kování. — Dr. J. L. Píč, Památky XVII. 18. — Zemské museum (obr. 12.).

Sriín. V panském lese, hned při vesnici 7 mohyl kamenných. Roku 1865 nalezeny v jedné v kamenné skřínce střepy, kroužky a nýty železné a bronzové. Roku 1897 rozkopána největší mohyla, nalezeny střepy a br. náramky. — J. K. Hraše, Památky VI. 311.

— V poloze „na Milevských", směrem k Ratajům, 37 mohyl; nalezeny rozmačkané nádoby, popel, spálené kosti. — V téže poloze prokopány r. 1867 dvě skupinky tří mohyl; nalezeny br. jehlice a jantarové korále. — J. K. Hraše, Památky VII. 612., IX. 134.

— V lese Březovci, revíru Zběšického kopáno poprvé roku 1873. Ze zbylých mohyl prokopána jedna veliká, roku 1897; pod kamenným kuželem nalezeno několik prohloubených jam s popelem, jinde na popelišti postavena nádoba obklopená kamením; nádoby byly hrubé i tuhované, jedna zdobena páskou pěkně ornamentovanou. — J. K. Hraše, Památky IX 133., XVIII. 117.

Stará ohrada u Hluboké. V poloze „u Buku" ze skupiny 3 mohyl prokopána jedna; na vrchu kámen, pak hlína; nalezeny střepy tuhované. — Dr. J. Woldřich, Mitth. anthr. Wien XXIII. 24.

— V poloze „Rudolfeck" obrovská mohyla 21 m. v průměru, s věncem 2 m. vysokým, vrch 6 m. v pr., vnitř hlína; nebyla dokopána; r. 1892 v druhé nalezen pouze střep. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIII., 23., XXIII., 24.

Střelohoštice (Třebohoštice). Ve Velkém lese pět mohylek, v nich dva br. turbany, žel. nožík, uzdy br., nádoby ozdobené vtlačenými proužky a tuhovým čárováním na světlé půdě. Z pozůstalosti majitele velkostatku obdrželo městské museum v Č. Budějovicích 4 turbanovité kruhy, červenou nádobku rázu Bylanských, pak několik mísek, z nichž některé vnitř rýhovanými trojhrany zdobené. — J. Ludikar, Památky arch. X., 13. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr., Wien, V., 149. A. Lindner, Mit. anthr., Wien, XXVI. [32.] — Dva turbany v zemském museu. Tb. XXX.

»Stříbrný vrch« u Netolic. Na výšině Stříbrný vrch (Silberberg) zvané dvě řady mohyl podobných Čichtickým. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIII., 15. Tb. I.

Prokopány dvě mohyly z hlíny pouhé, při spodu s vrstvou popelovité země; nalezen tuhovaný střep. — Dr. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XIV., 210.

Týn n. Vltavou. Z mohyl dva široké, podél vroubkované náramky, jehlice s plochou roztepanou hlavicí, prsteny se spiralovými plochami, střepy s ďubkováním v liniích daroval p. Jindřich Rychlý, Pam. XIII., 236. Zemské museum. Tb. XIV., 13—17.

Vidrov u Budějovic. V lese skupina 13 mohyl; čtyry prokopány p. Lindnerem; kámen a hlína snad přeházené, br. kroužek, džbáneček a nádobka s ozdobou koncentrických kroužků jako u Plava. — Dr. J. Woldřich, Mit. anthr., Wien, XXIII., 26. — Soupis pam. okr. Budějov., 135.

Vrcovice u Písku. Na výšině „Bohuslavec" zvané, v poloze „hrůby" řečené, zbytky kamenného valu (?), kde šípy, mísky br. a pod.; u potoka mohyla kamenná, pohřeb nezjištěn, nalezen ozdobný turban a dvě štítové spony. — M. Kolář, Památky arch., VIII., 154., 156. — Vocel, Pravěk 41.

Vráž. V knížecích lesích mohyly; br. náramky, jehlice jako z Vel. Dobré na zámku Vráži.

Zběšice. V revíru Lipovci dvě skupiny mohyl. Prvá v poloze „na Skalce" severně od myslivny od p. H. Hraše poprvé uvedená (Pam. X., 837.) rozkládá se ve vysokém lese; část mohyl před lety prokopaných. Větší mohyla (11 m.) netknuta obsahovala slabý věnec, kužel z drobnějšího kamene; na dlažbě popel a spalené kůstky, v drobném kamení jehlice s vývalkem, široký náramek, tenký náramek, kus dále jehlice s plochou hlavičkou, za ní širší náramek a pod jiným kamenem tenký náramek; v druhém kuželi jehlice s hlavičkou plochou a nádobka a při konci lunella již původně rozlomená; mezi oběma kuželi 30 cm. pod povrchem spálené kůstky v hlíně, dále pod kamenem nádobka na nožce. — V jiné větší mohyle (11 m.) opět dva kužele; v prvém pouze střepy, v druhém nádobka na nožce a podle dětský náramek tenký. — Třetí větší mohyla nakopaná byla již vybrána, v menších popeliště a buď nic neb nádobky.

— Druhá skupina je směrem k Bernardicům v poloze „na drahách", jedna větší, několik menších porušených. Velká mohyla (10 m.) měla pěkný kam. kužel, v němž 1 m. pod povrchem kamenná sekyrka. — Nálezy v Zemském museu. — Dr. J. L. Píč. Tb. XIV. 1—12.

III. Skupina mezi Berounkou a Vltavou.

Dřevníky u Dobříše. Z mohyly u Dřevník přinesli studující J. a F. Pudilové br. jehlici s plochou hlavicí do musea. —

Velká Dobrá u Kladna. V lese „Hoře" 58 mohyl větších i menších. R. 1890 nakopal P. Nedvěd jednu velkou mohylu (č. 13.) s věncem a kužel a nalezl br. meč a dýku s nýty, palstav s žlábkem, 4 br. náramky širší, puklice, trychtýřové trubičky, jehlice s vývalkem, s roztepanou hlavičkou, zlomek jehlice, vše to nedaleko okraje kužele. Druhá mohyla (č. 28.) na vrcholi s kostrovým pohřbem pozdějším, obsahovala na původní zemi asi 8 nádob, z nichž některé tuhované, pak popelovitou vrstvu, kus dírkované nádobky br., 3 nádobky, malé kolečko se čtyřmi paprsky a dírkou, kusy jehlice s vývalkem hluboce vroubkovaným, zlomky nože s prolamovaným rapem. V jiné (č. 10.) v popelovité vrstvě jehlice s vývalkem, kus náramku s žebérky, džbáneček a nádobka hrnéčkovitá, šachovitě rýhovaná, obě ve výklenku; v druhém kuželi zlomek jehlice a rozrušená nádobka; ve třetím vrchním pohřbu

pod kameny džbáneček a kus srpku v popelišti. Mohyla (č. 32.) měla věnec, hlinitý kužel, na jehož povrchu vrstva kamení. Ve středu popelovitá vrstva, při severní straně pod kamenem dva náramky vyhraněné, 7 puklic a dvě jehlice cyperské; na druhém konci mohyly pod kamením nalezen druhý pár náramků vyhraněných. V mohyle (č. 30.) pod kam. jádrem, na spěchovaném kamení vrstva popele se stopami skrčené kostry s.-j., kousek br. pilky. V mohyle 4. pod kuželem i žároviště, v popelišti pak náramky s růžicemi, dva náramky tenké, jehlice s vývalkem, skvostný nákrčník jantarový. V mohyle 16. pravidelný pohřeb obsahoval džbáneček a nádobku, pozdější kostrový pohřeb datován modrým ryhovaným korálem z křesťanské doby. V mohyle č. 20. v hoření části popeliště se střepy, z nichž jeden z etažovité nádobky, pod kuželem v původní zemi spálený pohřeb s br. jehlicí ve velké nádobě hrubé; podobný pohřeb v nízké mohylce č. 22. a č. 56. — Dr. J. L. Píč, Památky XV., 481. Tb. XXII., XXIII. — Zemské museum. Tb. VI., VII.

Chejnovský háj u Libšic. Asi 10 mohylek nevelkých, zbudovaných z hlíny kaménky promísené a silně ulehlé. Dr. Ryzner vykopal tu br. nožík se hřbetem vypouklým a něco střepů hrubých; p. Vlačiha podobný br. nožík a střepy. — Zmínka v Památkách XI., 51.

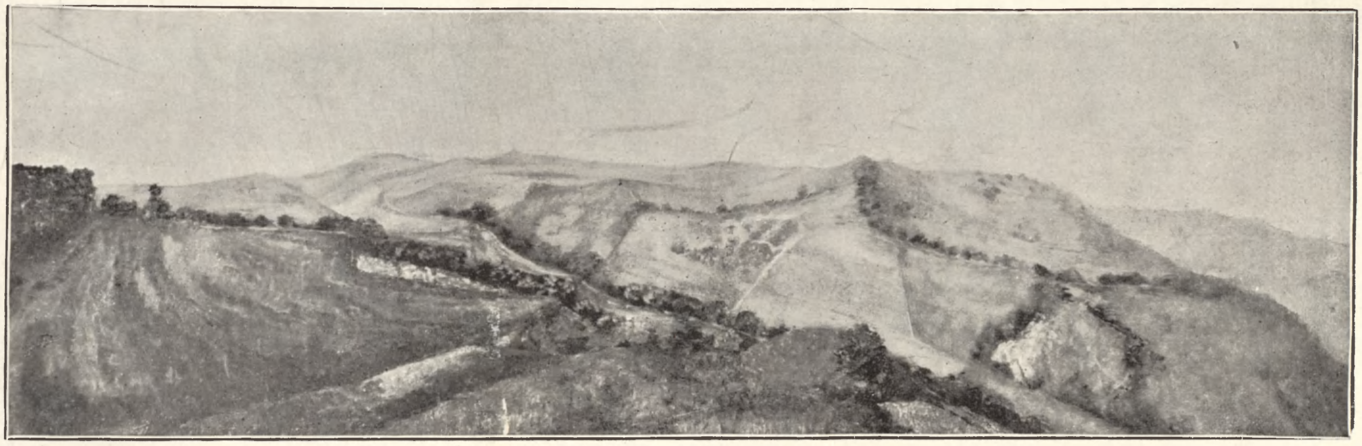
Kočvary a Běštín pod Plešivcem, kdež p. Hlavín nalezl br. náramky širší s tupými konci, pěkně ryhované; viz též Břetislav Jelínek, Mitth. anthr., Wien XXVI. 217. 232.

Podřeží u Zbečna. V polích u Podřeží několik mohyl; na okraji kužele v jedné rolník vykopal bohatý pohřeb; do sbírky musejní se dostalo odtud: náramky tenké, vyhraněné, s růžicemi, $1/2$ s žebérky, puklice, trubičky, jehlice s plochou hlavičkou a vývalky, jehlice s delším vývalkem bez hlavice, jehlice s větší plochou hlavicí; nedaleko nalezen v poli zlatý drát patrně z náramku; mohylky nalezl jsem nevysoké, rozplizlé, oráno pře ně; v jedné pod kuželem rozplizlým popeliště, na okraji nádoby bez ozdob, ve třech dalších nic. — Dr. J. L. Píč. — Zemské museum. Tb. VIII., 11—18.

Roztoky. Za kostelíkem Roztockým veliká mohyla kamenná s žárovým pohřbem, br. mečem typu Hallstattského, nádobou hruškovitou a ornamentované střepy menších nádob tuhovaných i barevných. — Č. Ryzner, Památky XI., 181. Tb. XXIX., 18.

— V háji nad Roztoky řadu nízkých mohylek prokopal V. Krolmus.

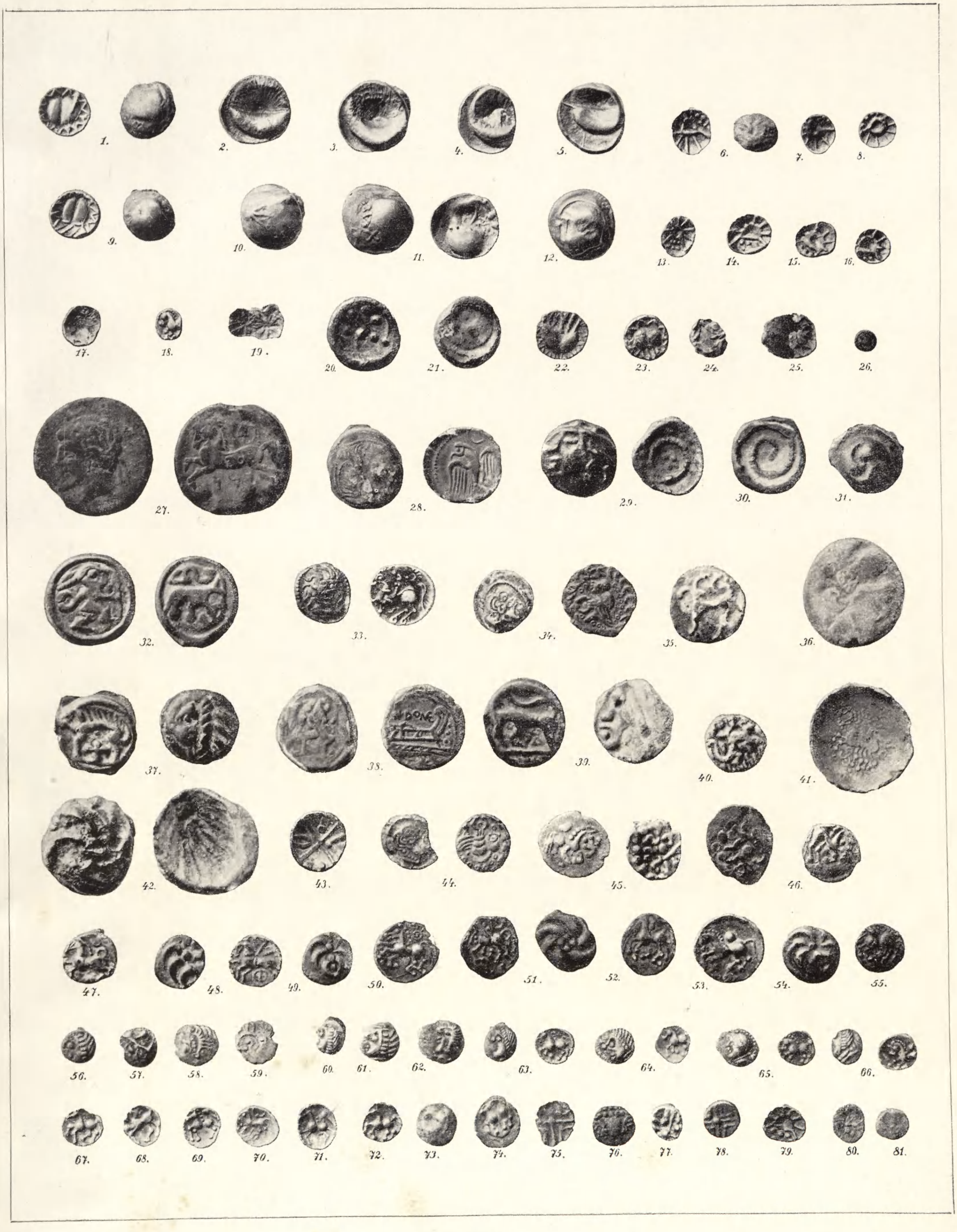
OBSAH.

Pohled na Hradiště z jižní strany
podle obrazu Olgy Hlavové.

Pohled na Hradiště s hora
podle musejního modelu.

Mince (vel. 1/1).

(1.—19. zlaté, 20. 21. pozlacené, 22.—25. zlatem plátované, 33. 34. 41. 43.—81. stříbrné, 27.—32. 35.—38. bronzové, 39. potinová.)

Spony (vel. 1/1)

(č. 19. zlatá, 17., 18., 20. stříbrné. 1.—16., 21.—31. bronzové, 32.—33. železné).

Bronzové spony (vel. $^1/_1$).

Zlomky náramků z barevného skla (vel. $^1/_1$).

Korale z barevného skla (vel. 1/1).

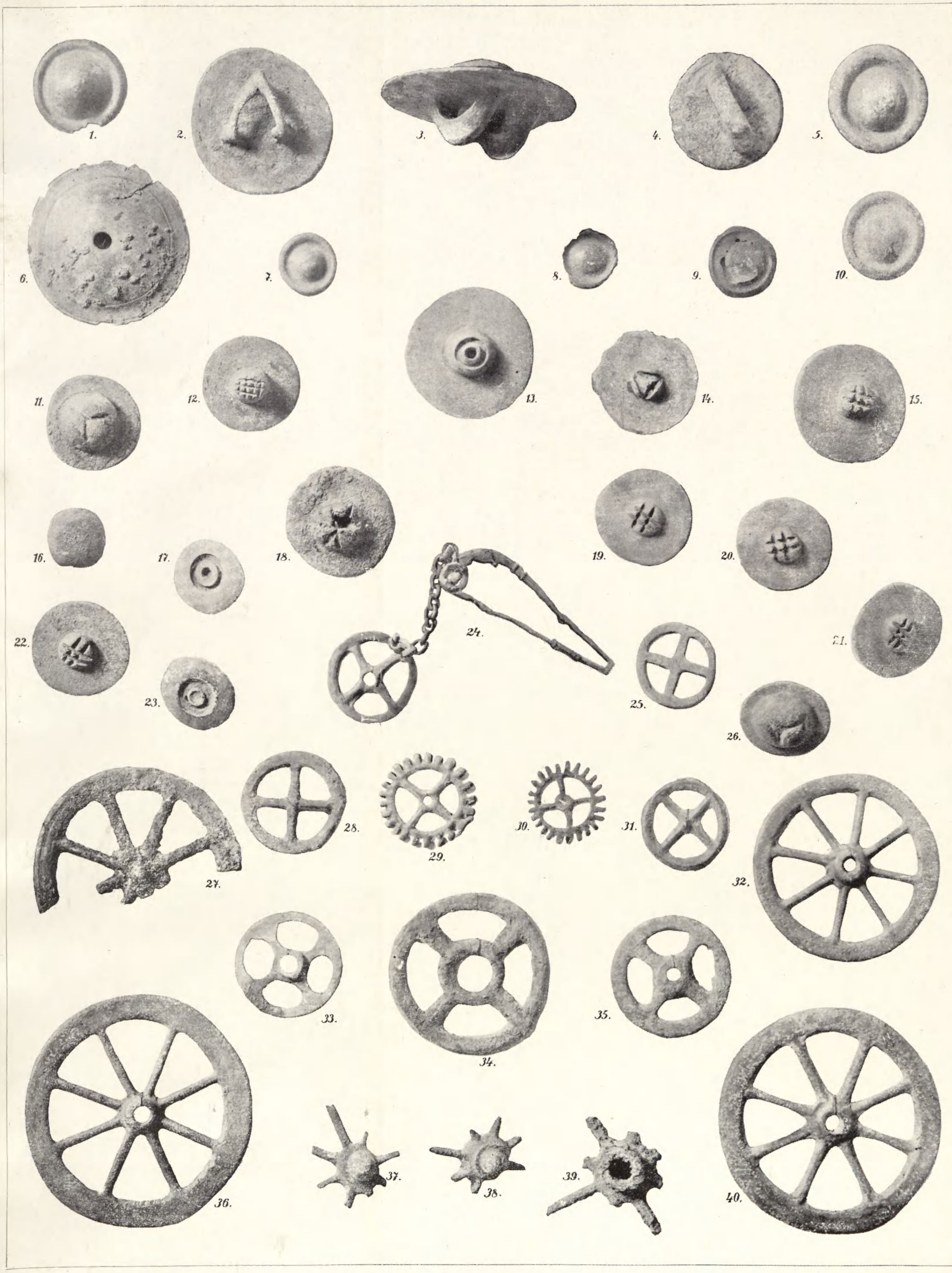
Prsteny, kameny z prstenů, perle z jantaru a barevného skla (vel. 1/1).

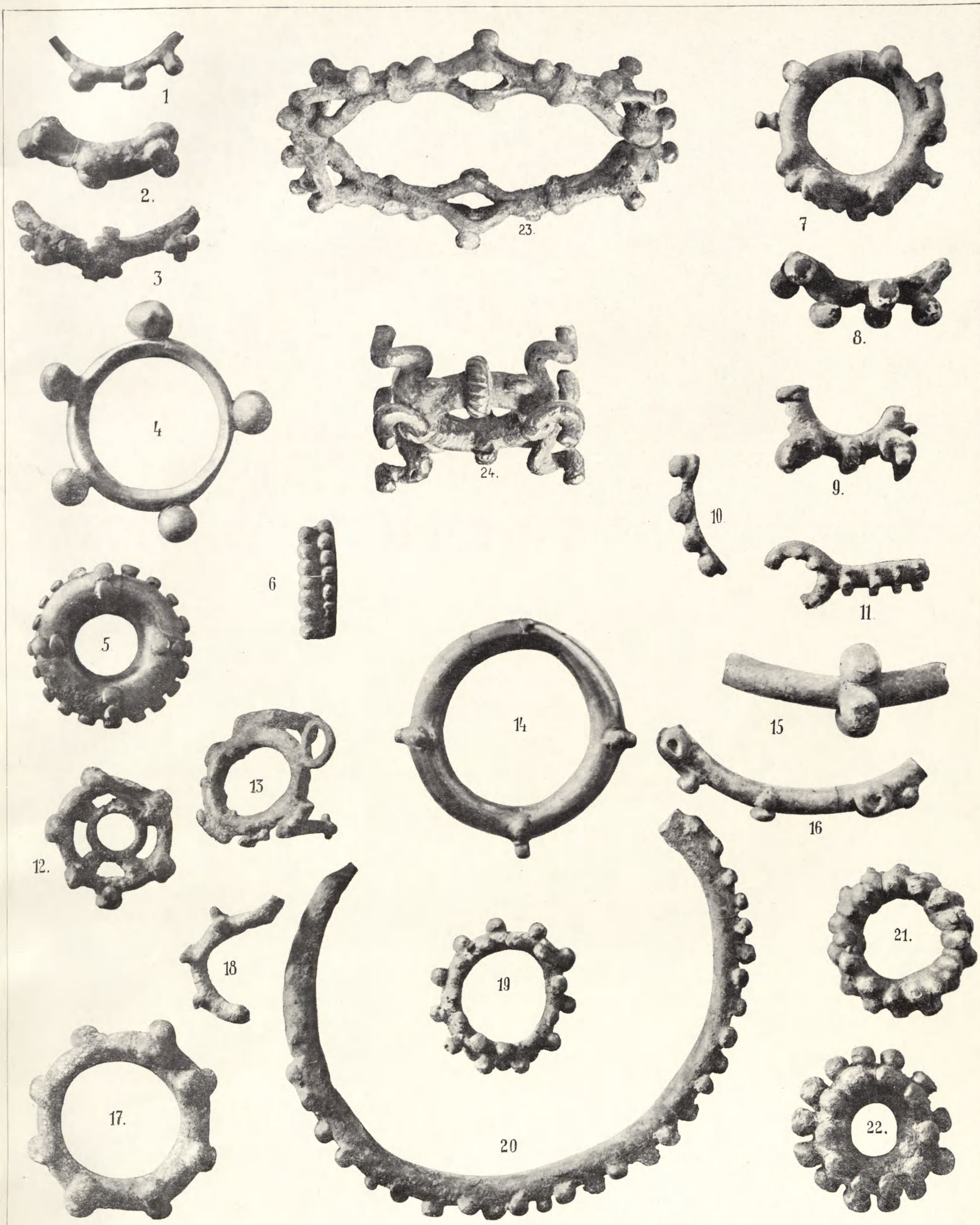
Korale a zlomky náramků z barevného skla (vel. 1/1).
Ze sbírky Dvorního musea ve Vídni.

Ozdobné hlavičky bronzových hřebíků (vel. $^1/_1$).

Bronzové knoflíky a závěsky v podobě koleček (vel. $^1/_1$).

Ozdobné kruhy bronzové, hráškovitě na povrchu zdobené (vel. 1/1).

Ozdobná kování bronzová z řemenů a ozdobné závěsky (vel. 1/1).

Drobné ozdoby bronzové; č. 33. **emailovaná závěska** (vel. $^{1}/_{1}$).

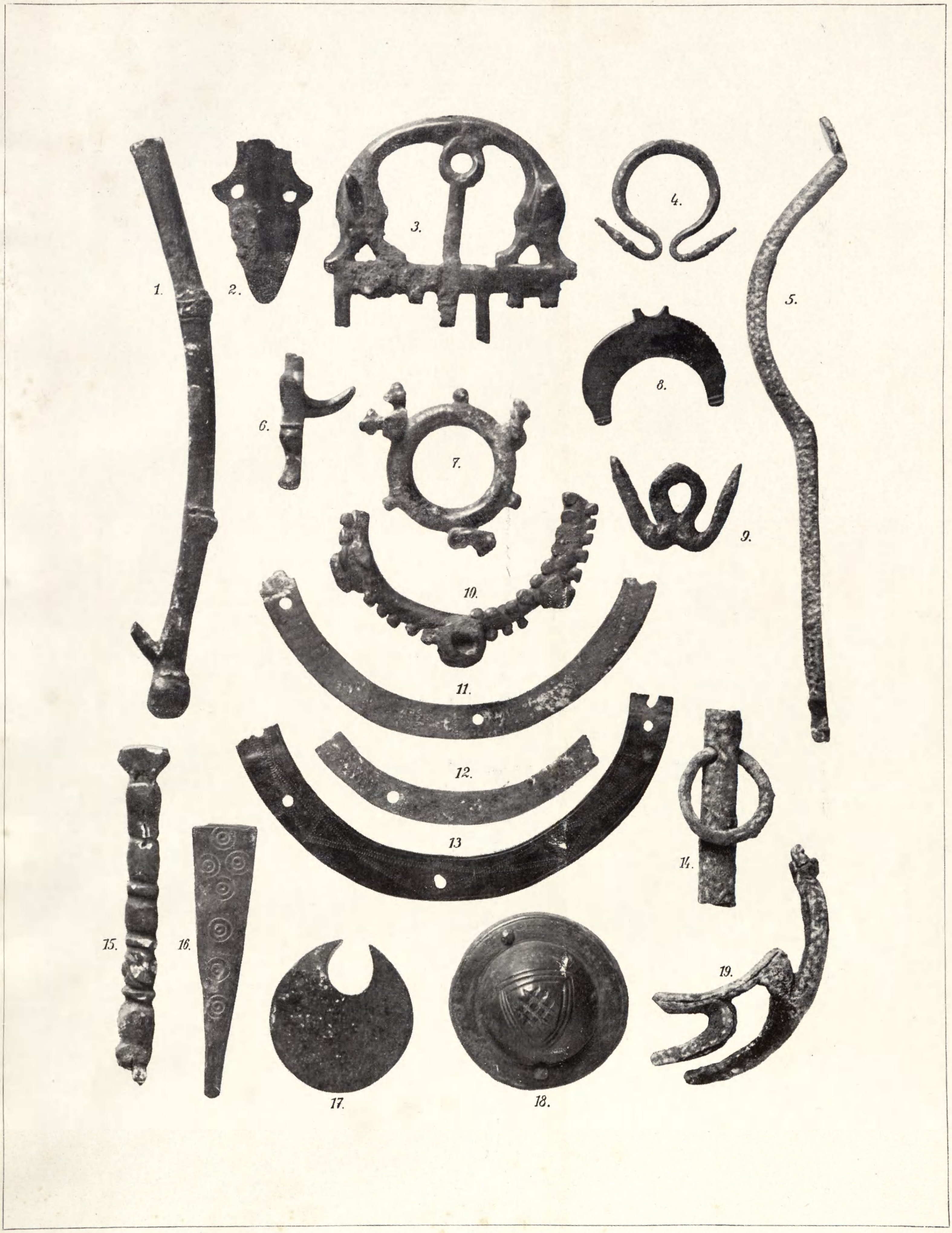

Bronzové jehlice, knoflíčky, drobné kování a j. (vel. $^1/_1$).

Bronzový řetěz, ostruha a ozdobné předměty (vel. $^1/_1$.)

Ze sbírky Dvorního musea ve Vídni.

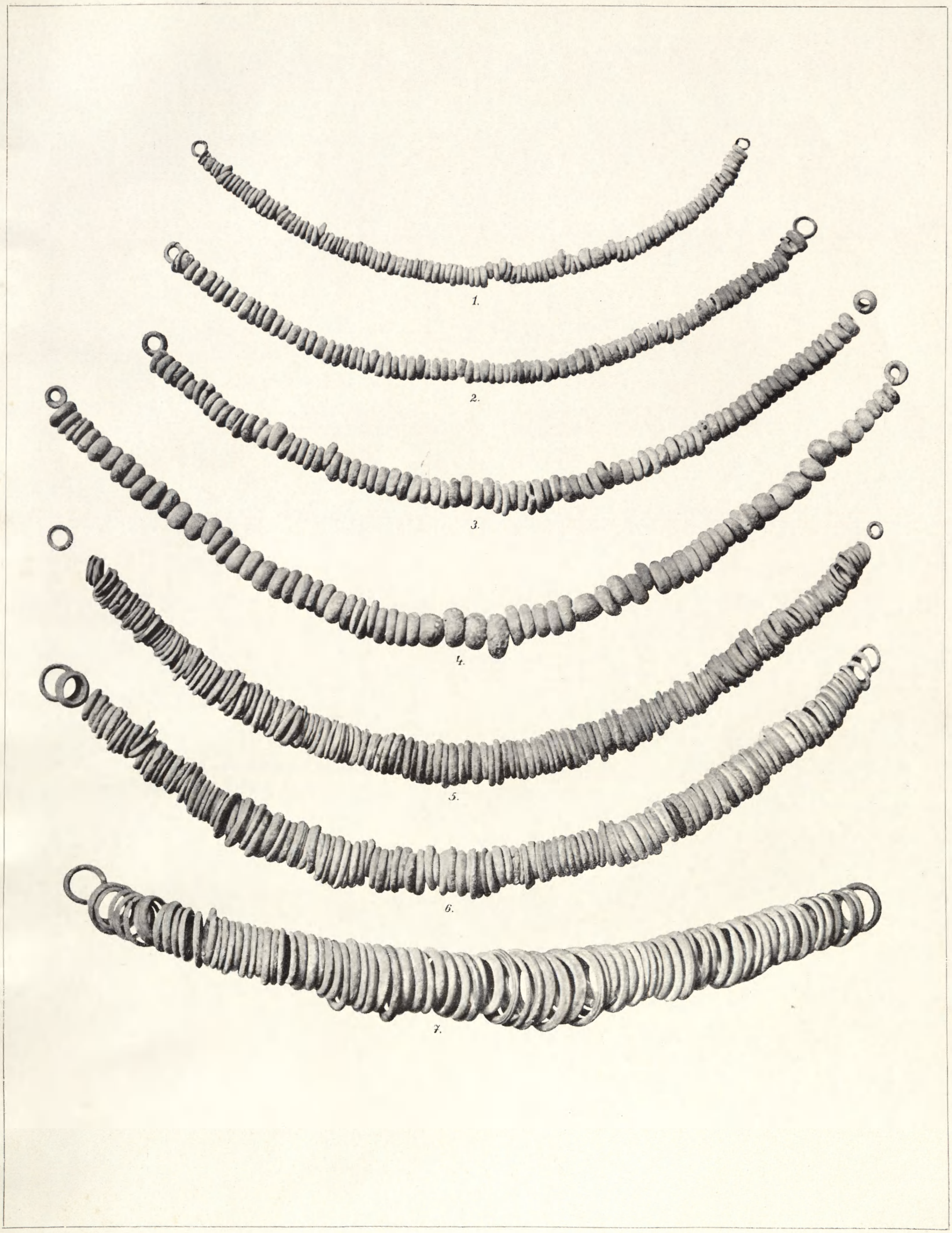

Bronzový hřeben, kování a j. ozdoby (vel. $^{1}/_{1}$).

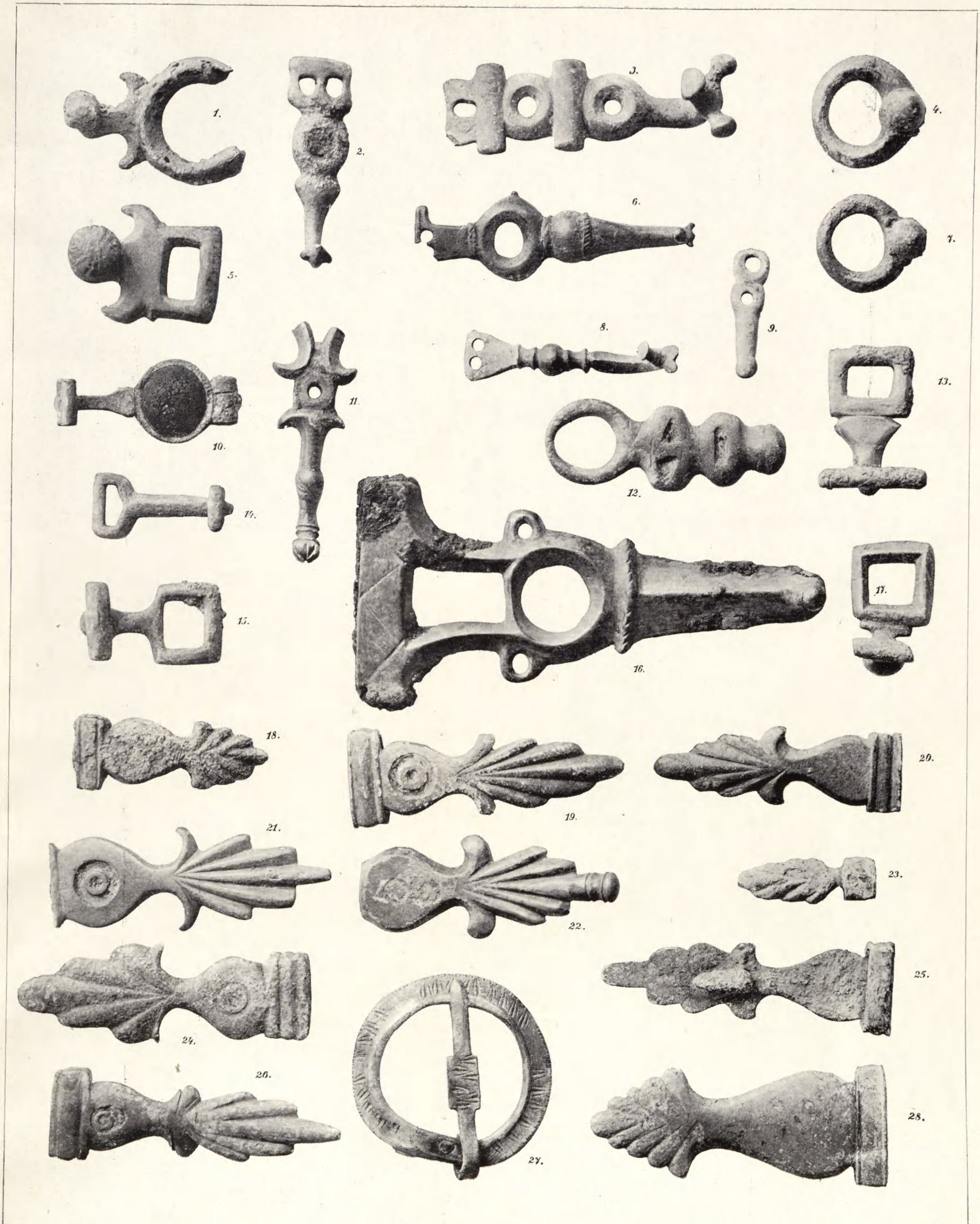
Ze sbírky Dvorního musea ve Vídni.

Bronzové a koštěné hřebeny, pinzety, škrabátka, lžičky do ucha (vel $^1/_1$).

Bronzové perle a kroužky (vel. $^1/_2$).

Bronzové záponky pasu (vel. $^{1}/_{1}$).

Bronzové a j. figurky a ozdůbky (vel. $^1/_1$).

Zlomky nádob bronzových, závěsky a kování (vel. $^1/_1$).

Kostěný rámeček voskové tabulky, záponky, kování a j. (vel. ¹/₁).

Bronzová kování závěsná a ozdobná, č. 31. 32. držátka zrcádka (vel. 1/1).

Bronzové jehly, udice, nářadí lékařské a j. (vel. 1/1).

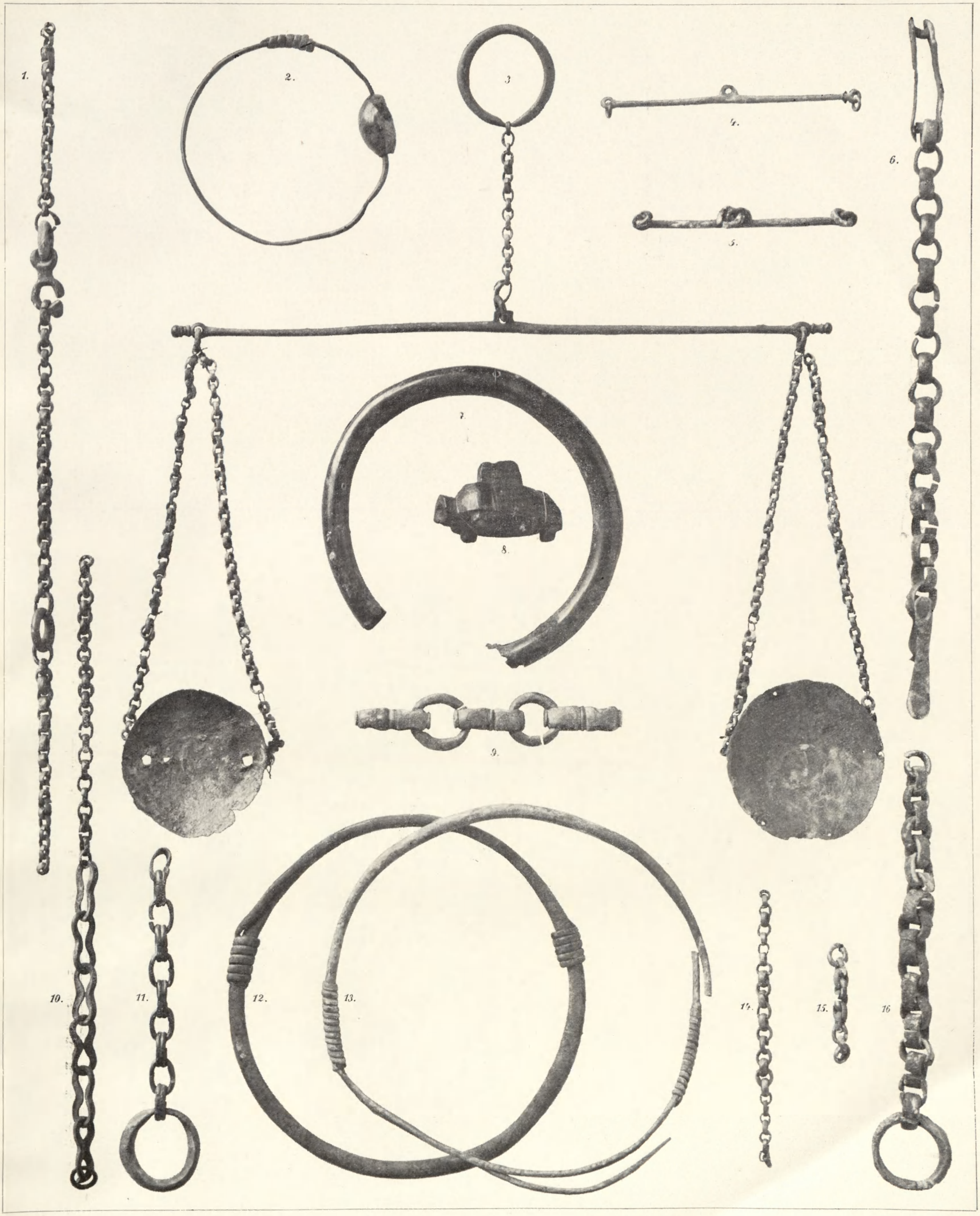

Bronzové figurky, kování a j. (vel $^1/_1$).
Ze sbírky Dvorního musea ve Vídni.

Bronzová kování a j. (vel. 1/1).

Ze sbírky Dvorního musea ve Vídni.

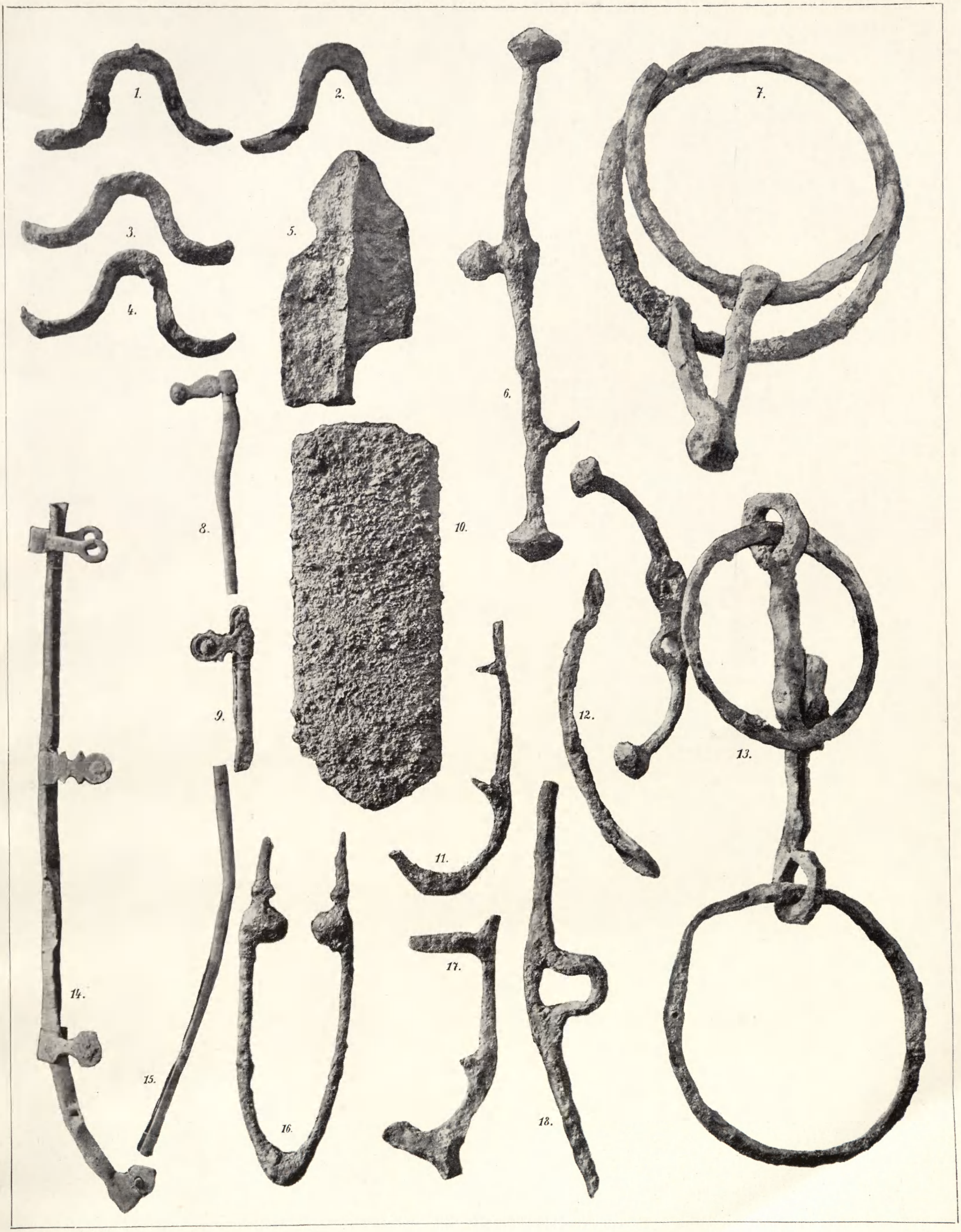
Bronzové řetízky, vážky, náramky (vel. $^{1}/_{1}$).

Bronzové spony, část zrcátka, náramek a j. (vel. 1/1).
Ze sbírky Dvorního musea ve Vídni.

Šípy, kopí a oštěpy železné (vel. $^2/_3$).

Zlomky pochvy z meče a uzdy železné (vel. 1/1).

Bronzové a železné ostruhy (vel. $^1/_1$).

Bronzové a železné klíče (vel. $^{1}/_{1}$).

Železné záponky, přezky a závěsky (vel. 1/2).

Železné nože a nůžky (vel. 1/2).

Železné nožíky, vidlice, kleště, kladiva a j. (vel. 1/2).

Železná kladívka, lopatky a j. (vel. 1/2).

Železné sekyrky, srp, kosa, rádlo (vel. 1/2).

Železná rydla, šídla, vrtáky, dlátka, háky, skoby a j. (vel. ½).

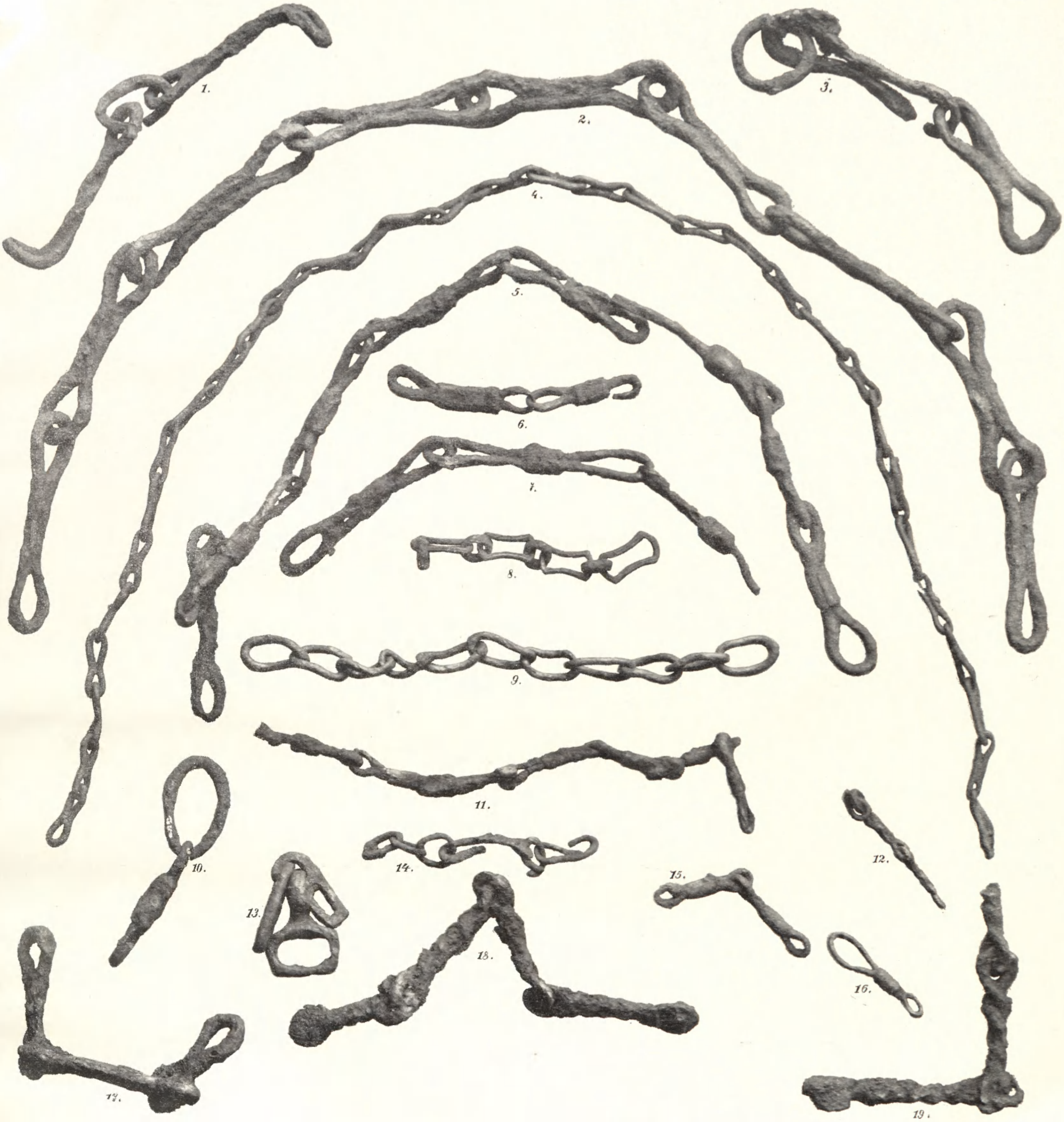

Železná dlátka, hák, držátko dřev. nádoby a kování (vel. 1/1).

Ze sbírky Dvorního musea ve Vídni.

Zlomky železných řetízků, závěsky a j. (vel. 1/1).
Ze sbírky Dvorního musea ve Vídni.

Železné řetězy a řetízky (vel. $^1/_2$).

Kostěné rukojeti na šídla, dlátka a j., škrabátka kostěná (vel. 1/2).

Kostěné jehlice, držátka, hřeben, kus zdobené kosti lebeční a j. (vel. $^1/_1$).
Ze sbírky Dvorního musea ve Vídni.

Ozdobné destičky a hrací kameny kostěné (vel. 1/2).

Roubík k zavěšení, ozdobné kosti a držátka, kroužky a j. (vel. $^1/_2$).

Jehlice do vlasů a hrnčířské lopatky hladké i ozubené (vel. $^1/_2$).

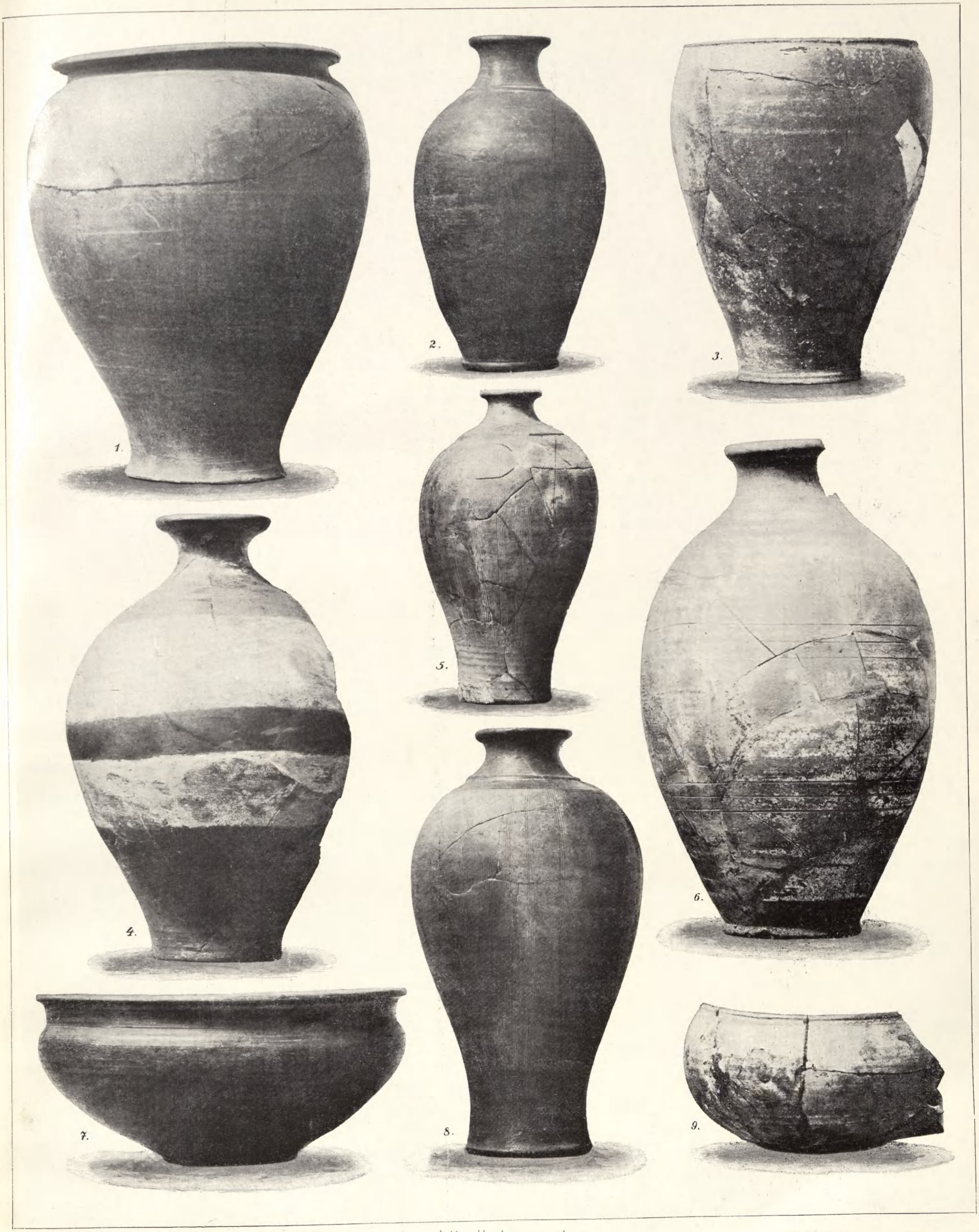
Kostěné jehlice, jehly, rydla a j. (vel. $^1/_2$).

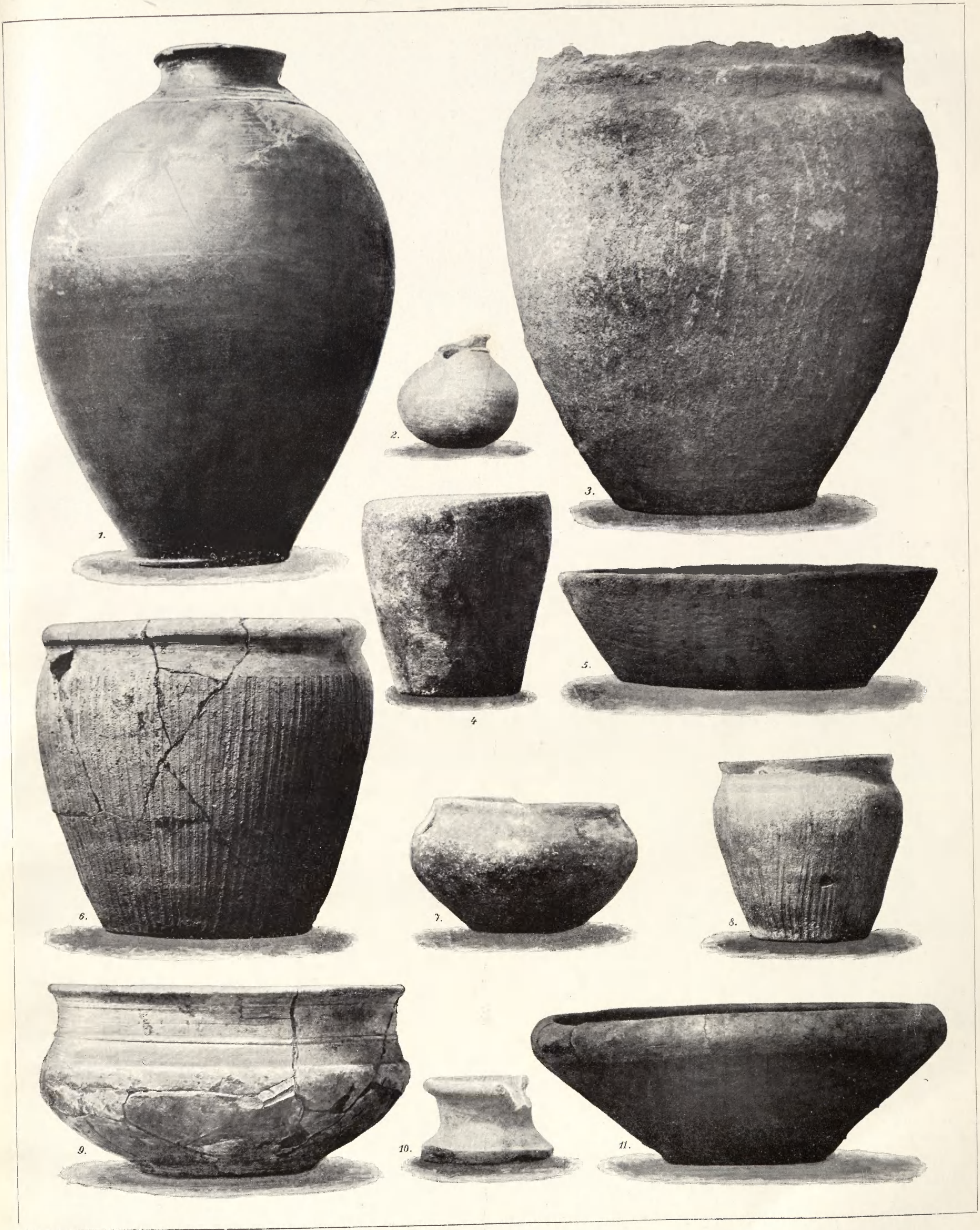
Kostěná šídla, škrabátka, kopí a oštěpy (vel. 1/2).

Barevné střepy z nádob (vel. $^2/_3$).

Nádoby a mísy (vel. $^1/_3$).

Nádoby a mísy (vel. $^1/_3$ č. 3. 6. vel. $^1/_4$).

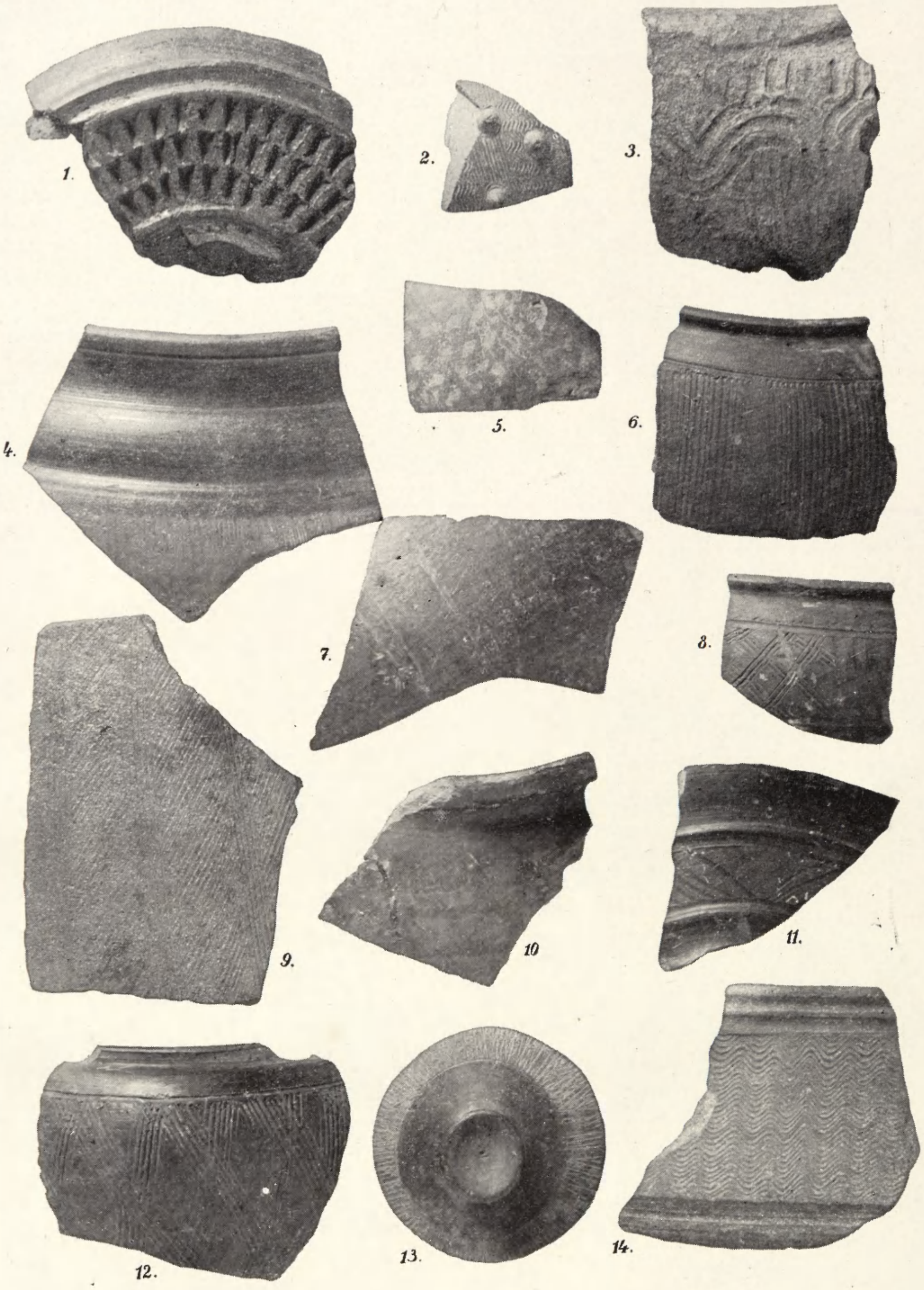
Ozdobné střepy z nádob (vel. $^1/_2$).

Ozdobné střepy z nádob (vel. $^1/_2$).

Ozdobné střepy z nádob (vel. $^{1}/_{2}$).

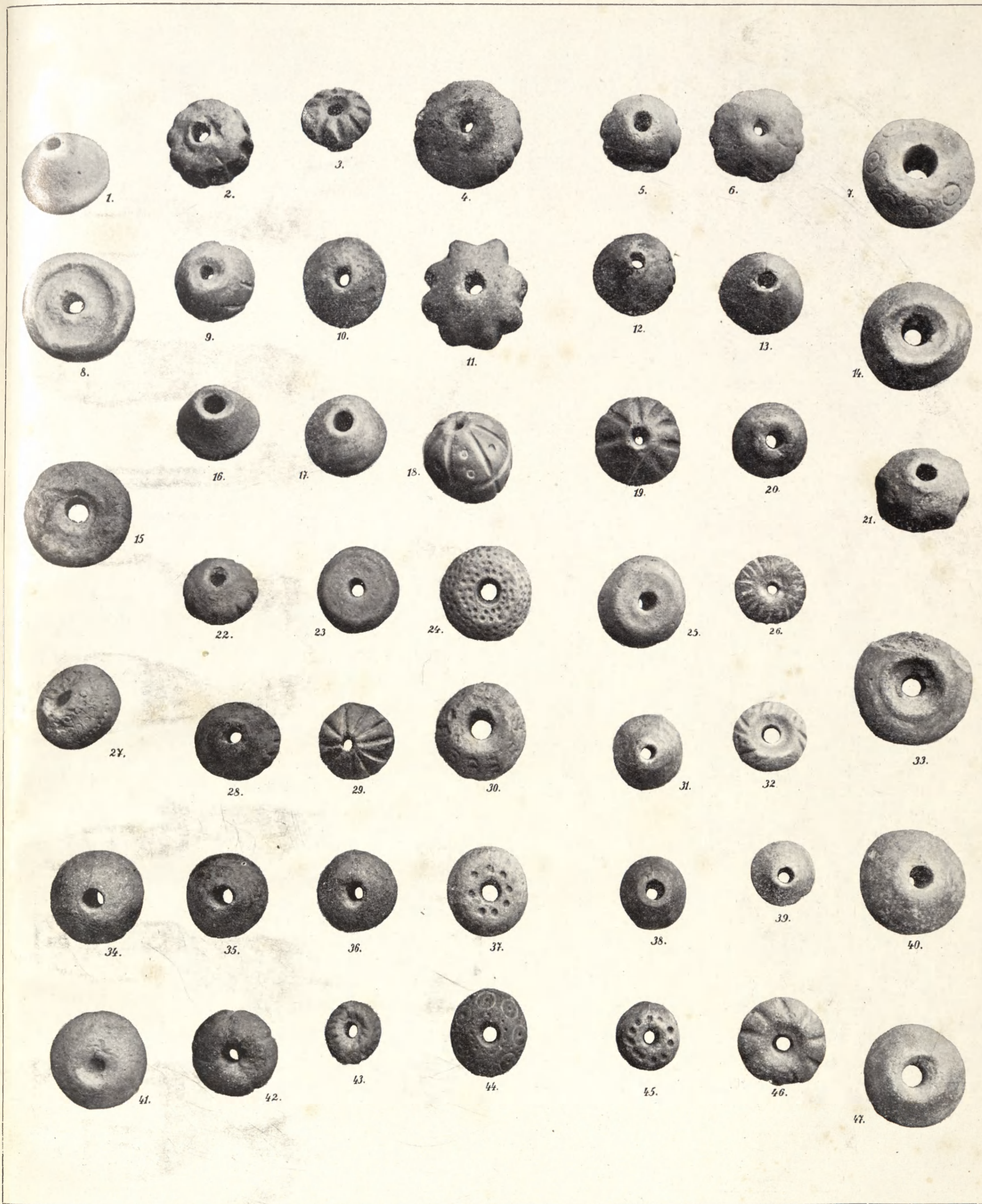

Ozdobné střepy z nádob (vel. 1/2).

Ze sbírky Dvorního musea ve Vídni.

Střepy z nádob (vel. $^1/_2$).

Hliněné přesleny (vel. $^1/_2$).

Č. 1. **Mazanice z domů,** 2. **struska železa,** 3. 13. **kelímky na tavení bronzu,** 5. 6. **br. čípky z kadlubů,** 4. 12. **hliněná deska s ďulíčky,** 8.—11. 17. **pazourkové nožíky,** 14.—24. **kamenné sekyrky a mlaty,** 7. 25. 28. **závaží,** 26. 27. 29.—33. **kadluby na slévání bronzových předmětů.**
(Vel. $^1/_2$).